

MƏHƏMMƏD FÜZULİ

84(5A20)
F 99

Ə S Ə R L Ə R İ

İKİCİLDLİK

I
c i l d

574

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsinin
KİTABXANASI

«AZƏRBAYCAN ENSİKLOPEDIYASI»
NƏŞRİYYAT-POLİQRAFİYA BİRLİYİ

B a k ı — 1 9 9 5

BBK 38.3Az

F 68

Böyük Azərbaycan şairi
MƏHƏMMƏD FÜZULİNİN
anadan olmasının
500 illiyinə
həsr olunur

*

«Azərbaycan Ensiklopediyası»
Nəşriyyat-Pollqrafiya Birliyinin

Baş direktoru

İsmayıl VƏLİYEV

Nəşriyyat redaktoru

İmran XƏLİLƏV

Tərtib edənli və izahların müəllifləri

Vəcihə FEYZULLAZADƏ

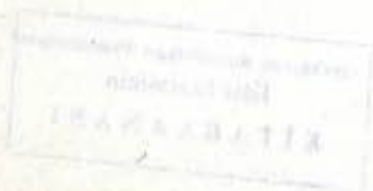
Teymur KƏRİMƏV

Redaktörlər

Azadə RÜSTƏM,

Əziz MİRƏHMƏDOV

*

© «Azərbaycan Ensiklopediyası» NPB,
Bakı, 1995.

MƏHƏMMƏD FÜZULİ

Klassik şe'rimizin dahi ustadı Füzulinin yaradıcılığı ilə Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tarixində yeni poetik məktəbin əsası qoyuldu. Hələ XIII-XIV yüzilliklərdən başlayaraq inkişaf etməkdə olan Azərbaycan türkcəsindəki ədəbi dil XV əsrdə mühkəmləndi. XVI əsrdə Füzuli şe'rində isə öz bədii zirvəsinə çatdı. Doğma xalqınun izləri çox-çox qədimlərə gedib çıxan şifahi ədəbiyyatından ruh və qida alan, Xaqani, Nizami, Nəvai, Nəsimi, Hafiz kimi misilsiz sənətkarların poetik ən'ənələri əsasında təşəkkül tapıb yüksələn Füzuli şe'ri bəşəriyyət tarixində nadir sənət nümunələrindəndir.

Füzuli yaradıcılığı çoxcəhətli və zəngindir. Üç "Divan" bağlayıb, yalnız ana dilində deyil, eləcə də fars və ərəb dillərində ölməz əsərlər müəllifi olan Füzuli klassik poeziyanın bütün forma və janrlarından bəhrələnməmiş, həm də bu bəhrələnmə yaradıcı olmuş, şair məqbul hər forma və janrı orijinal, özünəməxsus fikri-üslubi keyfiyyətlərlə zənginləşdirib zənginləşdirmişdir. Qəzəl, rübai, qəsidə, fəlsəfi traktat, didaktik-allegorik hekayələr, qılə, rübai, mənzum roman — Füzuli öz qələmini bütün bu ədəbi növlərdə sınamış və fəvqəladə sənət mö'cüzələri göstərmişdir.

Füzuli Azərbaycan poeziyasında xüsusilə lirik şe'rlər müəllifi kimi seçilir, sevilir. Lirikə bütövlükdə Füzuli yaradıcılığının istiqamətverici əsasını təşkil edir. Füzuli lirikası və ilk növbədə onun insan qəlbinin ən incə, zərif, kövrək duyğularının tərcüməni olan qəzəlləri psixoloji-məntiqi vurgusu və emosional təsir qüdrəti ilə heyrətləndiricidir. Bu əsərlər sanki musiqi'nin elə özüdür — ovvəl hissələrə yol tapıb onları ehtizaza gətirir, sonra düşüncəyə,

şüura nüfuz edirlər. Bu qəzəllərdə qədim Şorq musiqi alətlərinin — kamançanın, setarın, udun, tənburun səsi eşidilir, nəfəsi gəlir...

Ən'ənəvi qəzəlin başlıca predmeti — gözəlin vəsfi və məhəbbətin tərənnümü Füzuli qəzəllərində də aparıcıdır. Azərbaycan qəzəl ədəbiyyatında gözəllik və məhəbbət probleminin poetik təqdimi yönümündə Füzuliyə çatacaq bir sənətkar çətin təsəvvür etmək olar.

Füzulidə də məhəbbət, Nizami-Nəsimi şe'rinə olduğu kimi, fəlsəfi-sosial mahiyyətlidir. Lakin özünəməxsus mə'na çaları da var, sələflərindən müəyyən ovqatlarla fərqlənir.

Füzulidə məhəbbət daha çox assosiativdir və ruhi-mübaligəli məzmununda özünü göstərir. Fərdi-subyektiv başlangıç Füzuli qəzəllərində qabarıqdır, mühümdür. Aşiq-mə'suqə münasibətlərində dramatik ehtiraslar sərhəd tanımır, həm də burada məhəbbətin predmeti — gözəllik kateqoriyası çox zaman ölçətməz ənginliklərdə olduğu üçün mə'nəvi-əxlaqi və eləcə də ictimai gerçəkliyin fəci şərhü üstünlük təşkil edir; kədər, iltirab motivi şairin lirik "mə'nə"nin psixoloji vəziyyətini şərtləndirən başlıca amil rolunu oynayır. Bu baxımdandır ki, şairin bir sıra tədqiqatçıları onun gözəllik və məhəbbət konsepsiyasını tamamilə mistik-təsəvvüfi mahiyyətdə şərh etməyə çalışır, Füzulinin məhəbbət qəzəllərində yalnız mücərrəd-İlahi eşqin ön planda olduğunu irəli sürürlər.

Ünümüylə Füzuli şe'rinin aparıcı mövzusu olan məhəbbət, bu məhəbbətin səciyyəsi və poetik qayəsi indiyə qədər tədqiqatçıları düşündürən, məşğul edən problemlərdəndir. Sənətkar öz məhəbbət lirikasında dünyəvi gözəli ya mistik-sufiyənə eşqimi tərənnüm etmişdir? — Dünya füzuliyünashlığında bu sual ətrafında indi də fikirlər haçalanır.

Araşdırmalar Füzuli yaradıcılığında sufizmin, xüsusən, vəh-dəti-yüced fəlsəfəsinin böyük tə'siri olduğunu göstərir. Füzulinin yaradıcılığında hətta bilavasitə sufizmdən bir dünyaduyumu kimi bəhs açmaq olar. Şair ərəbcə qələmə aldığı "Mətlə'ül- e'tiqad" traktatında özünə qədərki bütün fəlsəfi - dini cərəyanlara, o cümlədən sufizmə də mütəfəkkir-alim tizfəhmliyi ilə qiymət verir. "Rindü Zahid", "Səhhət və Məraz", "Yeddi cam" əsərləri şairin təbiət və cəmiyyət hadisələrinə əsasən sufi-panteist ideyaları işığında baxışdır. Dünya ədəbiyyatının solmaz inciləri sırasında olan "Leyli və Məcnun" mənzum romanı, xüsusən onun giriş-dibacəsi və son hissələri də təsəvvüfi xallardan məhrum

deyildir. Füzulinin sufi ideyalarını təbliğ və şərh edən qəsidələri var. Qəzəlləri içərisində də bu baxımdan olanları az deyil.

*Kəmal-hüsn veribdir şərabi-nab sana,
Sana halaldır ey müğbeçə, şərab sana...*

*Bəhri-eşqə düşdün, ey dil, zövqi-dünyanı unut!
Balıq oldun, gəl rəhimdən içdiyin qanı unut!..*

*Ey könül, yarı istə, candan kəç,
Səri-kuyin gözət, cahandan keç...*

*Yar vəslin istəyən kəsmək görək candan təmə',
Hər kişi kim vəsli-yar istər, kəsin ondan təmə'!..*

Bu qəzəllər bütövlükdə sufiyanə məzmunudur və onların təşəkkülündə bədii vasitə rolu oynayan fiqurlar da: kəmal-hüsn, şərabi-nab, bəhri-eşq, vəsli-yar, yarı səri-kuyi bu fikri yükün daşıyıcılarıdır, ilahi məhəbbət və ilahi məhəbbətə qovuşmaq mə'nası ilə üst-üstə düşürlər.

Lakin şairin sırf fəlsəfi-dini ideyalar daşıyıcısı olan belə qəzəlləri onun bəşəri məhəbbət mövzusunda olan qəzəllərindən istər məntiqi vurğusu, istərsə də estetik vəzifəsi və tipoloji modellə ayrılır. Füzulinin məhəbbət süjetli qəzəllərini bütövlükdə ilahi eşqə rəmz, məcaz kimi mə'nalandırmaq cəhdi özünü doğrultmur. Bu qəzəllərin əksəriyyəti real insani hisslərin tərənnümünə həsr edilmiş e'cazkarana bədii nümunələrdir. Böyük sənətkarın bu qəzəllərdə vəsf etdiyi sevgili maddi, cismani varlıqdır. Füzuli çox qəzəllərində həyatı, real məhəbbətə tərənələr qoşmuş, həqiqi hiss və həyəcanları, bəşəri məhəbbətlə sevən qəlbin təlatüm və çırpıntılarını şə'rə gətirmiş, ən'ənəvi vasitələrə — klassik qəzəlin poetik struktur və qəliblərinə də əksər hallarda onların müstəqim mə'nə və məzmununda müraciət etmişdir.

Doğrudur, bu məhəbbət mövzulu qəzəllər arasında da bə'zən ikili-zahirî /diş/ və daxili /iç/ mə'nalara uyar gələnlərini aşkar etmək olar. Füzuli olur ki, məhəbbət şə'rinin sıfır və rəmzlərindən onların təsəvvüfi mə'nalarında bəhrələnilir. Lakin axı elə bu məqamlarda da şairin vəsf etdiyi həqqin — hüsnü-mütələqin — ilahi zətin həyatdakı təcəllisi, zühuru olan məcazi gözəl Yer övladıdır, realdır, həyatlı, maddi varlıqdır. Belə osorlərində şair vəhdəti-vücuda fəlsəfəsinin özündən bir vasitə kimi istifadə edib, öz humanist ideyalarını təbliğ edir: bir halda ki, Yer üzərindəki

bütün mövcudat Allahın — uca Tanrının məzhəbidir — demək, gözəllik elə həyatdadır. Əgər insan ilahi varlığın atributlarından biri sayılırsa, müqəddəsdir, pərəstişə layiqdir.

Beləliklə, Füzulinin məhəbbət lirikasında hər iki halda dünyəvi meyllər güclüdür. Lakin, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, burada romantik-ekspressiv rəng qatı, tünd olduğundan bu meyllər çox zaman əyani təsəvvürə sığışmur. Füzulidə məhəbbət mürəkkəb psixoloji bir haldır, şairin ideal gözəllik, ülvyyə və harmoniya axtarışlarında dərin mə'nəvi duyğu və düşüncələrinin bədii ifadəsidir. "Mə'n" in kamilləşməsi, təkamülü yollarına güclü işıq salan bir enerji var onda.

Orta əsrlərin həyat və yaşayış kodeksləri ilə şərtlənən mühit və zaman çərçivəsində isə ülvyyə və harmoniya bir xəyal, ilgim idi. Burdadır Füzuli lirikasındakı böyük iztirabın kökləri. Füzuli çox gözəllərində mə'yusdur, qəmlidir; bu nisgil, bu hüzn fərdi səciyyə daşımur, fəlsəfi qayətli, sosial mahiyyətlidir; bəşəri, dünyəvi kədər məqamındadır. Füzuli ideala doğru can atan insanlığın tarixən mə'ruz qaldığı tragizmin poetik mənzərəsini biza təqdim edir. İdrakın və əxlaqın konkret ictimai gerçəklikdəki böhranlı, sarsıntılı məqamlarını Füzuli öz şe'rinin predmetinə çevirir.

Pərişan xəlqi-ələm ahü əfğan etdigimdəndir,
Pərişan olduğum xəlqi pərişan etdigimdəndir.

Təni-zarimdə dərđi-eşq günü-gündən füzun olmaq
Yetən bidərd tədbirilə dərman etdigimdəndir...

Dəgil bihudə gər yağsa fələkdən başimə daşlar,
Binasın işeyi-ahimlə viran etdigimdəndir.

* * *

Bərqi-xunabi-dil etdi dideyi-gıryan məni,
Onca qan tökdüm ki, bu rəng ilə tutdu qan məni...

Pənbeyi-dağım nihan etmiş sorasor cismimi
Kim məlamət qılmaya hər kim görüb üryan məni.

"Füzuli sevir-Füzuli düşünür" kəlamı /M.Cəfər/ şairin məhəbbət mövzusunda şe'rlərini çox dəqiq səciyyəyələndirir. Füzulinin məhəbbət lirikasında sevən aşiqin dili ilə çox ictimai mətləblərə nüfuz edilir. İnsan və mühit, şəxsiyyət və zaman problemlərinə bir çox tərəfdən işıq çilənir. Şair özü bu fikri təsdiq edərək göstərir ki, onun məhəbbət mövzusunda olan

qəzəlləri "həm kamil müdəqqiqlərə" "üstüörtülü gözəl məzmunlardan" xəbər verir, həm də "sədodil zəriflər onun zövq ziyafətindən paylarını götürürlər".

Beləliklə, Füzulinin aşiqanə şe'rlərində sənətkarın həyat və cəmiyyət haqqında mütəfəkkiranə baxışları da əhatəli bədii həllini tapır.

Lakin Füzuli öz ictimai-fəlsəfi görüşlərini yalnız məhəbbət mövzusunda qələmə aldığı qəzəllərində təqdim etmir. Onda janrın hüdud və imkan çərçivəsini labüd bildiyi istiqamətdə böyütmək və genişləndirmək qüdrəti var idi. Onun bütövlükdə dövrünün sosial-əxlaqi problemlərinə həsr edilmiş qəzəlləri buna misaldır.

Füzuli qəzəlləri türkdilli xalqların qəzəl ədəbiyyatında xüsusi mərhələ təşkil edir. Qəzəl struktur baxımından dolğunlaşmış, bədii əhəmiyyətlər kəsb edərək cəlalanmışdı. Füzuli ən'ənələrdən gəlmə bütün uğurları mənimsədi, lakin bununla kifayətlənmədi, parlaq və coşğun istedadının tükənməz qüdrəti ilə onları daha da təkmilləşdirdi. Füzuli Azərbaycan dilində qəzəli yeni üslubi tapıntılarla zənginləşdirdi, ona yeni tərəvət, yeni rəng və lətafət verdi.

Klassik Şərq poetikasının vacib plastik atributları Füzuli qəzəllərində də əhatəli, tutumludur. Lakin şairin sənət məharətidir ki, bu komponentlər onun qəzəllərində yeni bucaqdan və hər dəfə yeni mə'nə çalarları ələqə təqdim edilir. Füzuli qəzəlinin hər bir beyti, bəlkə də hər mısrası oxucu təsəvvüründə bütöv, tam bir mənzərə, tablò canlandıran bir aləmdir, dünyadır. Az sözlə, işarə, eyhamla mövzudan bəhs açmaq-lakonizm Füzuli sənətinin məziyyətlərindəndir. Bu lakonizm də həm də hüdudsuz bir vüs'ət, dərinlik və genişlik vardır. Şairin hansı qəzəlini götürürüksə, götürək, şe'rinin bu nədir xüsusiyyəti orada öz in'ikasını tapacaqdır.

Füzuli klassik şe'r texnikası və mədəniyyətinə dərinləndirən ziyələnmiş bir sənətkar idi. Əruzun sirlərinə incəliklərinə qədər bələd idi. Qəzəldəki ritmik ahəngdarlıq, musiqi nəvəsi də buradan irəli gəlir. Füzuli qəzəllərində məzmun və mə'nanın özü sanki öz vəzn və qəlibini tapır, hər bir qəzəldə ölçü vahidi məhz həmin qəzəldə təqdim olunan lirik-psixoloji süjetin açılmasına kömək edir.

*Ey xoş ol günlər ki, mən həmrəz idim canan ilə,
Nə'məti-vəslin görüb, nazın çəkərdim can ilə.*

*Görməmişdi gülşəni-eyyim xəzani-təfriqə,
Olmamışdı tirə əyyanım şəbi-hicran ilə.*

*Məhvəşimdən, dustlar, dövrən cüda istər mən,
Düşmənimdir, hiç bilmən netmişəm dövrən ilə?!*

Qəzəl şairin "Leyli və Məcnun"undan iqtibas edilmişdir, fərəhli vüsəl günlərindən sonra aşığı hədələyən fəraqın lirik ifadəsidir bu qəzəl. Qəlbə məlhəm olan şirin xatirələrlə amansız həqiqətin ziddiyyətli çulğanışı onun mahiyyətini təşkil edir. Məktəbi Leylinin vüsəlinə çatmaq üçün yeganə pənah yeri sanan Məcnun bu dəfə ümidində yanılmışdır. Leyli məktəbdə yoxdur. Ana Qeysin məhəbbətindən duyub düşmüş, qızına dərsə getməyi qadağan etmişdir. Qəlbinin vurğunu ilə qonuşmaq həsrəti ilə məktəbə gələn Məcnun-Qeys ilk dəfə fəraqa üzlaşir və Leylinin nəfəsi ilə qızındığı keçmiş günləri xatırlayaraq ah-zar edir. Qəzəlin ölçüsü və ritmi də bu məzmunun açılışına xidmətdədir: əruzun rəmälə-müsəmmənə-məxzuf ölçüsündə nəzmə çəkilmişdir. Məhəbbətin acı, acı olduğu qədər də xoş izzirablarını, ayrılıq ağrılarını qələmə almaq üçün rəməlin növ rəngarəngliyi məqsədəuyğun idi, bir qədər ləngorli-ağır olub, obrazın daxili aləmini açmağa, onun hissələr aləminin bədii in'ikasına kömək edir, şe'r in emosional tə'sir qüdrətini artırır.

*Yar rəhim etdi məgər naləvü əfğanimizə
Ki, qədəm basdı bu gün külbeyi-ehzanimizə?*

*Əşk baranı məgər qıldı əsər kim, nəgah,
Bitdi bir şaxi-güli-tazə gülüstanimizə?*

*Bizə ah atəşinin yandıği ondan bilinir
Ki, cırağ eylədi rövşən şəbi-hicranimizə,*

*Bu vüsələ yuxu əhvali demək mümkün idi,
Əgər olsaydı yuxu didəyi-giryanimizə...*

Bu qəzəl də şairin "Leyli və Məcnun" əsərindəndir və yeno rəmäl bəhrində, lakin artıq bu bəhrin müsəmmənə-məxbunə-məqsur ölçüsündə qələmə alınmışdır. Məcnun sevgilisinin hicrində əzablı günlər keçirir. O, bir an, yalnız bir an Leylini görmək üçün hər məşəqqətə hazırdır və bir gün qoca bir qarının bir kimsəsizi zəncirdə ev-ev gəzdirdiyinin şahidi olur. Onlar bu yolla el-obanı dolaşır güzəran qazanır və öldə olan ruzini bölüşürlər. Məcnun qarıdan zənciri onun boynuna salmağı, qazancı da bütövlükdə özünə götürməyi iltimas edir, beləliklə zəncirdə qarı ilə məhəllələri keçərək Leyligilin mənzilinə yaxınlaşır və sevgililərə

uzaqdan da olsa bir-birini görmək nəsib olur. Bu görüşdə necə dərin məna vardır! Bu görüş sevinc və kədərdən yığılmışdır, fərəh və hüznün vəhdətidir. Qəzəlin ölçü vahidi də qəhrəmanların bu dəqiqələrdə qəlblərinə hakim hisslərinin ikili mahiyyətini dəqiqliklə təqdim edən bədii vasitə məqamındadır.

Füzuli qəzəlləri kompozisiya baxımından da maraqlı quruluşdadır. Onların arasında həm vahid süjetli nümunələrə, həm də beytləri mə'naca pərakəndə qəzəllərə təsadüf edilir. Əksəri vahid süjetlidirlər. Əslində pərakəndə beytlərdə də hər beyt müstəqil məna daşısa da, son məqamda onların hər biri qəzəlin aparıcı məzmununa tabedir, eləcə də şairin vahid süjetli qəzəllərində beytlər arasında ardıcıl üzvi əlaqə olduğu kimi, hər beytin özü də tam, bitgin fikri ifadə edir. Mətlə' (ilk) və məqtə' (son) beytlər daha artıq cilalıdır və ara beytləri semantik cəhətdən bir-birinə bağlayan vacib bədii-məntiqi vəsilə rolu oynayır. Füzuli oxucusunu elə başlangıç-mətlə' beytlə sehirləyir. Onun, demək olar ki, bütən mətlə' beytləri məntiqinin qüdrəti, təqdim edilən poetik motivin məzmun dolğunluğu və bu məzmunun daşıyıcısı olan plastik vasitələrin məna çalarlığı, nəhayət bədii sintaksisi, ahəngi və ritmi ilə öz-özülüyündə ölməz sənət inciləridir. Füzuli qəzəlinin ruhunu duymaq, şə'riyyətinə nüfuz etmək üçün mətlə' beyt bəlkə də kifayət edər. Füzuli qəzəli elə ilk mətlə' beytdən şüurlara həkk olunur, qəlblərə dərin iz salır. Mətlə' beyti oxudunmu, beyt ahənrüba kimi hissləri, duyğuları özünə tabe edəcəksən və sən uzun zaman bu beytin tə'siri altında olacaqsan.

*Dustum, aləm sənincün gör olur düşmən mana,
Qəm degil, zira yetərsən, dust ancaq sən mana.*

* * *

*Ol ki, hər saat gülərdi çeşmi-giryanımı görüb,
Ağlar oldu halıma birəhm cananımı görüb.*

* * *

*Can çıxar təndən, könül, zikri-ləbi-yar eyləgəc,
Tən bulur can yengidən ol ləfzi təkrar eyləgəc.*

* * *

*Könlüm açılır zülfi-pərişanını görgəc,
Niqim tutulur qönçeyi-xəndanını görgəc.*

Klassik poetikada məqtə/son/ beytdən əvvəlki beyt adətən qəzəldəki fikri-emosional gərginliyin ali nöqtəsi, kulminasiya nöqtəsi sayılır. Lakin Füzuli elə nadir istə'dad sahibidir ki, onun qəzəllərinin, demək olar, hər beytində bu fikri-emosional gərginlik son hədd dərəcəsi tə'siri bağışlayır və vahid kulminasiya nöqtəsini burada müşahidə etmək çətindir.

Klassik qəzəl ədəbiyyatı tarixində Füzuli qədər zəngin söz ehtiyatına malik ikinci bir şair tanımırıq. Sözün məzmun dairəsi Füzulidə hüdudsazdır, şair onun çalar rəngarəngliyindən, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, böyük məharətlə istifadə edir. Füzuli qəzəlində hər beytin zirvə beyt—şah beyt məqamında olması sirlərindən biri də buradadır.

Şairin tərçibənd, tərkihbənd, müxəmməs, müsəddəs və müəbbə' janrlarında yazdığı əsərləri də istə'dadın əzəmətindən xəbər verir — həm fikri çaları, həm poetik qüdrəti ilə XVI əsr Azərbaycan şe'rinin təkrərsiz nümunələridir. Onlar bədii-üslubi keyfiyyətləri ilə bu tipli şe'rin sonrakı təkamülünə qüvvətli tə'sir göstərmişlər.

Qit'ə və rübailər əsasən etik-axlaqi məzmunundadır.

Füzuli lirikasının mühüm bir hissəsini onun qəsidələri təşkil edir. Üç dildə /türk, fars və ərəb dillərində/ qəsidə yazan şair klassik şe'rin bu janrında da öz parlaq təxəyyülünü nümayiş etdirmişdir. Füzulinin qəsidələri içərisində dini müqəddəslərə həsr edilmiş mənqəbəvi əsərlər də vardır, dövrün hakimlərinə yazılmış mədhiyyələr də. Lakin fərqi yoxdur, qəsidənin hansı növündə yazırsa-yazsın şairin bütün yaradıcılığından keçib gedən humanist məzmun, vətəndaşlıq mövqeyi burada aparıcıdır. Füzuli Azərbaycan türkcəsində ictimai-fəlsəfi qəsidəyə bir dolğunluq, kamillik gətirmiş, hökmdar və zaman, hakim və rəiyyət problemlərinə geniş rəvac vermişdir.

• •
•

Füzuli də öz dahi sələfi Nizami kimi bədii sözə yüksək qiymət verir, gözəl sözü sənətin mühüm şərti sayırdı. Şairə görə sənətkar elə-söz axtarır aramaladır ki, "Leyli kimi qəlb ovlayan", "Məcnun kimi ürək yandıran" olsun; söz "omvata can verməlidir".

Sözdür gühəri-xəzaneyi-dil,
İzhari-sifati-zatə qabil.

*Can sözdür oğor bilirsə insan,
Sözdür ki, deyirlər özgədir can.*

Lakin Füzuli üçün də söz yalnız poetik ünsür məqamında deyildir, o həm də ictimai vəzifə daşıyıcısı olmalıdır.

Müasirlik Füzuli şe'rinin başlıca xüsusiyyətlərindəndir. Analitik təfəkkür sahibi kimi onda sağlam həqiqət duyğusu çox güclü idi. Füzuli sənəti — onun lirikası da, epik əsərləri də, nəsrə də bu duyğu, bu hiss ilə aşılanmışdır. Şairin hansı sənət nümunəsini götürürüksə götürək, o istər məhəbbət mövzusunda olsun, istər fəlsəfi-didaktik mahiyyət daşıсын, istərsə də alleqorik-satirik ruhda yazılsın — biz orada müasirlik hissini çox güclü olduğunu görəcəyik. Çağının hadisələrinə vətəndaş şair biganə qala bilərdimi? Füzulinin bütün yaradıcılığı onun yaşayıb-yaratdığı dövrdə cərəyan edən hadisələrin sanki sənətkar qolbindəki əks-sədası tə'siri bağışlayır.

Bir aşağıdakı mısralara nəzər yetirin:

*Tökükcə qanımı oxun ol asitan içər,
Bir yerdəyəm əsir ki, torpağı qan içər.*

*Əhli-zəmanə qanına çox təşnədir zəmin,
Qanın kimin tökərsə fələk, ol zaman içər.*

Şairin doğulub boya-başa yetdiyi İraqi-Ərəb torpağı Füzulinin yaşayıb-yaratdığı dövrdə müharibələr cövləngahına çevrilmişdi. Onun uşaqlıq illərində ölkə Ağqoyunluların hakimiyyəti altında idi, gənclik çağlarında Səfəvilər dövlətinin tərkibinə daxil oldu. 1534-cü ildə İraqi-Ərəb paytaxtı Bağdad ilə birlikdə Türkiyə sultanı Qanuni Sultan Süleyman tərəfindən zəbt edildi. Feodal dərəcələrinin törətdikləri dəhşətlər, qırğınlar, talanlar dinc əhalini haldan salır, şəhərlər, kəndlər tapdaq altında qalırdı. Dövrünün bu acı mənzərəsini şair farsca "Diyən"ın müqəddiməsində sənədləşdirərək yazırdı: "... doğulduğum və yaşadığım yer İraqi-Ərəbdir ki, sultanların kölgəsindən uzaq və sakinlərinin şüarsuzluğu üzündən xərəbə qalmış bir ölkədir. Bura elə bir bostandır ki, xuraman sərvləri səmum küləyinin qasırgaları, açılmamış qonçoləri şəhid qəbirlərinin qübbələridir. Bura bir "zəvq" məclisidir ki, şərabı parçalanmış cigərlərin qanı, nəğmələri avarə qəriblərin nalələridir. Nə möhnət artıran səhrasında rahatlıq nəsimi əsir, nə də bələlarla dolu çölündə [...] ümid buludu görünür".

Bu sətirlər şairin təmasda olduğu mühit və həyat hadisələri haqqında poetik in'ikasını alan düşüncə və qənaətlərinin nəsr dili ilə sənədləşdirmiş təsdiqi deyilmi?! Ruzigarın zülməti—qanlı vəhşətlər, çəkişmələr, dövlət idarələrindəki rüşvətخورluq və süründürməçilik humanist şairi kədərləndirir, narahat edirdi və Füzuli qüvvətli ümumiləşdirmələr yolu ilə, romantik şe'rin tünd, qatı boyalarından bəhrələnərək əsərlərində zamanın çirkinlikləri üzərindən pərdəni qaldırır, dövrünün ictimai-mə'nəvi kəsirlərini, burada hökm sürən özbaşınalıq, hərcmərclik və zorakılıq hallarını açıb üzə çıxarırdı.

*Dust biperəva, fələk birəhm, dövrən bisükun,
Dörd çox, həmdörd yox, düşmən qəvi, tale zəbun.*

*Sayeyi-ümmid zail, afitabi-şövq gərm,
Rütbeyi-iddar ali, payeyi tədbir dun...*

*Yeldə bərgi-lalə tək, təmkin-i-danış bisəbat,
Sudə əksi-sərv tək, tə'siri-dövlət vəjigun.*

*Sərhədi-mətlub pürməhnət təriqi-imtəhan,
Mənzili-məqsud pür asib, rah azimun...*

Bədii parça başdan-başu orta əsr real həyatının mahiyyətinə nüfuz və onun əsaslarını inkar edir; dünyaya, onun insan hüquqlarını tapdayan, şəxsiyyəti zəlil edən amansız qayda-qanunlarına kəsgin ittihamnamə kimi səslənir. Misralar rəzalət, yalan və bəhtan üzərində qurulan eybəcərliklər səltənətini bütün mənzərəsi ilə gözlərimiz qarşısında canlandırır. Bu səltənətdə şər həddini aşmış, zülmət sadə kəslərin başı üstünə qanad görmüşdür. Bu səltənətdə hiylə, fəsad hökm sürür, alçaq xislətlilər ucalıqda, alilər ayaqlar altındadır. Bu səltənətdə elmə, biliyə qiymət verilmir, nədən və cahillər şəərəfləndirilir...

Füzulinin yalnız lirik əsərlərində — qəsidələri, qəzəlləri, qifə və rübailərində deyil, epik əsərləri və nəsrində də ictimai kəsər əhatəlidir, tutumludur, bir qismi isə bütünlüklə həyatın bu yönününün tənqidinə həsr edilmişdir.

Şairin "Bəngü Badə" poeması diqqəti cəlb edir, XVI əsr siyasi hadisələrinin, ad-san və şöhrət uğrunda insani keyfiyyətlərini itirmiş mənəbə sahiblərinin həddini aşan azgünlüyü yüksək sənətkarlıqla açıb göstərən bədii nümunədir. Zəmanəsinin eyblərini yalnız öz mənafeyini xalqın mənafeyi ilə birləşdirən bir dühə belə cəsarətlə ifşa edə bilərdi. Bu əsərdə şərti-simvolik vasitələrə

müraciət edən şair "mə'nəmlilik" edən dövlət xadimlərini, onların məqsədsiz-mə'nəsiz həyat tərzini, əxlaqi düşgünlükləri və çürük əqidələrini qorxub-çəkinmədən ifşa edir. "Bəngü Badə"dəki personajlar başdan-başa alleqorik obrazlardır və təbii ki, bu obrazlar arxasında insan və insani münasibətlər, insan xasiyyəti, ictimai həyat hadisələri durur.

Alleqoriya Füzuli yaradıcılığında xüsusi çəkildir. Fikrin məxfi təqdimi, şərti-məcəzi, rəmzi-simvolik qonuşma vasitəsi kimi şair fəlsəfi-didaktik şe'rin gözəl nümunələrindən olan "Yeddi cam" əsərində də alleqoriyadan istifadə edir, musiqi alətlərinin dili ilə həyat və yaradılış haqqında təsəvvüfi-mistik görüşlərini açıqlayır.

... Füzulü, Nizami-Nəsimi hünərli bir sənətkar idi. O da öz böyük sələfləri kimi sənətinin qüdrətiylə cəmiyyətin başında duranlara tə'sir etməyə, onları düzgün yola salmağa çalışır, bütün istedad və bacarığını bu işə səfərbərliyə yönəldib bə'zən yumor, bə'zən açıq tənqid-ifşa, satiraya müraciət edərək cəsarətli ictimai fikirlərini oxucusuna çatdırırdı. Şairin orta əsrlər siyasi satirasının parlaq abidələrindən olan mənsur "Şikayətnamə"si və "Ənis ül-qəlb" əsəri bu baxımdan səciyyəvidir, hər cür fiziki-mə'nəvi sərbəstliyə hədd qoyan, şüurları iflic etməyə sə'y göstərən cəmiyyətə qarşı açıq üsyanın bədii təzahürü kimi qəbul edilməlidir bu əsərlər. Əzilənlərin, hüququ tapdananların, vergilərin ağırlığı altında dözülməz həyat keçirənlərin haqq səsidir bu poetik nümunələrdə Füzulini dilləndirən.

Zəmanə insanı ikitərəfli istismara mə'ruz qoymuşdu. İnsan bir tərəfdən cismani-fiziki, digər tərəfdən ruhani-mə'nəvi əzab və işgəncələrlə əlbəyaxada idi. Bir ovuc ağalar-feodal dərəcəyələri və yalançı qanun gözətçiləri-riyakar "din xadimləri" sadə insanlara qənim kəsilmişdi, birincilər insanı hər vasitə ilə soyub talan etməyə, onun alın təri ilə əldə etdiyi son tikəsini belə öz malı etməyə çalışır, ikincilər isə birincilər üçün mə'nəvi şərait yaradır və bu hesaba özləri də varlanurdılar. Əlbəttə, həm birinci, həm ikincilər içərisində pakizələri də var idi. Lakin onlar çoxluğu təşkil etmirdilər.

Füzulü zalım sultanlara, xalqın dərisini soyan hakimlərə, "ürəyi yanmışlara", "cigəri yüz parça olan insanlara" laqeyd yanaşan rəhmsiz dövlətçilərə əsərlərində öz nifrətini bildirdiyi kimi, xalqı özülsüz əfsanələrə aludə etmək yolu ilə varlanan, özlərini allah adamı kimi qələmə verib, dünyanı "qəsb etmək" haqqında düşünən,

"cənnətli axçası ilə satın alan" din dəlləllərinə də qəzəb yetirirdi. Füzuli yalnız nətəmiz "dindarları" deyil, dini əhkamlara həddindən artıq aludəçilik edən, real aləmi puç, fəna adlandıran, insanları həyat və həyatı ne'mətlərdən uzaqlaşdırmağa çalışan axirətpərəst, xəstə zehniyyətli abid və dərvişlərin də yolunu doğru saymur, şe'rlərində həyatın və həyatı zövqlərin təərənnümcüsü kimi çıxış edirdi.

Doğrudur, şair bəzən özü də bədbin əhvali-ruhiyyəyə qapılır, ziddiyyətlər içərisində çırpınır, "fani cahandan" uzaqlaşmaq — maddi dünyanı tərk etmək ideyaları irəli sürürdü. Lakin burada bir məsələni unutmayaq. Füzuli hətta yaradıcılığının böhranlı anlarında belə insanlığa, bəşəriyyətə, müasirlərinə xidmət etmək arzusunda əl çəkməmiş, mo'nəvi-əxlaqi təkamül yolu ilə zülmə, istibdada tə'sir etməyə çalışmışdır. Füzuli şe'rlərindəki bədbin əhvali-ruhiyyə və motivlər ədalətsizlik və təzyiğin hökm sürdüyü ictimai quruluşdan, ağır həyat şəraitindən, "fələyin cofasından" "tomiz dindarın" — monoteist-idealist mütəfəkkirin, filosofun şikayəti kimi anlaşılmalıdır.

Füzuli yalnız böyük şair deyil, həm də dövrünün böyük alimi idi, ömrünün çox hissəsini, özünün yazdığı kimi, "oqlı və nəqli, həkəmi və həndəsi" elmləri öyrənməklə məşğul olmuş, həmişə elm və sənəti bir vəhdət kimi qiymətləndirmiş, elmsiz şe'rə "əsası yox divar kimi" baxmış, sənətkardan "şe'r həsnünü pirayeyi-maarif ilə bəzəməyi" tələb etmişdir. Şair nəinki bədii əsərlərində—qəzəl və müxəmməslərində, poemaları, rübai, qif'ə və qəsidələrində oxucusunun mo'lumat dairəsini zamanının mütərəqqi bilikləri ilə yerli düşüncəyə zənginləşdirir, eləcə də müxtəlif elm sahələrinə xüsusi əsərlər də həsr edir.

Ərəbcə qələmə aldığı və dövrünün fəlsəfi-dini problemlərinin şərhü kimi qiymətli olan "Mötə ül-e'tiqad" traktatı buna əyani sübutdur. "Aləmin başlangıcı", "Kainatın cüz'ləri haqqında", "Gözəlliyin vücudu haqqında", "Xeyir və Şər haqqında", "İsmət haqqında" və s. sırf fəlsəfi, fəlsəfi-dini və etik-estetik hissələrdən ibarət olan bu əsərdə varlıq və yoxluq, ilk token, aləm, kainat anlayışlarına dair ayrı-ayrı fəlsəfi cərəyanların və mütəfəkkirlərin mülahizələri izah edilir və bu yönündə olan problemlərə şairin öz münasibəti göstərilir.

Nəsrə fars dilində yazılan "Səhhət və Mərəz" əsərində insan orqanizmindəki hər bir üzvün vəzifəsi haqqında verilən məlumatlar XVI əsrdə tibb elminə aid olan əsas bilgiləri əhatə edir. Digər tərəfdən bu əsərdə Füzuli dünyagörüşünü istiqamətləndirən sufi-panteist məqamlar, vəhdəti-vücut fəlsəfəsi — ruhun ölməzliyi, məhəbbətin qüdrəti ilə insanın öz-özünü tanıyacağı və əslinə /Allah/ qovuşacağı ideyası alleqorik bəyazlarla ifadə olunur.

Yenə farsca, publisist üslubda nəsr və nəzm hissələrindən ibarət olan "Rindü Zahid" əsəri də öz ictimai-fəlsəfi məzmunu ilə seçilir. Dialoqlarla zəngin bu əsərdə şairin köhnəliyə və yeniliyə müttəfəkkirənə münasibəti maraqlıdır.

Əsərin məzmununda duran konfliktə ata ilə oğulun dünyaya baxışları arasındakı ziddiyyət təşkil edir. Füzuli burada bir sıra mühüm həyatı məsələlərə — təlim-tərbiyə, savad öyrənmək, sənət sahibi olmaq, alim və cahilin həyatda mövqeyi və s. problemlərə toxunur və onlara münasibətdə yerinə görə gəh atanın — qatı dindar Zahidin, gəh də oğulun — "eys və tərəb əhli" Rindin mövqeyini müdafiə edir. Bu cəhətə xüsusi diqqət yetirilməlidir ki, şair köhnəni-köhnədir deyə bütünlüklə rədd etməyin əleyhdarı olmadığı kimi, yeniliyi də küll şəklinə qəbul etmir, hər birinin rəşadət, həyat üçün əhəmiyyətli cəhətini qiymətləndirib, zərərli meyllərini kənara atır, təhkiyənin gedişatından isə aydın olur ki, Rinddə də, Zahiddə də bu hər iki meyl özünü göstərir. Bu əsərin Füzulinin fəlsəfi dünyagörüşünü açıqlamaqda ayrıca əhəmiyyəti vardır.

Füzuli Azərbaycan türkcəsində tərcümə ədəbiyyatının klassik nümunələrini yaradan bir sənətkardır. Şair XV əsr fars-tacik poeziyasının görkəmli nümayəndəsi olan Əbdürrəhman Caminin "Hədisi-ərbəin"ini ("Qurx hədis"ini) Azərbaycan türkcəsinə məharətlə tərcümə etmişdir. Onun xüsusilə Hüseyn Vaizdən təbdil yolu ilə qələmə aldığı "Hədiqət üs-südə" /"Səadətə çatmışların bağı"/ əsəri öz sənətkarlıq e'cazları ilə nadir sənət incisidir. Əsər dini mövzudadır, Kərbəla düzündə peyğəmbər ocağı — Əli övladları ilə onların sayca özlərindən qat-qat artıq olan əleyhdarları arasında qanlı müharibə və Əli övladlarının holak olması onun başlıca məzmununu təşkil edir. Giriş, on hissə və sonluqdan ibarətdir. Şair tarixdə olmuş və özündən əvvəl fars və ərəb dillərində çox işlənmiş bu vəqəni özünəməxsus bədii təxəyyül süzgecindən keçirərək ilk dəfə müfəssəl şəkildə türkdilli oxucuya təqdim edir. Əsər nəsrə yazılmış, incə, zərif şe'r parçaları ilə

süslənmişdir. Real, həyatı hadisələr, məişət lövhələri — ana-oğul, ata məhəbbəti və istəklərini nümayiş etdirən füzuliyənə bir tərzdə qələmə alınmış canlı, kövrək səhnələr diqqəti cəlb edir.

Əgər Füzuli lirikasının vuran nəbzi onun qəzəlləri sayılırsa, Füzuli epik əsərləri və ilk növbədə poemalarının qızıl çələngi ölməz məhəbbət dastanı olan "Leyli və Məcnun"dur.

Füzulinin "Leyli və Məcnun"u həm şairin müasiri olduğu zamana, onun insan mə'nəviyyatını əsir edən çirkin adət və ən'ənelərinə qarşı çevrilmiş amansız, güzəştisiz bir ittihamnamə, həm də öz sehri ilə qəlbləri tilsimləyən, şüurlara hakim kəsilən, hissləri təlatümə gətirən bir sənət mö'cüzəsidir. Füzulinin "Leyli və Məcnun"u dünya ədəbiyyatının həmişəbaharlarındanır. Füzuli yaradıcılığı təkcə bu əsərdən ibarət olsaydı belə yənə də o dünya əhəmiyyətli bir şair kimi sevilər, tanınar, yaşayardı.

Mə'lum olduğu üzrə, Yaxın Şərqi ədəbiyyatında ilk "Leyli və Məcnun" poeması Nizami Gəncəvinin adı ilə bağlıdır. İlk dəfə olaraq Nizami "Leyli və Məcnun" haqqında özünəqədərki qədim mənbələrdə bir-birilə o qədər də əlaqəsi olmayan, dağınıq epizodlar şəklində mühafizə edilən hekayətləri öz yaradıcılıq süzgəcindən keçirərək məntiqli qüvvəti ilə oxucunu heyran edən, rəng və tərəvəfini həyat durduqca yaşadacaq sənət əsərinə çevirdi. Nizaminin "Leyli və Məcnun" mənzum romanı çox tez bir zaman ərzində geniş şöhrət qazandı, Aralıq dənizindən tutmuş Hindistana qədər olan ərazidə yüzlərlə şairin sevimli mövzusu oldu. Çox sənətkarlar öz istə'dadlarını bu əfsanədə sınaq etdilər. Yeni-yeni "Leyli və Məcnun"lar yarandı. Lakin Şərqi poeziya tarixi Nizamidən sonra Füzuli qələminin məhsulu olan "Leyli və Məcnun"a nisbətə bir əsər az görmüşdür. Füzuli öz böyük sələfinin e'cazkar yaradıcılıq qüdrətindən ilhamlanaraq işə başladı və tez bir zaman ərzində istər fikri axarı, istərsə də bədii-poetik siqləti ilə heç də Gəncə ustadının əsərindən geri qalmayan bir bədii abidə ucalttı.

Füzulinin "Leyli və Məcnun"u lirik-epik faciədir. Əsər iki gəncin uğursuz məhəbbət macərəsindən bəhs edir. Bütün Füzuli yaradıcılığına xas psixoloji məqam burada da qüvvətlidir. Böyük sənətkarın bu əsərində də əsasən insan və zaman, mühit və insan konsepsiyası ön plandadır. Şair zaman və mühitlə, bir qədər də

dəqiq deyilsə, mövcud reallıqla İnsanun mə'nəvi-ruhani mübarizəsini əsərinin baş mövzusu edir. Əsərdə İnsanun əqidə və düşüncələri onun dünyəvi aləmi ilə təzad təşkil edir və hadisələrin təkamülü İnsanun cismani məhvi ilə nəticələnir. İnsan məhv olur, final faciə ilə bitir. Hər halda bu zahirən belə olur. Əslində, həqiqətdə isə İnsanun uğrunda cismani "mə'n"-indən keçdiyi böyük amalı bütün əzəməti ilə qalib gəlir, yaşayır, və İnsanı da yaşadır. Əsərin iç məzmunundan alınan mə'nə belə səslənir.

Lakin əsərdə başqa bir mə'nə qatı da vardır. Əsəri şair kiçik bir müqəddimə— dībaçə və üç rübai ilə başlayır və burada o əfsanə bəhanəsilə eşqi-həqiqəti — ilahi eşq tərənnüm edəcəyini, Leylini Allaha məcaz götürüb, Məcnun məhəbbəti ilə nuri-həqiqi vəsf edəcəyini göstərir.

Həqiqətən də sufizmin "vəhdəti-vücut" fəlsəfəsindən gələn ünsürlər əsərdə mövcuddur. Xüsusilə əsərin son hissələrində bu çox qabarıq özünü göstərir. Təmasda olduğu həqiqətlər aləmində şairin qəhrəmanı mə'nəvi təzadlarla üzlaşdığı üçün onun eşqindəki cismanilik, maddilik tədricən zəifləyir və ruhani başlanğıc cismaniliyi üstələyir: Məcnunun insani eşqi mücərrəd mahiyyət kəsb edir.

*Xəyalilə təsəllidir, könül meyli-vüsal etməz,
Könüldən dişrə yar olduğun aşiq xəyal etməz.*

*Həqiqi eşq çün müstəvcibi-nəqsan degil, mütəlaq,
Özün əhli-həqiqət valehi-hüsni-cəmal etməz —*

deyə o canından artıq sevdiyi real Leylini rədd edir.

Füzuli, ehtimal ki, elə təsəvvüfi eşq haqqında əsər yazmaqçı qarşısına məqsəd qoymuş, lakin hadisələrin gedişatı — zamanın obyektiv hökmü ilə yaradıcılıq-həyata bədii-fəlsəfi baxış onun dünyagörüşünü üstələmiş və nəticədə real insani hissələri incə, zərif və kövrək bir həssaslıqla nəsillərə çatdıran e'cazkar bir sənət əsəri yaratmışdır.

Biz Füzuli "Leyli və Məcnun"unu ülvi bəşəri hissələri əlilləşdirən, real insanı qeyri-təbii, mistik varlığa çevirən bir mühitin ab-havasına qarşı üsyan, qiyam və e'tirazın sənət təzahürü kimi qavrayırıq...

Füzulini əsil mə'nədə insan qəlbinin psixoloqu adlandırmaq olar. Şair öz qəhrəmanlarının istək və arzularını, qəlb çırpıntılarını və ürək döyüntülərini onların özlərinə ri'ət yolu ilə elə böyük ustalıqla açıqlayır ki!..

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin

İşlər İdarəsinin

KİTAPXANASI

Romantika əsərin orijinallıqlarə uçuşunu təmin edən qoşa qanadıdır. Füzuli romantikası da, Nizamidə olduğu kimi, qüvvət və qüdrəti ilə həyatı zəminə bağlıdır, həyat hadisələrinə arxalanır. Füzulinin Məcnunu və xüsusilə Leylisi nə qədər ülvidirlərsə, o qədər də həyatı arzuları yaşayıb nəfəs alırlar /əsərdən bu yönümdə istənilən qədər nümunələr almaq olar/. Onlar şairin yaşayıb-yaratdığı dövrdə insan mə'nəviyyatını yüksək qiymətləndirən, dövrün artıq köhnəlmiş, məhvə layiq etik normalarını qəbul edə bilməyən işıqlı fikir sahibləri-insanları tə'siri bağışlayır və onların qarşılıqlı sevgisini məhəbbətin nə dar, bəsit mə'nasında, nə də insanın Allahda təcəssümü — Allahda əriməsi mə'nasında götürmək sağlam məntiqə sığmur. Bu məhəbbət geniş humanist məzmun daşıyır, ictimai-fəlsəfi əsaslıdır, insan şəxsiyyəti və istəklərinin qarşısını alıb boğan daşlaşmış həyat normalarına qarşı bir çağırışdır, insan hüququ və azadlığı rəmzi var onun mahiyyətində. Bir əsərdən aşağıdakı sətirlərə diqqət edin:

Mən gövhərəm, özgələr xiridar,
Məndə degil ixtiyari-bazar.

Dövrən ki, məni məzadə saldı,
Bilmən kim idi satan, kim aldı.

Öz övladlarını cansız bir cisim, bir mal kimi alıb-satan bir mühitin çirkin əxlaq kodeksləri bu dövr misralıq parçada nə qədər mə'nalı əks etdirilmişdir! Zamanın mənfur qayda və qəunlarını təbliğatsız-təşviqatsız, həm də uzun-uzadı yorucu səhifələrdə deyil, kiçik poetik lövhə ilə, mə'sum bir qızın — Leylinin dilindən ifşa etmək ancaq Nizami-Füzuli dühası tələb edir.

Mə'nəvi azadlıq problemləri ilə sıxı surətdə bağlı "Leyli və Məcnun" əsərində orta əsr qadınlığına münasibət məsələsi diqqət mərkəzindədir. Füzuli böyük sənətkarlara xas bir həssaslıqla ailə adət-ənənələri tərəfindən əzilən, heysiyyəti tapdalanan, təhqir edilən, arzu və istəklərinə çatmadan solan Şərq qadının acınacaqlı taleyini qələmə alır. Şairin yaşayıb-yaratdığı cəmiyyətdə, hələ çox əsr əvvəllər və sonra da əgər mə'nəvi azadlıq və məhəbbət ümumiyyətlə tə'qib olunurdusa bu, qadın üçün daha dözülməz, yabançı bir hal idi. Bu mühitdə qadın nəinki sevmə bilər, hətta "sevgi" sözünü dilə belə gətirə bilməzdi.

Əsərdə ananın Leyliyə nəsihəti qadına, onun mə'nəvi və şərəfinə ehkamçı cəmiyyətin ümumiləşdirilmiş və əyaniləşdirilmiş

baxışdır. Qızının Qeyso — Məcnuna meyindən xəbər tutmuş ana matəm içərisindədir. O, bu hərəkəti bütün ailənin namusu üçün bir ləkə sayır, Leylini bu "pis əməldən" çəkəndirməyi, "nəslin pahlığını" qorumağı vacib məsələ kimi öz öhdəsinə götürür.

*Odlara tutuşdu, yasə hətdi,
Ol qönçədəhanə dil uzatdı.*

*Yanar od olub çəkib zəbanə,
Ol gülrüxə dedi yanə-yanə:*

*— Key şux! Nədir bu köftügülər,
Qılmaq sənə tə'nə eybülər?*

*Neyçün özünə zıyan edirsən?
Yaxşı adını yaman edirsən?*

*Neyçün sənə tə'nə edə bədgü?
Namusuna layiq ismidir bu?*

Ana öz növbəsində incə və zərif bir məhəbbətlə qızını sevir, lakin nə etsin ki, öz zamanının yetirməsidir, dövrən onun hisslərini keyləşdirmiş, şüurunu dumanlandırmışdır. Ata evində valideynin, sonra ərin mütl köləsi olan və bu dözülməz vəziyyəti qanunl, təbii hal kimi qəbul edən bu zavallı qadın işığa, yüksəlişə, ülvyyəyə doğru can atan Leylini necə duya bilərdi? Və Leyli öz içərisinə qapanıb qalır.

*Mən tut ki, müqəyyədi-həsaram,
Məhbusi-hicabl nəngü arəm,*

*Nə yazmağa namə lxtiyarım,
Nə etməyə ərz razidarım,*

*Qönçə kimiyəm məni-pərişan,
Ağzım tutulu, içim dolu qan.*

Füzulinin qadın qəhrəmanının özəməti də, faciəsi də bir qüvvədən nəş'ət tapır. Böyüyüb boya-başa yetdiyi mühitdə "qadın" adı daşımağın ağır bir yük olduğunu Leyli digər analara-bacılara nisbətə daha yaxşı dərk edir və bu onu zamanın əksər qadınlarının fəvqinə qaldırır. Lakin onun əzab və işgəncələrinin çıxış nöqtəsi də elə budur. Leyli hətta öz Məcnununa belə bu məqamda həsəd aparır, çünki o kişi olduğu üçün heç olmazsa "namus deyilən damğadan azaddır."

*Gər səndə olan fəraqəti-dil
Bir dəm mənə olsa idi hasil,
Geysuyi-müsəlsölü girehgir
Boynumda gər olmasaydı zəncir,
Gər bağlamasaydı bəndi-xalxal,
Qeyd ilə ayağımı məhü sal,
Eyb ilə çəkilməsəydi adım,
Billah bu idi mənim muradım
Kim, sayə misali səndən, ey nur,
Olduqca vücudum olmayam dur.*

Öz kodərini bölüşdürmək üçün dostları, rəfiqələri arasında belə bir həmdərd axtarıb tapa bilməyən Leylini şair "didəsi bağlı, boğrı dağlı" çıraqla, "bir görməyə yarı can verən" pərvanəylə, ayla qonuşdurur. Əsərin bu hissələri obrazın qəlbini çulğayan hissələrin təlatüm və ənginliklərini izhara ölvərişli şorait yaratdığı kimi, Füzuli sənətinin e'cazlarından da xəbər verir.

"Leyli və Məcnun" öz bədii kamilliyi ilə nadir nümunələr-dəndir. Əsərin daxili səciyyəsi, obraz və xarakter şərhli, əxlaqi-fikri-ictimai qayəsi onu klassik Azərbaycan poeziyasında dahi Nizami tərəfindən əsası qoyulan mənzum roman janrı qrupuna daxil etməyə tədqiqatçıya haqq verir. Burada da, Nizami mənzum romanlarında olduğu kimi, təhkiyə konkret süjet daxilində və müəyyən məkan-zaman çərçivəsində inkişaf edir, kompozisiya elementləri bir-birilə məntiqli şəkildə bağlanıb ardıcıl bir-birini davam etdirir və bütövlükdə fabulanın həllinə kömək edir. Qəhrəmanların ətrafında cərəyan edən hadisələrə bir gərginlik hakimdir. Kolliziya və konflikt psixoloji çalarlıdır. İnsan ehsasati və qəlbinin poetikası burada öndədir, tutumludur.

Həm Azərbaycan türkcəsi, həm fars, həm də ərəb dillərinin qəbil bilicisi olan Füzuli romanda bu dillərin plastik imkanlarından məharətlə bəhrələnir. Əsərin hər beyti zəngin məcazlar düzümü ilə bəzənib süslənmişdir. Həm də bu bədii vasitələr gəlişi gözəl sözlər deyil, şairin tələq etdiyi fikri yönümün təsirini qüvvətləndirir, məna və məzmunu xidmət edirlər.

Müxtəlif növ və səkkli təşbihlər, istiarələr, təzadlar, mübali-gələr, təkrirlər, cinaslar və i. a. kimi orta əsrlər şe'rimizi üslubi

cəhətdən rəvnaqlandırən, bədii nümunələrə sənətkarlıq baxımından orijinallıq verən poetik obrazlar "Leyli və Məcnun"da əsasən psixoloji-məntiqi vurğu rolu oynayır. Təhkiyə prosesində xarakterini açıqlanan qəhrəmanın mə'nəvi aləminə nüfuz üçün obrazlı ifadə sənətkara geniş və əlverişli imkan yaradır.

Əsərin mündəricəsinə daxil edilib, bu və ya digər epizodla bağlı, qəhrəmanların dili ilə verilən qəzəl nümunələri də yenə bu yönünə xidmət göstərərək obrazın hiss və həyəcanlarını daha bariz, əyani surətdə açmaq üçündür. Lirik vüs'ət Füzuli "Leyli və Məcnun"unun bütən ruhuna hopmuşdur. Əsərdə şairin qadın qəhrəmanının — Leylinin ayla, çıraqla, Məcnunun dağla, göyərçinlə, səyyarələrlə söhbəti ona xüsusi bir süs, gözəllik aşılayır.

İç aləmi təqdim üçün şair məharətlə təbiət və insan obrazlarını qarışdırır. Və dəhə sələfi Nizami kimi, Füzuli də bu baxımdan təkrəredilməz mifcüzələr yaradır. Təbiət canlandırılır, peyzaj təsviri — bahar yaxud payız, bağların-bağçaların açması, gül fəslü, yarpaq tökülmü, səhər nəsimi, köhköşanı bəzəyən qızıl ulduzlar, dağlar, səhrələr xüsusi bədii-psixoloji vəzifəyə xidmət edir, vasitəli, yaxud vasitəsiz yolla qəhrəmanların həyatı və cəlğışdığı psixoloji vəziyyətlə bağlanır. Rəngarəng təbiət lövhələri ya epik obrazın mə'nəvi aləmi ilə uyar bir həmahənglik yaradır, yaxud da onunla təzad təşkil edib, psixoloji çaları daha da qatışdırır. Olur ki, Füzulidə təbiət obrazı qəlbə gizli təlatüm və çırpıntılarını ləyaqətlə dinləməyi bacaran yaxın bir sirdaş rolu oynayır, insan düşüncə və ehtizazını-mürəkkəb ruhi proses keçirən daxili "mə'nə"ni açmaqda oxucuya kömək edən vacib vasitəyə çevrilir /Leylinin ayla, səbə və buludla, Məcnunun dağ və səyyarələrlə söhbətini xatırlayın/.

Füzuli yaradıcılığının tə'sir dairəsi əhatəli, tutumlu olmuş, şairin yaşayıb-yaratdığı dövrdən günümüzə qədər Yaxın Şərq və xüsusən türk xalqlarının çox müqtədir sənətkarları ondan öyrənmiş, Füzuli sənətinin ən'ənələrini davam etdirmişlər. XVI-XVII əsrlərdə Azərbaycan şairlərindən Əmani, Qövsü, Saib kimi söz ustaları Füzuli ədəbi məktəbindən bəhrələnməmiş, onun əsərlərindəki zəngin ideya-obrazlar sistemi, poetik üslub xüsusiyyətləri XVIII əsrdə Vaqif, Vidadi İrsinin başlıca qida mənbələrindən olmuş, Füzuli ş'ərindəki humanist məzmun və bədii-məntiqi qüdrət XIX-XX əsr şairlərimizə də az tə'sir göstərməmişdir.

Əhsəni, Vəfai, Turdi, Nəyati, Məxmur, Ağahı, Firqot, Zövqi kimi özbək, Məxtumqulu, Kəminə, Nur Məhəmməd kimi türkmən, Şeyx Qalib, Baqi, Nəfi, Nədim kimi türk şairləri Füzuli ədəbi məktəbinin davamçıları olmuş, bu irsə böyük məhəbbətlə yanaşmış, Tofiq Fikrət, Əbdülhəqq Hamid kimi görkəmli sənətkarlar Füzuli sənəti qarşısında baş əymişlər.

Füzuli "Leyli və Məcnun" da dahi Nizamini ustad, özünü ona şagird adlandırır. Bu həqiqətdə də belədir. Lakin "şagird" Füzuli elə coşğun və tükənməz bir istedad sahibi olmuş ki, ustad Nizami onunla fəxr edə bilər. Füzuli dühası elə bir işıq mənbəyidir ki, onun şölsəsi və nuru həmişə ətrafa şəfəq saçacaq, çox düşüncələri parladacaq, qəlbləri öz hərarəti ilə qızdıracaqdır. Füzuli sənəti elə bir güldür ki, onun qızıl gülləri heç zaman öz əlvanlığını və rəyihəsini itirməyəcəkdir...

AZADƏ RÜSTƏM

FÜZULİ İRSİNİN TALEYİ

Dünya şöhrətli sənətkarımız olan Məhəmməd Füzulinin həyatı, əsərləri, dövrü, dünyagörüşü, müasirləri, dili, təsiri kimi mövzularda zəngin elmi ədəbiyyat yaranmışdır. Oxucuya təqdim olunan bu külliyatın da əvvəli və sonunda həmin mövzulardan bir çoxuna dair ətraflı, yeni elmi təsəvvür verilir. Bu yazı isə əvvəllər nisbətən az işlənmiş Füzuli mətnşünaslığı ilə bağlı qeydlərdir.

Böyük türk mütəfəkkir şairinin əsərləri hələ onun gənclik illərində, özü də yalnız yaşadığı Bağdadda, İraq torpağında yox, uzaqlarda da yayılmağa başlamışdır ki, bu barədə yığcam, amma çox mə'təbər mə'lumatı divanının müqəddiməsindəki bir qit'ədən alırıq: "Seyti-fəşahət ilə sözü'm tutdu ələmi — Mən məhdi-c'übarədə tiffi-zəbun hənuz".

Məşhur ədəbiyyatşünas Fəridunbəy Köçərli təxminən 80-90 il bundan əvvəl haqlı olaraq yazırdı ki, "Füzulinin əsəri-qələmiyyəsinədən nümunələr göstərməyi lazım görmədik. Bu cəhətə ki, Azərbaycan türklərinin handa azacıq savadlısı varsa, onun əsərləri ilə az-çox tanışdır. Hətta bu axır vaxtlara kimi onun divani-qəzəliyyatı və "Leyli və Məcnun" hekayəsi məktəblərdə tə'lim kitabı olub, uşaqlara ondan dərs verilir" /*Fəridunbəy Köçərli. Azərbaycan ədəbiyyatı. İki cildə, 1-ci cild, Bakı, 1978, s. 90*/.

Alimin yalnız ilk baxışda mübaliğəli görünən bu sözləri həqiqətdir. Füzuli irsi dörd əsrdən artıqdır ki, bizim xalqımızın və dünyanın milyonlarca şe'r-sənət sorağının dilinin əzbəridir; onu hətta savadsız və əzsavadlı türklər də həvəslə öyrənib əzbərləyir. "Türk" sözü buraya təsadüfi gəlib düşməyib. O, minillərcə tarixi olan və Şərqdən Qərbə, Cənubdan Şimala bir çox ellərin, bir çox

---

Məhəmməd Füzuli. Əsərləri. Beş cildə. 1 cild. Bakı, 1958, s.42. Misallar bu nəşrdən götürüləcək, rəqəmlərlə əvvəlcə cild, sonra səhifə göstəriləcəkdir. Kursiv burada və aşağıda mənimdir. -Ə.M.

xalqların dilinin esasını təşkil edən, ona görə də elmdə "türk dilləri", "türk dilləri sistemi" kimi ifadələrin yaranmasına gətirib çıxaran inkaredilməz bir həqiqəti bildirir.

Bununla bərabər "Füzuli böyük türk şairidir" — demək ancaq bu söz sərrafının öz əsərlərini məhdud milli ünvan üçün yaratdığını iddia etmək kimi anlaşılmamalıdır. Ona görə ki, Füzuli ana dilində əsərlərin müəllifi olduğu kimi, farsca və ərəbcə bədii və elmi irsin də yaradıcısıdır. Farsdilli və ərəbdilli xalqların nə qədər geniş, böyük coğrafi arealı əhatə etdiyi nəzərə alınarsa, Füzuli şöhrətinin miqyası daha da aydınlaşar.

Soruşula bilər ki, bu şöhrət necə, hansı əməli yolla, hansı vasitələrlə yaranmışdır?

Cavab belədir: dünya folklor nümunələrinin minillər boyu davam edib yaşadığı yollar və vasitələrlə. Bir zamanlar yekoxanılıqla "köhnə", "geridə qalmış" sayılan məktəb və mədrəsələrdə oxuyanlar 50-60 il əvvəl öyrəndikləri onlarca Füzuli misrasını bugün də əvvəlki şüvqlə, əzbər söyləyirlərsə, bunun sirri ilk növbədə həmin misraların mənasında, cazibə qüvvəsindədir.

Füzuli irsi bizə təkcə şifahi şəkildə deyil, eyni zamanda yazılı məxəzlər vasitəsilə gəlib çatmış, həm də bu məxəzlər həmin irsi daha geniş, daha ətraflı, yəqin ki, daha "ədəbi don"da əhatə etmişdir. Belə məxəzlərdən ən çox mö'təbər olanları hələ Füzulinin sağlığında tərtib olunmuş təzkirələrdir.

Orta əsr Şərqiyyənin ədəbiyyat tarixi, şe'r toplusu, müntəxəbatı məqamında olan təzkirələr Azərbaycanda da ta iyirminci yüzilliyə qədər mö'təbər ədəbi və elmi məxəz sayılmış, bizim milli kitab sənətimizin təkamülündə böyük iş görmüşdür. Bu kitab növünün yaranıb inkişaf etməsi yolunda çalışan Füzuli müasirləri arasında Qəstimonlu Lətif /"Təzkirət üş-şüəra", 1546/, Tehranlı Sam Mirzə /"Təhfeyi-Sami", 1550/ və Əhdi Bağdadi /"Gülşən üş-şüəra", 1563/ kimi təzkirə müəllifləri vardır. Onların başladıkları işi Aşiq Çələbi /"Məşairüş-şüəra", 1566/, Həsən Çələbi Qınalızadə /"Təzkirət üş-şüəra", 1586/, Əyani /"Təzkirə", 1592/, Sadiqi Sadiq bəy Əfşar /"Məcmə ül-xəvas", 1598/, Lütfulibəy Azər /"Atəşgödə", 1760/, Seyid Özim Şirvani /müəllifin öz xətti ilə yazılmış "Təzkirə", təxm. XIX əsrin 70-ci illəri/ və başqa alim, şair və nəşirlər davam etdirmişdir.

Təzkirələrdə Füzulinin həyatına dair qısaca mə'lumatla yanaşı verilən şe'r nümunələrinin çoxu lirik şe'rlər — qəzəl, qəsidə, rübai kimi janrlarda əsərlərdir və bunların xeyli hissəsi ilk təzkirələrdən

alınmışdır. Əsərlərdən nümunələrin və bioqrafik mə'lumatların ilk mə'təbər mə'xəzi, söz yox ki, şairin türkcə divanıdır. O divan ki, orada şairin, məsələn, bu cür e'tirafları mətnlər tarixi baxımından çox əhəmiyyətlidir: "...zəmani-tüfuliyyətimdə sadir olub, mütoferriq olan qəzəllərdən bir müxtəsər divan cəm etmək səlahin gördüm. Və ol vəqtdə məndən iltimasla alanlardan alıb surəti-cəmi ixtisar üzrə itməmə yetirdim" /1,6/.

"Tüfullyyət", yə'ni uşaqlıq, daha doğrusu erkən gənclik zamanı yazılmış şe'rlərin xüsusi, həm də ilk növbədə qeyd olunması, çox güman, o deməkdir ki, şair divandakı əsərlərin uzun zaman ərzində yazıldığını və ilk şe'rlərdə sonrakı, kamillik dövrü şe'rləri arasındakı fərqlərin təbiiyini nəzərə çatdırmaq istəmişdir.

İkinci mühüm mətləb divanın "müxtəsər"liyi, şe'r həvəskarları arasında yayılan əsərlərin heç də hamısının əhatə edilmədiyini və "ixtisar üzrə" toplanıb tərtib olunmasıdır. Belə bir ehtimalı akademik Həmid Arastının bu sözləri də təsdiq edir: "...Füzulinin özü tərəfindən tərtib edilmiş divan belə Azərbaycan dilində olan bütün qəzəllərini əhatə etmir. Həmin divanın tərtib edilməsindən sonra şairin yazdığı qəzəlləri nəzərə alsaq, Füzuli divanını nöqsansız /bu söz şübhəsiz ki, "kəsirsiz, tam" mə'nasında işlənir. — Ə.M./ təb' etməyin mümkün olmadığı aydın olar" /*orada*/.

Divanların təkcə "kəsirli" deyil, həm də "nöqsanlı və təhriflərlə dolu" olduğunu qeyd edən alim bunun bə'zi külliyyatlarda çox, bə'zilərində isə az olduğunu da yazır. H.Arastı başqa, mühüm bir siri də açır. Sən demə bu sərbəstlik və nöqsanların, bu nüsxə fərqləri və təhriflərin çoxunun meydana çıxmasında əsas səbəbkar... Füzuli özüdür.

Əsərlərin surətini köçürən katiblərə müraciətində şair sözləri düzgün köçürməyi xahiş etməklə bərabər, onlara belə işlərdə misli çox az təsadüf olunan sərbəstlik də vermişdir: "...rəhməti-eyzəd ol həlalzadəyi-pake'tiqədə kim, bu novrəs şahidlərə /üzünün şən ruhlı şe'rlərini nəzərdə tutur. — Ə.M./ müşahidə qıldıqda ə'lasının hilleyi-təhsinlə cəməli-kəmalinə ziynət yetirə və ədnasının şaneyi-mürüvvət birlə zülfi-xətasından iqdı-üyubin çıxarıb, ayineyi-qüdrətdən seyqəl ehsanilə nöqsan qübarin götürə" /*yeno orada*/.

İndi bu sərbəstliyin dərəcəsi və nəticəsini, qismən də olsa, tə'yin etmək mümkün deyil. Bu iş üçün ən mə'təbər mətn Füzuli divanının avtoqrafı və əlyazma variantları ola bilər ki, çox təəssüf, hələ ki, Şah Abbasın kitabdarı Sadıqıdən başqa onlardan heç birini

görən olmamışdır. Divanı Sofəvilərin kitabxanasında oxuduğunu qeyd edən Sadiqinin "Məcmə ul-xəvas" təzkirəsində yazdığına görə bu əlyazmasında "təxminən otuz min beyt oş'ar bar kim, bu həqir öz xətti bilə mütaliə qıldım" (*orada, s.71*).

Bu məsələni tədqiq etmiş alimlər, o cümlədən Y.E.Bertels, M.F.Köprülüzadə, H.Araslı, Ə.Qaraxan və başqaları əlyazma divanlar arasında qədim tarixli, bitkin və tam e'übarlı nüsxələrin çox az olduğunu qeyd etməkdə haqlıdrlar. Bertels yazır: "Mən, demək olar ki, bütün Avropa kitabxanalarının kataloqlarını gözdən keçirmiş və aşağıdakıları müşahidə etmişəm. Avropada şairimizin yeddi əsərinin 41 əlyazması vardır. Zahirən bu say çoxdur, lakin bunlardan 13-ü nöqsanlı və yalnız 9-u tarixlidir; həmin əlyazmalarından üçü XVI əsrə, biri XVIII əsrə və ikisi XIX əsrə aiddir" (*Y.E.Bertels. İzbr. trudi. Nizami i Fizuli.M., 1962, s.494*). Alimin özünün şəxsi kitabxanasında "Rindü Zahid"ın 1722/ 23-cü ilə aid nəfis xətlə, qiymətli bir əlyazma nüsxəsi olmuşdur.

Füzulî irsinin İndiyədək ən az öyrənilmiş hissəsi onun ərəbcə əsərləri, ərəb dilində divanıdır. Başlıca səbəb o divanın əldə olmamasıdır. İndiyədək bu divan haqqında yazan, şübhə yaxud ehtimal irəli sürən çox olsa da, Sadiq bəy Əfşardan başqa onu şəxsən görən, "əlində tutan" alim mə'lum deyil.

M. F. Köprülüzadə şairin əsərlərinin siyahısında 15 əsərin adını göstərərək onlardan beşini — ərəbcə divan, "Səhhət və Mərzə", "Mətlə ul-e'tiqad", "Şah və Gəda", "Ənis ul-qəlb"i görmədiyini e'tiraf edir; onun yazdığına görə, ərəbcə divan artıq yoxdur (*Füzulî. Həyatı və əsəri, s.10*). H.Araslı isə yazır ki, "Füzulînin bütün elm aləminə mə'lum olan və çoxu hələ də nəşr edilməmiş ərəbcə qəsidələrindən başqa ayrıca ərəb dilində divanı vardır" (*"Azərbaycan" jurn., B., 1953. №4, s.154*).

Əhdi Bağdadi "füsəhayi-ərəb" arasında Füzulînin yalnız "ərəb dilində beytlərinin" məşhur olduğunu yazır.

Füzulî irsinin böyük bir hissəsini əhatə edən on çox əlyazma divanlar, cümlələr və sairə Azərbaycan EA Əlyazmalar İnstitutunda toplanmışdır. Bu institutun otuz bir il əvvəl çap etdirdiyi ikicildlik kataloqun birinci kitabında əlyazma nüsxələr "Divan", "Leyli və Məcnun" və "Divan", "Hədiqət üs-süəda", "Divan" və "Bəngü Bədə" adı ilə təsvir olunmuşdur. Əlyazmaları arasında təkcə "Leyli və Məcnun"u (*"Əlyazmaları kataloqu". İkicildlik, 1-ci cild, B., 1963, №825*), təkcə "Bəngü Bədə"ni (*orada, №837*), təkcə "Səhhət və Mərzə"i (*"Ruhnamə"ni/ orada, №839*) əhatə edənələr

də var. Bə'zi əlyazmalarında Füzulidən əlavə Şəms Təbrizi, Nəsimi, Sənai kimi klassiklərdən nümunələr də verilmişdir. Tarix e'tibarilə onlar 1628-ci ilə 1926-cı il arasındakı üçyüz illik dövrə aiddir.

Katiblər Məhəmməd İbn Davud, Dövlətşah İbn Hüseyn Sərəxsi, Məhəmmədqasim, Zeynalabidin İbn Kərbəlayi Şərif, Dərviş Füzuzi, Əbutalib, Zahir bəy İbn Məhəmmədyar bəy Badkubəyi Buzovnai və başqalarıdır.

Yazılış yerləri arasında Bakı, Dərbənd, Mərv kimi coğrafi adlara rast gəlirik. Bir çox əlyazmalarında tarixlər, katiblər və sahiblər barədə möhürlərin verilməsi bizə çox kömək edir.

Əlyazmalarında ən çox işlənən xətlər nəstə'liq, rüq'ə, nəsx və tə'liqdır. Mətnləri son dərəcə nəfis xətlə yazılmış əlyazmaları əsil mə'nada ədəbi-təsviri sənət nadirəsi sayılır. Əlyazma kitabların çoxu meşin cildlidir; karton cildli, üzərinə çit çəkilmiş karton cildli əlyazma nüsxələr də vardır.

1572-ci ildə Məhəmməd İbn Davudun nəstə'liq xəttilə qələmə aldığı 74 vərəqlik əlyazma divan mövcud nüsxələr arasında ən qədimlərdən və ən dəyərlilərdən biridir. Başlıqları əlvan ornamentlərlə bəzədilmişdir; mətni qara, sərlövhələri isə qırmızı müəkkəblə yazılmışdır. Əvvəlində başqa şairlərin əsərləri vardır.

Foto surəti 1958-ci ildə Bakıda çap olunmuş bu əlyazması "Həmd-i bihədd ol mütəkəllimi-nitqəfərinə kim..." sözləri ilə başlanıb "Təmmət əvaxiri-rəcəbül-mürəcəb..." sözləri ilə bitir.

Divanın 1674-cü ildə Məhəmməd İbn Hacı Gülməhəmmədin nəstə'liq xəttilə qələmə aldığı 153 vərəqlik əlyazması da əvvəli və sonunun naqis olmasına, bir sıra vərəqələrinin qopduğuna baxmayaraq, çox qiymətlidir.

Şairin XIX əsrə əlyazma surətlər vasitəsilə gəlib çatan ədəbi, elmi, fəlsəfi irsi ancaq keçən yüzilliyin ikinci yarısında İstanbul, Daşkənd, Xivə, Təbriz, Bulak və s. şəhərlərin çapxanalarında litografiya (daş basması) üsulu ilə nəşr edilib yayılmışdır. "Azərbaycan kitabı" bibliografiyasından /c. I, B., 1964/ görünür ki, məsələn, Daşkənd daşbasma xanalarında "divan" və "külliyyat" adı ilə 10-dan artıq kitab buraxılmışdır /s.183/. Onu da nəzərə almamaq olmaz ki, bir çox nəşrlər "Azərbaycan kitabı"na düşmüşdür.

Kitabların çoxunun mündəricatı bir-birinə yaxın /bə'zən də eyni/ olub əsasən qəzəliyyat, müxəmməslər, rübailər, "Leyli və Məcnun", "Bəngü Badə" əsərlərini əhatə edir. Nəşrlər və çapxana sahibləri Zakir Xacə Məhəmməd Xacə oğlu, Şahmərdan Şahne'mət,

Teymur xacə Xocəndi, Qulamhəsən Arıfcanov, Məhəmməd Münir Çələbizadə, Portsev, Laxtin, İlyin və başqalarıdır. Bir çox nəşrlərdə xəttatların da adı göstərilir: Mirzə Əhməd, Molla Yusif və b.

XX əsrdə Füzuli irsi ən çox Bakı, İstanbul və Ankarada nəşr edilmişdir.

Nəşrlərdəki bir neçə şe'r keçmişdə babalarımız üçün albom və müntəxəbatı əvəz edən cüng və bayazlar vasitəsilə nəslən-nəslə çatdırılmışdır. Kitabşünas M.Sultanovun yazdığı kimi, "cünglərdə tərtib olunduğu yerin məhəlli xüsusiyyətlərinin özünü bariz surətdə biruzə verdiyi" nəzərə alınmalıdır /"Əlyazmaları kataloqu"nun II cildinə müqəddimə. B.,1977, s.3/.

Hazırda əldə olan cünglərdən ən qədimi 1802-ci ildə İbn Seyid Məhəmməd Kazımanlı tərəfindən nəstə'liq və şikəstə xəttləri ilə yazılmışdır ki, Füzulinin şe'ri onun 45b səhifəsində verilmişdir /"Əlyazmaları kataloqu", II cild, B.,1977,s.8,12/.

...Füzulidən onun əlyazma və mətbu külliyyatlarından bəhs edərkən bir neçə anlığa ömrün ilk çağlarından kitabını, söz-söhbətini, ya da şəxsiyyətini xoşlayıb sevdiyim, ülfət qatdığım yazıçı və kitabları xatırlamaya bilmirəm: Sabirin "Hophopnamə"sini /1934/, Firdovsinin minilliyi münasibətilə həmin il çıxmış "Şahnamə"sini, Şalqın bir il sonra nəşr edilmiş "əsərlər"ini, bir də Pedaqoji İnstitutun ilk kursunda müəllimim Mir Cəlaldan eşitdiyim bu "yetim beyt"i: Füzuli dərd əlindən dağa çıxdı, Dedilər bəxtəvər yaylağa çıxdı...

Həkim əmim elə o aradaca mənə Füzuli külliyyatının 1910-cu il İstanbul nəşrini bağışlayanda o vaxtki gənclik üçün, demək olar ki, qeyri-adi bir həvəyə düşdüm: Füzulinin o qara cildli, ərəb əlifbalı külliyyatını oxumaq... (bu həmin külliyyatdır ki, az sonra müəllimim və dostum akademik M.Cəfər onu oxuyub səhifələrində qeydlər etmiş, "Füzuli sevir..." adlı essesini yazmışdı).

Hələ şairin sağlığında başlanıb sonralar yeni bir qüvvə ilə genişlənən "Füzuli kultu" otuzuncu illərin ağır mə'nəvi-ideoloji şəraitində nəinki zəifləmiş, əksinə, həm Həmid Araslı, Mir Cəlal, Məmməd Cəfər, Azər İmaməliyev, Əlağa Vahid, Mübariz Əlizadə, Əkrəm Cəfər, Böyükəgə Qasımsadə, Ələkbər Ziyatay kimi alim və şairlərin, həm də saysız-hesabsız şe'rsevərlərin sə'yilə, məhəbbətilə bəlkə əvvəlkindən də güclü, sırayətəedicilə qüvvə almışdı.

Möhürəm müəllimim akademik H.Araslının məsləhəti ilə 44-45-ci illərin bir neçə ayını qaracildli külliyyatı oxumaqla keçirərək "Füzulinin qəzəlləri" mövzusunda bir referat yazdım.

Aşağıda yad olunacaq füzulşünas iş yoldaşlarıma çox minnətdaram ki, özlərinin qüvvətlənməkdə olan fəaliyyətləri ilə bu yaxınlarda mənim də dahi söz ustası ilə ülfətimi təzələyib möhkəmləndirdilər.

Külliyyatı hazırlarkən bizdə belə bir qeyri-rəsmi məramnamə yarandı: son yüzillikdə Azərbaycanda baş vermiş müxtəlif filoloji, illah da dil prosesləri nəticəsində el arasında qavranılması xeyli çətinləşmiş Füzuli irsini bugünün oxucusuna necə təqdim edib yaxınlaşdırmaq ki, istənilən səmərə hasil olsun? Bunu kimlər, necə, hansı ədəbi və elmi əsaslarla etməlidirlər? Axı klassik irsi adaptə olunmuş halda nəşr etmək, xüsusilə mənzum əsərə üslubca sadə nəsr forması vermək kimi məs'ul işdə təcrübəmiz çox azdır...

Belə suallara yaxşı cavab vermək məxsusi elmi məsələ olduğundan burada ancaq həmin işin bizdəki bir neçə nümunəsini xatırlatmaq mümkündür: məşhur ədəbiyyatşünas Salman Mümtaz Füzulinin "Söhbət ül-əsmar" əsərində dilçə bə'zi sadələşdirmə əməliyyatı aparmış, professor Mübariz Əlizadə M.F.Axundovun "Kəmalüddövlə məktubları"-nı və doktor Nüşabə Araslı Füzulinin "Şikayətnamə"-sini üslubca kütləvi oxucu üçün işləmiş, professor Sabir Əliyev Füzulinin "Leyli və Məcnun" poemasını və Mən Nizaminin "Sirlər xəzinəsi"ndən "Sultan Səncərin qarı ilə söhbəti" hekayətini nəsrə çevirmişik. Bu sahədə ən mühüm və mürəkkəb işlərdən biri "Kitabi-Dədə Qorqud"un doktor Şamil Cəmşid tərəfində sadələşdirilməsidir.

Bizim əsrimizdə Füzuli irsinin toplanılması, tədqiqi, nəşri və təbliği sahəsində kimlər, nə zaman, nə ölçüdə, necə işləmişlər? — suallarına cavab vermək lazım gələndə öncə füzulşünaslığın ən görkəmli siması, türk filoloqu Məhəmməd Fuad Köprülüzadə /1890-1966/ yad olunmalıdır. Alimin bu sahədə ən qiymətli işi səir 1924-cü ildə İstanbulda nəşr edilmiş külliyyatı üçün yazdığı "Füzuli. Həyatı və əsəri" adlı tədqiqatıdır /bu kitab bir il sonra Bakıda da çap olunmuşdur/.

"Sənət dühası" adlandırdığı Füzulinin "azəri ədəbiyyatı"-nın klassiki kimi tədqiq və təqdim edən Köprülüzadənin öz əsərini belə bir müddəə ilə bağlaması çox səciyyəvidir: "Yalnız ədəbi nüfuz və tə'sirinin vüs'ət və davamı deyil, əsərinin bədii qiyməti e'tibarilə də türk ədəbiyyatının ən böyük siması olaraq tanıdığımız Füzuli İraq türklərindəndir və ləhcəsi e'tibarilə də "azəri" [...] lisan dairəsinə mənsubdur".

Alim kitabını çoxusu o vaxtadək gözə çarpmamış qaynaqlar əsasında yazmış, Füzulinin həyatı, mühiti, hansı amillərin təsiri ilə təşəkkül etdiyi, hansı əsərləri yazdığı, dünyagörüşünün başlıca cəhətləri, xüsusilə onun sufizmə münasibəti, "türk ədəbiyyatının ümumi təkamülünə" necə təsir göstərdiyi, "İraq və Azərbaycan türkləri [...] ədəbiyyatının Füzuliyə qədər keçirdiyi təkamül dövrləri" kimi çox mühüm məsələlərdən bəhs etmişdir. Kitabda, məsələn, bu cür bəhslər var: "Füzuli və əsəri", "Füzuli Bayat türklərindəndir", "Osmanlılar dövründə Füzuli", "Füzulinin oğlu Fəzli", "Füzulinin şərihi haqqında", "Füzulinin sənəti" və s.

M.F.Köprülüzadə şairin Kərbəladə doğulduğunu sübut edən Riyazi ilə həmfikiridir; onun fikrincə Bayat boyundan olanların bir qismi İraq ətrafına Oğuz mühacirətləri əsnasında gəlmişdir.

Şairin Sultan Süleymana, Sədrəzəm İbrahim paşaya, Nişançı Cəlalzadəyə qəsidələr verdiyini xatırladan Köprülüzadə yazır ki, bunlar Füzulinin Səfəvilər dövründə olduğu kimi, Osmanlılar zamanında da "layiq olduğu dərəcədə təqdir və tərif" edilmədiyini göstərir. O, həyatını daim maddi ehtiyaclar içində keçirmişdir. Şairin vəfat tarixini /hicri: 963, miladi: 1556/ ilk dəfə "Kəçdü Füzuli" cümləsi ilə bildiren Əhdi eyni zamanda onun Kərbəladə taundan öldüyünü də xəbər verir. Məxəzlərdəki başqa tarixlər /969 və 970/ doğru deyil.

Qeydə Füzulinin Bəxtəşi təriqətinə münasibəti, təkyənin "çıraqsuzu" olduğu, şeir məzhəbinə mənsubiyyəti barədə də danışılır.

Füzulinin 15 əsərinin müxtəssər bibliografik təsvirini verən professor füzulşünaslığın vəzifələri üzərində də dayanır, "Leyli və Məcnun"un lisan e'tibarilə şayani-e'timad bir təb'i lazımdır — deyir, "Mətlə ül-e'tiqad"ın "nüsxəsinə indiyə qədər təsadüf etmədiyini" /s.20/ qeyd edir.

"Füzulinin sənəti" bəhsində əsas müddəalardan biri budur ki, "Nəsimi və Xətaiyə ə'zəmi həddinə çatan məslək propaqandaçılığı" Füzulidə də vardır, onun "ilhamının naxışlarında fəlsəfi-sufiyano fikirlər çox barizdir. Qəzəllərində və "Leyli və Məcnun"unda təqdis və tərənnüm etdiyi "eşq" heç bir zaman tamamilə ləünni /profane/ bir mahiyyət öz etməyir"; Füzuli "...Leylasını öz vicdamında tapan sakin, fədakar, ilahi bir eşqi, "eşqi-mütləqi", "eşqi-əflatunini tərənnüm etmişdir" /s.20/. Lakin "əksər sufi şairlərin yavan və usandıran düsturlar halına saldıqları bu "eşqi-mütləq" tələqqisi onda [...] canlı və yüksək bir şəkil aldı" /s.21/.

Füzulinin istifadə etdiyi müxtəlif janlarda insan hissiyyatının bir-birindən fərqli qüvvət və şiddətlə təzahür etdiyini göstərən, bu baxımdan, məsələn, onun qəzəlləri, "Leyli və Məcnun"u ilə qəsidələri arasında böyük təfəvvüt görən alim yazır ki, "hissi vadiədən çıxaraq qəsidə tərzinə və "təsvir"ə meyli etdiyi zamanlarda sözlünün qüvvəsi birdən-birə zəifləyir"; böyük şair, məsələn, Yunisdə və Mövlanada olduğu kimi, "hər nədənsə, namütənahi kəlmə və fikrə oyuncaqlarına sapsalıb qalır" /s.21/.

Ümumiyyətlə füzuliyünəşliyin istiqamətverici əsərlərindən olan kitabını M.F.Köprülüzadə Füzulinin bütün türk aləmindəki şifahi və yazılı ədəbiyyata təsiri haqqında bir neçə konkret faktla yekunlaşdırıb yazır: "Daşkənddən Qazana, Krımdan Macarıstan sərhədlərinə, Bağdaddan Qahirəyə, Təbrizdən Buxaraya və İstanbula qədər bütün türk sahəsi əsrlərcə onun təərənnümlərini dinlədi. [...] Azərbaycan, İran və Cənubi Qafqas türklərinin, [...] əsrlərcə türklüklərini mühafizə etmələrində, türk aləminin mə'nəvi vəhdətinin pozulmamasında Füzulinin çox böyük bir təsiri vardır" /orada/.

Füzulinin azərbaycanlı tədqiqatçıları arasında birincilik, heç şübhəsiz, akademik Həmid Arasliya /1909-1983/ aiddir. Soloflərinin bu sahədəki işini ədəbiyyatşünaslıqda müstəqil bir elmi istiqamətə çevirən məhz o olmuşdur. Y.E.Bertels həmkarının "Böyük Azərbaycan şairi Füzuli" kitabını o vaxta qədərki elmi nəşrlərdən ən əhəmiyyətli hesab etməkdə haqlı idi /"Низами и Физули". М., 1962, с. 303/.

Azərbaycan dili, tarixi, ədəbiyyatı, filologiyası və əlyazma irsinə dair qaynaqları öyrənmək üçün otuzuncu illərdən Bakı, Moskva, Peterburq, Daşkənd, Ankara və b. şəhərlərin əlyazma və kitab xəzinələrində işləyən Arasliyanın əsas elmi məqsədlərindən biri Füzuli, onun dövrü, əsərləri, müasirləri haqqında mə'lumat toplayıb tədqiq etmək olmuşdur. Alim lap cavantılığında fars dilini və bu dildə yaranmış klassik Şərq şe'ri öyrənmiş, ərəb dilində dinə, fiqhə, şəriətə dair kitablar oxumuşdur. Otuzuncu illərdə H.Arasli artıq özbək, türkmən, tacik dillərində bədii və elmi ədəbiyyatla da məşğul olur, "Dədə Qorqud" dastanını Azərbaycanda ilk dəfə müqəddimə və izahlarla nəşr etdirir.

1935-ci ildən başlayaraq H. Arasli otuz ildən artıq Füzulini tədqiq edib öyrənmiş, əsərlərini tərtib və nəşr etməkdə, həyat və fəaliyyətinin qaranlıq cəhətlərini aydınlaşdırmaqda çox az alimə qismət olan böyük səmərəli iş görmüşdür. "Füzuli yaradıcılığı" adlı

ilk məqaləsini 1935-ci ildə çap etdirən alim sonralar orta məktəb dərslərlərində, "Nizami almanaxı"nda, "Vətən uğrunda", "Azərbaycan" jurnallarında və digər məxəzlərdə ümumi sayı 60-a çatan tədqiqat əsəri, bədii və fəlsəfi mətn, elmi-təbliği məqalə nəşr etdirir. Bunların mövzuları sırasına Füzulinin müasirləri haqqında icmal, şairin yaradıcılığı, onun "Leyli və Məcnun"u ilə Nizaminin "Yeddi gözəl" və Nəvalinin "Yeddi cam" əsərlərinin müqayisəsi, "Füzulinin çap olunmamış əsərləri", "Füzulinin ideali", "Füzulinin "Ənis ül-qəlb" əsəri", "Ən qədim və mükəmməl Füzuli divanı", "Füzuli yaradıcılığının ümumdünya əhəmiyyəti" və s. daxildir /ətraflı bax: *H.M.Araslı. Biblioqrafiya. B., 1970, s. 98/.*

Çoxu ədəbiyyat tarixinə aid olan bu zəngin elmi irsin mühüm bir hissəsini məxəzünəşliq və mətnşünəşliq təşkil edir. H.Araslının mətnşünəşliqda fəaliyyəti üçün mətəbər qaynaq 1589-cu ilə aid edilən və Peterburq Şərqsünəşliq Institutunda saxlanan, "dünyada ən dolğun" Füzuli külliyyatıdır /P,329/.

Füzulinin beşcildliyinə /1956-1985/ tərtibi, farsca və ərəbcə mətnlərin azərbaycancaya tərcüməsi, şərh, lüğətlərin hazırlanması, giriş və müqəddimələrin yazılması kimi müəkkəb nəşriyyat prosesində əsas rəhbər sima olan H.Araslı bu əsərləri və işləri ilə bərabər Azərbaycan füzulşünəşliği üçün tamamilə yeni mövzular üzərində də işləmişdir. "Füzuli irsinin öyrənilməsi tarixindən" adlı məqaləsi belə bir tədqiqatdır. Bu irsin dünyanın üç qitəsində yayıldığını göstərən alim yazır ki, Füzuli uzaq Çin və Hindistandan Balkanlara, Tatarıstandan Misrə qədər böyük bir sahədə şöhrət tapmışdır /ətraflı bax: *ADU Elmi əsərləri, V cild, B.,1945, s.27-41; Ədəbiyyat və incəsənət. 1 mart 1958, № 9/.*

H.Araslının füzulşünəşliqdəki işinin əhəmiyyəti Türkiyə, Misir, Özbəkistan, İraq və s. ölkələrdə dəfələrlə iqrar edilib qiymətləndirilmişdir. Məsələn, İraqda çıxan "Qardaşlıq" jurnalında deyilir: "Sayın Araslı bu iki kitabı /"Ərəbcə qəsidələr" və "Mətlə ül-e'tiqad"ı — Ə.M./ yayınlamaqla həm elm, həm də ədəbiyyat sahəsində böyük bir xidmət etmiş, Füzuli kitabxanasında görülən ciddi boşluğu doldurmuşdur". /"Qardaşlıq" jurn., Bağdad, 1961, №1, s.,26/.

Dünya şərqsünəşliğinin məşhur simalarından Y.E.Bertels elmi fəaliyyətində "Füzuli və irsi" probleminə xüsusi yer vermişdir. Ana tərəfdən Bakı ilə bağlı olan alimin bioqrafiyası və əsərlərinin böyük bir hissəsi — 55-i Azərbaycanın iki böyük klassiki haqqındadır: Nizami və Füzuli.

Akademik A.Y.Krımski haqlı yazmışdı ki, Bertelsin "Böyük Azərbaycan şairi Nizami. Dövrü-həyatı-yaradıcılığı" /B., 1940, 148 s./ kitabı şairin yubileyi ərəfəsində alimlər üçün bir "kamerton" rolu oynamışdır.

Y.E.Bertelsin "Füzulinin ərəbcə qəsidələri" və "Füzuli külliyyatının yeni əlyazması" məxsusi, "Nizami "Leyli və Məcnun"unun qaynaqları" və "Leyli və Məcnun" /ərəb rəvayətindəki süjetin tarixi.../" əsərləri isə dolayısı ilə Füzuliyə aiddir. Qocaman alim gənc azərbaycanlı filoloqlardan R.Azadə, Q.Əliyev və başqalarını hazırlayanda da onların füzulşünaslığa xüsusi diqqət yetirmələrinə çalışmışdır.

Füzuli irsini əhatə edən məxəzlər, o cümlədən Peterburq əlyazma divanı haqqında ilk geniş elmi məlumat Bertelsin "Füzuli külliyyatının yeni əlyazması" məqaləsində verilmişdir. Orada deyilir ki, Füzuli əsərlərinin əlyazma surətləri çoxdur və böyük kitabxanaların, demək olar, hamısında onun bir neçə nüsxəsi vardır. Mündəricatının genişliyi, mətnlərinin mö'təbərliyi, xəttinin nəfisliyi və imlasının dürüstlüyü ilə son dərəcə qiymətli olan nadir külliyyat Asiya Xalqları İnstitutunun S.-Peterburq Bölməsinin Əlyazmalar şöbəsində saxlanılır; onu oraya M.S.Yerəşəgin hədiyyə vermişdir.

Qalın bir cild halında olan bu külliyyat 29x18 sm. formatlı 377 vərəqədən ibarətdir; 1588-89-cu ildə, yə'nə toxminən Füzulinin ölmündən 34 il sonra yazılmışdır. Buradakı bir sıra əsərlər başqa əlyazmalarına düşməmişdir. (*Низами и Физули. с.501*).

Əlyazmasının mündəricatı: 1."Hədisi-ərbəin", tərcüməsi; 2."Leyli və Məcnun"; 3."Mətlə ül-e'tiqad"; 4.Nişançı paşaya məktub; 5.Qazi Ələddinin oğlu olması münasibətilə tə'rifi; 6.Müəmmalər risaləsi; 7.Türkçə müəmmalər; 8;"Səhəbət və Məroz"; 9."Rindü Zahid"; 10."Bəngü Badə"; 11.Farsca qəsidələr divanı; 12.Ərəbcə divan; 13.Türkçə qəsidələr; 14.Türkçə divan; 15.Farsca divan.

Ərəbcə qəsidələrə dair öçərkində Bertelsin şairin Şərqdə çox yayılmış dillərdən hansını nə dərəcədə bildiyi barədə danışandan sonra Peterburq divanındakı ərəbcə şe'rlər bölməsinin ətraflı təsvirini verir, bu əsərlərdəki "məhəbbət və aşiq" mövzusunun bəddi həllində şairin sufi və hürufi görüşlərinin ifadəsini görür, sufi terminologiyası üzərində dayanır. O, belə bir müddəə də irəliləyir ki, bu şe'rlərdə sənətkarlıq cəhətdən bir "soyuqluq" duyulur.

Məqalənin diqqəti cəlb edən bəhslərindən biri ərəbcə və farsca qəsidələrin müqayisəsidir. Alim qəsidə janrının arxitektónikası, həcmi, vəznli, imlası, Müəmma, Tuyuq, Münazirə kimi formalar və s. haqqında da bəhs edir.

Y.E.Bertelsin əhəmiyyətli xidməti, eyni zamanda, onun Qərb filologiyasında Füzuli barədə yaranmış osorləri konkret misallarla qiymətləndirməsidir. O yazır ki, "heç bir türk şairi Avropa şorqşunasları və öz həmvətənləri tərəfindən Füzuli qədər yüksək qiymətə layiq görülməmişdir" (orada.s. 493).

Orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyatı tarixi sahəsində çalışanların böyük bir dəstəsi qadın alimlərimizdən ibarətdir ki, onların ən irədide gedəni, demək olar ki, başçısı əməkdar elm xadimi, professor Azadə Cəfər qızıdır /1932/. O, SSRİ EA Şorqşunaslıq İnstitutunun aspiranturasını bitirmiş, "Füzulinin "Leyli və Məcnun" poeması" mövzusunda namizədlik /Moskva, 1956/ və "Azərbaycan epik şe'rinin inkişaf yolu /XII-XVII əsrlər/" /Bakı, 1971/ mövzusunda doktorluq dissertasiyalarının, "Nizami.Həyatı və sənəti" monoqrafiyasının, milli ədəbiyyatımızın tarixi və nəzəriyyəsinə dair 7 kitabın, çoxlu jurnal-qəzet məqaləsinin müəllifidir.

Çox təbli haldır ki, alimə, şairənə təbiəti, helmi, yorulmaz tədqiqatçı əməyi Azadə xanımı fəaliyyətində füzulşunaslığı mərkəzi problem etməyə gətirib çıxarmışdır. Alim qırx ilə yaxındır ki, vurgunu olduğu Məhəmməd Füzulini tədqiq etməkdədir. İlk sanballı elmi məhsulu olub böyük bir hissəsi "Azərbaycan SSR EA Xəbərləri"ndə nəşr edilmiş ilk dissertasiyasında toxunduğu problemlər üzərində tədqiqatını alim sonrakı onilliklərdə də davam etdirib genişləndirir. Onun "Füzuli və Nizami "Leyli və Məcnun"larının fərqli və oxşar cəhətləri" məqaləsi Azərbaycanın iki böyük klassiki barədə tipoloji tədqiqat nümunəsidir. "Klassik Azərbaycan ədəbiyyatında qəzəl. Janrın tarixi və poetikası" /1990/ kitabında mərkəzi siması Füzuli olan milli qəzəl irsimizin, şairin ikicildlik "Seçilmiş əsərləri"nin /1988/ müqəddiməsində isə onun yaradıcılıq yolunun geniş elmi icmalı verilir. Müqəddimədə deyilir: "Füzuli də öz dahl sələfi Nizami kimi bədii sözə yüksək qiymət verir, gözəl sözü sənətin mühüm şərti sayırdı. Şairə görə sənətkar elə söz axtarıb aramalıdır ki, "Leyli kimi qəlb ovlayan, "Məcnun kimi ürək yandıran olsun" /Füzuli. Seçilmiş əsərləri. c. 1, s. 11/. Alimin fikrincə lirik-epik poema olan "Leyli və Məcnun"da qəhrəmanlar olsə də, "böyük məhəbbət bütün əzəməti ilə qalib gəlir".

Azadə xanımın ən yeni əsəri "Sabah" nəşriyyatının bu yaxınlarda buraxacağı "Mütəfəkkir — mövlana Füzuli" kitabıdır. Geniş tədqiqat, axtarışlar və dərin mühakimə nəticəsində yaranmış bu elmi əsərin əsas mövzuları Füzulinin fəlsəfi-dini görüşləri, ürfani qayələri, sufizmə münasibətidir. Müəllif göstərir ki, "Aləmin

mənşəyi məsələsi Füzulini düşündürən başlıca fəlsəfi problemlərdən idi". "Mətlə ül-e'tiqad" əsərində o, aləmin, gerçəkliyin həqiqət olduğunu inkar edən antik yunan sofistlərini tənqid etmişdir. Füzulinin sufizmlə münasibətindən danışırken professor "Türk dünyasının" görkəmli "mütəəvvif dərvişi Emrənin" bu barədə düşüncələrini xatırladıb yazır ki, o, "insanın ölüyyəti mözhəri olan ilahiyyat aləmindən nəş'ət tapıb şəhadət aləminə düşdüyünü" söyləyir.

Azadə xanım həm də Füzulinin 500 illiyinə ithaf olunmuş elmi-bioqrafik очерkin müəllifidir.

Azərbaycan füzulişünaslığında əvvəlcə bir müəllim, sonralar isə bir ədəbiyyat tarixçisi kimi çox səmərəli fəaliyyət göstərən alimlərdən biri professor Mirzəgə Quluzadədir /1907-1979/. Darülmüəllimində H.Cavid, A.Şaiq kimi məşhur yazıçı-pedaqoqlardan dərslər alıb orta əsrlər Şərqi'nin başqa klassikləri kimi, Füzulini də məhəbbətlə öyrənən gənc ədəbiyyatşünas İmadəddin Nəsimi haqqında ilk dissertasiyasından sonra 15 ilə qədər Füzuli lirikasının tədqiqi ilə məşğul olub doktorluq əsərini də bu mövzuya həsr edir. 40-50-ci illərdəki hərbi xidməti zamanı Türkiyə mətbuatı, ədəbiyyatı və elmi ilə tanışlıq imkanı əldə etməsi Quluzadənin türk, fars, ərəb ədəbiyyatşünaslığı mə'xəzlərini, füzulişünaslığa dair əsərləri öyrənməsinə xeyli asanlaşdırmış, ona zəngin material toplamaq imkanı vermişdi. Müəllimləri ona Şərq poetikasını öyrənməyi də tələq etmişdilər. "Füzulinin lirikası" kitabı belə bir elmi-mə'nəvi, filoloji hazırlıqdan sonra yazılmışdı.

Şairin lirikasının öyrənilməsi tarixinə dəyərli bir fosil ayıran Quluzadə əvvəlcə otuz qədər alimin tədqiqatını geniş təhlil edib layiqincə qiymətləndirir. Bu alimlərdən kimin Füzuliyə hansı cəhətdən yanaşdığını, şairin tarix və ədəbiyyat, dil və üslubiyyat, poetika və fəlsəfənin hansı qolları və məsələləri ilə məşğul olduğunu sübutlu-dəlilli göstərməsi kitabın məziyyətidir.

M.Quluzadə şairin həyat yolunu, müasirləri ilə, xüsusən hökmdarlar və başqa tanınmış şəxsiyyətlərlə münasibətlərini, yaradıcılıq qayələrini, toxunduğu problemləri, onun fəlsəfi konsepsiyasını, gözəllik və məhəbbət anlayışlarını, bunların bədii təfsirindəki orijinalılıqla yanaşı nəzərə çarpan ziddiyyətləri, məcaziliyi, habelə Füzuli sənətinin tə'sir dairəsini, bu tə'sirin xüsusiyyətlərini açıb şərh edir.

Füzulişünaslığa dair tədqiqatında, habelə H.Araslıya aid biblioqrafiyaya yazdığı müqəddimədə alimin Füzuli dünyagörüşü,

xüsusilə şairin sufizm və hürufiliyə münasibəti ətrafında mühakimələrində mübahisəli yerlər də yox deyil. O.M.F.Köprülüzadə, İ.Hikmət və Y.E.Bertels kimi alimlərin Füzulini "osason // sufi-mistik" bir şair kimi təhlil etmələri ilə razılaşmadıqda nə qədər haqlı idisə, şairi sufizmdən büsbütün təcrid etməkdə bir o qədər yanlışdır /bax: "H.M.Araslı" bibliografyasına müqəddimə. B., 1970, s. 22/.

Türkiyə ədəbiyyatşünası Maziögludən bəhs edərkən Füzulinin məhəbbət fəlsəfəsinin mahiyyəti haqqında yürütdüyü bu fikri Quluzadənin həmin məsələyə dair başqa mülahizələrindən daha inandırıcıdır: "Leyli və Məcnun"dakı məhəbbətin əsərin sonunda mistik mahiyyət alması, şairin təsəvvüf priyomlarından istifadə etməsi haqqında müəllifin /Hasibə Maziöglunun-Ə.M./ fikri ilə şəriklik. Lakin poemada Məcnun eşqinin təkamül və inkişafı aydın görünürsə, bunu Füzulinin lirikasında, divanlarında izləmək mümkün deyil; buradakı şe'rlərin tarixləri yoxdur" /"Füzulinin lirikası", s.82/.

Son onilliklərdə Füzuli irsinin tədqiqi və nəşri ilə çox məşğul olan alimlərdən professor Sabir Əliyev Füzuli sənətinə dair məqalələrin, "Füzulinin poetikası" kitabının /B., 1986, 220 s./ və onun əsaslı surətdə genişləndirilmiş mətni olan "Füzulinin ədəbi-estetik görüşləri" adlı doktorluq dissertasiyasının müəllifidir; o, "Leyli və Məcnun" poemasını nəsrə çevirmişdir /B., Maarif, 1990/.

S.Əliyev doğru deyir ki, Füzulinin poetikaya dair irsini öyrənmək orta əsr Azərbaycan və türk-fars-ərəb ədəbi-mədəni və elmi-nəzəri əlaqələrinin tədqiqi baxımından əhəmiyyətlidir; belə bir tədqiqat "onun öz bədii praktikasını başa düşmək, öz şe'ri ni anlamaq" işində faydalı olar /"Füzulinin poetikası", s.7/.

"Şe'r in mənşəyi" bölməsində istə'dad barədə bəhs edərkən tədqiqatçı "İstə'dad şe'r in səbəbi, şe'r istə'dadın nəticəsidir" tezisini açıb yazır: "İstə'dadı fitrətlə, şe'ri həyatla bağlamaq Füzulinin aramsız elmi-fikri axtarışlarının sağlam və dürüst nəzəri yekunu idi". Füzuli "istə'dadı şairliyin səbəbi və maddəsi, həyatı isə predmeti və mənbəyi hesab edirdi" /s.19/.

Kitabda geniş yer tutan bəhslərdən biri "Şe'r in mövzusu və məqsədi"dir. Öz nəzəri mühakimələrində "şe'ri nədən və kimdən yazırlar, kim üçün və nə üçün yazırlar" sualına verdiyi cavablarında Füzuli söz sənətinin məzmun və məqsədi barədə qənaətini şərh etmişdir. Onun ələmində "dünyanı nizamlamaq funksiyasından kənarında söz ola bilməz" /s.39/.

Mədhî də, həcvi də sənət üçün eyni dərəcədə lazımsız hesab edən, "şe'rdən birinci növbədə bəşəri dərd, müqəddəs kədər tələb edən" Füzulî hətta dərdi "şairliyin əsas sormayəsi" sayır. S.Əliyevə görə bu sözləri Füzulînin "sənət nəzəriyyəsinin bünövrəsi hesab etmək olar"; şairin sənətdən umduğu dərd "bəşəri dərddir, ictimai dərddir" /s.40-41/. Füzulî ustadı Nizaminin sevinc və kədər barədə fikirlərinə böyük əhəmiyyət versə də, "Xosrov və Şirin" poemasında nəş'ə və kefi hətta şe'rın əsas predmeti sayan "Xəmsə" müəllifindən fərqli olaraq bu fikirdədir ki, şairliyin əsas sormayəsi dərddir. "Böyük Füzulî bədil təcrübədə böyük Nizamini özünə müəllim saysa da, bu həlledici nəzəri məsələdə ondan ayrılır" /s.43/.

Füzulî kədərini qaynaqlarını alim "müharibə, cəhəlot, bərbərsizlik, tənhalıq, ictimai zülm, [...] qeyri-insani ehtiraslar, quru zəhd, kor itaət, zehni və sosial köləlik"də görür. "Deməli, biz Füzulînin şe'rdən istədiyi dərdi bəşəri kədər kimi anlamalıyıq" /s.45/.

S.Əliyevin tədqiqatında diqqətəlayiq yeniliklərdən biri də məzmun və forma münasibətlərinə dair Füzulî estetikasındakı baxışların təhlilidir. Füzulîşünaslığın həll olunması bə'zi məsələlərinə də diqqət cəlb edən müəllif yeni, daha dəqiq, mükəmməl külliyyat hazırlamaqdan danışıraq "Mətlə ül-e'tiqad", "Səhhet və Mərəz", "Rindü Zahid" əsərlərinin tərcüməsini yoxlayıb təkmilləşdirmək, rübailərin tərcüməsini beşclilikdəki kimi heca vəznı ilə deyil, oruzla vermək, nüsxə fərqlərinin tərtibində Türkiyə mətnşünaslarının təcrübəsindən istifadə etmək və s.b.k.məqbul təkliflər irəli sürür. O, birinci cilddəki qəzəllərdən üçünün /s.125,163,173/ "Füzulî nəfəsinə yad və yabançı səsləndiyini", onların Bakı və Leningrad nüsxələrində, İstanbul nəşrlərində, Təbriz əlyazmasında və başqa mə'təbər mə'xəzlərdə olmadığını, həmin cilddəki iki rübainin /s.403/ isə Nəvainin olduğunu da doğru qeyd edir.

"Füzulînin poetikası" kitabında bir-biri ilə düz gəlməyən, elmi mübahisə və e'tiraza səbəb olan müddəalar da vardır. Şe'rın elmi biliklərlə münasibəti məsələsindən bəhs edirikən S.Əliyev düzgün mülahizələrinə bə'zən "sadəco şair yox, alim-şair olmaq lazımdır" kimi müddəa da qatıb, onu əbəs yerə Füzuliyə aid edir.

Alim yazır ki, "şe'rın hakim dairələrdə gözdən düşdüyü, sevilib qiymətləndirilmədiyi, əksinə, dinlə dövlətin birləşib şe'ri təkfirə qoyduğu /?/ ağır feodal şəraitində onu ruhani və hakimlərdən qorumaq üçün məhz təqdis edib Allah və peyğəmbərlə olaqələndirməyə (?) böyük ehtiyac var idi" /orada, s.23\; bu bir "nəzəri manevr" (?) idi.

Əslində Füzuli kimi, bir çox orta əsr Şorq şairlərinin dini mövzulara, o cümlədən Allah, Məhəmməd və Qur'ana həsr etdiyi əsərləri onun dünyagörüşü üçün səciyyəvi cəhət kimi, varlıq, həyat, insan təfəkkürü, sənət haqqında təsəvvür və qənaətlərinin təstə mahtıyyəti kimi izah etmək lazımdır. O başqa məsələ ki, həmin mövqeyi Füzulinin bu dünya, varlıq, həyat eşqi, gözəllik, məhəbbət, maddi ne'mətlər barədə daha çox onun gəncliyi və orta yaşları üçün səciyyəvi keyfiyyətləri görməməyə yaxud onların əhəmiyyətini azaltmağa da haqq vermir. Halbuki Füzulinin xüsusilə qəzəllərində onun şəxsiyyəti və dünyagörüşünün bu cəhəti aydınlaşdırmaq üçün indiyədək tədqiqata az cəlb olunmuş çox mühüm işarələr, motivlər vardır.

Nəhayət, alimin H.Araslı tərəfindən hazırlanmış Füzuli külliyyatına, xüsusilə "Söhbət ül-əsmar" alleqorik poemasının guya Füzuli qələmindən çıxmadığına dair mülahizələri də yanlışdır /bu barədə ətraflı bax: Əziz Mirəhmədov. "Söhbətül-əsmar" Füzulinindir. "Azərbaycan" jurn., 1980, №10\.

XX əsrdə Azərbaycanda Füzulini tədqiq edib öyrənənlərin, onun həyatı, şəxsiyyəti, ədəbi mühiti, irsi, fəlsəfəsi, sənətkarlığı yaxud başqa yaradıcılıq problemləri haqqında yazanların böyük bir nəslə əmələ gəlmişdir. Bu nəslə Fəridunbəy Kəçərlı, Abdulla Sur, Bəkir Çobanzadə, Abdulla Şalıq, Əmin Abid, Salman Mümtəz, Həmid Araslı, Əzəl Dəmirçizadə, Ələjdər Səidzadə kimi məşhur alim və yazıçılarla birlikdə R.Azadə, Mirzəgə Quluzadə, İmran Babayev, Kamal Talıbzadə, Sabir Əliyev, Əkrəm Cofər, Fuad Qasımozadə, Qəzənfər Əliyev kimi tanınmış tədqiqatçılar, habelə füzulşünaslığa 60-70-ci illərdə gəlmiş Əlyar Səfərli, Vəcihə Feyzullayeva, Nüşabə Araslı kimi yeni elmi qüvvələr daxildir.

Füzuli irsinin nəşri və tərcüməsi sahəsində görkəmli sənətkarlar Azər İmaməliyev, Əlağa Vahid, şairlər və şorqşünas alimlər Mirmehdi Seyidzadə, M.Şəbüstəri, Həsən Zorinozadə, Q.İlhami, Mübariz Əlizadə, Rüstəm Əliyev, Məmmədəgə Sultanov, Böyükəgə Qasımozadə, ədəbiyyatşünaslar Elmira Qasımovna, Teymur Korimov və başqaları işləmişlər.

Bu qısa icmalda ən çox yer səksəninci illərə qədərki Azərbaycan füzulşünaslığına və şairin irsini Azərbaycanda yayılmasına verilmişdir; xüsusi, geniş, ümumiləşdirici tədqiqat tələb

edən Türkiyə, SSRİ və Qərb müəlliflərinin sə ancaq bir neçə görkəmli simasını yad etmək mümkün olmuşdur.

Tədqiqatçı və nəşirlərin bir neçə nəsli Türkiyədə yetişib çalışmışdır ki, onların bir çoxu böyük türk alimi Məhəmməd Fuad Köprülüzadənin başçılığı, bəzən də sadəcə əməkdaşlığı ilə işə başlamışdır: İsmayıl Hikmət Ertaylan, Abdulqadir Qaraxan, Abdulqadir Gölpınarlı, Ali Nihad Tərtan, Ağah Sırrı Ləvənd, Kən'an Akyüz, Hasibə Mazıoğlu, habelə alimlərdən Əhməd Cəfəroğlu, Şəhabəddin Süleyman, Sedit Yüksel, Bürhanəddin Batımani, Cəmil Yener, Kamal Ədib, Müjkan Cünbur və başqaları.

Şairin həyatı və sənətinə aid ayrı-ayrı problemlərin tədqiqi və həllində xidməti olanlar sırasında akademik A.Y.Krımski və SSRİ EA müxbir üzvü Y.E.Bertelslə yanaşı Orta Asiya filoloqları X.Məhəmmədxcəyev, S.Narzullayeva, Xəlil Rəsul, akademik Qafur Qulam, Misir universitetinin professoru Hüseyn Mucib vardır.

Hələ keçən əsrdən başlayaraq Füzuli və onun irsi Qərbi Avropada da öyrənilmiş, əsərləri tərcümə və nəşr olunmuşdur. Bu sahədə tanınan alimlər italyan Alessio Bombaçi, ingilis Edvard Gibb, Levis Bernard, azərbaycanlı müəlliflər Ruxsara xanım Qayıbova, Ə.Yəqubi, Leyli Əliyeva, Solmaz Məmmədova və başqalarıdır /bax: *Leyli Əliyeva. Füzuliyə məhəbbət. "Azərbaycan" jurn., B., 1984. N5; yəne onun Füzuli ingilisdilli ədəbiyyatşünaslığında. Namizədlik dissertasiyası. B., 1984. Əlyazması Azərbaycan EA-nın Mərkəzi Kitabxanasında saxlanılır/.*

Külliyyatın bu nəşri əvvəlki Bakı nəşrləri əsasında hazırlanmışdır. 1988-ci ildə "Azərnəşr"-in buraxdığı ikicildliyin mətni əsas götürülsə də, tərtibçi və redaktorlar qüsurlarını aradan qaldırmağa, yeni nəşri, qismən də olsa, təkmilləşdirməyə çalışmış, bu məqsədlə bir sıra əlyazma və mətbu mə'xəzlərdən istifadə etmişlər. Həmin mə'xəzlər sırasına Füzulinin bəzə mə'lum olan ən qədim külliyyatının faksimilə nəşri, beşcildlik külliyyat /*Bakı, 1956-1985/*, "Divan"-ın İstanbul nəşri [1328/1910], habelə Azərbaycan və Türkiyə füzulşünaslarının tədqiqat əsərləri, şairin irsinin nəşri məsələlərinə dair elmi-bibliografik mətbuat, ensiklopediyalar daxildir.

Əsərlərin mətnində gözə dəyən şübhəli, mübahisəli və ya yanlış söz və ifadələr tərtibçi və redaktorların fikir mübadiləsi yolu ilə

düzəldilib, onların Füzuli kontekstinə müvafiq şəkli qəbul olunmuşdur.

Aşağıda ikicildliyin hər kitabı üzərində getmiş mətnşünaslıq işi haqqında qısa mə'lumat verilir.

I cilddə iki giriş öçerki verilir: biri ümumfiloloji təhlil və təqdim prinsipi əsasında yazılmış müqəddimə; digəri əsasən mətnşünaslıq planında olub, Füzuli biografiyası və irsi üzərində işləmiş tərtibçi, müəllif və tərcüməçilər haqqında öçerk.

Kitabda əsas yer azərbaycanca qəzəllərə verilmişdir; farsca və ərəbcə lirikadan nümunələr azərbaycanca mənzum tərcümədə çap olunur. Cildin izah və qeydləri vardır. Azərbaycanca qəzəllər ən'ənəvi tərtib prinsipinə əsasən düzülüb, yə'ni beytlərin sonundakı hərflərin ardıcılığı gözlənilmişdir.

Hər iki cildə imla tarixiliyi mümkün qədər gözlənilmiş, yalnız sözlərin, o da çox vaxt zərurət nəticəsində müasir transkripsiyası qəbul olunmuşdur: bən-mən; yaka-yaxa; dutmaq-tutmaq və s.

Tərcümə olunmuş əsərlərin 1988-ci il nəşrindəki mətnində məzmun və vəzn tələbi ilə aşağıdakı söz və ifadələri övəz etmək lazım gəlmişdir:

Qəmi-hicrində vermədi üz mənə — bir elə hal-qəmi-hicrində mənə vermədi üz...

Deyilsən gər cahanda *rahatlık* — *Diləsən gər cahanda rahatlıq*

Yox gūman ki, qala cismdə canım sənsiz... Qala bu cismdə canım sənsiz.

Gəldi keçdi gül, fəqət biz e'tina da etmədik ... biz e'tina göstərmədik.

Göstərdin o gül çəhrəni, ver kim ləbindən ... ver buse ləbindən;

Nə sənə bir dözüm, nə rəqibin vəfası var ... nə rəqibin həyası var.

Söz ayırsa da, aşiqi-divanəsi birdir — Söz ayırsa da, aşiqi-divanəsi birdir.

Guşeyi-qəm xoşdur mənə, nəciyəm mən ki, yolum — Guşeyi-qəm mənə xoşdur, nəciyəm...

Sufi yunun arzular, həm ətini badəkūsar — Yununu sufi arar, həm ətini badəgūsar.

II cildin mündəricatı daha rəngarənk, daha mürəkkəbdir. O, "Leyli və Məcnun" mənzum dastanı ilə bərabər "Səhət və Məraz",

"Rind ü Zahid", "Söhbət ül-ösmar", "Bəngü Bado", "Yeddi cam" kimi alleqorik əsərləri, "Şikayətnamə"ni, indiyədək Bakı külliyyatlarına salınmamış "Hədiqət üs-süəda" risalesindən bir parçanı və s. nümunələri əhatə edir.

"Leyli və Məcnun"un, məsələn, "Azərnəşr" tərəfindən buraxılmış 1988-ci il nəşrindəki bu ixtisarlar bərpə olunmuşdur: "Yarəb, kəməli-mərtəbəyi-Mustafa həqiqi!", "Yarəb, kəməli-bargəhi kibriya həqiqi!", "Biz cahən mə'murəsin mə'nidə virən bilməşiz", "Bu aləm kim, kənül, qeydın çəkərsən, məhənatü gəmdir" mətlə'li qəzəllər; "Ol moşhədə Zeyd olub mücəvir" misrasından "Ol munisü müşfiqü müvafiq" misrasına qədər olan parça.

"Leyli Məcnun ilə müsəvvər" misrasının sözlərində yol verilmiş yerdəyişmə mə'na və vəznə pozduğuna görə optimal variant götürülmüşdür: "Məcnun ilə Leylini müsəvvər".

Bir sıra sözlün imlasında düzəliş edilmişdir: qədəh yerit—qədəh yürüt; həqiqi eşq üçün — həqiqi eşq çün; Zülmət ziyayə oldu qalib — Zülmat ziyayə oldu gəlib; Tusənliyə düşdün, olmadın ram — Tövsənliyə düşdün, olmadın ram; Bürceys — Bərcis və s.

Ərəb və fars dillərindən çevrilmiş əsərlərin mətnində üslubca qismən sadələşdirmə lazım gəlmişdir. "Şikayətnamə"nin "Hədis-ərbəin"in tərcüməsi və "Hədiqət üs-süəda"dən götürülən parçanın mətnləri eynilə saxlanılmaqla bərabər, sadələşdirilib izahlar bölməsinin müvafiq hissəsində verilmişdir. Bu işi Nüşabə Arası görmüşdür.

Əvvəlki kimi, son zamanlarda da Azərbaycan füzulşünaslığı Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda mərkəzləşmişdir. Füzulinin 500 illiyi ilə əlaqədar onun dövrü, həyatı, ədəbi fəaliyyəti, irsi, dili, dünya şöhrəti kimi problemlərin tədqiqi üzərində institutun bir neçə şöbəsinin əməkdaşı çalışır ki, onların cərgəsinə yuxarıda adı çəkilən alimlərin bə'ziləri ilə birlikdə filologiya doktorları Qafar Kəndli və təcübəli, ərəbşünaslar İmamverdi Həmidov, Mahirə Quliyeva, mətnşünas Məryəm Axundova, filologiya elmləri namizədləri Çingiz Sasani, Sıracəddin Hacı, Vəraqə Almasov və başqaları vardır. Tədqiqat mövzuları: "Xaqani və Füzulinin "Mir"at üs-sofa" və "Ənis ül-qəlb" əsərləri", "Məhəmməd Füzulinin mirası", "Füzuli və Quran", "Füzuli və türk ədəbiyyatşünaslığı", "Türkiyə füzulşünaslığından seçmələr", Ali Nihad Tərmanın Füzuli "Divan"ına yazdığı üçcildlik şərhin azərbaycanca mətninin hazırlanması və s.

Alimlərin böyük bir dəstəsi şairin bu ikicildiyinin tərtibi, müqəddiməsi, izahları və lüğəti üzərində çalışmışdır.

Tədqiqatların bir qismi yaxud onlardan hissələr "Azərbaycan EA Xəbərləri"nin xüsusi yubiley buraxılışında gədir.

Müsbət haldır ki, Bakı, Naxçıvan, Gəncə şəhərlərində işləyən ali məktəb müəllimləri, nəşriyyat, mətbuat əməkdaşları da füzulşünaslığa öz töhfələrini vermiş və verməkdədirlər. Professor Kamil Vəliyev, Tofiq Hacıyev, ədəbiyyatşünaslar Firuz Sadıqzadə, Ayaz Vəfəli və başqaları bu cümlədənədir.

Görülən işlərə ümumi nəzər saldığımızda istər ədəbiyyat tarixi, poetika, mətnşünaslıq, ədəbi əlaqələr, istərsə də tarix, fəlsəfə, dilçilik, bibliografiya, mə'xəzşünaslıq kimi sahələrdə işlənməsi vacib problemlərin hələ çox olduğu üzə çıxır. Bu işlərin təşkil və elmi rəhbərlik üçün respublikada əlahiddə bir Füzulşünaslıq mərkəzinin yaradılması vaxtı çoxdan çatmışdır.

İkicildiyin nəşr olunmasında "Azərbaycan Ensiklopediyası" NPB-nin əməkdaşlarının, xüsusilə direktor müavinləri Zəhid Mustafayevin və Afiq Sultanovun yaxından köməyi olmuşdur.

ƏZİZ MİRƏHMƏDOV

Q Æ Z Æ L L Æ R

*

Qəd ənərəl-eşqə-lil-üşşaqi minhacəl hüda!
Saliki-rahi-həqiqət eşqə eylər iqtida*.

Eşqdir ol nəş'eyi-kamil kim, ondandır müdam
Meydə təsviri-hərarət, neydə tə'siri-səda.

Vadiyi-vəhdət həqiqətdə məqami-eşqdir
Kim, müşəxxəs olmaz ol vadidə sultandan gəda*.

Eyləməz xəlvətsərayi-sirri-vəhdət məhrəmi,
Aşiqi mə'suqdən, mə'suqi aşiqdən cüda.

Ey ki, əhli-eşqə söylərsən: məlamət tərkin et!
Söylə kim, mümkünmüdüür təğyiri-təqdiri-xuda?

Eşq kilki çəkdi xətt hərfi-vücudi-aşiqə
Kim, ola sabit həq isbatında nəfyi-maəda*.

Ey Füzuli, intihəsiz zövq buldun eşqdən,
Böylədir hər iş ki, həqq adilə qılsan ibtida.

*

*

Şərbəti-lə'lin ki, derlər çeşmeyi-heyvan ona,
Ol verir can dəmbədəm üşşaqəvü mən can ona*.

Oxlarından kim, tikan tək sancılıbdır hər tərəf,
Gülbünidir xəm qədim, hər qönçə bir peykan ona.

Xalü xətdir bilmən ol ayineyi-rüxsar üzə,
Ya gözümdən əks salmış mərdümü müjgan ona.

Tutma, ey qan, dəmbədəm tüğyan edib tən çakini,
Qoy bu mənərdən dəmi nəzzarə qılsın can ona.

Bəhrə, lö'lö dişlərin vəsfın məgər söylər səba
Kim, qulaq tutmuş sədəf içrə düri-qəltan ona.

Saldı xəttin zövqini dil canə, qanlar uddurub,
Tifi tək kim, oxudarlər zəcr ilə Qur'an ona*.

Ey Füzuli, ol sənəm əfğanına rəhm eyləmöz,
Daşə bənzər bağı, tə'sir eyləmöz əfğan ona.

*

*

Canımın cövhəri ol lə'li-gühərbarə fəda,
Ömrümün hasili ol şiveyi-rəftarə fəda.

Dərd çəkmiş başım ol xali-siyəh qurbanı,
Tab görmüş tənim ol türreyi-tərrarə fəda.

Gözlərimdən tökülən qətreysi-əşkim gühəri
Ləblərindən saçılan lö'löi-şəhvarə fəda.

Çək sinəmdə olan qanlı cigər parələri
Məst çeşmədə olan qəmzeyi-xunxarə fəda.

Parə-parə dili-məcruhi-pərişanımdan
Səri-kuyində olan hər itə bir parə fəda.

Canü dil qeydini çəkməkdən özüm qurtardım,
Canı cananəyə etdim, dili dildarə fəda.

Ey Füzuli, nola gər saxlar isəm canı əziz,
Vəqt ola kim, ola ol şuxi-sitəmkarə fəda.

*

*

Cam içrə mey ki, dairə salmış hübab ona,
Ayinədir ki, əks salır afitab ona*.

Zahid sual edərsə ki, meydən nədir murad?
Bizdə səfədir, onda kədərət, — cəvab ona.

Qan-yaş töküb yanında dönər atəşin kəbab,
Mə'suqə bənzər atəşü aşiq kəbab ona*.

Eylər könüldə əşk xətin şövqünü füzun,
Oddan çıxar buxar, saçıldıqca ab ona.

Çəşmin mərizi oldu könül, lə'linə yetir,
Rənci-xumarə düşdü, dəvadır şərab ona.

Təklifi-cənnət eyləmə kuyində könlümə,
Çün cənnət əhlidir, nə verirsen əzab ona?

Məsdüddür Füzuliyə meyxanələr yolu,
Yarəb, hidayət eylə təriqi-səvab ona!

*

*

Riştədir cismim ki, dövri-çərx vermiş tab ona,
Mərdümi-çeşmim düzər hərdəm düri-sirab ona*.

Sayeyi-zülfün şəbistanındadır şəm'i-rüxün,
Necə yetsin qədr ilə xurşidi-aləmtab ona?*

Dürdi-mey tək qərqeyi-xunabə gördüm könlümü,
Gör nə gəldi başına, netdi şərabi-nab ona.

Qaməti-xəm birlə bir əhli-kəramətdir qaşın,
Daş olur, əlbəttə, gər baş əyməsə mehrab ona.

Çəşmini əhli-nəzər qəsdinə tə'yin eyləyən,
Nazü qəmzəndən mühəyya eyləmiş əsbab ona.

Tərləmiş rüxsar ilə xublar açarlar könlümü,
Gör nə gülşəndir ki, atəşdən verərlər ab ona.

Silki-əhli-halə çəkmiş zahidi əşki-riya,
Mis kimi kim, sim qədrin bildirər simab ona.*

Ey Füzuli, qalmamış qovğayı-Məcnundan əsər,
Qaliba, əfsaneyi-eşqin gətirmiş xab ona.

*

*

Gərçi, ey dil, yar üçün üz verdi yüz möhnət sana,
Zərrəcə qət'i-məhəbbət etmədin, rəhmət sana!

Saxlama nəqdi-qəmi-eşqini, ey can, zahir et
Kim, verim həbsi-bədəndən çıxmağa rüxsət sana.

Çareyi-behbudimi sordum müalicdən, dedi:
Dərd, dərdi-eşqdır, mümkün degil sihhət sana.

Tutaram yarın qiyamətdə, həbibim, damənin,
Məstən qəflət şərabından, bu gün möhlət sana.

Eşq əhlin atəşi-hicranə eylərsən kəbab,
Dönə-dönə imtəhan etdim, budur adət sana.

İncidir naləm səni, vəh nola gər bir tiğ ilə
Çeşmi-cəlladın edə ehsan mənə, minnət sana.

Səndə dün gördüm, Füzuli, meyli-mehrabü nəmaz,
Tərki-eşq etməkmi istərsən, nədir niyyət sana?

*

*

Kəməli-hüsn veribdir şərabı-nab sana,
Sana hələldir, ey müğbeçə, şərab sana.

Səni mələk görəli yazmaz oldu eşqi günah,
Vəli yazıldı bu üzdən bəsi səvab sana.

Ləbin sualına verməz cavab üşşaqın,
Sual olursa bu səndən, nədir cəvab sana?

Məni qərarım ilə qoymaz oldun, ey gərdun,
Yeridir ahim ilə versəm inqilab sana.

Şüayi-cövhəri-tiğindən umma rəhm, ey dil,
Saqınma su verə, ey təşnə, ol sərab sana*.

Füzuli, başına ol sərv sayə saldı bu gün,
Ülövvi-rif'ət ilə yetməz afitab sana.

*

*

Eşq ətvarın müsəlləm eylədi gərdun mana,
Bunca kim, yıld-yügürdü, yetmədi Məcnun mana*.

Qıldı məndən rəf' təklifi-namazi məstlik,
Saldı ancaq nəş'eyi-cami-meyi-gülgun mana.

Bağiban, gər meyl qılman sərvinə, mə'zur tut,
Sərvdən yegrək gəlir ol qaməti-mövzun mana.

Dustlar, qan-yaş töküb qıldı məni rüsvayi-xələq,
Vəh ki, düşmən çıxdı axır didəyi-pürxun mana.

Olmazam, hər qanda kim olsam, giriftar olmadan,
Bir bələdir göz, bir afətdir dili-məhzun mana.

Ey Füzuli, nəvəki-ahimlə aldım intiqam,
Dönə-dönə gərçi bidad etdi çərxi-dun mana.

*

*

Ey mələksima ki, səndən özgə heyrandır sana,
Həq bilir, insan deməz hər kim ki, insandır sana.

Verməyən canın sənə bulmaz həyati-cavidan,
Zindeyi-cavid ona dərlər ki, qurbandır sana.

Aləmi pərvaneyi-şəm'i-cəmalın qıldı eşq,
Cani-aləmsən, fəda hər ləhzə min candır sana.

Aşiqə şövqünlə can vermək ikən müşkül degil,
Çün Məsihi-vəqtsən, can vermək asandır sana*.

Çıxma, yarım gecələr, əğyar tə'nindən saqın,
Sən məhi-övci-mələhətsən, bu nöqsandır sana.

Padşahim, zülm edib aşiq sana zalim demiş,
Xubrulardan yaman gəlməz, bu böhtandır sana.

Ey Füzuli, xubrulardan təğafüldür yaman,
Gər cəfa həm gəlsə onlardan, bir chsandır sana!

*

*

Ey bivəfa ki, adət olubdur cəfa sana,
Billah cəfadır, olma demək bivəfa sana.

Gəh nazü gəh kirişməvü gəh işvədir işin,
Canın sevənlər olmasa yeg aşına sana.

Min can olaydı kaş məni-dilşikəstədə,
Ta hər birilə bir gəz olaydım fəda sana.

Eşqimdə mübtəlalığımyı eyb edən sanır
Kim, olmaq ixtiyar ilədir mübtəla sana.

Ey dil ki, hicrə doymayıb istərsən ol məhi,
Şükr et bu halə, yoxsa gələr bir bəla sana.

Ey gül, qəmində əşk rüxi-zərdim etdi al,
Bildirdi ola surəti-halım səba sana?

Düşməz çü şah qürbi, Füzuli, gədalərə,
Ol şəhdən iltifat nə nisbət mana, sana.

*

*

Dustum, aləm səninçin gər olur düşmən mana,
Qəm degil, zira yetərsən dust ancaq sən mana.

Eşqə saldım mən məni, pənd almayıb bir dustdən,
Hiç düşmən eyləməz onu ki, etdim mən mana.

Canü tən olduqca, məndən dərdü dağ əskik degil,
Çıxsa can, xak olsa tən, nə can gərək, nə tən
mana.

Vəsl qədrin bilmədim hicran bəlasın çəkmədən,
Zülməti-hicr etdi çox mübhəm işi rövşən
mana.

Dudü əxgərdir mana sərv ilə gül, ey bağıban,
Neylərəm mən gülşəni, gülşən sana, gülxən
mana*.

Qəmzə tiğın çəkdi ol məh, olma qafil, ey könül!
Kim, müqərrərdir bu gün ölmək sana, şivən mana.

Ey Füzuli, çıxsa can, çıxman təriqi-eşqdən,
Rəhgüzari-əhli-eşq üçrə qılın mədfən mana!

*

*

Qəmdən öldüm, demədim hali-dili-zar sana,
Ey güli-tazə, rəva görmədim azar sana!

İç meyi-nab ki, bağından edər cümlə kəbab,
Atəşi-çşq ilə üşşaqi-cigər-xar sana.

Meyi-gülgündə degil nərgisi-məstin əksi,
Qədəh olmuş, göz açıb, aşıqi-didar sana.

Arizin gül-gül edibdir meyi-gülgün tabi,
Vəh ki, bir güldən açılmış neçə gülzar sana.

Bağə seyr et bu ləbi-lə'l ilə kim, qönçövü gül
Göstərə xuni-dilü didəyi-xunbar sana.

Der idim qamətinə sər-v, vəli özgə imiş
Hərəkətü rəvişü şivəvü rəftar sana.

Əyilib tər-fi-binaguşinə, dər-di-dilimi
Ya o taqin deyə, ya türreyi-tərrar sana.

Ta giriftarinəm, azad ola bilməm qəmdən,
Hiç kim olmasın, ey şux, giriftar sana.

Lə'li-nabin həvəsi bağırimi qan eylədidin,
Ah kim, qanlı yaşım qılmadı izhar sana.

Ey Füzuli, fələkin var səninlə nəzəri
Kim, qəmə möhnətini verdi nə kim var sana.

*

*

Sübh salıb mah rüxündən niqab,
Çıx ki, təməşayə çıxa afitab!

Riştəyi-canım yetər et bir gireh,
Salma səri-zülfi-səmənsayə tab*.

Məst çıxıb, salma nəzər hər yana,
Görmə rəva kim, ola aləm xərab.

Kəsmə nəzər canibi-üşşaqdən,
Naley-i-dilsuzdən et ictimab.

Şamlər əncüm sayıram sübhədək,
Ey şəbi-hicrin mənə ruzi-hesab.

Duzəxə girməz sitəmindən yanan,
Qabili-cənnət, degil əhli-əzab*.

Saldı ayaqdan qəmi-aləm məni,
Ver mənə qəm dəf'inə, saqi, şərab!

Rəhm qıl üftadələrin halına,
Hiç gərəkməzmi sənə bir səvab?

Yox sual etsə ki, halın nədir,
Xəstə Füzuli, nə verərsən cavab?

*

*

Sən üzündən aləmi rövşən qılıb saldın niqab,
Yazıya¹ salsın bu gündən böylə nurin afitab.

Sən nə nuri-paksən, ey məzhəri-sün'i-ilah
Kim, alır şəm'i-rüxündən nur mehrü mahitab*.

Əksi-ruyin suya salmış sayə, zülfün toprağa,
Ənbər etmiş toprağın adın, suyun ismin gülab.

Yeldə bulmuş buyi-zülfün, suda əksi-arizin
Kim, yeli bağına basıb, suya göz dikmiş hübab.

Lə'lgun meydır əlində sağəri-simin ilə,
Ya nigini-lə'ldir, rəşki-ləbindən oldu ab?*

Kilki-qüdrət lövhi-sinəmdə səni qılmış rəqəm,
Eyləyib məhbulər məcmuəsindən intixab*.

Ey Füzuli, hər əməl qılsan xətdır, qeyri-eşq,
Budurur mən bildigim, "vəllahü ə'ləm bis-səvab"².

*

---

¹Səhraya.

²T ə r c ü m ə s i: Doğrusunu Allah daha yaxşı bilir.

*

Payibənd oldum səri-zülfi-pərişanın görüb,
Nitqdən düşdüm ləbi-lə'li-dürəfsanın görüb*.
Oda yaxdım şəm'vəş canım, baxıb rüxsarına,
Çərxə çəkdim dudi-dil, sərvə-xuramanın görüb.
Gəzdirər hər yan gözüm əşk içrə bağrım parəsin,
Xəl'əti-gülgün ilə rəxş üzrə cövlanın görüb*.
Bir zaman keçməz ki, dil tiğindən olmaz çak-çak,
Açılır hər dəm tutulmuş könlüm ehsanın görüb.
Könlümü tənhalıq eylərdi pərişan sinədə,
Olmasaydı cəm, hər yanında peykanın görüb.
Bəndü zindani-qəmə müöhnətdən olmuşdum xilas,
Ah kim, düşdüm yenə çahi-zənəxdanın görüb.
Ey Füzuli, bunca kim, tutdun nihan hali-dilin,
Aqibət fəhm etdi el çaki-giribanın görüb.

*

*

Ol ki, hər saət gülərdi çeşmi-giryanım görüb,
Ağlar oldu halıma, birəhm cananım görüb.

Eyləyən tə'yini-əczaı-müdava dərdimə,
Tərk edib, cəm etmədi, hali-pərişanım görüb.

Lalərüxlər göysümün çakinə qılmazlar nəzər,
Hiç bir rəhm eyləməzlər daği-pünhanım görüb.

Tut gözün, ey dudi-dil, çərxin ki, devrin tərk edib,
Qalması heyrətdə, çeşmi-gövhərəşanım görüb*.

Pərtövi-xurşid sanmın yerdə kim, devri-fələk,
Yerə vurmuş afitabın, mahi-tabanım görüb*.

Suda əksi-sərv sanmın kim, qoparıb bağiban
Suyə salmış sərvini, sərv-xuramanım görüb.

Ey Füzuli, bil ki, ol gül arizin görmüş degil,
Kim ki, tə'n eylər mənim çaki-giribanım görüb.

*

*

Mənim tək hiç kim zarü pərişan olmasın, ya rəb!
Əsiri-dərdi-eşqü daği-hicran olmasın, ya rəb!

Dəmadəm cövlərdir çəkdiyim birəhm bütlərdən,
Bu kafərlər əsiri bir müsəlman olmasın, ya rəb!

Görüb əndişeyi-qətlimdə ol mahi, budur virdim
Ki, bu əndişədən ol məh peşiman olmasın, ya rəb!

Çıxarmaq etsələr təndən, çəkib peykanın ol sərvin,
Çıxan olsun dili-məcruh, peykan olmasın, ya rəb!

Cəfavü cövr ilə mö'tadəm, onlarsız nolur halım,
Cəfasinə hədü cövrinə payan olmasın, ya rəb!

Demən kim, ədli yox, ya zülmü çox, hər hal ilə
olsa,

Könül təxtinə ondan özgə sultan olmasın, ya rəb!

Füzuli buldu gənci-afiyət meyخانə küncündə,
Mübarək mülkdür, ol mülk viran olmasın, ya rəb!

*

*

Kuhkən Şirinə öz nəqşin çəkib vermiş firib,
Gör nə cahildir, yonar daşdan öziçün bir rəqib*.

Qaşların yayı bir ox lütf eyləmiş hər aşıqə,
Mən həm ondan eylərəm bir ox təmənnə, ya nəşib.

Tutiyayi-xaki-payin feyzinə yol bulmasam,
Nuri-çəşmim, cyb qılma, kor olur derlər qərib.

Müztəribirdir çareyi-dərdimə, vəh kim, bilməyib
Bir dəvasız dərdə uğratmış özün miskin təbib.

Bərqi-ahimdən cvim hər guşə bulmuş rəxnələr,
Gəl gör, ey gül kim, giriftari-qəfəsdür əndəlib.

Ey mənə səbr et deyən hali-dilimdən bixəbər,
Eşq olan yerdə nədir aram, ya neylər şəkib?

Ey Füzuli, incimə səndən təğafül qılsa yar,
Rəsmidir kim, göstərə əhbabə istiğna həbib.

*

*

Dərdi-eşqim dəf'inə zəhmət çəkər daim təbib,
Şükr kim, olmuş ona zəhmət, mənə rahat nəşib,

Bir zəbandır şərhi-qəm təqririnə hər bərqi-gül,
Eyləməz bihudə gül gördükdə əfğan əndəlib.

Bilsə zövqüm vəsldən firqətdə əfzun olduğun,
Vəsldən mən'im rəva görməzdi rəşkindən rəqib.

Tə'ni-qəflətdir pəritəl'ətlərə izhari-hal,
Sanma kim, əhbab halından olur qafil həbib.

Ah, bilmən neyləyim, qurtulmaq olmaz qeyddən,
Mən hərifi-sadədil, xuban cəmali dilfirib.

Şəm' qürbilə təfaxür qılma, ey pərvanə, kim,
Xirməni-ömrün göyər bərqi-fənadən ənqərib.

Nola ağlarsa Füzuli rövzeyi-kuyin anıb,
Lacərəm giryan olur qılğac vətən yadın qərib.

*

*

Qılsa vəslin şamımı sübhə bərabər, yox əcəb;
Rəsmidir fəslı-bəhar olmaq bərabər ruzü şəb.

Gün ki, sayən düşdüyü yerdən durar, bir vəchi var,
Gəlsə aliqədrələr, fəqr əhli durmaqdır ədəb.

Olmadan meyxaneyi-eşqində məsti-cami-zövq,
Düzmədi bəzmi-fələkdə Zöhrə qanuni-tərəb*.

Cənnəti-vəslindir ol məqsəd ki, iman əhlinə
Qılsa həq ruzi cəhənnəm atəşi, oldur səbəb*.

Qalibə məqsəd vüsalındır ki, dün-gün durmayıb,
Çərx sərgərdan gəzər, bilməz nədir rəncü təəb.

Bəsteyi-zənciri-zülfündür nəsimi-tərmizac,
Təşneyi-cami-vüsalındır mühiti-xüşkləb.

Qılma feyzi-ne'məti-vəslin Füzulidən diriğ,
Yoxdur özgə məqsədi, səndən səni eylər tələb.

*

*

Qeyrə eylər bisəbəb min iltifat ol nuşləb,
İltifat etməz mənə mütləq, nədir bilmən səbəb?

Cövr olur adət qəzəb vəqti, nə adətdir bu kim,
Cövrün az eylər mənə ol tündxu qılğac qəzəb.

Nola qəmzən fikri düşdisə dili-suzanimə,
Zalimin gər olsa atəş mənzili, olmaz əcəb.

Dəmbədəm gər düşsə gözdən dürri-əşkim, vəchi var,
Yaş uşaqlardır yetim, onlarda yox rəsmi-ədəb.

Cövrü könlümdür çəkən, gözdür görən rüxsarını,
Allah, Allah, kam alan kimdir, çəkən kimdir təəb!

Yar bidad eyləməz üşşaq fəryad etmədən,
Hər necə ruzi müqəddər olsa, vacibdir tələb.

Mütrib, ağlatma sürudinlə Füzuli xəstəni,
Seyli-əşkindən saqın, qopmaya bünyadi-tərəb.

*

*

Səba, əğyardan pünhan, qəmim dildarə izhar et!
Xəbərsiz yarımı hali-xərabimdən xəbərdar et!

Gətir yadım onun yanında, vər görsən ki, qəhr
eylər,
Xəmuş olma, yenə düşnam təqribilə təkrar et!

Könül, qəm günlərin tənha keçirmə, istə bir
həmdəm,
Əcəl xabından, əfğanlar çəkib, Məcnunu bidar et!

Çü yox, eşq atəşi bir şö'lə çəksə, taqətin, ey ney,
Baş ağrıtmə, dəmi-eşq urma, ancaq naleyi-zar et!

Məni rəşk oduna pərvanə tək, ey şəm', yandırma,
Yetər xurşidi-rüxsarın çiraği-bəzmi-əğyar et!

Giriftari-qəmi-eşq olalı azadəyi-dəhrəm,
Qəmi-eşqə məni bundan bətər, ya rəb, giriftar et!

Füzuli, baxmaq olur ol günəş yadilə xurşidə,
Nə vəch ilən kim, olsa gün keçər, fikri-şəbi-tar et.

*

*

Mürdə cismim iltifatından bulur hər dəm həyat,
Ölərəm, gər qılmasan hər dəm mənə bir iltifat.

Yazə bilməz ləblərin vəsfin təmami-ömrdə,
Abi-heyvan versə kilki Xizrə zülmətdən dəvat*.

Mən fəqirəm, sən qəni, vergil zəkati-hüsn kim,
Şər' içində həm mənədir, həm sənə vacib zəkat.

Görməyincə hüsnünü, imanə gəlməz aşiqin,
Yüz peyəmbər cəm olub, göstərsələr min mö'cizat.

Məzhəri-asari-qüdrətdir vücudi-kamilin,
Feyzi-fitrətdən qərəz sənsən, tufeylin kainat.

Cövhəri-zatindədir məcmui-övsafi-kəmal,
Bu sifət ilə ki, sənsən, qandadır bir pak zat?

Eşqə ta düşdüm, Füzuli, çəkmədim dünya qəmin,
Bil ki, qeydi-eşq imiş dami-təəllüqdən nəcat.

*

*

Əksi-rüxsarın ilə oldu müzəyyən mir'at,
Bədəni-mürdəyə feyzi-nəzərin verdi həyat*.

Bənzədərdim qədi-mövzuninə fil-cümlə əgər,
Can içində əlif etsəydi qəbuli-hərəkət*.

Xət bu məzmun ilədir tərifi-zənəxdanında
Ki, bu zindanın əsirinə yox ümmidi-nicat.

Kakilin qıldı müqərrər mənə sərgəştəliyi,
Deməsin kimsə ki, var gərdişi-gərdunə səbat.

Qəmzə peykanın edər aşiqə çeşmin sədəqə,
Öylə kim, mərdümi-mün'im verə möhtacə zəkət.

Afərin cövhəri-məqbulinə kim, aləmdə
Mümkün olmaz bu sifət ilə ki, sənsən, bir zat.

Ey Füzuli, vərə'ü zöhd ilə mö'tad oldun,
Bilmədin halımı, bihudə keçirdin övqat.

*

*

Ey əsiri-dami-qəm, bir guşeyi-meyxanə tut!
Tutma zöhhadın müxalif pəndini, peymanə tut!
Dişlədim sə lə'lin, ey qanım tökən, qəhr eyləmə,
Tut ki, qan etdim, ədalət eylə, qanı qanə tut!
Cizginirkən başına, şəm'i-rüxündən canımı
Mən' qılma, anı həm ol şəm'ə bir pərvanə tut!*

Gər sənə əfğanimi bihudə dersə müddəi,
Ol sözə tutma qulaq, mən çəkdiyim əfğanə tut!
Tutmazam zənciri-zülfü tərkin, ey naseh, mənə
Xah bir aqıl xəyal et, xah bir divanə tut.

Ey olub sultan, deyən dünyadə məndən qeyri yox,
Sən səni bir cügd bil, dünyanı bir viranə tut.

Ey Füzuli, dəhr Zalinin firibindən saqın,
Olma qafil, ər kimi tərpon, özün mərdanə tut!

*

*

Bəhri-eşqə düşdün, ey dil, zövqi-dünyanı unut!
Balıq oldun, gəl rəhimdən içdigin qanı unut!

Verdi rehlətdən xəbər muyi-səfidü ruyi-zərd,
Çöhreyi-gülün ilə zülfi-pərişanı unut!

Çək nədamətdən göyə dudi-dilin, tök qanlı yaş,
Sərvi-nazın tərkini et, gülbərgi-xəndanı unut!

Gör qənimət fəqr mülkündə gədəliq şivəsin,
E'tibarı-mənsəbü dərgahi-sultanı unut!

Çəkmə aləm qeydini, ey sərbüləndi-fəqr olan,
Səltənət təxtinə irdin, bəndü zindanı unut!

Lövhi-xatir surəti-cananə qıl ayinədar,
Onu yad et, hər nə kim yadındadır, anı unut!

Mə'siyət dərsin yetər təkrar qıl, döndər vərəq,
Özgə hərfin məşqini et, ol dərsi-ünvanı unut!

Ey Füzuli, çək mələmət rəhgüzarından qədəm,
Ləhzə-ləhzə çəkdigin bihudə əfğanı unut!

*

*

Can çıxır təndən könül zikri-ləbi-yar eyləgəc,
Tən bulur can yengidən, ol ləfzi təkrar eyləgəc.

Qılma, ey əfğan, gözün bidar, məsti-xab ikən,
Olmaya bir fitnə peyda ola, bidar eyləgəc.

Söhbətimdən ar edib, ey gül, məni tərək etmə
kim,

Gül olur əfsürdə tərki-söhbəti-xar eyləgəc.

Varımı fikri-dəhanınla yox etdim kim, qəza
Böylə əmr etmiş mana, yoxdan məni var eyləgəc.

Ərzi-rüxsar et bu gün, ey məh, güm olsun göydə
gün,

Öylə kim, əncüm olur, gün ərzi-rüxsar eyləgəc*.

Hər zəban bir tiğdir guya Züleyxa qətlinə,
Yusifə almaqda əhli-çəşq bazar eyləgəc*.

Naleyi-zarım, Füzuli, xoş gəlir ol gülrüxə,
Açılır gül könlü, bülbül naleyi-zar eyləgəc.

*

*

Könlüm açılır zülfi-pərişanını görgəc,
Nitqim tutulur qönçeyi-xəndanını görgəc.

Baxdıqca sənə qan saçılır didələrimdən,
Bağrım dəlinir navəki-müjganını görgəc.

Rə'nalıq ilə qəmət-i-şümşadı qılan yad,
Olmazmı xəcil sərv-i-xuramanını görgəc?

Çox eşqə həvəs edəni gördüm ki, həvasın
Tərk etdi, sənin aşiqi-nalanını görgəc*.

Kafər ki, deyil mö'tərif-i-nari-cəhənnəm,
İmanə gələr atəşi-hicranını görgəc*.

Naziklik ilə qönçeyi-xəndanı edən yad,
Etməzmi həya lə'li-dürəşanını görgəc?

Sən hali-dilin söyləməsən, nola, Füzuli,
El fəhm qılır çaki-giribanını görgəc.

*

*

Ey könül, yarı istə, candan keç,
Səri-kuyin gözət, cəhandan keç!

Ya təmə' kəs həyat zövqindən,
Ya ləbi-lə'li-dilsitandan keç.

Mülki-təcriddir fərağət evi,
Tərki-mal eylə, xanimandan keç.

Laməkan seyrinin əzimətin et,
Bu xərəb olacaq məkəndən keç.

E'tibar etmə mülki-dünyayə,
E'tibari-ülüvvi-şandan keç.

Əhli-dünyanın olmaz axirəti,
Gər bunu istər isən, ondan keç.

Məskənin, bəzmgahi-vəhdətdir,
Ey Füzuli, bu xakidandan keç!

*

*

Gər degil bir mah mehrilən mənəm tək zar sübh,
Başın açıb nişə hər gün yaxasın yırtar sübh?

Gün degil, hər gün bir ay mehrilə köksün çak
edib,

Tazə-tazə dağlardır kim, qılır izhar sübh.

Tiği-xurşid ilə rəf' olsa yeridir kim, müdam
Yandırıb pərvanəyi, şəm'ə verir azar sübh*.

Sübhi şamü şami sübh olmuş mənəm aləmdə kim,
Şam şəm'i-bəzm olub, ayrıldı məndən yar sübh.

Gör nə aşiqdir ki, bir xurşid vəslin bulmağa
Sərf edər hər ləhzə min-min lö'löi-şəhvar sübh.*

Eşqdə sadıqlıq izhar etdi dağın göstərüb,
Qaliba derlərdi kazib, qıldı ondan ar sübh.

Hicr şamında qəm etmişdi, Füzuli, qəsdı-can,
Olmasaydı mərhəmətdən dəm vurub qəmzar sübh.

*

*

Qansı mahin, bilməzəm, mehrilə olmuş zar sübh,
Hər gün eylər xəlqə bir daği-nihan izhar sübh.

Batdı əncüm, çıxdı gün, ya bir əsiri-əşqdir,
Tökdü dürri-əşki, çəkdi ahi-atəşbar sübh.

Nola gər əmvatə ehyə versə sübhün dəmləri,
Zikri-lə'lindir kim, eylər dəmbədəm təkrar sübh.

Bir müsəvvirdir ki, zərrin kilik ilə hər gün çəkər,
Səfheyi-gərdunə nəqşi-arizi-dildar sübh.

Müjdə bir xurşiddən vermiş məgər badi-səba
Kim, nisar eylər ona yüz min düri-şəhvar sübh.

Aşiqi-sadiqdir, izhari-qəm eylər hər səhər,
Ah ilə xəlqi yuxusundan qılır bidar sübh.

Ey Füzuli, şami-qəm əncamına yoxdur ümid,
Bir təsəllidir sənə ol söz ki, derlər var sübh.

*

*

Rəngi-ruyindən dəm urmuş sağəri-səhbayə bax!
Afitab ilə qılır də'va, tutulmuş ayə bax!*

Şəm' başından çıxarmış dud şövqi-kakilin,
Böylə kutah ömr ilə başındakı sevdəyə bax!

Ey səlamət əhli, ol rüxsarə baxma zinhar!
Ehtiraz eylə məlamətdən, məni-rüsvayə bax!

Bildi eşqində nəmədpuş olduğum, ayinəvəş,
Rəhm edib bir gəz mənə baxmaz, bu istiğnayə
bax!*

Sinəmi çək eylə, gör dil izzirabın eşqdən,
Rövzən aç, hərdəm həvadən mövc uran dəryayə
bax.

Ey dəyən kim, şəm'i-iqbalın nə üzdən tirədir,
Sayə salmış ayə ol geysuyi-ənbərsayə bax.

Ey Füzuli, hər necə mən' eyləsə naseh səni,
Baxma onun qövlünə, bir surəti-zibayə bax.

*

*

Ləblərin tək, lə'lü ləfzin tək düri-şəhvar yox,
Lə'lü gövhər çox, ləbin tək lə'li-gövhərbar yox.

Səndən etmən dad: "cövrün var, lütfün yox"
deyib,
Məsti-zövqi-şövqünəm, birdir yanımda var, yox.

Kimə izhar eyləyim bilmən bu pünhan dərdi kim,
Var yüz min dərdi-pünhan, qüdrəti-izhar yox.

Dövr sərməsti-şərabı-qəflət etmiş aləmi,
Munca sərməstin təməşasinə bir hüşyar yox.

Xəlqi mədhuş eyləmiş xabi-şəbi-tuli-əməl,
Sübh təhqiqi əlamatinə bir bidar yox.*

Surəti zibə sənəmlər yox demən bütخانədə,
Var çox, əmma sənə bənzər büti-xunxar yox .

Ey Füzuli, səhldir hər qəm ki, qəmxarı ola,
Qəm budur kim, məndə min qəm var, bir qəmxar
yox.

*

*

Kimsədə rüxsarına taqəti-nəzzarə yox,
Aşiqi öldürdü şövq, bir nəzərə çarə yox.

Bağrı bütünlər mənə tə'nə edərlər müdam,
Halımı şərh etməyə bir cigəri parə yox.

Yığdı mənim başıma dəhr qəmin, neyləsin,
Badiyeyi-eşqdə mən kimi avarə yox.

Dəhrdə həmtə sənə var, yeri yox gər desəm,
Var gözəl çox, vəli sən kimi xunxarə yox.

Gözdə gəzib cizginir qətreysi-əşkim müdam,
Qətreysi-əşkim kimi çərxdə səyyarə yox.

Çak görüb köksümü qılma ilacım, təbib,
Zayc' olur mərhəmin, məndə bitər yarə yox.

Zarlığım eşqdən var, Füzuli, vəli,
Ol məhi-bimehrdən rəhm məni-zarə yox.

*

*

Nalədəndir ney kimi avazeyi-eşqim bülənd,
Nalə tərkin qılmazam, ney tək kəsilsəm bənd-bənd.

Qıl mədəd, ey bəxt, vərənə, kami-dil mümkün degil,
Böylə kim, ol dilruba bidərddir, mən dərdmənd.

Dağlərdir odlu könlümdə qarası qopmamış,
Ya səbati-eşq üçün od üzrə bir neçə sipənd?

Açılır könlüm gəhi kim, giryeyi-təlxim görüb,
Açar ol gülrux təbəssüm birlə lə'li-nuşxənd.

Xaki-rahindən məni qaldıra bilməz sayə tək,
Qılsa gərdun afitabın hər şüain bir kəmənd*.

Cam tut der saqiye-gülçöhrə, zahid tərki-cam,
Ey könül, fikr eylə gör kim, qansıdır tutmalı pənd.

Ey Füzuli, surəti-fəqrin qəbuli-dustdur,
Hiç dərvişi sənin tək görmədim sultanpəsənd.

*

*

Göz xəmindən mərdümin məhv etmədən bulmaz
murad.
Zayə' eylər hüsnünü xəttin səvad üzrə səvad*.
Ola bilməz çini-zülfündən cüda göz mərdümü,
Cari olmuşdur bu adət, türresiz olmaz midad*.
Könlün ahimdən tərəhhüm surətin göstərdi, leyk
Mövcdən su nəşinə çox etmək olmaz e'timad.
Əşkü ahim nifrəti qəl' etüi eldən ülfətim,
Cizginən çevrəmdə ya girdabdır, ya girdibad.
Keçdi təndən oxların, tənha qalıb dil, dəmbədəm
Nalələr eylər, keçən həmdəmlərin etdikcə yad.
Çaki-sinəmdən könül çıxdıqca şad olsam nola,
Öylə afətdən yaxasın qurtaran olmazmı şad?
Şiveyi-şimşad qəddin görsə, eylər bağiban
E'tidali-sərvdən, əlbəttə səlbi-e'tiqad.
Mərdümün məhv etmədən olmaz xəmindən didə
şad,
Bulmaq olmaq zövq xətlərdən açılmadan səvad.
Qoyma naqis əhli-dərd içrə Füzulini, təbib,
Eylə bir dərman ki, dərдин edə gün-gündən
ziyad.

*

*

Şəfayi-vəsl qədrin hicr ilə bimar olandan sor,
Zülali-zövq şövqün təşneyi-didar olandan sor.

Ləbin sirrin gəlib göftarə, məndən özgədən sorma,
Bu pünhan nüktəni bir vaqifi-əsrar olandan sor.

Gözü yaşlıların halın nə bilsin mərdümi-qafil,
Kəvakib seyrini şəb ta səhər bidar olandan sor.

Xəbərsiz olma fəttan gözlərin cövrün çəkənlərdən,
Xəbərsiz məstlər bidadını hüyyar olandan sor.

Qəmindən şəm' tək yandım, səbadən sorma
əhvalım,
Bu əhvalı şəbi-hicran mənimlə yar olandan sor.

Xərabi-cami-eşqəm, nərgisi-məstin bilir halım,
Xərabat əhlinin əhvalını xummar olandan sor.

Məhəbbət ləzzətindən bixəbərdir zahidi-qafil,
Füzuli, eşq zövqün zövqi-eşqi var olandan sor.

*

*

Cilveyi-əksi-rüxün ayinədə, ey rəşki-hur,
Rövşən etmiş onu kim, xurşiddəndir ayə nur*.

Bərqi-ahim göy üzün tutmuş, sirişkim yer üzün,
Söhbətimdən həm vühuş etmiş tənəffür, həm tüyur.

Eşq rəsmi gər budur, müşkül yetər dərmanə dərd,
Dərd əhli bizəban, bidərdlər məsti-qürur.

Daği-dilsuzi fəraqın qıldı gün-gündən füzun,
Nuri-mah əfzun olur, xurşiddən olduqca dur.

Və'deyi-vəslin çox, əmma bəxt yar olmaz, nə sud,
Gül gətirməz, abi-şirin vermək ilə xaki-şur.

Tari-zülfündürmə rüxsarında canlar məskəni,
Ya buraxmış bir rəhi-pürpiçü xəmə gülzarə mur?

Ol səri-kuy itləri içrə, Füzuli, yox yerim,
Bəs mənə matəmsərə, mən qandanü bəzmi-sürur?

*

*

Canı kim cananı üçün sevsə cananın sevər,
Canı üçün kim ki, cananın sevər, canın sevər.
Hər kimin aləmdə miqdarıncadır təb'ində meyl,
Mən ləbi-cananımı, Xizr abi-heyvanın sevər.
Başə dəm düşdükcə təqsir eyləmöz, eylər mədəd,
Ol səbəbdən müttəsil çeşmim cigər qanın sevər.
Mişki-Çin avarə olmuşdur vətəndən mən kimi,
Qansı şuxun bilməzəm zülfi-pərişanın sevər.
Su ki, sərgərdan gəzər, başında vardır bir həva,
Qaliba, bir gülrüxün sərvə-xuramanın sevər.
Aqibət rüsva olub mey tək düşər xəlv ağzına,
Kim ki, bir sərməst saqi lə'li-xəndanın sevər.
Nolacaqdır, tərki-eşq etmə Füzuli, vəhm edib,
Qayəti derlər, ola bir bəndə sultanın sevər.

*

*

Hüsnün olduqca füzun, eşq əhli artıq zar olur,
Hüsn nə miqdar olursa, eşq ol miqdar olur.

Cənnət üçün mən' edən aşıqləri didardən,
Bilməmiş kim, cənnəti aşıqlərin didar olur*.

Eşq dərdindən olur aşıq mizaci müstəqim,
Aşıqin dərdinə timar etsələr, bimar olur.

Zahidi-xudbin nə bilsin zövqini eşq əhlinin,
Bir əcəb meydır məhəbbət kim, içən huşyar olur.

Eşq sevdasinə sərf eylər Füzuli ömrünü,
Bilməzəm, bu xabi-qəflətdən qaçan bidar olur?

*

*

Hər kitabə kim, ləbi-lə'lin hədisin yazələr,
Riştəyi-can birlə zövq əhli onu şirazələr.

Bu nə sirdir, sirri-eşqin demədən bir kimsəyə,
Şəhrə düşmüş "mən səni sevdim" deyən avazələr.

Şeyxlər meyخانədən üz döndərərlər məscidə,
Bitəriqətlər gərək kim, doğru yoldan azələr.

Çaklər göysümdə, sanmın kim, açıbdır tiği-eşq
Könlümün şəhrinə mehrin girməyə dərvazələr*.

Ey Füzuli, yar əgər cövr etsə, ondan incimə,
Yar cövrü aşiqə hər dəm məhəbbət tazələr.

*

*

Qansı gülşən gülbünü səvi-xuramanınca var?
Qansı gülbün üzrə qönçə, lə'li-xəndanınca var?

Qansı gülzar içrə bir gül açılır hüsnün kimi,
Qansı gül bərgi ləbi-lə'li-dürəfşanınca var?

Qansı bağın var bir nəxli, qədin tək barvər,
Qansı nəxlin hasili sibi-zənəxdanınca var?

Qansı xuni sən kimi cəlladə olmuşdur əsir,
Qansı cəlladın qılıncı tiği-müjganınca var?

Qansı bəzm olmuş münəvvər bir qədin tək şəm'dən,
Qansı şəm'in şö'ləsi rüxsari-tabanınca var?

Qansı yerdə bulunur nisbət sənə bir gənci-hüsn,
Qansı gəncin əjdəri zülfi-pərişanınca var?

Qansı gülşən bülbülün derlər, Füzuli, sən kimi,
Qansı bülbül naləsi fəryadü əfğanınca var?

*

*

Xəm açıldıqca zülfündən belavü möhnətim artar,
Bihəmdillah ki, ömrüm uzanar, cəm'iyyətim artar*.

Məni tədris ilə kəm tutmanız yaqut olan daşdan,
Boyandıqca cigər qanilə qədrü qiymətim artar.

Tuta gör göz yolun, ey əşk, kim, təmkinim əksikdir,
Bu surətخانənin gördükcə nəqşin heyrətim artar.

Mərizi-dərdi-eşqəm, tərki-aləmdir muradım kim,
Bu naxoş mülkdə öyləndigimcə zəhmətim artar.

Büküldü qamətim həsrət yükündən, vəh ki, aləmdə
Ümidim əksilib hər ləhzə yüz min, həsrətim artar.

Nə şərbətdir qəmin kim, içdiyimcə əksilir səbrim,
Nə sehr eylər rüxün kim, baxdığımca rəğbətım artar.

Çox olduqca qəmli dərdim rəhi-eşq içrə xoşhaləm,
Füzuli, şad olub şükr etməyimmi, ne'mətim artar?!

*

*

Tökdükcə qanımı oxun, ol asitan içər,
Bir yerdəyəm əsir ki, toprağı qan içər.

Əhli-zəmanə qanına çox təşnədir zəmin,
Qanın kimin tökərsə fələk, ol zaman içər.

Mey içmədən açılmaz imiş babi-məğfirət,
Sovgəndlər bu bəbdə piri-müğan içər*.

Üqbadə Kövsər istəməsin rindi-meykədə,
Dünyadə bəs deyilmi meyi-ərgüvan içər?

Qənzən görünməyib gözə, qanlar içər müdam,
Zahid kimi ki, bədəni eldən nihan içər.

Meydən əgərçi tövbə verir el Füzuliyə,
Ey sərvi, sən qədəh sunar olsan, rəvan içər.

*

*

Səvi-azad qədinilə mənə yeksan görünür,
Nəyə sərgəştə olan baxsa, xuraman görünür.

Can görünməz desələr təndə inanman, nişə kim,
Lütfdən hər necə baxsam təninə, can görünür.

Derəm əhvalımı cananə qılam ərz, vəli
Görə bilmən özümü onda ki, canan görünür.

Ey deyən: səbr qıl, ah eyləmə yarı görcək,
Mənə düşvardır ol, gər sənə asan görünür.

Sordum əhvalımı eşqində münəccimlərdən,
Baxdılar tale evinə, dedilər: qan görünür.

Nə kəmandarsan, ey məh, ki, atıb qəmzə oxun,
Yıxdığın seyddə nə zəxm, nə peykan görünür.

Bir sənəm zülfünə guya ki, veribdir könlün
Ki, Füzulinin ikən halı pərişan görünür.

*

*

Səbrim alıb fələk, mənə yüz min bəla verər,
Az olsa hər mətə', ona el çox bəha verər.

Düşdüm bəlayi-eşqə, xirədməndi-əsr ikən,
El indi məndən aldığı pəndi mana verər.

Sanmın əcəb, rütəb yerinə versə lə'li-tər
Nəxli ki, qan yaşım ona nəşvü nəma verər.

Xaki-dərindir ol ki, dünü gün səvab üçün
Həm ayə sürmə, həm günəşə tutiya verər.

Qılmaz qəbul surəti-iqbal bunca kim,
Ayineyi-vüçuduma cövrün cila verər.

Ney kimi cismim oldu oxundan dəlik-dəlik,
Dəm urduğumca yerli-yerindən səda verər.

Hər dərdsizdən umma, Füzuli, dəvayi-dərd,
Səbr eylə, kim ki, dərd veribdir, dəva verər.

*

*

Səbadən gül üzündə sünbüli-pürpiçü tab oynar,
Sanasan pər açıb, gülşəndə bir mişkin qürab oynar.

Xəyali-arizin cövlan edər bu çeşmi-pürnəmdə,
Nəçük kim, mövclənmiş suda əksi-afitab oynar.

Rüxün görgəc olur suzi-dərunü dərdi-dil hasil,
Bahar əyyami sıçrar bərqi-rəxşəndə, səhab oynar.

İrağ olsun yaman gözdən, nə xoş səətdir ol səət
Ki, mə'suqilə aşiq eyləyib nazü itab oynar.

Riyayi-zahidi-xüşkün səməindən nolur hasil,
Xoş ol kim, rindi-meyxarə içib cami-şərab oynar.

Bu qəmlər kim, mənim vardır, bəirin başınə qoysan,
Çıxar kafər cəhənnəmdən, gülər əhli-əzab, oynar*.

Qılır göz pərdəsin xunabi-həsrət çək hər dəm kim,
Rüxündə ləzzəti-didar zövqindən niqab oynar.

Füzuli, rəşkdən titrər dili-pürxuni üşşaqın,
Binaguşində yarın hər zaman kim, lə'li-nab oynar.

*

*

Seyr qıl, gör kim, gülüstanın nə abü tabı var,
Hər tərəf min sərvı-sərsəbzü gülı-sırabı var.

Pənceyi-bərgi-çınar etmiş mühəyya şənələr,
Anlamış guya ki, sünbül kakilinin tabı var.

Rahət üçün fərs salmış səbzeyi-tər gülşənə,
Nərgisin görmüş gözün məxmur, sanmış xabı var.

Bulunur hər dərdə istərsən, gülüstanda dəva,
Höqqəsində qönçənin guya şəfa cüllabı var.

Güldü gül, açıldı nərgis, lələ doldu jalədən,
Ey xoş ol kim, işrətü eyş etməyə əsbabı var.

Qalib olmuş xəlqə zövqi-seyri-gülşən, guyiya
Çəkməyə xəlqi bənəfşə zülfünün qüllabı var.

Gər Füzuli meyli-gülzar etsə fəsli-gül, nola
Eyş üçün xunabeyi-dildən şərabi-nabı var.

*

*

Saçın əndişəsi təhriki-zənciri-cünunumdur,
Cünunum dəf'inə zikri-ləbi-lə'lin füsunumdur*.

Diyari-dərd sərgərdaniyəm, hər kim məni istər,
Dəlili-rah qətrə-qətrə əşki-laləgunumdur.

Fələkdə bərqi-ahimdən sərəsər yandı kövkəblər,
Qalan odlarda yanmış kövkəbi-bəxti-zəbunumdur.

Gələn navəklərin bir-bir yaxıb, qoymaz bulam
Məni hirman oduna yandıran suzi-dərünumdur.
zövqin

Səri-kuyində könlüm bərqi-ahın sanma bihudə,
Qaranğu gecə əzmi-kuyin etsəm, rəhnümünumdur.

Ləbi Şirinlərin zövqilə Fərhadı mənəm əsrin,
Yanımda cəm olan səngi-mələmət Bisütunumdur.

Füzuli, xali olmaq cami-eyşim safi-səhbadən,
Nişani-bəxti-nafərcamü iqbalı-nigunumdur.

*

*

Saqiya, cam tut ol aşiqə kim, qayğuludur,
Qayğu çökmək nə üçün, cam ilə aləm doludur.

Təlx göftarsız olmaz ləbi-yar, ey aşiq,
Çox həvəs eyləmə ol şərbətə kim, ağuludur.

Qoyalım başı xümi-badə əyağinə müdam,
Tutmamaq olmaz onun hörmətini, bir uludur.

Bunca kim, kuhsifət başimə daşlar urulur,
Dideyi-bəxtim oyanmaz, nə ağır uyğuludur!

Dili-pürxunimə yağdırma bəla peykanın,
Həzər et, şişəyə naghah zərər eylər, doludur.

Könlümün zəxminə peykanını etdim mərhəm,
Gənci-qəmdir, nola, gər böylə dəmir qapuludur.

Nərgisin fikri, Füzuli, gözü könlümdə gəzər,
Tutar ahu vətən ol yerdə ki, otlu, suludur.

*

*

Pərişan xəlqi-aləm ahü əfğan etdigimdəndir,
Pərişan olduğum, xəlqi pərişan etdigimdəndir.

Dili-zarimdə dərdi-eşq gün-gündən füzun olmaq,
Yetən bidərd tədbirilə dərman etdigimdəndir.

Gözüm kim, bağırımın qanın tökər pərgalə-pərgalə,
Dəmadəm arizuyi-lə'li-canan etdigimdəndir*.

Degil bihudə, gər yağsa fələkdən başımə daşlar,
Binasın tişeyi-ahimlə viran etdigimdəndir.

Qaçan rüsva olurdum, qan udub səbr edə bilsəydim,
Mələmət çəkdiyim bihudə əfğan etdigimdəndir.

Xətə səndən degil, cismim oxundan binəsib olsa,
Hübabi-əşki-gülün içrə pünhan etdigimdəndir.

Füzuli, ixtilati-mərdümi-aləmdən ikrahim
Pərivəşlər xəyalın munisi-can etdigimdəndir.

*

*

Ol pərivəş kim, məlahət mülkünün sultanıdır,
Hökm onun hökmüdürür, fərman onun fərmanıdır.

Sürdü Məcnun növbətin, indi mənəm rüsvayi-əşq,
Doğru derlər, hər zaman bir aşiqin dövranıdır.

Ləhzə-ləhzə könlüm odundan şərərlərdir çıxan,
Qətrə-qətrə göz tökən sanmın sirişkim qanıdır.

Çəklər cismimdə tiği-əşqdən eyb etməyiz
Kim, cünun gülzarının bunlar güli-xəndanıdır*.

Ey Füzuli, ola kim rəhm edə yar əfğanına,
Ağlagil zar onca kim, zar ağlamaq imkanıdır.

*

*

Müjəm sərçəşmələr mənzil qılan aşüftə məcnundur,
Anunçun bəsteyi-zənciri-seyli-əşki-gülgundur*.

Səvadi-nöqtəyi-girdabə bənzər mərdümi-çəşmim
Ki, daim qərqeyi-girdabi-əşki-çəşmi-pürxundur.

Eşit dərdi-dilim, əfsaneyi-Məcnunə meyl etmə
Kim, ol əfsanədən həm anlanan mütləq bu
məzmundur .

Fərəhbəxşi-dili-mə'suq olur şərhi-qəmi-aşiq,
Sürudi-bəzmi-Şirin, nəleyi-Fərhadi-məhzundur.*

Kəməndi-çini-zülfün vəhmi getməz zar könlümdən,
Mənə ol rıştəyi əjdər qılan bilmən nə əfsundur?*

Xəmidə qamətim kim, daği-dildən qanə qərq olmuş,
İçində nöqtəsi guya ki, qan altındakı nundur*.

Füzuli, vermədi tən oxları göz yaşinə təskin,
Önün bənd etmək olmaz xarü xaşak ilə, Ceyhundur.

*

*

Mənim kim, bir ləbi-xəndan üçün giryanlığım
vardır,
Pərişan türrələr dövründə sərgərdanlığım vardır.
Yaşım təxti-rəvandır, taci-zərrin şö'leyi-ahim,
Görün kim, dövləti-eşq ilə nə sultanlığım vardır.
Yumulmaz əşk tüğyanından ansız çeşmi-xunbarım,
Xəyali-surəti-cananə xoş heyranlığım vardır.
Sirişkim gör, məni, ey əbr, özündən kəm xəyal
etmə,
Həvayi-eşq ilə min sənəcə əşkəfşanlığım vardır.
Ləbin dövründə ki, insan olan can der ona mütləq,
Əgər abi-həyat etsəm tələb, heyvanlığım vardır.
Füzuli cami-mey tərkin qılıb zöhd ilə təqvadən,
Qamu danayə rövşəndir bu kim, nadanlığım vardır.

*

*

Məndə Məcnundan füzun aşılıq iste'dadı var,
Aşiqi-sadiq mənəm, Məcnunun ancaq adı var.

Nola qan tökməkdə mahir olsa çeşmim mərdümü,
Nütfeyi-qabildürür, qəməzən kimi ustadı var.

Qıl təfaxür kim, sənin həm var mənim tək aşiqin,
Leylinin Məcnunu, Şirinin əgər Fərhadı var.

Əhli-təmkinəm, məni bənzətmə, ey gül, bülbülə,
Dərdə yox səbri onun, hər ləhzə min fəryadı var.

Öylə bədhələm ki, əhvalım görəndə şad olur,
Hər kimin kim, dövr cövründən dili-naşadı var.

Gəzmə, ey könlüm quşu, qafil fəzayi-əşqdə
Kim, bu səhranın güzərgəhlərdə çox səyyadı var.

Ey Füzuli, eşq mən'in qılma nasehdən qəbul,
Əql tədbiridir ol, sanma ki, bir bünyadı var.

*

*

Mehri könlümdə nihan olduğun ol mah bilir,
Kimsə bilməz, füqərə sirri-dilin şah bilir.

Sorman ol mahilə hali-dilimi, Tanrı üçün,
Biləli onu, özüm bilməzəm, Allah bilir.

Gah yüz lütf qılır, gah təğafül, guya
Gah bilməz bu giriftarlığım, gah bilir.

Can fəda eyləməyi yara həmin mən bilirəm,
Bu təriqi demə hər qafilü gümrah bilir.

Nəzəri-lütf diriğ etmə Füzulidən kim,
Sənə sidq ilə özün bəndeyi-dərgah bilir.

*

*

Ləhzə-ləhzə ləbin anıb edicək əfğanlar,
Qətrə-qətrə saçılır didələrimdən qanlar.

Qətrə-qətrə demə qandır ki, çıxar çeşmimdən
Dəmbədəm könlüm odilə əriyən peykanlar.

Qaşların yayinə meyl eyləyəli canü könül,
Dünü gün mən bilirəm kim, nə çəkirlər anlar.

Açma kakil girehin, başın üçün, görmə rəva
Ki, pərişan olalar bir neçə sərgərdanlar.

Yel dəyər zülfünə, ya qoymayıb öz hali ilə,
Gəzdirərlər onu əldən-ələ hərdəm canlar.

Eylə üşşaqə cəfalar ki, vəfalar görəsən,
Sanma kim, zayc olur eylədiyin ehsanlar.

Sorma zöhhadə, Füzuli, rəhü rəsmi eşqin,
Nə bilirlər rəvişi-əhli-xirəd nadanlar?!

*

*

Əzəl katibləri üşşaq bəxtin qarə yazmışlar,
Bu məzmun ilə xət ol səfheyi-rüxsarə yazmışlar*.

Xəvasi-xaki-payın şərhini təhqiş edib mərdüm,
Qübarilə bəyazi-didəyi-xünbarə yazmışlar*.

Gülüstani-səri-kuyin kitabın bab-bab, ey gül,
Xəti-reyhan ilə cədvəl çəkib, gülzarə yazmışlar.

İki sətir eyləyib ol iki meşgun lə'llər vəşfin,
Görənlər hər birin bir çeşmi-gövhərbarə yazmışlar.

Girib bütənəyə qılşan təkəllüm, can bulur, şəksiz,
Müsəvvirlər nə surət kim, dərü divarə yazmışlar.

Mühərrirlər yazanda hər kəsə aləmdə bir ruzi,
Mənə hər gün dili-sədpərədən bir parə yazmışlar.

Yazanda Vamiqü Fərhadü Məcnun vəşfin əhli-dərd,
Füzuli adını, gördüm, səri-tumarə yazmışlar*.

*

*

Ey gül, nə əcəb silsileyi-mişki-tərin var,
Vey sərvi, nə xoş canalıcı işvələrin var!

Acıtdı məni acı sözü, tünd nigahın,
Ey nəxli-mələhət, nə bəla təlx bərin var!

Peykanları ilə doludur çeşmi-pürabım,
Ey bəhr, sağınma, sənənin ancaq gühərin var!

Ol səngdilə naleyi-zarın əsər etmiş,
Ey dil, sənə bu zövq yetər, ta əsərin var.

Eşq içrə, könül, demə ki, mən bixudəm ancaq,
Ey qafil, özündən sənənin ancaq xəbərin var.

Dedim yetər et cövr, çü xaki-rəhin oldum,
Dedi ki, yetər cövr sənə ta əsərin var.

Çox baxdığına qəmzə ilə bağrın əzərsən,
Hər kimə ki, baxmazsan, onunla nəzərin var.

Eşq əhlinə ol mah, Füzuli, nəzər etmiş,
Sən həm özünü göstər, əgər bir hünərin var.

*

*

Demiş hər qönçəyə aşıqlıyım razın səba derlər,
El ağzın tutmaq olmaz, qorxuram, ey gül, sana
derlər.

Əsiri-dərdi-eşqü məsti-cami-hüsn çox, əmma
Bizüz məşhur olan, Leyli sənə, Məcnun mana
derlər.

Sənin mehrü vəfa göstərdigin əğyarə çox gördüm,
Qələtdir kim, səni bimehr oxurlar, bivəfa derlər.

Sənə derlər büti-Çin, zülfünə zünnar söylərlər.
Zəhi imanı yoxlar, küfr söylərlər, xəta derlər.

Mənə derlərdi əvvəl bir mələkdir sevdigin, hala
Görənlər, sən fəqirə göydən enmiş bir bəla,
derlər.

Mərizi-eşq iqd-i-zülfün eylər arizu, zira
Müalicələr bu mühlik dərddə müşkildir dəva derlər.

Füzuli, aşıqə onlar ki, derlər tərki-eşq eylə,
Deməzlərmi xəta, təgyir qıl hökmi-qəza, derlər.

*

*

Qübari-səcdəyi-rahin xəti-lövhi-cəbinimdir,
Sücuti-dərgəhin sərmayeyi-dünyavü dinimdir*.

Əgər əzmi-rəh etsəm, şövqi-vəslin hədiyyi-rahim,
Və gər aram həm tutsam, xəyalın həmnişinimdir.

Həvayi-rövzeyi-kuyin, bahari-gülşəni-canım,
Nihali-qamətin sərvim, üzarın yasəminimdir.

Yəqinimdir ki, məqsudum olur hasil sənə yetsəm,
Bihəmdillah, mənə səndən yana rəhbər yəqinimdir.

Tələbkari-vüsaləm, müjdəyi-vəslin diriğ etmə
Kim, ol müjdə fərəhbəxşi-dili-ənduhginimdir.

Çıxardı zövqi-vəslin xatirimdən rövzə pərvasın,
Sözün Kövsər, münəvvər məclisin xüldi-bərinimdir*.

Mənə üz göstərər hər ləhzə yüz min şahidi-dövlət,
Çü mir'ati-rüxün mənzuri-çəşmi-pakbinimdir.

Sərir-i-səltənət zövqindən əfzundur mənə ol söz
Ki, lütf ilən demişsən: bir qulami-kəmtərinimdir.

Bəri oldum, Füzuli, qeyrdən, ol dilruba ancaq
Ənisim, munisim, yarım, nigarım, nazəninimdir.

*

*

Qəbrim daşına kim, qəm odundan zəbanədir.
Tə'n oxun atma kim, xətəri çox nişanədir.

Eylər qədəh zəmanə qəmin dəf' qaliba,
Dövri-qədəh müxalifi-dövri-zəmanədir.

Qaldırdı əşk dün məni ol asitanədən
Kim, məqsədim mənim dəxi ol asitanədir.

Vaiz sözüne tutma qulaq, qafil olma kim,
Qəflət yuxusunun səbəbi ol fəsanədir.

Nəzr etmişəm fəraqinə kim, yox nihayəti,
Nəqdi-sirişkimi ki, tükənməz xəzanədir.

Can verməyimmi qürbətə kim, bimi-tə'nədən,
Yadı-vətən fəğanıma sənsiz bəhanədir.

Ey dil, həzər qıl atəşi-ahinlə yanmasın
Cismim ki, dərd quşlarına aşıyanədir.

Məndən, Füzuli, istəmə əş'ari-mədhü zəmm,
Mən aşıqəm, həmişə sözüm aşıqanədir.

*

*

Vəh nə qamət, nə qiyamət, bu nə şaxi-güli-tərdir?!
Nə bələdir nəzər əhlinə, nə xoş məddi-nəzərdir?

Göz yoludur ki, könül mülkinə xublar girər ondan,
Tutma, ey əşk, onu billah ki, əcəb rahgüzərdir.

Nə gühər bulsa bəyənmez, buraxır yazıya dərya,
Qaliba, kim ona məqsud dişin kimi gühərdir.

Eşq eybini bilibsən hünər, ey zahidi-qafil,
Hünərin eybdir, əmma dediyin eyb hünərdir.

Sitəmin gərçi yamandır, onu tərک eyləmə, billah
Ki, təğafül, sitəmindən dəxi əlbəttə, betərdir.

Axir olmaz necə kim, göz yaşı axarsa həmana
Ki, dəmadəm ona imdad qılan xuni-cigərdir.

Sərsəri basma qədəm eşq təriqinə, Füzuli,
Ehtiyat eylə ki, qayətdə xətnək səfərdir.

*

*

Aşiyani-mürği-dil zülfi-pərişanıdadır,
Qanda olsam, ey pəri, könlüm sənin yanındadır.

Eşq dər dilə xoşam, əl çək əlacımdan, təbib,
Qılma dərman kim, həlakim zəhri-dərmanıdadır.

Çəkmə damən naz edib üftadələrdən, vəhm qıl,
Göylərə açılmasın əllər ki, damanıdadır.

Gözlərim yaşın görüb şur, etmə nifrət kim, bu
həm

Ol nəməkdəndir ki, lə'li-şəkkərəfşanıdadır.

Məsti-xabi-naz olub, cəm et dili-sədpərəmi
Kim, onun hər pərəsi bir növki-müjganıdadır.

Bəs ki, hicranıdadır xasiyyəti-qət'i-həyat,
Ol həyat əhlinə heyranəm ki, hicranıdadır.

Ey Füzuli, şəm' tək mütləq açılmaz yanmadan,
Tablar kim, sünbülündən rüşteyi-canıdadır*.

*

*

Ah eylədigim sərvi-xuramanın üçündür,
Qan ağladığım qönçeyi-xəndanın üçündür.

Sərgəştəligim kakili-mişkinin ucundan,
Aşüftəligim zülfi-pərişanın üçündür.

Bimar tənim nərgisi-məstin ələmindən,
Xunun cigərim lə'li-dürəşanın üçündür.

Yaxdım tənimi vəsl günü şəm' tək, əmma
Bil kim, bu tədarük şəbi-hicranın üçündür.

Qurtarmağa yəğmayi-qəmindən dilü canı,
Sə'yim nəzəri-nərgisi-fəttanın üçündür.

Can ver, könül, ol qəmzəyə kim, bunca zamanlar
Can içrə səni bəslədigim anın üçündür.

Vaiz bizə dün düzəxi vəsf etdi, Füzuli,
Ol vəsf sənin külbeyi-əhzanın üçündür.

*

*

Xəm qədilə ağlaram ol türreyi-tərrarsız,
Gərçi derlər çəngdən çıxmaz tərənnüm tarsız*.

Sineyi-çakimdən əksik etmə tiri-qəmzəni,
Ey güli-rə'na, bilirsən kim, gül olmaz xarsız.

Saxlamazdım nəvəkin gözdə, bəlasın çəkməsəm,
Su verib ol nəxli bəslərdimmi olsa barsız?*

Yol azarsan zülməti-heyvətdə, ey dil, vəqif ol,
Zinhar, ol kuyə getmə ahi-atəşbarsız.

Giryəyi-zar ilə xoşhaləm ki, bəhri-eşqdə,
Əşksiz göz bir sədəfdir, lö'löi-şəhvarsız.

Canə azari-xədəngin xoş gəlir, ol gülruxə
Bir sifariş qıl ki, bizdən ötməsin azarsız.

Zöhddən keçməz Füzuli, eyləməz tərki-riya,
Pənd çox verdim, eşitməz, arsızdır, arsız.

*

*

Xəlqə xublardan vüsali-rahətfzadır qərəz,
Aşiqə ancaq təsərrüfsüz təmaşadır qərəz.

Zahida, tərək etmə şahidlər vüsali-rahətin,
Gər ibadətdən həmin qılmanü huradır qərəz.

Hurü kövsərdən ki, derlər rövzeyi-rizvanda var,
Saqi-yi-gülçöhrövü cami-müsəffadır qərəz.

Zövqsüz lazım çıxar dünyadan ol dünyapərəst
Kim, ona dünyadan ancaq zövqi-dünyadır qərəz.

Rahət olsaydı qərəz, dünyadə fəqr istərdi xəlq,
Qaliba kim, xəlqə bir bihudə qovğadır qərəz.

Arif ol, sövdayi-eşq inkarın etmə, ey həkim
Kim, vücudi-xəlqdən ancaq bu sövdadır qərəz.

Qıl Füzuli, tərək ibrami-təkəllüm kim, yetər
Surəti-halın, gər izhari-təmənnadır qərəz*.

*

*

Xəlfə ağzın sırrını hər dəm qılır izhar söz,
Bu nə sirdir kim, olur hər ləhzə yoxdan var söz?!

Artıran söz qədrini sidq ilə, qədrin artırır
Kim, nə miqdar olsa, əhlin eylər ol miqdar söz.

Ver sözə ehya ki, tutduqca səni xabi-əcəl,
Edə hər saət səni ol uyğudan bidar söz.

Bir nigari-ənbərinxətdir, könüllər almağa,
Göstərər hərdəm niqabi-qeybdən rüxsar söz.

Xazini-gəncineyi-əsrardır, hər dəm çəkər
Riştəyi-izharə min-min gövhəri-əsrar söz*.

Olmayan qəvvəsi-bəhri-mə'rifət arif degil
Kim, sədəf tərkibi-təndir, lə'löi-şəhvar söz.

Gər çox istərsən, Füzuli, izzətin, az et sözü
Kim, çox olmaqdan qılıbdır çox özizi xar söz.

*

*

Fəğan kim, bağrımın ol lalərix qan olduğun bilməz,
Cigər pərgaləsində daği-pünhan olduğun bilməz.

Həbibim könlümü cəm' eyləməz rüxsarı dövründə,
Məgər zülfü kimi halım pərişan olduğun bilməz?

Qılır təqsir, edib bir lütf hər dəm könlüm almaqdan,
Vəfa rəsmiñ sanır düşvar, asan olduğun bilməz.

Gözəllər dövləti-vəslin bulub, məğrur olan aşiq
Nişati-vəslə ənduhi-hicran olduğun bilməz.

Dili-sədpərədən bidad kəsməz qəmzeyi-məstin,
Nə qafil padişəhdir, mülk viran olduğun bilməz.

Sanır zahid özün xali xəyalından, qələtdir bu,
Bu heyran olduğundandır ki, heyran olduğun
bilməz.

Füzuli xəstəyə düşmən sözilə dust cövr eylər,
Zəhi sadə, müariz qövli böhtan olduğun bilməz.

*

*

Təşneyi-cami-vüsalın abi-heyvan istəməz,
Maili-muri-xətin mülki-Süleyman istəməz.

Zülməti-zülfün giriftari dəm urmaz nurdən,
Talibi-şəm'i-ruxün xurşidi-rəxşan istəməz.

Eyləməz meyli-behişt üftadəyi-xaki-dərin,
Sakini-künci-qəmin seyri-gülüstan istəməz.

Cövrdən ah etmə, ey aşiq ki, eyni-lütfdür,
Dust əsbabi-kəməli-hüsnə nöqsan istəməz.

Eşqdən vəhm etməsin aşiq, yıxar könlüm deyib,
Hiç sultanəm deyən mülkini viran istəməz.

Aşiq isən rindü rüsvalıqdan ikrah etmə kim,
Eşq sirrin iqtizayi-dövr pünhan istəməz.

Ey Füzuli, müttəsil, dövrən müxalifdir mana,
Qaliba, ərbabi-iste'dadı dövrən istəməz.

*

*

Razi-eşqin saxlaram eldən nihan, ey sərvinaz,
Getsə başım şəm' tək, mümkün degil ifşayi-raz.

Xublər mehrabi-əbrusinə meyl etməz fəqih,
Ölsə kafərdir, müsəlmanlar, ona qılmın nəmaz.

Kimsə ol bədxuyə izhar edə bilməz dərdimi,
Ey sürudi-nalə, Tanrıçün, sən olğıl çarəsaz.

Qalibim görmüş tühi, tökmək dilər bir tazə ruh
Bərqi-ahim kim, gələn peykanına vermiş güdaz.

Xubsurətlərdən, ey naseh, məni mən' etmə kim,
Pərtövi-ənvari-xurşidi-həqiqətdir məcaz*.

Mən xud öldüm, ey türabımdan olan sağər, müdam
Rindlər bəzmin gəzib bir-bir yetir məndən niyaz.

Ey Füzuli, qalmışam heyrətdə, bilmən neyləyim
Dəhr zalim, bəxt nəfərcam, tələb çox, ömr az.

*

*

Nəmi-əşkim mükəddər xatirimdən dəf'i-qəm
qılmaz,

Bu rövşəndir ki, nəm ayinədən jəngar kəm qılmaz.

Xəmi-əbruyi-mişkinini görsə zahidi-kəcbin,
Dəxi qamət sücudi-guşeyi-mehrabə xəmə qılmaz.

Sənə, ey şuxi-səngindil, demən büt, nişə kim,
büt həmə

Əgərçi səngildir, böylə bidadü sitəm qılmaz.

Cəfavü cövr ilə qan oldu bağrım, ya rəb, ol bədxu
Neçün tərək eyləməz bidadü cövrün, bir kərəm
qılmaz?

Muradım giryədən kəsbi-qübari-rəhgüzarındır,
Gözüm yaşı dəmadəm çöhrəmi bihudə nəmə qılmaz.

Xətin dövründə əşki-al ilə dərdü qəmim şərhin,
Dəm olmaz kim, rüxi-zərd üzrə müjganım rəqəm
qılmaz.

Füzuli binəva ta rövzeyi-kuyində sakindir,
Təmənnayi-behiştü meyli-gülzari-İrəm qılmaz.

*

*

Mənə badi-səba ol sərv-i-gülrüxdən xəbər verməz,
Açılmaz qönçeyi-bəxtim, ümidim nəxli bər verməz.

Töküb göz yaşını sənsiz həlakim istərəm, əmma
Əcəl peykinə seyli-əşk girdabi güzər verməz.

Gözümdə məskən et, xari-müjəmdən ehtiraz etmə,
Güli-xəndanə sordum, xarə yar olmaq zərər verməz.

Əgər can almaq istərsən, tənimdən tiğini kəsmə
Ki, pəjmürdə nihələ verməyincə su, səmər verməz.

Qiyas et şəm'dən, vəhm eylə çərxin inqilabından
Kim, ol baş almağa qəsd etməyincə taci-zər verməz*.

Bəla zimmində rahat olduğun izhar edər xəlqə;
Fələk, bihudə xari-xüşkdən gülbərgi-tər verməz.

Füzuli, dəhrdən kam almaq olmaz olmadan giryan,
Sədəf su almayınca əbri-niysandan, gühər verməz.

*

*

Kuhkəndən gözüdür kuhdə asar hənuz,
Ol nə bənzər mənə, onun əsəri var hənuz*.

Çəkdi Məcnun ayağın badiyədən leyk, verir
Qanlı güllər, ayağından çəkilən xar hənuz.*

Vadiyi-eşqdə sevda ilə sərgəştə idim
Gəlmədən gərdişə bu günbədi-dəvvar hənuz.

Nöqtəyi-xalinə bağlanmış idi canü könül,
Gəzmədən dəirəyi-dövrədə pərgar hənuz.

Mahə çəkdim şəbi-hicran ələmi-şö'leyi-ah,
Ah kim, olmadı ol mah xəbərdar hənuz.

Nəleyi-zarım ilə xəlqə həram oldu yuxu,
Qarə bəxtim yuxudan olmadı bidar hənuz.

Mərhəmi-vəsli ilə buldu qamu dərdə dəva,
Bu Füzuli ələmi-hicr ilə bimar hənuz.

*

*

Könüldə min qədim vardır ki, pünhan eyləmək
 olmaz,
 Bu həm bir qəm ki, el tə'nindən əfğan eyləmək
 olmaz.

Nə müşkül dərd olursa bulunur aləmdə dərmanı,
 Nə müşkül dərd imiş eşqin ki, dərman eyləmək
 olmaz.

Fəna mülkinə çox əzm etmə, ey dil, çəkmə
 zəhmət kim,
 Bu tədbir ilə dəf'i-dərddi-hicran eyləmək olmaz.

Saqqın, könlüm yıxarsan, pənddən dəm vurma, ey
 naseh,
 Həvayi-nəfs ilə bir mülkü viran eyləmək olmaz!

Dəhanın üzrə lə'lin istəmiş dil, dəf'i müşküldür,
 Görünməz hiç cürmü, yox yerə qan eyləmək olmaz*.

Dualar eylərəm, məndən yana bir dəm güzar etməz,
 Nə çarə, sehr ilə sərvə xuraman eyləmək olmaz.

Füzuli, aləmi-qeyd içrəsən, dəm vurma eşqindən,
 Kəməli-cəhl ilə də'vayi-irfan eyləmək olmaz.

*

*

Ey məzaqi-cana cövrin şəhdü şəkkər tək ləziz,
Dəmbədəm zəhri-qəmin qəndi-mükərrər tək ləziz*.

Atəşi-bərqi-fəraqın nari-duzəx tək əlim,
Cür'eyi-cami-vüsalın abi-kövsər tək ləziz*.

Şərhi-əhvalım sənə məstə nəsihət kimi təlx,
Təlx göftarın mənə məxmurə sağər tək ləziz.

Daği-eşqin dərdi zövqi-səltənət tək dilpəzir,
Xaki-kuyin seyri fəthi-həft kişvər tək ləziz.

Nola bulsam zövq göydürdükcə sinəm üzrə dağ,
Əhli-dərdə dağ olur bidərdə zivər tək ləziz.

Tazə-tazə daği-dərdindir dili-suzanıma,
Filməsəl, hirs əhlinə cəm'iyyəti-zər tək ləziz.

Ey Füzuli, aləmin gördüm qamu ne'mətlərin,
Hiç ne'mət görmədim didari-dilbər tək ləziz.

*

*

Dürcdür lə'li-rəvanbəxşin, düri-şəhvar ləfz,
Dürcdən dürlər tökərsən, eyləsən izhar ləfz*.

Öylə ağzın təngdir kim, söyləşir saət sənə
Gərçi nazikdir. verir əlbəttə, bir azar ləfz.

Yetmək olmaz ləfzi-canbəxşinlə ağzın sirrinə,
Vəhydir guya bu kim, mütləq ağız yox, var ləfz.

Nişə lə'lin gec gəlir göftarə, guya kim, bilir
Mən kimi, ol lə'ldən ayrılmağı düşvar ləfz*.

Qönçə lə'linə lətafətdən dəm urmuş, bilməzəm,
Neylər izhar eyləgəc ol lə'li-gövhərbar ləfz.

Ey Füzuli, istərəm dildar halim sormaya,
Rəşkdən kim, bulmasın vəsli-ləbi-dildar ləfz.

*

*

Qıl, səbə, könlüm pərişan olduğun cananə ərz,
Surəti-halın bu viran mülkün et sultanə ərz.

Dərhəm olmuş sünbülün, guya ki, qılmışdır ona
Mubəmu hali-dilim, dillər uzadıb şənə ərz*.

Təndə canım bir pərinindir, əmanət saxlaram
Ol zamandan kim, əmanət qıldılar insanə ərz.

Xəlq küfr əhlinə iman ərz edər, mən dəmbədəm
Küfri-zülfün eylərəm köysümdəki imanə ərz.

Surəti-bican ilə cənnət dolar bütxanə tək,
Qılsalar cənnətdə, təsvirin çəkib qılmanə ərz.

Mün'imin ərzi-təcəmmüldür işi fəqr əhlinə,
Nola gər dil qılsa hərdəm dərdi-əşqin canə ərz.

Ey Füzuli, böylə pünhan tutma əşki-alini,
Eylə hər rəng ilə kim var, ol güli-xəndanə ərz.

*

*

Qəmzə peykanın gözün mən mübtəladən saxlamaz,
Sərf edər əhli-nəzər, nəqdin gədədən saxlamaz.

Dil nədir yanımda, çün qılmaz məni qəmdən xilas,
Çəkmən ol tə'viz bərin kim, bələdən saxlamaz.

Canə cismim ol xədəngi-qəmzədən olmaz pənah,
Hiç cövşən kimsəni tiri-qəzadən saxlamaz.

Eşqdən bir dəm təni-suzanı dur etməz fələk,
Vəh necə fanusdur, şəm'i həvadan saxlamaz?!*

Aləmi şeyda qılır, gər olsa gözdən həm nihan,
Bir pərivəş kim, səri-zülfün səbadən saxlamaz.

Eylərəm bixud fəğan, gördükcə kuyin itlərin,
Aşına razi-nihanın aşınadən saxlamaz.

Bisəbəb sanmın Füzulinin məlamət çəkdiyin,
Bixəbərdir, məşrəbin əhli-riyadən saxlamaz.

*

*

Aləm oldu şad səndən, mən əsiri-qəm hənuz,
Aləm etdi tərki-qəm, məndə qəmi-aləm hənuz.

Can bağışlardı ləbin izhari-göftar eyləyib,
Vurmadan İsa ləbi canbəxşlikdən dəm hənuz.

Səcdəgah etmişdi eşq əhli qaşın mehrabını,
Qılmadan xeyli-mələik səcdəyi-Adəm hənuz.

Canə dərdin, cismə peykanın rəvan etmişdi hökm,
Cism ilə can irtibatı olmadan möhkəm hənuz.

Əşk sərf eylər fələkdən kam hasil qılmağa,
Bu gühər qədrini bilməz didəyi-pürnəm hənuz.

Pərdeyi-çəşmim məqam etmişdi bir tərsabeçə,
Olmadan məhdi-Məsiha dəməni-Məryəm hənuz.

Ey Füzuli, eylədi hər dərdə dərman ol təbib,
Bir mənim zəxmimdir ancaq bulmayan mərhəm
hənuz.

*

*

Xətti-rüxsarın edər lütfdə reyhan ilə bəhs,
Hüsni-surətdə cəmalın güli-xəndan ilə bəhs.
Cənnəti kuyinə zöhd əhli münasib desələr,
Nə münasib ki, qılam bir neçə nadan ilə bəhs.
Üzünə durmasın ayinə, vurub lafi-səfa,
Nə rəva məh qıla xurşidi-dirəxşan ilə bəhs.
Gərçi şümşaddə çox lafi-lətafət vardır,
Həddi yoxdur edə ol sərv-i-xuraman ilə bəhs.
Qılsa can lə'lin ilən feyz yetirmək bəhsin,
Canibi-lə'lini tut, ey könül, et can ilə bəhs.
Düşər od şəm' dilinə bu səbəbdən ki, qılır
Dil uzadıb gecələr ol məhi-taban ilə bəhs.
Sifəti-hüsnün edər xəstə Füzuli, nə əcəb,
Hüsni-göftərdə gər eyləsə Həssan ilə bəhs*.

*

*

Məskən, ey bülbül, sənə gəh şaxi-güldür, gəh qəfəs,
Necə aşışsən ki, ahindən tutuşmaz xarü xəş?

Yar kuyində gər olsaydı, müsəlmanlar, yerim,
Kafərəm gər rövzeyi-rizvanə eylərdim həvəs.

Kuh fəryadi-sədasin verdi Fərhadın demin,
Nəqşi-Şirindir verir avaz, olub fəryadrəs.

Naqə Leyli məhmilin çəkmiş biyaban seyrinə,
Eylə Məcnunu bu halətdən xəbərdar, ey cərəs!

Bir nəfəs qalmış həyatımdan, həbibim, sübh tək,
Nola gər bir mehr göstərsən mənə axir nəfəs?

Xali etdim dil həvayi-ixtilati-xəlqdən,
Bəzmi-qəmdə ney kimi həmdəm mənə fəryad bəs.

Ey Füzuli, gər sənə cəm'ıyyəti-dildir murad,
Bağla bir dildarə könlün, qeyrdən peyvəndi kəs.

*

*

Cismimi yandırma, rəhm et yaşınə, ey bağı daş!
Ehtiyat et, yanmasın nagrah quru odunda yaş.

Xoş keçər nəzzareyi-hüsnünlə ömrüm, var ümid
Kim, edə məqbuli-dərgahın məni hüsn-i-məaş.

Tövfi-kuyində ayaqdan başə irmiş bir mədəd,
Nola gər qəddim büküb hər dəm ayağım olsa baş?*

Fitnə yayın qurmağa atəşmi olmuş ehtiyac
Kim, urarsan aləmə atəş, çatub peyvəstə qaş.

Ey hübabi-əşk, nayab et tən-i-üryanımı
Kim, bu rüsva pərdəmi çak etdi, sirrim qıldı faş.

Parə-parə könlümün suzi-dərunə tabı yox,
Göz yolundan qətrə-qətrə qan olub, çıxsaydı kaş!

Ey Füzuli, qərqi-xunab etdi göz mərdümlərin,
Görəyim qüllabi-müjganə urulsun qanlı yaş.

*

*

Hübabi-əşki-xunun cismimi eldən nihan etmiş,
Qəmi-eşqin məni rüsvayi-binamü nişan etmiş.

Götürmüş xakdən tüğyani-əşkim xarü xaşaki,
Başım üzrə məlamət quşlarıçün aşıyan etmiş.

Büküb möhnət yükündən qəddimi, çıxmış
tənimdən can,
Təvafi-kuyin etmək qəsdinə teyyi-məkan etmiş.

Səninlə də'viyi-hüsn etdiğiçün mülki-hüsn içrə,
Fələk tə'zir edib Leylini rüsvayi-cəhan etmiş*.

Məgər tərkibi-İsa xaki-kuyi-dərgəhindəndir
Ki, durmuş xakdən qədrilə əzmi-əsiman etmiş.

Gəzən peykanlarındır təndə, ya can bağinə eşqin
Bəla sərçəsməsindən hər tərəf sular rəvan etmiş.

Füzulidən mizacın münhərif gördüm bu gün yarın,
Məgər fürsət bulub, bir şəmmə halından bəyan
etmiş?

*

*

Ey xoş ol məst ki, bilməz qəmi-aləm nə imiş,
Nə çəkər aləm üçün qəm, nə bilər qəm nə imiş.

Bir pəri silsileyi-əşqinə düşdüm nəgəh,
Şimdi bildim səbəbi-xilqəti-adəm nə imiş.

Vaiz övsafi-cəhənnəm qılır, ey əhli-vərə',
Var onun məclisinə, bil ki, cəhənnəm nə imiş.

Oxu köksümdən ötüb, qalmış imiş peykamı,
Ah, bildim səbəbi-ahi-dəmadəm nə imiş!

Ey Füzuli, məzeyi-saqiyü səhba bildin,
Tövbə qıl, ta biləsən zərqi riya həm nə imiş.

*

*

Dil ki, sərmənzili ol zülfi-pərişan olmuş,
Nola cürmi ki, asılmasına fərman olmuş?

Şahsən mülki-mələhətdə, sənə qullar çox,
Biri oldur ki, varıb Misrdə sultan olmuş*.

Rəhm edib aşiqini həşr günü yaxmayalar
Ki, bu dünyada əsiri-qəmi-hicran olmuş.

Dedilər qəm gedirər badə, çox içdim sənsiz,
Qəmi-hicranə müfid olmadı ol qan olmuş.

Bağibani-çəmən-i-dəhrə xəyali-dəhənin
Səbəbi-tərbiyəti qönçeyi-xəndan olmuş.

Adəm əvvəl səri-kuyin verib almış cənnət,
Eşidib tə'ni-mələk, sonra peşiman olmuş.

Ey Füzuli, mənim əhvalimə bir vaqif yox,
Böylə kim, aləm onun hüsnünə heyran olmuş.

*

*

Büti-növrəsim nəmazə şəbü ruz rağib olmuş,
Bu nə dindir, Allah, Allah, bütə səcdə vacib olmuş.

Əsəri-qəbuli-taət ona vermiş öylə halət
Ki, qülubi-əhli-halə hərəkətini cazib olmuş.

Fərəhim görüb, cəfasın həsənətə daxil eylər,
Nə mələk kim, ol pərinin əməlinə katib olmuş.

Nə əcəb gər olsa qəmədən dünümü günüm bərabər,
Nəzərimdən ol üzü gün neçə gün ki, qaib olmuş.

Qəmi-hicrdir kim, artar əsərilə eşq zövqü,
Qələt eyləmiş Füzuli ki, vüsələ talib olmuş.

*

*

Bu gün tiğın çökib, çıxmışdır ol namehriban sərxoş,
Saqın, ey rəhm edən caninə kim, bilməz aman
sərxoş.

Ona hüşyar ikən dərdi-dil istərmən deyəm, saqi,
Peyapey sunma camı, qılma ol sərvi rəvan sərxoş.

Dəgil təqvadən etsəm badə tərkin, vəhmim ondandır
Ki, izhar eyləyim xəlq içrə eşqin nəgəhan sərxoş.

Məgər qan içmək ilə əsrümüş nərgislərin, vər nə
Bəsi mey nuş edənlər gördüm, olmaz böylə qan
sərxoş.

Meyi-eşqinlə sərməst olduğum eldən nihan qalmaz,
Mühali-əqlidir kim, saxlaya razin nihan sərxoş.

Könül ta oldu bixud, aldı qəmzən canımı təndən.
Verər yəğmayə nəqdi-gəncin olğac pasiban sərxoş.

Füzuli, qeyr ilə xəlvət məgər bəzm etmiş ol gülrux,
Rəqibi-kəcrövü gördüm bu gün bari yaman sərxoş.

*

*

Bilməz idim, bilmək ağzın sirrini düşvar imiş,
Ağzını derlərdi yox, dediklərinə var imiş.

Aciz olmuş yıxmağa ah ilə kuhi Kuhnən,
Neyləsin miskin, onun eşqi həm ol miqdar imiş.

Daşə çəkmiş xəlq üçün Fərhad Şirin surətin,
Ərz qılmış xəlqə məhbubin, əcəb biar imiş!

Kə'bə ehraminə zahid, dedilər, bel bağladı,
Eylədim təhqiq, onun bağlandığı zünnar imiş.

Ömrlərdir eylərəm əhvali-dünya imtəhan,
Nəqdi-ömrü hasili-dünya həman bir yar imiş.

Zövqi-didarilə dildarın yox etdim varimi,
Dövləti-baqi ki, derlər, dövləti-didar imiş.

Dün Füzuli arizin görgəc, rəvan tapşırdı can,
Laf edib dərdi ki, canım var, əmanətdar imiş.

*

*

Möhnəti-eşq, ey dil, asandır deyib, çox urma laf,
Eşq bir yükdür ki, xəmə olmuş onun altında Qaf¹.

Olma xali dürdkəşlər söhbətindən, ey könül,
Gər dilərsən edəsən ayineyi-idrakı saf.

Sübhədən zülfün dağıt, ya şam ərzi-ariz et,
Qoyma sübhü şam arasında tərqi-i-xtilaf.

Rəşki-rüxsarın dili-xurşidə salmış iztirab,
Qeyrəti-qəddin mizaci-şəm'ə vermiş inhiraf.

Xaki-kuyin Kə'bəyə nisbət qılan bilməzmi kim,
Bunda hərdəm, onda bir növbət olur vacib təvaf.

Vəhmim ondandır ki, mümkün olmaya qəmdən
nəcat,

Fərric-illahümmə həmmi, nəccini mimma nəxaf¹.

Ey, Füzuli, zahid ər də'vayi-əql eylər, nə sud,
Nəf'i-zövqi-eşqdir cəhlinə eyni-e'tiraf.

*

---

¹Tərcüməsi: Allah, mənim qəmimi qurtar, qorxduğum şeydən mənə nəcat ver.

*

Saqiya, mey sun ki, dami-qəmdürür hüşyarlıq,
Məstlikdir kim, qılır qəm əhlinə qəmxarlıq.

Var fikrin, yox qəmin çəkmək nədir, bir cam ilə
Bixəbər qıl kim, mənə bir ola yoxluq, varlıq.

Can mətainin bəhasidir nə kim, dövrən verir,
Türfə bu kim, sanıram şəfqətdir ol qəddarlıq.

Məndən axir çün qılır bizarlıq əsbabi-dəhr,
Dəhr əsbabından, ol yey kim, qılam bizarlıq.

Tə'neyi-əğyar çəkməkdir işim bir yar üçün
Kim, olub əğyarə yar, eylər mənə əğyarlıq.

Çəkmə zəhmət, çək əlin tədbiri-dərdimdən,
Kim, deyil sən bildiyin, mən çəkdiyim bimarlıq. təbib

Ey Füzuli, eylərəm qət'i-təəllüq yardən,
Bu təriq içrə mənə tövfiq edərsə yarlıq.

*

*

Olur rüxsarına gün, lə'linə gülbergi-tər aşiq,
Sənə əksik degil, göydən yağar, yerdən bitər aşiq.
Mənə məqsud tərki-eşq idi, vəh kim, meyi-hüsnün
Olub gün-gündən əfzun, qıldı gün-gündən bətər
aşiq.

Təməşayi-cəmalından nəzər əhlini mən' etmə,
Nə sud ol xub üzdən kim, ona qılmaz nəzər aşiq.

Çəməndə payibusindən olubdur səbzələr xürrəm,
Haman bir səbzəcə olmağa aləmdə yetər aşiq.

Qılırsan min cigər qan, hər yana baxdıqca, ey
zalim,
Nə baxmaqdır bu, hər dəm qandan alsın bir
cigər aşiq?

Qırarsan əhli-eşqi, tutalım, kimsə əlin tutmaz,
Nə işdir bu, gərəkmezmi sənə, ey simbər, aşiq?

Nə pərvanə dözər bir şö'ləyə, nə şəm' bir ahə,
Füzuli, sanma kim, bənzər sənə aləmdə hər aşiq.

*

*

Eyş üçün bir türfə mənzildir bahar əyyamı baǵ,
Onda tutsun qönçəvəş hər kim ki, eyş istər otaǵ.

Qönçələr açıldı, seyri-baǵ edin, ey əhli-dil
Kim, gülüb güllər, könüllər açılan çağdır bu çağ.

Səndən, ey bülbül, füzundur mənə möhnət
fəsli-gül,
Sənsənü min tazə gül, hala mənü min tazə daǵ.

Baǵə sərvim gəldigin bilmiş səhərdən şaxi-gül,
Rövşən etmiş rəhgüzari üzrə hər yan min çiraǵ.

Çəksələr zəncir ilə gülzarə getmən kim, mənə
Sünbülü-zülfün fəraqından müşəvvəşdir dimaǵ.

Mövsimi-güldür, vəli getmən çəmən seyrinə kim,
Rövzeyi-kuyin mənə ol seyrdən vermiş fəraǵ.

Məhrəm olmaz rindlər bəzminə mey nuş etməyən,
Ey Füzuli, çək ayaq ol bəzmdən, ya çək əyaǵ.

*

*

Canə basdım qönçəvəş peykanını, ey tazə gül,
Dözmək üçün hicrinə düzdüm dəmirdən bir könül.

Vəh nə sahirsən ki, oddan su çıxardın, sudan od,
Tərlədib rüxsarını gül-gül qılanda tabi-mül.

Yandırb əzayi-tərkibim, külüm versən yələ,
Yox yolundan dönməyim, varım sənindir cüsvü
küll.

Mərdümi-çəşmim yığar nəvəklərin, mümkün degil
Ol ağaclar birlə tutmaq əşk dəryasına pül*.

Ey könül, lövhi-əməl nəqşi-bəqadən sadədir,
Fani etmə ömrün ol sevdədə kim, baqi degil.

Surətəray olma, təhsili-kəməli-mə'ni et
Kim, bəhaim növ'in etməz adəmi zərbəft çül.

Nola dersəm qədr ilə əfzun Məsihadən səni,
Yerü göy mizan olub fərq olmuş ağırda yünül.

Atəşi-dil öylə suzandır ki, basmaz hiç kim
Rəhm edib nəvəklərindən özgə zəxmim üzrə kül.

Hasilin əvvəl qəmi-canandır, axir tərki-can,
Bu imiş qismət, Füzuli, xah ağla, xah gül.

*

*

Çərx hər ay başına salmış qaşından bir xəyal,
Bu cəhətdəndir hər ay başında olmaq bir hilal*.

Mahi-növ olmuş qaşın sevdasının sərgəştəsi,
Şəhrdən şəhrə gəzər avarələr tək mahü sal.

Etdigiçün hüsnünə qarşı kəmal izharı gün,
Bir gün olmaz kim, ona gərdun yetirməz bir zəval.

Sübh qıldın cilvə, gün çəkdi özün bir guşayə,
Şam ərz etdin rüxün, şəm'i əritdi infial.

Qılma gözdən çöhreyi-xalın nihan kim, qılmaya
Dudi-ahim afitabi çöhreyi-gərdunə xal.

Olmuyub məqbuli-xaki-dərgəhin mahi-təməm,
Zə'fi-tale' verdi gün-gündən ona təgyiri-hal.

Ey Füzuli, mahnisbət məhv qıl varın təməm,
Gər dilərsən bulmaq ol xurşid birlə ittisal.

*

*

Hiç sünbül sünbüli-zülfün kimi mişkin degil,
Nafeyi-Çini saçın tək derlər, əmma çin degil.

Var gül bərgində həm əlhəq, nəzakət birlə rəng,
Leyk canpərvər ləbi-lə'lin kimi şirin degil.

Mehriban derlər səni əğyarə, lakin mən ona
Bavər etmən kim, sənə mehr eyləmək ayin degil.

Xublar mehrabi-əbrusinə qılmazsan sücud,
Dinini döndərgil, ey zahid, ki yaxşı din degil.

Ta Füzuli qamətü rüxsarına vermiş könül,
Maili-sərvü həvaxahi-gülü nəsrin degil.

*

*

Mülki-hüsnün böylə zalim padişahi olmağıl,
Kim sənə zalim desə, adil güvahi olmağıl.

Qəmzə tiğın çəkmə hər saət könül yəğmasinə,
Hökmə tabe, mülkə qarətgər sipahi olmağıl.

Ahını, ey mah, üşşaqın yetirmə göylərə,
Dərd əhlinin nişani-tiri-ahi olmağıl.

Gər dilərsən şəm' tək qeyrət oduna yanmayım,
Şamlər əğyar şəm'i-bəzmgahi olmağıl.

Adət etmək xoş degil bidadə, rəhm et, Tanrıçün,
Gah olsan maili-bidad, gahi olmağıl.

Aşiqi rüsva görüb, mən' etmə, ey nasch, məni —
Münkiri-asari-təqdiri-ilahi olmağıl.

Ey Füzuli, eyləmə, taət riyayi, tərkin et,
Tövbə qıl minbə'd, məşğuli-mənahi olmağıl*.

*

*

Eylə müstəsna gözəlsən kim, sənə yoxdur bədəl,
Səndən, ey can, münqəte' qılmaz məni, illa əcəl.

Necə surət bağlasın könlüm xilasi-əşqdən,
Eşqdır bir hal kim, ol halə könlümdür məhəl.

Eşqimə nöqsan gətirməz görməmək ol arizi,
Cövhərə təğyiri-asari-ərəz verməz xələl.

Eylədi rüsva könül çaki-giribani-ədəb,
Gör nə əhli-elmdir, adab ilən eylər cədəl.

Halimi gördükcə mən'i-əhli-əşq eylər fəqih,
Höccəti-məqtui yox, eylər qiyas ilən əməl.

Mədrəsə içrə müdərris verdiyi min dərstdən
Yegdürür meyxanədə bir cam vermək bir gözəl.

Ey Füzuli, mən dəm urmuşdum səfayi-əşqdən,
Mətləi-xurşid icad olmadan sübh-i-əzəl.

*

*

Şəm'i-şami-firqətəm, sübhi-vüsalı neylərəm?
Bulmuşam yanmaqda bir hal, özgə halı neylərəm?

Qeyrə ərz et hər nə əsbabın ki, var, ey dəhri-dun!
Mən bir əhli-zövqəm, əsbabi-mələli neylərəm?

Yox əcəb gör malə rəğbət, mülkə qılman iltifat,
Mən gədayi-kuyi-eşqəm, mülkü malı neylərəm?

Əhli-haləm, demə büt vəsfin mənə, ey büt-pərəst,
Hal bilməz dilbəri-sahibcəmalı neylərəm?*

Ehtimali-hicr təşvişinə dəyməz zövqi-vəsl,
Vəsl kim, var onda hicran ehtimalı, neylərəm?

Nəxli-qəddin istərəm, kandan¹ bələdir hasilim,
Baxmazam şümşadə, bər verməz nihalı neylərəm?

Ey Füzuli, qıl kəməli-fəzl kəsbin, yoxsa mən
Kamili-eşqəm, dəxi özgə kəməli neylərəm?

*

---

¹ki ondan

*

Canlar verib, sənin kimi cananə yetmişəm,
Rəhm eylə kim, yetincə sənə canə yetmişəm.

Şükraneyi-vüsalinə can verdiyim bu kim,
Çox dərd çəkmişəm ki, bu dərmanə yetmişəm.

Halım deyib, muradıma yetsəm əcəb degil,
Bir bəndəyəm ki, dərgəhi-sultanə yetmişəm.

Muri-mühəqqərəm ki, sərəsimə çox gözib,
Nagah barigahi-Süleymanə yetmişəm.*

Bir bülbuləm ki, gülşən olubdur nişimənim,
Ya tutiyəm ki, bir şəkəristanə yetmişəm .

Dövri-fələk müyəssər edibdir muradımı,
Guya ki, talibi-gühərəm, kanə yetmişəm.

Miskin Füzuliyəm ki, sənə tutmuşam üzüm,
Ya bir kəminə qətrə ki, ümmanə yetmişəm.

*

*

Hicran ilə yanar gecələr rısteyi-canım,
Rövşən ola, ey şəm', sənə suzi-nihanım.

Bir şəm'i-şəbistani-bəlayəm ki, degil kəm
Ta mən diriyəm, suzi-dilü əşki-rəvanım.

Ey xəlvətimə şəm'i-rüxündən buraxan nur!
Didarinə müştəq idi çeşmi-nigəranım.

Sənsiz gecələr ahü fəğanım məh eşitdi,
Ey məh, sənə həm yetdi ola ahü fəğanım!

Cana, nə rəvadır ki, çəkib tiğ, dəmadəm
Qəmzən sökə cismim, dələ bağrım, tökə qanım.

Həmrəngi-ləbindir deyə, qət'i-nəzər etməz,
Xuni-cigərimdən müjeyi-əşkfəşanım.

Pünhani odum aləmə faş oldu, Füzuli,
Ya rəb ki, mənim şəm' kimi yanə zəbanım.

*

*

Xoş ol zaman ki, hərimi-vüsalə məhrəm idim,
Nə mübtəlayi-bəla, nə müqəyyədi-qəm idim.

Gəzərdim itlərin içrə fəzayi-kuyində,
Yerim behişt-i-bərin idi, mən bir Adəm idim.

Həmişə səcdəgəhim xaki-asitanın idi,
Bu e'tibar ilə bir sərbüləndi-aləm idim.

Gədayi-kuyin idim, böylə zillətim yox idi,
Sərir-i-səltənəti-qürbdə müəzzəm idim.

Zaman-zaman əsəri-pərtövi-cəmalından
Müalici-dili-pürdərdü çeşmi-pürnəm idim.

Ziyadə qəmzədəyəm hicr ilə, xoş ol günlər
Ki, mən bu qəmzədəlikdən ziyadə xürrəm idim.

Füzuli, olmaz imiş möhnəti-fəraqə müfid,
Bu zövqi-zikr ki, bir vəqt yarə həmdəm idim.

*

*

Faş qıldın qənim, ey dideyi-xunbar, mənim,
Eylədin mərdümə nəm olduğun izhar mənim.

Dəhənin istərəm, ey eşq, yox et varlığım
Ki, yox olmaqda bu gün bir qərəzim var mənim.

Çıxmış əğyar ilə seyr etməgə ol mərdümi-çəşm,
Bu əcəb, mərdümi çıxmış gözüm ağlar mənim.

Bu təmənnadə ki, ol şəm' ilə həmsöhbət olam,
Dudi-ah etdi dünüm tək günümü tar mənim.

Mövc ilə könlümü, ey əşk, qopar yanımdan,
Nalə ilə başım ağrıtdı bu bimar mənim*.

Çıxmış ol şux bu gün tökməgə qanın görənin,
Girmə ey göz, kərəm et, qanıma, zinhar mənim.

Ey Füzuli, dərü divarə qənim yazmaqdan
Şahidi-hali-dilimdir dərü divar mənim.

*

*

Tutuşdu qəm oduna şad gördüğün könlüm,
Müqəyyəd oldu ol azad gördüğün könlüm.

Diyari-hicrdə seyli-sitəmdən oldu xərab,
Fəzayi-eşqdə abad gördüğün könlüm.

Nə gördü badədə bilmən kim, oldu badəpərəst
Müridməşrəbü zöhhad gördüğün könlüm.

Fəraqın odunu gördükcə mum tək əridi
Səbatü səbrdə fulad gördüğün könlüm*.

Gətirdi icz, görüb eşq müşkül olduğunu,
Qamu hünərlərə ustad gördüğün könlüm.

Degildi böylə, dəmində bir əhli-işrət idi
Bu qanlar içməyə mö'tad gördüğün könlüm.

Füzuli, eylədi ahəngi-eyşxaneyi-Rum,
Əsiri-möhnəti-Bağdad gördüğün könlüm.

*

*

Tənimdə zəxmi-tiğin çeşmi-xunəşanə bənzətdim,
Oxun kim, səf-səf ətrafındadır, müjganə
bənzətdim*.

Bəqayi-ruhimi bildim zülali-lə'li-nabindən,
Həyatımdır dedim, bağıma basdım, qanə
bənzətdim*.

Sökülmüş köksümü kim, doludur qəmzən xəyalilə,
Həramilər yatağı mənzili-viranə bənzətdim.

Tənimdən incinib çıxmış rəvan can kimi peykanın,
Neçün incinməsin, yetdikdə zövqün, canə
bənzətdim.

Gözümdə bəslənib, qiymət bulan peykanını gördüm,
Sədəfdə gövhər olan qətreysi-baranə bənzətdim.

Füzuli, öldürər hərdəm məni əhli-nəzər tə'nir
Ki, neçün yar lə'lin çeşmeyi-heyvanə bənzətdim.

*

*

Söcdədir hər qanda bir büt görsəm, ayinim mənim,
Xah mö'min, xah kafər tut, budur dinim mənim.

Bağiban, şimşadü nəsrinin mənə ərz etmə kim,
Ol qədü rüxsardir şimşadü nəsrinim mənim.

Xaki-dərgahın nəzərdən sürmə, ey seylabi-əşk,
Qılma zayə' sürmeyi-çəşmi-cəhanbinim mənim.

Əşk mövci gəzdirər hər yan tənim xaşakini,
Mümkün olmaz əşk təhrikilə təskinim mənim.

Çarə umdum lə'li-şirinindən əski-təlximə,
Təlx göftar ilə aldın cani-şirinim mənim.

Məndə sakin oldu dərdi-eşq Məcnundan keçib,
Ondan artıqdır məgər eşq içrə təmkinim mənim!

Ey Füzuli, hər yetən tə'n eylər oldu halimə,
Bu yetər əhli-mələmət içrə təhsinim mənim.

*

*

Pənbeyi-daği-cünün içrə nihandır bədənim,
Diri olduqca libasım budur, ölsəm, kəfənim.
Canı canan diləmiş, verməmək olmaz, ey dil!
Nə niza' eyləyəlim, ol nə sənindir, nə mənim.
Daş dələr ahim oxu şəhdi-ləbin şövqindən,
Nola zənbur evinə bənzəsə beytülhəzənim.
Tövqi-zənciri-cünun daireyi-dövlətdir,
Nə rəva kim, məni ondan çıxara zə'fi-tənim*.
Eşq sərgəştəsiyəm, seyli-sirişk içrə yerim,
Bir hübabəm ki, həvadən doludur pirəhənim.
Bülbüli-qəmzədəyəm, bağı bəharım sənsən,
Dəhənü qəddü rüxün qönçəvü sərvü səmənim.
Edəmən tərək, Füzuli, səri-kuyin yarın,
Vətənimdir, vətənimdir, vətənimdir, vətənim!

*

*

Ney kimi hər dәм ki, bәzmi-vәslini yad eylәрәм,
Ta nәfәs vardır quru cismimdә, fәryad eylәрәм.

Ruzi-hicrandır, sevin, ey mürği-ruhim kim, bu gün
Bu qәfәsdән mән sәni, әlbәttә, azad eylәрәм.

Vәhm edib ta salmaya sән mahә mehrin hiç kim,
Kimә yetsәм, zülmü cövründән ona dad eylәрәм.

Qan yaşım qılmaz vәfa giryan gözüm israfına,
Bunca kim, hər dәм cigәр qanından imdad eylәрәм.

İncimән hər necә kim, әğyar bidad eylәsә,
Yar cövriçün, könül bidadә mö'tad eylәрәм.

Bilmişәм bulman visalın, leyk bir ümmid ilә
Gah-gah öz xatiri-naşadımı şad eylәрәм.

Lövhi-alәmdән yudum әşk ilә Mәcnun adını,
Ey Füzuli, mән dәxi alәmdә bir ad eylәрәм.

*

*

Müxalif dövrədən, gülgün şərabı qanə dəgşirdim,
Sürudin çəngü udun naləvü əfğanə dəgşirdim.

Dəxi zövqi-vüsali-dust şövqün istəmin məndən
Ki, mən zövqi-vüsali möhnəti-hicranə dəgşirdim.

Məni, ey bağıban, mə'zur tut gülzar seyrindən
Ki, mən gülzar seyrin külbeyi-əhzanə dəgşirdim.

Könül verdim fənavü fəqrə, tərki-e'tibar etdim,
Bihəmdillah ki, axır küfrümü imanə dəgşirdim.

Niqabi-surəti-hal eylədim xuni-cigər seylin,
Əyan rüsvalığı dərdü qəmi-pünhanə dəgşirdim.

Könüldən zövq bulmazdım, çıxardım çaki-
köysümdən,
Qaşu yaylar xədəngilə gələn peykanə dəgşirdim.

Füzuli, məndə zövqi-afiyət az istə kim, çoxdan
Mən onu arizuyi-təl'əti-canənə dəgşirdim.

*

*

Yar hali-dilimi zar bilibdir, bilirəm,
Dili-zarımnda nə kim var, bilibdir, bilirəm.

Yarı ağyar bilibdir ki, mənə yar olmaz,
Mən dəxi onu ki, ağyar bilibdir, bilirəm.

Zülfünü əhli-vəfa seydinə dam eyləyəli,
Məni ol damə giriftar bilibdir, bilirəm.

Mən nə hacət ki, qılam şərh ona dərdi-dilimi,
Qamu dərdi-dilimi yar bilibdir, bilirəm.

Yar həmsöhbətim olmazsa, Füzuli, nə əcəb,
Özünə söhbətimi ar bilibdir, bilirəm.

*

*

Zülfü kimi ayağın qoymaz öpəm nigarım,
Yoxdur onun yanında bir qılca e'tibarım*.

İnsaf xoşdur, ey eşq, ancaq məni zəbun et,
Ha böylə möhnət ilə keçsinmi ruzigarım?

Bildi təmami-aləm kim, dərđməndi-eşqəm,
Ya rəb, hənuz halım bilməzmi ola yarım?

Vəslindən ayrı nola qanım tökülə gül-gül,
Mən gülbüni-bəlayəm, bu fəslidir bəharım.

Təsvir edən vücudim yazmış əlimdə sağər,
Rəf' olmağa bu surət, yox əldə ixtiyarım.

Dur istəməni zəmani mey sayəsini başımdan,
Topraq olanda, ya rəb, dürdi-mey et qubarım.

Rüsvalərindən ol məh saymaz məni, Füzuli,
Divanə olmayımmı, dünyadə yoxmu arım?

*

*

Zairi-meyxanəyəm, müğ səcdəsidir təətim,
Eşq pirim, nəqdi-can nəzrim, təvəkkül niyyətim.

Hər yana baxsam, sürahi tək sücud etmək işim,
Qanda olsam, badə tək düşmək əyağə adətim.

Tövrümə zahid əgər surətdə eylər e'tiraz,
İxtilat etsəm, onu şərməndə eylər sirətim.

Bəs ki, cami-mey kimi xoşməşrəbü safi-diləm,
Hörmətim vacib bilir hər kim bilir keyfiyyətim.

Mö'təbərlikdir qürur əhli, mən ondan fariğəm,
E'tibarə çün degil qabil mühəqqər hey'ətim.

Eşq ərbabi-vəfadən zail etmiş mehrimi,
Fəqr əsbabi-ələyiqdən götürmüş rəğbətim.

Ey Füzuli, fəqr toprağında dövlət istə kim,
Sayə ol toprağə salmışdır hümayi-himmətim.

*

*

Əql yar olsaydı, tərki-eşqi-yar etməzmidim?
İxtiyar olsaydı, rahət ixtiyar etməzmidim?

Ləhzə-ləhzə surətin görsəydim ol şirinləbin,
Sən kimi, ey Bisütun, mən həm qərar etməzmidim?*

Nişə məhrəm eylədim şəm'i, mənə məhrum edib,
Mən sənənin bəzmində can nəqdin nisar etməzmidim?

Dərdimi aləmdə pünhan tutduğum naçardır,
Uğrasaydım bir təbibə, aşikar etməzmidim?

Yar ilə əğyarı həmdəm görməyə olsaydı səbr,
Tərki-qürbət eyləyib, əzmi-diyar etməzmidim?

Vaizin bəzmən mənim rüsvalığımdan qıl qiyas,
Onda sidq olsaydı, mən təqva şüar etməzmidim?

Ol güli-xəndanı görmək mümkün olsaydı mənə,
Sən tək, ey bülbül, gülüstanə güzər etməzmidim?

Ey Füzuli, daği-hicran ilə yanmış könlümü,
Laləzar açsaydı, seyri-laləzar etməzmidim?

*

*

Eşigin daşını qan ilə yudu çeşmi-tərim,
Bəs ki pakəm, daşı lə'l eylədi feyzi-nəzərim.

Cigərim dağınə mərhəm bulamadım səndən,
Necə ah eyləməyim, ah, yanıbdır cigərim.

Dedi ol yar səhər vaxtı gəlir, leyk nə sud,
Vəqt mə'lum degil, şam ilə birdir səhərim.

Ey xoş ol şam ki, bixud gedəyim kuyinə sübh,
Neylədim onda, deyə qeyrdən alım xəbərim.

Düşməzəm könlünə, yə'ni olubam öylə zəif,
Dərdi-əşqinlə ki, güzgudə görünməz əsərim.

Neçə min aşiqə ancaq bir ox atdın, demədin
Ki, düşər bir-birinə bir neçə üftadələrim.

Ey Füzuli, dura məndən ala tə'limi-vəfa,
Nagəh ər mərqədi-Məcnunə düşərsə güzərim*.

*

*

Eşqdən canımda bir pünhan mərəz var, ey həkim!
Xəlfə pünhan dərdim izhar etmə zinhar, ey həkim!

Var bir dərdim ki, çox dərmandan artıqdır mənə,
Qoy məni dərdimlə, dərman eyləmə, var, ey həkim!

Gər basıb əl nəbzimə, təşxis qılsan dərdimi,
Al əmanət, qılma hər bidərdə izhar, ey həkim!

Gəl mənim tədbiri-bihudəmdə sən bir sə'y qıl,
Kim olam bu dərdə artıq-raq giriftar, ey həkim!

Gör tənə üryan ilə əhvalımı hicran günə,
Var imiş ruzi-qiyamət, qılma inkar, ey həkim!

Çəkməyincə çareyi-dərdimdə zəhmət, bilmədin
Kim, olur dərmani-dərdi-eşq dişvar, ey həkim!

Rənc çəkmə, sihhət ümmidin Füzulidən götür
Kim, qəbuli-sihhət etməz böylə bimar, ey həkim!

*

*

Ey kəmanəbru, şəhidi-navəki-müjganinəm,
Bulmuşam feyzi-nəzər səndən, sənin qurbaninəm.

Kakilin tarinə peyvənd etmişəm can rıftəsin,
Başın üçün, bir tərəhhüm qıl ki, sərgərdaninəm.

Nola qılsam tərki-mey, minnət qılıb zahidlərə,
Neylərəm mey nəş'əsin, mən kim, sənin
heyraninəm.

Şənəvəş yüz navəki-qəm sancılıbdır canıma,
Ta əsiri-həlqeyi-geysuyi-mişkəfşaninəm.

Əl çəkib, qət'i-nəzər qılmış əlacımdan təbib,
Bildiyə kimi, xərabə-nərgisi-fəttaninəm.

Canə meylin var isə, hökm eylə, təslim eyləyim,
Şah sənən, mən sənənin bir bəndeyi-fərmaninəm.

Qönçə qılmaz şad, gül açmaz tutulmuş könlümü,
Arizuməndi-rüxi-alü ləbi-xəndaninəm.

Qan edib bağrım, işim ah etmə hər dəm, ey fələk,
Hörmətim tut bir-iki gün kimi, sənənin mehmaninəm.

Ey Füzuli, atəşi-ah ilə yandırdın məni,
Qalibə, sandın ki, şəm'i-külbəyi-ehzaninəm.

*

*

Dürdvəş sərgəşteyi-camü xərabi-badəyəm,
E'tibarım yox, ayaq toprağı bir üftadəyəm*.

Hiç rəng ilə mənə abadlıq mümkün degil,
Mən xərabi-badəyi-safü üzari-sadəyəm.

Deməzəm dəyməz mənə qəməzən xəyalı, ya dəyəz.
Dəymə qeydi çəkməzəm, aləmdə bir azadəyəm.

Abi-çəşmim cizginir kuyində, əmma qədri yox,
Deməsin bu dövrdə kimsə ki, mərdümzadəyəm.

Zahida, məndən nə hasil kim, oxursan məscidə,
Məndə taət yox, haman alayışi-səccadəyəm.

Çərx dövründən nə hasil kim, verir təğyiri-zövq,
Durmadan zövq artırır miskini-dövri-badəyəm.

Zövq istərsən, Füzuli, tərki-dünya qıl ki, mən
Bulmadım bir zövq bundan qeyr, ta dünyadəyəm.

*

*

Dil uzadır bəhs ilə ol arizi-xəndanə şəm',
Od çıxar ağzından, etməzmi həzər kim, yanə şəm'.

Nola qeyrət atəşi canım əritsə mum tək,
Bu nə sözdür kim, demişlər arizi-cananə şəm'?

Arizi-canan ilə bəhsi-kəməli-hüsn edər,
Dil ucundandır ki, hər saət düşər nöqsanə şəm'.

Gah ayağı bağlı, gah boynu, nədəndir bilməzəm,
Bir pəri eşqindən olmuşdur məgər divanə şəm'?

Nola canım qamətin istərsə, könlüm arizin,
Rəsmdir aləmdə, bülbül gül sevər, pərvanə şəm'.

Qıl şəbistanı münəvvər kim, nisarın qılmağa
Riştədən dürlər çəkib cəm' eyləmiş damanə şəm'.

Ey Füzuli, şövqdən yaxdın təninin ruzi-visal,
Netdin, ey qafil, gərəkməzmi şəbi-hicranə şəm'?

*

*

Dəhənin şövqünü cansuz güman etməz idim,
Yoxsa bir dəm onu mən munisi-can etməz idim.

Vəsfı-xalı-ləbini bilsə idim naməqdur,
Arızusunda qara bağrımı qan etməz idim.

Xublər aşiqə meyl etmədigin bilsə idim,
Özümü eşq ilə rüsvayi-cəhan etməz idim.

Düşməsəydi gözümün yaşınə feyzi-nəzərin,
Onu hər sərvin ayağınə rəvan etməz idim.

Salmasaydım dili-viranə imarət tərhin,
Onda gənci-gühəri-eşqi nihan etməz idim.

Sitəmi-tə'neyi-əğyarə degildim vaqif, -
Yoxsa yarın səri-kuyində məkan etməz idim.

Yetməsəydi sitəmi-yar, Füzuli, məni zar
Bunca fəryad çəkib, ahü fəğan etməz idim.

*

*

Degilsən çoxdan, ey gərdun, cahan seyrində
yoldaşım,
Nola xəmə olsa qəddin, səndən artıqdır mənim
yaşım.

Tərazuyi-əyari-möhnətəm bazari-eşq içrə,
Gözüm hər dəm dolub, min daşə hər saət dəgər
başım*.

Sirişkim al, bağırim parə, bir kuhi-bəlayəm kim,
Həmişə lələvü lə'l ilə rəngindir içim, daşım*.

Mənə manənd bir divanə surət bağlamaz, guya
Qələm sındırdı, təsvirim çəkəndən sonra nəqqaşım.

Füzuli, xazini-gənci-vəfayəm, ol səbəbdəndir
Gühərlər tökdü israf ilə bu çeşmi-gühərpaşım.

*

*

Qıldı ol sərvi səhər naz ilə həmmamə xüram,
Şəm'i-rüxsarı ilə oldu münəvvər həmmam.

Görünürdü bədəni çaki-giribanından,
Camədən çıxdı, yeni ayını göstərdi tamam.

Nilgun futəyə sardı bədəni-üryanın,
San bənəfşə içinə düşdü müqəşşər badam.

Oldu pabusi-şərifilə müşərrəf ləbi-hövz,
Buldu didari-lətifilə ziya dideyi-cam.

Sandılar kim, satılır daneyi-dürri-ərəqi,
Vurdu əl kisəyə çoxlar qılıb əndişeyi-xam.

Kakilin şənə açıb, qıldı həvayi mişkin,
Tiğ muyin dağıdıb, etdi yeri ənbərfam.

Tas əlin öpdü, həsəd qıldı qara bağrımı su,
Yetdi su cisminə, rəşk aldı tənimdən aram.

Çıxdı həmmamdən o, pərdeyi-çəşmim sarınıb,
Tutdu asayış ilə guşeyi-çəşmimdə məqam.

Mərdümi-çəşmim ayağınə rəvan su tökdü
Ki, görək su tökülə sərvin ayağınə müdam.

Müzdi-həmmam, Füzuli, verərəm can nəqdin,
Qılmasın sərf zər ol sərviqədü siməndam.

*

*

Qəmindən başə dün həsrət əlilə ol qədər vurdum
Ki, sübh olunca mürdə cismimi toprağə tapşurdum.

Büküldü qəddim, ahim yetdi xurşidə, saqın, ey
mäh

Ki, möhnət oxunu peykanladım, qəm yayını
qurdum.

Demin Məcnunə aşiq kim, başında quş yuva tutmuş,
Mənəm aşiq ki, seyli-çəşmimi başımdan aşurdum.

Gümanından mürəttib eylədi bürhani-isbatın,
Nə sahibköşfə kim, dürci-dəhanın sirrini sordum*.

Təcərrüd seyrinə sayəmdən özgə bulmadım
həmrəh,

Təriqi-eşq içində çoxlarilə durdum, oturdum.

Həvayi-eşq sərgərdanı olmuş girdibadəm kim,
Savurdum göylərə toprağımı hər qanda kim durdum.

Füzuli, eşqə mühlik derdim, ol məhvəş inanmazdı,
Bihəmdillah ki, can vermək təriqilə inandırdum.

*

*

Qaçan kim, qamətindən ayrı seyri-busitan etdim,
Qoparıb aşk seylabilə min sərvi rəvan etdim.

Götürdüm girdibadi-ah ilə gərdunə tapşırdım,
Qübari-rəhgüzərin cövhərin gözdən nihan etdim*.

Nişani-surəti-xubin verib, bütələr sücudində
Fəsadi-e'tiqadin kafərin xatirnişan etdim.

Olub sərməst, qıldım nəş'eyi-zövqi-ləbin fikrin,
Meyə rağib olanlar küfrünü xəlqə əyan etdim.

Görüb divarlərdə Kuhkən nəqşin, demin aşiq,
Mənəm aşiq ki, tutdum dəşt, tərki-xaniman etdim.

Rəhi-eşqində ol gülrux cigər qan etdigim bilmiş,
Çəkər hərdəm mənə tiği-siyasət, sanki qan etdim.

Füzuli şahibazi-övcü-istiğna ikən, bilmən,
Nə səhv etdim ki, bu viranə deyri aşiyən etdim?*

*

*

Bağə girdim, səri-kuyin anıb əfğan etdim,
Gül görüb, yadın ilə çaki-giriban etdim.

Baxuban nərgisə, əyyar gözün qıldım yad,
Nərgisi naləvü əfğanıma heyran etdim.

Qönçəvü lələ demə, dağ qarasın qoparıb,
Alu alayə sarıb səbzədə pünhan etdim*.

Güli-tər üzrə düşən şəbnəmə düşdü nəzərim,
Gözümü şövqi-cəmalında dürəfşan etdim.

Bərgi-gül sanma ki, xunabə təkən dəmdə gözüm,
Neçə yaprağə cigər qanı silib, qan etdim*.

Görücək sünbülü, andım şikəni-kakilini,
Sünbülü giryəvü ahimlə pərişan etdim.

Ey Füzuli, rəvişi-əql məlul etdi məni,
Səhv qıldım ki, cünun dərdinə dərman etdim.

*

*

Şəm'i-ruyin afitabi-aləmaradır sənin,
Nuri-həq xurşid rüxsarında peydadır sənin.

Sənsən ol gövhər ki, dürri-mümkünat içrə bu gün,
Mümkün olan eybdən zatın mübərradır sənin.

Can verir lə'lin təmənnasında min abi-həyat,
Feyzinə ləbtəşnə yüz Xizrü Məsihadır sənin*.

Sərvü gül nəzzarəsin neylər sənə heyran olan
Kim, qədin sərvü rüxün gülbərgi-rə'nadır sənin.

Razi-əşqin xələqdən qılmaq nihan mümkün degil,
Aşiqin ol vəhdən aləmdə rüsvadır sənin.

Qıldı şövqün əşk qəvvası gözüm mərdümlərin,
Ey dürri-tər, mənzilin guya bu dəryadır sənin.

Cümleyi-afaqdən çəkmiş təəllüq damənin,
Ta Füzuli xəstəyə vəslin təmənnadır sənin.

*

*

Cəm' könlüm dövr cövründən pərişan olmasın,
Çərx fərmanınla gəzməkdən peşiman olmasın.

Yer işi, göy cümbüşü rə'yinlə bir dəm olmasa,
Yeddi iqlimü doquz gərduni-gərdan olmasın*.

Bir binadır dövlətin, olmuş pənahi-xasü am,
Ol bina, ya rəb, cahan olduqca viran olmasın.

Qılmasa aləm muradınca mədar, olsun xərab,
Olmasa dövrən sənin rə'yinlə, dövrən olmasın.

Cizginirkən dustlar kamınca fərmanində çərx,
Hakimi-təqdirdən təğyiri-fərman olmasın.

Tabe olsun cümleyi-aləm sənin fərmanına,
Cümleyi-aləmdə səndən qeyri sultan olmasın.

Ləhzə-ləhzə gülşəni-mədhində guya olmasa,
Bülbüli-nitqi Füzulinin xoşəlhan olmasın.

*

*

Çeşmimi aşk ilə gənci-düri-məknun etdin,
Mərdümi-çeşmimi ehsan ilə Qarun etdin*.

Meyi-gülguni dedin əqlə ziyandır, zahid,
Bumudur əql ki, tərki-meyi-gülgun etdin?

Canım aldın mey üçün, saqi, içirdin mənə qan,
Dad əlindən ki, məni al ilə məğbun etdin.

Xəttinin afəti-can olduğunu bildirdin,
Lütf qıldın ki, məni vaqifi-məzmun etdin.

Dil tutar məri-səri-zülfünü, vəhm eyləməyib,
Bilməzəm kim, ona tə'lim nə əfsun etdin.

Biləməz oldu məni tə'nə edən əhli-riya,
Şükr kim, halimi, ey eşq, digərgun etdin.

Ey Füzuli, nə murad oldu müyəssər bilməm,
Bunca kim, həsrəti-lə'lilə cigər xun etdin?

*

*

Ucaldın qəbrim, ey bidərdlər, sənki-mələmətdən
Ki, mə'lum ola dərd əhlinə qəbrim ol əlamətdən.*

Məzarim üzrə qoymun mil, əgər kuyində can
versəm,
Qoyun bir sayə düşsün qəbrimə ol sərvcamətdən*.

Görən saətdə ol qamət qiyamın, qıymadım canə,
Qiyamət həm gələ qurtulmayam mən bu
nədəmətdən.

Qiyamətlə hesabı olmayanlardandır ol qafil
Ki, fərq eylər fəraqın şamini sübhi-qiyamətdən.

Təriqi-səbrü tədbiri-sələmət ləzzətin bilmən,
Mənə eşqü mələmət yey gəlir səbrü sələmətdən.

Təbiət inhirafın gör həvayi-eşqdən təndə,
İlac et düşmədən, saqi, mizacım istiqamətdən.

Füzuli, keç sələmət kuçəsindən, səbr kuyindən,
Fəraqət olmayan yerdə səfər yeydir iqamətdən.

*

*

Ta sirişki-dideyi-Fərhadı gördü lələgun,
Çeşmələr suyini gözdən saldı kuhi-Bisütun*.

Ta ələm qaldırdı ahi-atəşinim, şərm edib,
Qıldı xurşidin fələk zərrin libasın nilgun.

Daş bağırlı olmasaydı Bisütun Fərhad üçün,
Su yerinə gözlərindən axırdı seyli-xun.

Ey görən min dağ ilə səbrü səbatım, eyləmə
Nisbətım Fərhadə kim, bir dağ ilə olmuş zəbun.

Quş yuvası sanma kim, sərgəştə Məcnun başınə
Xarü xəş cəm' eyləmiş girdabi-dəryayi-cünun*.

Ta göründü səfheyi-hüsnündə xəttin, rəşkdən
Daşə çaldı afitabi-sadələvhin çərxi-dun.

Ey Füzuli, xaki-kuyi-yarə yetdim, qanı Xızr
Kim, verəm kamın, olam abi-həyatə rəhnümun?

*

*

Səba, lütf etdin, əhli-dərdə dərmandan xəbər
verdin,
Təni-məhzunə candan, canə canandan xəbər
verdin.

Xəzani-qəmdə gördün izzirabın bülbüli-zarın,
Bahar əyyamı tək gülbərgi-xəndandan xəbər verdin.

Sözünü vəhyi-nazil gər der isəm hiç küfr olmaz,
Cəhanı tutmuş ikən küfr, imandan xəbər verdin.

Dedilər yar, üşşaqın gəlir cəm' etməyə könlün,
Məgər kim, yarə üşşaqi-pərişandan xəbər verdin?

Süleyman məsnədindən divi-gümrah rəğbətini
kəsdin,
Dənizdə xatəmi-hökmi-Süleymandan xəbər verdin*.

Füzuli, ruzigarın tirə oldu şami-hicrandan,
Nəsimi-sübh tək xurşidi-rəxşandan xəbər verdin.

*

*

Öylə rə'nadır, gülüm, sərv-i-xuramanın sənin
Kim, görən bir göz olur, əlbəttə, heyranın sənin.

Kakilin tək başına cizginmək istər xatirim,
Ey mənü yüz mən kimi sərgəştə qurbanın sənin.

Arizin dövründə cəm'iiyyətdən olsun naümid
Olmayan aşüfteyi-zülfi-pərişanın sənin.

Çün əcəbdir lə'lə guyalıq, nə mö'cüzdür bu kim,
Eylər izhari-süxən lə'li-dürəşanın sənin.

Çərx yayından atıldı canıma tiri-əcəl,
Leyk ondan tizrək dəprəndi müjganın sənin.

Daği-hicranın odun bənzətmək olmaz düzəxə,
Olmasın kafər əsiri-daği-hicranın sənin.

Ey Füzuli, öylə kim, bimari-dərddi-eşqsən,
Yoxdurur ölməkdən özgə hiç dərmanın sənin.

*

*

Nə xoşdur arizin dövründə zülfi-ənbərəşanın,
Bu dövrandə nə xoş cəm'iyəti var ol pərişanın!

Rüxün dövründə bir divanədir sövdayi-zülfün kim,
Pərişanlıqdan olmuş, mən kimi, məşhuri-dövrünün.

Həvadən kakilindir tərənən, ya rışteyi-candır
Ki, hərdəm cizginib başinə istər ola qurbanın.

Müsəlsəl zülfi-mişginindən artırmış rüxün rəvnəq,
Zəhi sünbül ki, olmuş zivəri gülbərgi-xəndanın.

Qaralıbdır tütün tək ruzgarım ol zamandan kim,
Tənim xaşakinə odlar urubdur bərqi-hicranın.

İşimdir sayə tək yerdən-yerə üz urmaq ol gündən
Ki, başımdan gedibdir sayeyi-sərvi-xuramanın.

Füzulini ayaqdan saldı bari-möhnəti-eşqin,
Neçün tutmazsan, ey kafər, əlini bir müsəlmanın?

*

*

Görməsəm hər göz açanda ol güli-rə'na üzün,
Göz yumunca əşki-gülgunim tutar dünya üzün.

Gərçi kafərsən sənə, ey büt, yetər ol əcr kim,
Rəğbətın bütخانədən döndərdi yüz tərsa üzün.

Pərdeyi-çəşmimdə nəqşi-cövhəri-tiğın sənin,
Mövcə bənzər kim, tutar təhrik ilə dərya üzün.

Olma, ey səhranişin qafil, deyil hər su sərab,
Mövcü-əşki-çəşmi-Məcnundur tutan səhra üzün.

Yadı-rüxsarilə ol mahın gözüüm qan-yaş tökər,
Hər görən saətdə xurşidi-cahanara üzün.

Naz edib döndərmə, ey bidərd, üz üşşaqdən,
Bunca həm göstərmə fəqr əhlinə istiğna üzün.

Ey Füzuli, dudi-ahim tirə eylər, aləmi,
Görməsəm bir ləhzə ol mahi-mələksima üzün.

*

*

Gərđi-rəhin, ey əşk, yudun çeşmi-tərimdən,
Tərki-ədəb etdin, nola düşsən nəzərimdən.

Xunin müjələrdirmi və ya mərdüm əlilə,
Oxlar çəkilib, dişrə atılmış cigərimdən?

Hər badə ki, sənsiz içirəm bəzmi-bələdə,
Xunab olub, əlbəttə, çıxar didələrimdən.

Seylabi-sirişkilə xoşam eşq yolunda,
Xaşaki-təəllüq qoparır rəhgüzərimdən.

Daşlarə urub başımı, rüsva gəzər oldum,
Ey əql, qaçıb qurtula gör dərdi-sərimdən.

Kəs mehrini, ey çərx, günəşdən, sənə hər sübh
Bir şö'lə yetər atəşi-ahi-şərərimdən.

Seylabi-sirişk etdi məni qərqə, Füzuli,
Ta dövr cüda qıldı büti-simbərimdən.

*

*

Kuhkən künd eyləmiş min tişəni bir dağilən,
Mən qəparıb salmışam min daği bir dırnağilən.

Qəm yolunda mən qalıb, getdisə Məcnun, yox əcəb,
Sayruya düşvardır həmrəhlik etmək sağ ilən.

Gərdi-rahın verməsə göz yaşinə təskin, nola,
Tutmaq olmaz böylə seylabın yolun toprağilən.

Qəm oğurlar eşq bazarında nəqdi-ömrümü,
Qılmaq olmaz sud sevdədə yaman ortağilən.

Rövzeyi-kuyində bulmuşdur Füzuli bir məqam
Kim, ona cənnət quşu yetməz min il uçmağilən.

*

*

Kərəm qıl, kəsmə, saqi, iltifatın binəvalərdən,
Əlindən gəldiyi xeyri diriğ etmə gədələrdən.

Əsiri-qürbətiz, bir səndən özgə aşınamız yox,
Ayağın kəsmə, başınçün, bizim möhnətsəralərdən.

Səba, kuyində dildarın nədir üftadələr hali?
Bizim yərdən gəlirsən, bir xəbər ver aşinalərdən.

Demə, zahid ki, tərək et simbər bütlər təmaşasın,
Məni kim qurtarar Tanrı sataşdırmış bələlərdən?

Girib məscidlərə, gər müqtədalər peyrəvi olman,
Budur vəchi ki, hərgiz görmədim üz müqtədalərdən.

Təbibə, xaki-kuyi-yərdəndir əşk təskini,
Bizə artırma zəhmət, göz yaşarar tutiyələrdən.

Fələkdir mehri zail, yar qafil, ömr müstə'cil,
Nədir tədbir, bilmən, canə yetdim bivəfalərdən.

Vücuda ney kimi surax-surax olsa ah etmən,
Məhəbbətdən dəm urdum, incimək olmaz
cəfalərdən.

Füzuli, nazəninlər görsən, izhari-niyaz eylə,
Tərəhhüm umsa cyb etməz, gədələr padişalərdən.

*

*

Yaxma canım, naleyi-biixtiyarımdan saqın!
Tökmə qanım, abi-çəşmi-əşkbarımdan saqın!

Su verər hər sübhəmə göz yaşı tiği-ahimə,
Çox məni incitmə, tiği-abidarımdan saqın!

Cövr odu yaxdı məni, yanımda durma, ey könül!
Bir tutuşmuş atəşəm, qürbü civarımdan saqın!

Tən evindən rəxtini, cəhd eylə, ey can, dışra çək,
Afəti-seyli-sirişki-biqərarımdan saqın!

Gərçi bir xaki-rəhəm, kimsə məni almaz gözə,
Çox həqarətlə nəzər qılma, qübarımdan saqın!

Durma qəbrim üzrə, ey eşq içrə mən tək olmayan,
Tə'nə daşidir sənə, səngi-məzarımdan saqın!

Şahi-mülki-möhnətəm, xeyli sipahim — dərdü
qəm,
Xeyli-bihəddü sipahi-bişümarımdan saqın!

Ey Füzuli, qansı məhbubi ki, sevsən rəhmi var,
Qıl həzər, ancaq mənim birəhm yarımından saqın!

*

*

Ələ alır gəzicək ol güli-rə'na ətəgin,
Vəhm edər kim, tuta bir aşiqi-şeyda ətəgin.

Bildi kim, xaki-rəh oldum ətəgin tutmaq üçün,
Götürər, düşməyə qoymaz yerə əmda ətəgin.

Dadlər qılmağa ol kafir əlindən, gecələr
Çıxar ahim göyə ta tuta Məsiha ətəgin*.

Şamlər qanlı yaşım mövcinə əlbəttə dəgər,
Hər necə kim, götürür çərxi-müəlla ətəgin*.

Öylə üryan gərək avareyi-səhrayi-cünun
Ki, təəllüq tikəni tutmaya qət'a ətəgin*.

Rind xak olsa dəxi, dürdi-xümi-badə olur,
Nə isə, qoymaz əlindən meyi-səhba ətəgin.

Güllər açıldı, Füzuli, yaxalar çək edibən,
Gəl tutalım meyü məhbub ilə səhra ətəgin.

*

*

Əgərçi ignə tək keçdim cahanın cümlə varından,
Hənuz ardımcadır qeydi-təəllüq zülfü tarından.

Şəhidi-əşq olub, feyzi-bəqa kəsb eyləmək xoşdur,
Nə hasil bivəfa dəhrin həyati-müstəarından.

Hübabi-əşkü ahi-pürşərər qılmış məni fariğ,
Cahanın qəsri-siməndudü kaxi-zərnigarından*.

Görünməz surəti-ümmidi-vəslin lövhi-canımda,
Mükəddərdir məgər ol ayinə çeşmim qübarından.

Uzanır rıştəyi-tuli-əməl didar zövqilə,
Xəm açıldıqca ol gülçöhrə zülfi-tabidarından.

Sənədir iqtidası tövfi-kuyi-Leyli etməkdə,
Xəsü xarı qopar, ey naqə, Məcnun rəhgüzarından.

Füzulidən mələmət ehtirazın istəyən guya,
Deyil vaqif dili-suzanü çeşmi-əşkbarından.

*

*

Ey fəraqi-ləbi-canan, cigərim xun etdin,
Çöhreyi-zərdimi xunab ilə gülgun etdin*.

Cigərim qanını göz yaşına tökdün, ey dil,
Varə-varə onu Qülzüm, bunu Ceyhun etdin*.

Necə hüsn ilə səni Leyliyə nisbət qılayım,
Bilməyib qədrimi tərki-məni-Məcnun etdin.

Söylədin kim, tutaram şad könüllərdə məqam,
Şad ikən, bu söz ilə könlümü məhzun etdin.

Əhd qıldın ki, cəfa kəsməyəsən aşiqdən,
Aşiqi və'deyi-ehsan ilə məmnun etdin.

Cür'ə-cür'ə mey içib, zibi-cəmal artırdın,
Zərrə-zərrə gözümün nurini əfzun etdin.

Ey Füzuli, axıdıb seyli-sirişk ağlıyalı,
Eşq əhlinə fəğan etməyi qanun etdin.

*

*

Ey müsəvvir, yar timsalinə surət vermədin,
Zülfü rüx çəkdiñ, vəli tabü təravət vermədin.

Eşq sevdasından, ey naseh, məni mən' eylədin,
Yox imiş əqlin, mənə yaxşı nəsihət vermədin.

Dün ki, fürsət düşdü xaki-dərgəhindən kam alam,
Noldu, ey göz yaşı, göz açmağa fürsət vermədin.

Göz yumub aləmdən, istərdim açam rüxsarinə,
Canım aldın, göz yumub-açınca möhlət vermədin.

Bumudur rəhmin ki, xalin eylər ikən qəsdı-can,
Çıxdı xəttin kim, onu mən' edə, rüxsət vermədin.

Vermə hüsn əhlinə, ya rəb, qüdrəti-rəsmi-cəfa,
Çün cəfa çəkməkdə eşq əhlinə taqət vermədin.

Ey Füzuli, öldün, əfğan etmədin, rəhmət sənə!
Rəhm qıldın, xəlqə əfğanınla zəhmət vermədin.

*

*

Ey geyib gülün, dəmadəm əzmi-cövlan eyləyən,
Hər tərəf cövlan edib döndükcə yüz qan eyləyən!

Ey məni məhrum edib bəzmi-vüsəlindən müdam,
Qeyri xani-iltifatı üzrə mehman eyləyən!

Ey dəmadəm rəşk tiğilə mənim qanım töküb,
Mey içib, əğyar ilə seyri-gülüstan eyləyən!

Bunca kim, əfğanımı, ey məh, eşitdin gecələr,
Demədin bir gecə kimdir bunca əfğan eyləyən?

Nola gər cəm'ıyyəti-xatirdən olsam naümid,
Cəm' olurmu xublər zülfi pərişan eyləyən?

Yar dün çəkmişdi qətlim qəsdinə tiği-cəfa,
Yetməsin məqsudinə, ya rəb, peşiman eyləyən!

Eşq dərdilə olur aşiq mizaci müstəqim,
Düşmənimdir, dustlar bu dərdə dərman eyləyən.

Zahidin tə'n ilə döndərdim üzün mehrabdən,
Necə bulmaz əcr, min kafir müsəlman eyləyən?

Dərdi-hicran nətəvan etmiş Füzuli xəstəni,
Yoxmudur, ya rəb, dəvayi-dərdi-hicran e.

*

*

Dust bipərva, fələk birəhm, dövrən bisükun,
Dərd çox, həmdərd yox, düşmən qəvi, tale zəbun.

Sayeyi-ümmid zail, afitabi-şövq gərm,
Rütbeyi-idbar ali, payeyi-tədbir dun.

Əql dunhimmət, sədayi-tə'nə yer-yerdən bülənd,
Bəxt kəmşəfqət, bəlayi-eşq gün-gündən füzun.

Mən qəribi-mülkü rahi-vəsl pürtaşvişü məkr,
Mən hərifi-sadələvhü dəhr pürnəqşü fusun.

Hər səhiqəd cəlvəsi, bir seyli-tufani bəla,
Hər hilaləbru qaşı, bir sərxəti-məşqi-cünun.

Yeldə bərgi-lalə tək təmkin-i-daniş bisəbat,
Suda əksi-sərv tək tə'siri-dövlət vajigun.

Sərhədi-mətlubə pürmöhnət təriqi-imtəhan,
Mənzili-məqsudə pürasib rahi-azimun.

Şahidi-məqsəd nəvayi-çəng tək pərdənişin,
Səğəri-işrət hübabi-safi-səhba tək nigun.

Təfriqə hasil, təriqi-mülki-cəm'iyət məxuf,
Ah, bilmən neyləyim, yox bir müvafiq rəhnümun.

Çöhreyi-zərdin Füzulinin tutubdur əşki-al,
Gör ona nə rənglər çəkmiş siphri-nilgun.

*

*

Dəhənin dərdimə dərman dedilər cananın,
Bildilər dərdimi, yoxdur dedilər dərmanın*.

Olsa məhbublərin eşqi cəhənnəm səbəbi,
Hurü qılmanı qalır kəndisinə Rizvanın*.

Keçdi meyxanədən el, məsti-meyi-eşqin olub,
Nə mələksən ki, xərab etdin evin şeytanın?!

Vurmazam sihhət üçün mərhəm oxun yarəsinə,
İstərəm çıxmaya zövqi-ələmi-peykanın.

Nə bilir oxumayan müşəfi-hüsnün şərhin,
Yerə göydən nə üçün endigini Qur'anın?

Yerdən, ey dil, göyə qovmuşdu sirişkin mələki,
Onda həm qoymayacaqdır oları əfğanın.

Ey Füzuli, olubam qərqeyi-girdabi-cünun,
Gör nə qəhrin çəkirəm dönə-dönə dövrünün!

*

*

Qurutmuş qalibə şövq odu Fərhadın gözü yaşın
Ki, gər axsaydı, lə'l eylərdi bişək Bisütun daşın.

Bəla yolunda qovğayə qaçan mən tək dözər Məcnun,
Qaçan olmaz duran tək, yey bilir hər kimsə
yoldaşın.

Demən göz yaşı ilə dəf' olur eşq atəşi təndən,
Bu od hər yerə düşsə fərq qılmaz qurusun, yaşın.

Bəyani-eşqə bəsdir lövhi-rüxsarimdə xuni-dil,
Bəsirət əhlinə zahir qılır hər nəqş nəqqaşın.

Füzuli, badəxari düzəxi der xəlq, heyranəm
Ki, həq neyçün salıbdır cənnətə meyxanə ovbaşın?*

*

*

Qıldı zülfün tək pərişan halimi xalin sənin,
Bir gün, ey bidərd, sormazsan: nədir halin sənin?

Getdi başından, könül, ol sərvəddin sayəsi,
Ağla kim, idbarə təbdil oldu iqbalin sənin.

Zinət üçün cism divarında etməzdim yerin,
Çəkməsəydi eşq can lövhündə timsalin sənin.

Tiz çökməzsən cəfa tiğın məni öldürməyə,
Öldürər axir məni bir gün bu cəmalin sənini!

Qərqi-xunabi-cigər qılmış gözüm mərdümlərin,
Arizuyi-xali-mişkinü rüxi-alin sənini.

Damigahi-eşqdən tut bir kənar, ey mürği-dil,
Sınmadan səngi-mələmətdən pərü balin sənini*.

Sayəvəş çoxdan Füzuli xaki-payin yaslanır,
Bu ümmid ilə ki, bir gün ola pamalin sənini.

*

*

Qıymadın sakini-kuyin olana peykanın,
Bir içim su ilə ağrılamadın mehmanın.

Navəki-qəmzə diriğ eyləmə aşıqlərdən,
Kəsməərbabi-vəfadən nəzəri-ehsanın.

İstəyin can idi, xaki-rəhinə tapşırdım,
Yetdi ol xud yerinə, indi nədir fərmanın?!

Canə yetdim ələmi-hicrin ilə, ey zalim,
Rəhm qıl, canın üçün var isə bir dərmanın.

Dadxahəm sənə, damən nə çəkirsən məndən,
Yoxmu vəhmin ki, tutam həşr günü damanın?

Zalim olsan nə əcəb, yox sənə duzəx vəhmi,
Sənə xud yetməyəcəkdir sənin öz hicranın.

Vəsl əyyami rəvan yarə fəda eyləmədin,
Ey Füzuli, qəmi-hicran ilə çıxsın canın.

*

*

Budur fərqi, könül, məhşər gününün ruzi-
hicrandan
Kim, ol can döndərər cismə, bu cismi ayırır
candan*.

Tutub rahi-ədəm, bulmuş dəhanından könül
kamın,
Mənə həm cəzmdir ol əzm, mən həm qalmazam
andan*.

Qəmim şərh etmək üçün istərəm hər gördüğüm
saət,
Tutam damanını, dəgməz əlim çaki-giribandan.

Təvafi-kuyin istərdim qılam, bari-qəmi-eşqin,
Xəm etdi qamətim, yollar tutuldu xari-müjgandan.

Nə xoş ülfət tutubdur natəvan cismimlə can, guya
Sanır bir tari-mudur ol səri-zülfi-pərişandan.

Oxun gəldikdə çeşmim töksə bağrım qanın,
ondandır
Ki, bağrım qanına yer qalmadı sinəmdə
peykandan.

Sitəm daşı, məlamət xəncəri, bidad şəmşiri,
Füzuli, hər cəfa kim gəlsə xoşdur canə canandan.

*

*

Bəzmi-eşq içrə şərabımdır sirişki-laləgun,
Qıldı qəm, qəddim büküb, cami-şərabım sərnigun.

Hər tərəf pürxun əliflərdir çəkilməş köksümə,
Ya həvadən mövc urur bağrımdakı dəryayi-xun.

Artır əyyami-hicranın sirişkim hiddətin,
Müddəti-əyyam mey keyfiyyətin eylər füzun.

Məskən etmiş yar mari-zülfi çeşmim rəxnəsin,
Pənd vermin kim, onu ondan çıxarmaz min fusun.

Qət'i-ülfət, qaliba, düşvardır kim, eyləmiş
Nəqşi-Şirin ilə Fərhadı müqəyyəd Bisütun.

Riştəyi-can eylədim peyvənd tari-zülfinə,
Ah kim, çəkməkdə imdad eyləməz bəxti-zəbun.

Ey Füzuli, mən mələmət gövhərinin gənciyəm,
Əjdəhadır kim, yatır çevrəmdə zənciri-cünun.

*

*

Bari-möhnətdən nihali-qamətin xəmə olmasın.
Başımızdan sayeyi-sərvi-qədin kəmə olmasın.
Hasilim rüxsarü lə'lü çeşmə qəmzən olmasa,
Ömr bir an, bir nəfəs, bir ləhzə, bir dəm olmasın!
Gərdi-rahin əzmi-gərdun etdi kim, bu qədr ilə,
Şöhreyi-aləm həmin İsayi-Məryəm olmasın*.
İltimas etdim səbadən tutiya çəkdirməyə,
Ağlama, ey göz, qübari-dərgəhi nəm olmasın!
Sən tək afət gəldiyin bilmişdi kim, həqdən mələk
İltimas eylərdi kim, aləmdə Adəm olmasın!*

Der imiş zahid ki, olmaq eybdir rüsvayi-eşq,
Bu sözü faş etməsin, rüsvayi-aləm olmasın.
Ey Füzuli, zövqi-dərddi-eşqə nöqsan heyfdir,
Ehtiyat et, pənbeyi-dağində mərhəm olmasın.

*

*

Əgər çıxsaydı dərdin cismdən, derdim ki, candır bu,
Nə hacət dərdini yeydir demək candan, əyandır bu.

Dəmadəm xublar cövrilə artar ləzzəti eşqin,
Yamandır bu ki, təhqiç etmədən derlər yamandır bu.

Xədəngi sayəsində xoş keçir övqatını, ey dil
Ki, gülzari-həyatın zinəti sərvirəvandır bu.

Tutuşdum atəşi-dildən, cigər qanilə qərq oldum,
Əgərçi b'ir şərərə oddur ol, bir qətrə qandır bu.

Cəhanə qəddin ilə kakilindən fitnələr düşmüş,
Qiyamət ibtidası, fitneyi-axirzəmandır bu.

Dedilər bixəbərlər: baği-cənnət kuyinə bənzər,
Xəbər verdi mənə andan gələn adəm, yalandır bu.

Füzuli, qıldı fəryadü fəğanım tirə gərduni,
Hənuz ol mah sormaz kim, nə fəryadü fəğandır bu?

*

*

Gör sirişkim şəbi-hicran, demə kim, qandır bu,
Zərrə-zərrə şərəri-atəşi-hicrandır bu.

Sanmanız qanlı düğün, sinə dəlib, baş çəkmiş,
Şö'leyi-atəşi-ahi-dili-suzandır bu.

Kəsmə ümmid, könül, başına cizginməkdən,
Ola nəgəh, düşə fürsət ələ, dövrandır bu.

Dəmbədəm canımı, ey dərdü bəla, incitmin!
Lütf edin bir-iki dəm kim, sizə mehmandır bu.

Nə yaxırsan oxun, ey atəşi-dil, vəsl günü?
Bizə hicran gecəsi şəm'i-şəbistandır bu.

Könül istər ala bir bu səri-zülfündən, leyk
Vermədən can dilər almaq, sanır asandır bu.

Dün demişsən ki, Füzuli mənə qurban olsun!
Sənə qurban olayım, yenə nə ehsandır bu?

*

*

Giryədir hər dəm açan qəmdən tutulmuş könlümü,
Əşkdir xali qılan qan ilə dolmuş könlümü.

Ey pərivəşlər, cəfa rəsmir unutmayın, lütf edin,
Eyləmin bədxu cəfa mö'tadı olmuş könlümü.

Və'deyi-vəsl ilə, ey gülrüxlər, etmin müztərib,
Möhnəti-hicran ilə aram bulmuş könlümü.

Xəncəri-bidəddə ilə hərdəm görər zəxm üzrə zəxm,
Hiç bir dəm görmədim önmüş, önülmüş könlümü.

Payibəndi-lütf olub, bir yerdə sakin bulmadım
Dəşti-heyrətdə tərəddüddən yorulmuş könlümü.

Simbərlərdən gələn daşları yığmış çevrəmə,
Eşq mə'mur cüləmək istər pozulmuş könlümü*.

Hər zaman bir atəşinrüksar sövdəsini çəkər,
Ey Füzuli, gör bu odlara urulmuş könlümü!

*

*

Bülbüli-dil gülşəni-rüxsarın eylər arizu,
Tutiyi-can lə'li şəkkərbarın eylər arizu.

Naməvü qasid pəyamilə xoş olmaz xatirim,
Öz ləbindən ləhceyi-göftarın eylər arizu.

Sərvü gül nəzzarəsin neylər sənə heyran olan,
Arizinlə qəddi-xoşrəftarın eylər arizu.

Arizu eylər ki, mən tək müttəsil bimar ola,
Kim ki, vəsli-nərgisi-bimarın eylər arizu.

Hicr bimarı tənim, badi-səbadən dəmbədəm,
Sihhət üçün sihhəti-əxbarın eylər arizu.

Zülməti-hicrində baxmaz şəm'ə çeşmim mərdümü,
Pərtövi-rüxsari-pürənvarın eylər arizu*.

Arizuməndi-vüsalındır Füzuli xəstədil,
Vəslin istər, dövləti-didarın eylər arizu.

*

*

Həzər qıl ah odundan, cövrünü üşşaqə az eylə,
Xəsü xaşaki yaxma, şö'ləsindən ehtiraz eylə!

Sənəmlər səngdillərdir, eşitməzlər sözü, zahid,
Kimi görsən sən öz dinində təklifi-nəməz eylə!

Həqiqət xəttini yazmaq dilərsən lövhi-zatında,
Xətin gülrüxlərin mənzur tut, məşqi-məcəz eylə.

Sənəmlər səcdəsidir bizdə taət, tanrıçün, zahid,
Yetər bihudə mən tək onlara ərzi-niyaz eylə!

Sənin nazın görəndə əql qalmaz həsbətənlillah,
Aman ver talibi-didarə bir dəm, tərki-naz eylə!

Yolunda intizari-məqdəminlə xak olan çoxdur,
Xuram et bir qədəm, min xakisari sərfəraz eylə!

Füzuli, canə tapşırdın xəyalın, şimdi rüsvasən,
Sənə kim der ki, hər naməhrəmə ifşayi-raz eylə?

*

*

Xoşdur, ey gün, taleyin kim, düşdün ol xaki-dərə,
Əhli-dövlət damənin tutdun, yetərsən bir yerə.

Damə düşmüş bir şikarəm kim, ədəm səhrasına,
Mənzilimdən hər tərəf açmış əcəl min pəncərə.

Lə'lin ətrafında xəttindən könül cymən degil,
E'timad olmaz yeni imanə gəlmiş kafərə.

Xət nə hacət, əhli-dil qeydinə rüxsarın yetər,
Aləmi tutmaqda gün möhtac olurmu ləşkərə?

Sayə saldın suya, sərvə-nazi rəşk öldürdü kim,
Mən dururkən, dövləti-vəslin nə nisbət axərə?

Başda hər tük, eşq odundan bir tütündür kim,
çixar,
Cizginən başım bəla bəzmində bənzər məcmərə.

Ey Füzuli, məndə rahət qoymadı şeyda könül,
İstərəm kim, qurtulam ondan, verəm bir dilbərə.

*

*

Uyub ahuyə düşdü mişk Məcnun tək biyabanə,
Nola çəksən onu zənciri-zülfi-ənbərəfşanə*.

Çəkər kafir gözün hər dəm cigərdən qəmzə
peykanın,
Nə gücdür bu, nə verdi alə bilməz bir müsəlmanə?

Bəla navəklərin sancılmasını köksümə hər dəm,
Dolaşır şanə tək hər ləhzə ol zülfi-pərişanə.

Oxun gəldikcə sinəmdən sədalərdir çıxan, bilmən
Dil eylər nalə, ya peykan dəgər sinəmdə peykanə?*

Sədayi-navəkin çıxdıqca dil xürrəm olur, guya
Bu zindani-bələdən çıxmağa rüxsət verər canə.

Boyanıb qanə, olmuş parə-parə güllər ə'zası,
Məgər xəncər çəkib, sən sərvi tək çıxdın gülüstanə?

Mələmət oduna yandın, Füzuli, çıx bu aləmdən,
Tərəhhüm qıl, rəva görmə ki, aləm oduna yanə.

*

*

Su verər hər sübhəmə göz yaşı tiği-ahimə
Kim, tökəm qanın sipəhrin, salsa mehrin mahimə.

Şəm'i-rüxsarın odu qıldı məni atəşpərəst,
Çaki-sinəmdən təməşə eylə atəşgahimə.

Qəm kimi öldürsə, qanlı tək qaçar məndən yana,
Şahi-dərdəm, iltica eylər ülüvvi-cahimə.

Tutiya tək çeşmi-ərbabi-nəzərdir mənzilim,
Gərçi xaki-rəhgüzarəm didəyi-bədxahimə.

Bir fəqirəm, durmasın kimsə mənə tə'zim üçün,
Qanda getsəm, ey gözüm, su səp qübari-rahimə.

Qafiləm sirri-ləbi-canpərvərindən ta xətin,
Qondarıbdır gərd mir'ati-dili-agahimə.

Ey Füzuli, yarə döndərdim üzüm əğyardən,
Xəsmi çox gördüm, sığındım sidqilə Allahimə.

*

*

Rəhm et, ey şəh, məni-dərviş çəkən ahlərə
Ki, gədə ahı əsər eylər olur şahlərə.

Mehri yox mahlərə ah əsər etməz, ya rəb!
Ver bir insaf bu mehri yox olan mahlərə.

Qaşların tağınə versəm dili-suzan, nə əcəb,
Rəsmdir asıla qəndil nəzərgahlərə.

Maili-sərv, qədin vəslinə yetməz, nişə kim,
Bəxt şayəstə degil himməti kutahlərə.

Saqiyi-bəzmi-cünun nərgisi-məstindir kim,
İçirir badeyi-qəflət dili-agahlərə.

Baxma, ey didə, zənəxdanına məhublərin,
Gəzmə qafil, həzər et düşməyəsen çahlərə.

Ey Füzuli, vərə' əhli rəhi-məscid tutmuş,
Sən rəhi-meykədə tut, uyma bu gümrəhlərə!

*

*

Olsaydı məndəki qəm Fərhadı-mübtələdə,
Bir ah ilə verərdi min Bisütuni badə.

Versəydi ahi-Məcnun fəryadımın sədasın,
Quşmi qərar edərdi başındakı yuvadə?

Fərhadü zövqi-surət, Məcnunü seyri-səhra,
Bir rahat içrə hər kəs, ancaq mənəm bələdə.

Əşki-rəvanimə el cəm'oldu, var ümidim
Kim, ola varə-varə cəm'iyyətüm ziyadə.

Gəh qəmzən içmək istər qanımı, gah çeşmin,
Qorxum budur ki, nəgəh qanlar ola aradə.

Sərvərlik istər isən, üftadəlik şüar et
Kim, düşmədən əyağə, çıxmadı başə badə*.

Gər görməmək dilərsən rəsmi-cəfa, Füzuli,
Olma vəfayə talib dünyayi-bivəfadə.

*

*

Müşəf demək xətdir ol səfheyi-cəmalə,
Bu bir kitab sözdür, fəhm edən əhli-halə.

Rüxsarə nöqtə qoymaq rəsmi-xət olmasaydı,
Düşməzdi mənzil etmək rüxsarın üzrə xalə*.

Heyrani-mahi-ruyin xurşidə mehr salmaz,
Müştaqi-taqi-əbrun əksik baxar hilalə.

Qondurdu gərd xəttin ayineyi-muradə,
Qıfl urdu iqdi-zülfün gəncineyi-vüsalə.

Dövrən mənə qələm tək sevda qapısın açdı,
Ta qəddimi qəmindən döndərdi zə'f nalə.

Rəsmi-vəfa, Füzuli, səndən kəmalə yetmiş,
Xoş kamili-zamansan, əhsəntü bu kəmalə!

*

*

Yenə ol mah mənim aldı qərarım bu gecə,
Çıxacaqdır fələkə naleyi-zarım bu gecə.

Şəm'vəş məhrəmi-bəzm eylədi ol mah məni,
Yanacaqdır yenə eşq oduna varım bu gecə.

Həm vüsali vurur od canıma, həm hicranı,
Bir əcəb şəm' ilə düşdü səri karım bu gecə.

Nə tütündür ki, çıxar çərxə, dili-zarə məgər
Hicr dağını vurur lələzarım bu gecə?

Sübhə saldı bu gecə şəm' kimi qətlimi hicr,
Ola kim, sübh gəlincə gələ yarım bu gecə.

Parə-parə cigərim itlərinə nəzr olsun,
Ol səri-kuyə əgər düşsə gūzarım bu gecə.

Var idi sübh vüsalinə, Füzuli, ümmid,
Çıxmasa həsrət ilə cani-figarım bu gecə.

*

*

Yar vəslin istəyəm, kəsmək gərək candan təmə',
Hər kişi kim, vəsli-yar istər, kəsin ondan təmə'.

Arizuyi-vəsli-canan canə afətdir, könül,
Ya təəllüq candan üz, ya vəsli-canandan təmə'.

Çün mənə bir zərrə yox tabi-təməşayi-cəmal,
Mən kiməm vəsl etmək ol xurşidi-rəxşandan təmə'.

Aşiq oldur kim, təmənnayi-bəlayi-hicr edə,
Yoxsa çoxdur mehr edən ol mahi-tabandan təmə'.

Riştəyi-tuli-əməl dami-bələdir, neyləyim,
Üzmək olmaz ol səri-zülfi-pərişandan təmə'.

Arizin görmək həyatım tazə eylər, vəh, nə eyb,
Gər gəda vəchi-məaşın qılsa sultandan təmə'.

Müttəsil hirman qılır hasil təmə'dən əhli-hirs,
Türfə kim, artar ona gəldikcə hirmandan təmə'.

İstər olsan heyrətü hirmanə hərdəm düşməmək,
Kəs, Füzuli, dəhrdən ümmidü dövrəndən təmə'*.

*

*

İstədim mərhəm oxundan cigərim yarəsinə,
Atdı min ox ki, dəgər hər biri bir parəsinə.

Bir-birilə çəkişir gərdi-rəhinçün müjələr,
Gör nə qanlar düşəcəkdir onların arəsinə.

Çəkməz oldu, könül oxlar yükün, ol sərvi məgər
Çəkərək atə oxun, rəhm edə biçarəsinə.

Qanı göz yaşı kimi əhli-nəzər kim, yügürüb
Bir içim su verə dəşti-qəmin avarəsinə.

Hər tərəf əşklərimdir görünən, ya yığılıb
Gəldi su xəlqi sirişkim suyu nəzzarəsinə.

Bilməzəm kim, nəzəri əhli nəsinə əksildər,
Qəzəb eylər, nəzər etsəm məhi-rüxsarəsinə.

Ey Füzuli, cigərim qanını qoymaz tökülə,
Can fəda ol sənəmin qəmzeyi-xunxarəsinə.

*

*

Batalı qanə oxun dideyi-giryən içrə,
Bir əlifdir sanasan kim, yazılar qan içrə*.

Yeridir, sineyi-suzanıma gülxən desələr,
Bəs ki, yanıışdır oxun sineyi-suzan içrə*.

Canı tən içrə nə saxlardım, əgər bilsə idim
Ki, degil gizli qəmi-lə'li-ləbin can içrə.

Ala gör oxlarını didələrimdən, ey dil,
Heyfdir, olmaya nəgəh itə müjgan içrə.

Çak könlüm arasında yaraşır peykanın,
İqdi-şəbnəm xoş olur qönçeyi-xəndan içrə.

Qəddinə sərv demiş, qönçələrin tənindən
Duramaz badi-səba hiç gülüstan içrə.

Ey Füzuli, kimə suzi-dilimi şərh qılım?
Yox mənim kimi yanan atəşi-hicran içrə.

*

*

Bağə gir, bülbülə ərzi-güli-rüxsar eylə,
Yıq gülün irzini, bülbül gözüne xar eylə.

Bağ şahidlərinə zülf ilə çeşmin göstər,
Sünbülü dərham edib, nərgisi bimar eylə.

Qönçəyə lafi-lətafətdə ağız açıdırma,
Ləhzə-ləhzə onu şərməndeyi-göftar eylə.

Sərvə azadəlik ismilə yaraşmaz yürümək,
Onu həm şivəyi-rəftarə giriftar eylə.

Dari-dünyanı könül, cəhd qılıb tərək edə gör,
Xəbi-qəflətdə ikən özünü bidar eylə.

A cigər zəxmi, ağız açma xədəngin görübən,
Yetənə razi-nihanım, yetər, izhar eylə.

Kəs, Füzuli, təməin qeyr təmənalərdən,
Qanda olsan, tələbi-dövləti-didar eylə.

*

*

Aşiq oldum yenə bir tazə güli-rə'nayə
Ki, sahr al ilə hər dəm məni yüz qovğayə.

Müşt urub, qalibi-fərsudəmi gəh həbs qılır,
Gəh sərəsiməvü üryan buraxır səhrayə.

Üzümün qanı ilə sinəmi al etdim kim,
Aləti-sən'ət ola ol büti-bipərvayə.

Bu nə işdir ki, bizi iynə kimi incəldib,
Salır iplik kimi hərdəm bir uzun sevdəyə.

Ayağın bağlamış avarələrin sən'ət ilə,
Yox nəhayət səri-kuyində gəzən şeydəyə.

Ləxt-ləxt olmuş ikən, qəmzə dirəfşini çəkib,
Çarəsaz olmadı bir gün məni-qəmfərsayə.

Yaxa çək edəni başmaq kimi salır ayağa,
Ey Füzuli, bax onun etdiyi istiğnayə!

*

*

Arizin görsə fələk, mehr buraxmaz ayə,
Zərrə-zərrə qılıb onu buraxar səhrayə.

Surətin əksin alıb, bağə girər hərdəm su,
Rəşkdən qan içirər bərgi-güli-rə'nayə.

Yeridir əksinə ayinə dəmir bənd ursa,
Nə üçün qarşı durur sən kimi bihəmtayə.

Bulduğu yerdə həsəddən gün urar sayənə tiğ
Ki, rəfiq olmaya sən mahi-mələksimayə.

Oxa peykan dikilir qənzən üçün peyvəstə,
Toxunur tə'nə oxu qaşın ucundan yayə.

Lə'li-nabın sifəti şəhdi-müsəffadır, leyk
Acı etmiş onu səfrayi-həsəd səhbayə.

Yar meylin sənə salmazsa, Füzuli, nə əcəb,
Necə meyl etmək olur sən kimi bir rüsvayə?

*

*

Çöhreyi-zərdimdə gör həmdəm sirişki-alimi,
Ol güli-rə'nayə bu rəng ilə bildir halimi.

Ta ki, sərvim basə gahi başım üzrə bir qədəm,
Ey müsəvvir, rəhgüzari üzrə çək timsalimi.

Ey fələk, yoxdur libasi-fəqrdən arım mənim,
Ətləsindən bilmişəm üstün mühəqqər şalimi.

Ey xoş ol kim, eşq hərfin bir dəxi təkrar edəm,
Həşr divanında görgəc nameyi-ə'malimi*.

Hiç kim yoxdur ki, naləmdən şikayət 'eyləməz,
Şükr kim, ərz eyləyən çoxdur sənə əhvalimi.

Niyyətım oldur ki, rüxsarın görüb canım verəm,
Müşəfi-rüxsar açıb, qılğıl mübarək falimi.

Sübhü şam ol qibleyi-əbru müqabildir mənə,
Ey Füzuli, tanrı gözdən saxlasın iqbalimi.

*

*

Hər görən eyb etdi abi-dideyi-giryanimi,
Eylədim təhqi, görmüş kimsə yox cananımı.

Ləhzə-ləhzə xublar gördüm ki, dil qəsdindədir,
Parə-parə eylədim mən həm dili-suzanımı.

Çox yetirmə göylərə əfğanım, ey kafir, saqın,
İncinir nəgəh Məsiha eşidib əfğanımı.

Qılma hər saət məni rüsvayi-xəlq, ey bərqi-ah,
Eyləmə rövşən şəbi-qəm külbeyi-əhzanımı.

Çıxma, ey divanə, bazari-mələmətdən, — deyü,
Müttəsil çaki-giribanım tutar damanımı.

Qansı bütdür bilməzəm imanımı qarət qılan,
Səndə iman yox ki, sən aldın deyim imanımı.

Ey Füzuli, canə yetmişdim könüldən, şükr kim,
Bağladım bir dilbərə, qurtardım ondan canımı.

*

*

Heyrət, ey büt, surətin gördükdə lal eylər məni,
Surəti-halım görən, surət xəyal eylər məni.

Mehr salmazsan mənə, rəhm eyləməzsən bunca
kim,

Sayə tək sevdayi-zülfün payımal eylər məni.

Zə'fi-tale', manci-tövfiq olur, hər necə kim,
İltifatın arizuməndi-vüsəl eylər məni.

Mən gəda, sən şahə yar olmaq yox, əmma
neyləyim,

Arizu sərgəşteyi-fikri-məhal eylər məni.

Tiri-qəmzən atma kim, bağrım dələr, qanım tökər,
İqdi-zülfün açma kim, aşüftəhal eylər məni.

Dəhr vəqf etmiş məni növrəs cavanlar eşqinə,
Hər yetən məhvəş əsiri-xəttü xal eylər məni.

Ey Füzuli, qılmazam tərki-təriqi-eşq kim,
Bu fəzilət daxili-əhli-kəmal eylər məni.

*

*

Hasilim yox səri-kuyində bələdən qeyri,
Qərəzim yox rəhi-eşqində fənadən qeyri.

Neyi-bəzmi-qəməm, ey ah, nə bulsan yelə ver,
Oda yanmış quru cismimdə həvadən qeyri.

Pərdə çək çöhrəmə hicran günü, ey qanlı sirişk
Ki, gözüm görməyə ol mahliqadən qeyri.

Yetdi bikəsliyim ol qayətə kim, çevrəmdə
Kimsə yox cizginə, girdabi-bələdən qeyri.

Nə yanar kimsə mənə atəşi-dildən özgə,
Nə açar kimsə qapım badi-səbadən qeyri.

Pozma, ey mövc, gözüm yaşı hübabın ki, bu seyl,
Qoymadı hiç imarət bu binadən qeyri.

Bəzmi-eşq içrə, Füzuli, necə ah eyləməyim,
Nə təməttö' bulunur neydə sədadən qeyri?

*

*

Xoşdur irmək ol bədən vəslinə pırahən kimi,
Gəh əl öpmək asitin tək, gəh ayaq damən kimi.

Əks salmaz peykərim güzgüyə baxsam, zə'fdən,
Aləmi-surətdə bir şeydə bulunmaz mən kimi.

Cəm'dir könlün sənin kim, var mən tək çoxların,
Mən pərişanəm ki, tapılmaz mənə bir sən kimi.

Bu çəmən gülrüxlərinə dərdi-dil qılmaz əsər,
Yüz dilin var isə xamuş ol, könül, susən kimi.

Gər dilərsən edəsən nəzzareyi-didari-yar,
Kənduzin görmə aradə didəyi-rövşən kimi*.

Damənin doldursa gərdun dürr ilən, tək əbr tək,
Dürr üçün təlx etmə kamın bəhri-tərdamən kimi.

Sal nəzərdən lə'li həm görsən, sirişki-al tək,
Lə'l üçün hər daşə urma başını, mə'dən kimi*.

Kargahi-sün'dən bir surət et nəqşi-zəmir,
Mın xəyalın tutmagil, sərrişteyi-suzən kimi.

Göz yaşilə danə-danə cəm'i-əsbab etmə kim,
Yelə verər dəhr onu, pamal edib xirmən kimi.

Bəhrlər seyr eyləsən mütləq tər olmaz damənin,
Gər həvayi-eşq ilə məmlüvsən yelkən kimi.

Qanda olsan, qapı lövhi tək gözət ismət yolun,
Açma göz divarlardan hər evə rövzən kimi.

Ey Füzuli, mənzili-məqsudə yetmək istəsən,
Hiç rəhbər yoxdurur ətvəri-müstəhsən kimi.

*

*

Xoş gəldi dün ol ayə sirişkim nəzarəsi,
Böylə olur ki, aşıqın işlər sitarəsi*.

Ey hər mərəz ilacinə hökm eyləyən təbib,
Bimari-dərdi-eşq olanın yoxmu çarəsi?

Çıxmaq dilər səfineyi-tən cünbüşilə can
Dəryayi-eşqdən ki, ədəmdir kənarəsi*.

Derlər ki, var Vamiqü Məcnun, əcəb degil,
Dağılmış ola atəşi-eşqim şərərəsi.

Noldu gətirmədin ələ sədəparə könlümü,
Vəhm eylədinmi əl kəsə bu şişə parəsi?

Səndən həmişə tiri-bələdir gələn mənə,
Böylə olurmu aşıqın mə'suqın arəsi?

EY söyləyən Füzuliyə eşq içrə səbr qıl,
Söylə, bu mərhəm ilə kimin bitdi yarəsi?

*

*

Fariğ etdi mehrin özgə məhliqələrdən məni,
Hirz imiş eşqin sənin, saxlar bələlərdən məni.

Könlüm aldın, göstərib min lütfü minnət canıma,
Eylədin müstəğni özgə dilrübələrdən məni.

Vamiqü Fərhad tək rüsvayə qılmın nisbətım,
Bir fəqirəm, sanmınız ol xüdnümalərdən məni.

İşvəvü naz ilə dəf' etdin qəmü ənduhimi,
Şehr ilən biganə etdin aşinalərdən məni.

Qıl təkəllüm, zülfün ənduhini könlümdən çıxar,
Bir füsün ilə xilas et əjdəhalərdən məni.

Qayəti-zöhdü vərə', zahid, vüsali-hur isə,
Vəchi yox mən' etməgin huriliqələrdən məni.

Hər cəfa etsən, Füzuli tək şikayət qılmazam,
Eşq ətvarında sanmın bivəfalərdən məni.

*

*

Tərəşşüh qəbrimin daşından etmiş çeşmimin yaşı,
Xəyal eylər görən kim, lə'ldəndir qəbrimin daşı*.

Nə zibasən ki, surət bağlamaz təsviri-rüxsarın,
Təhəyyür surət eylər, surətin çəkdikcə nəqqəsi.

Nola girdabi-qəm dersə, dili-sərgəştə dünyayə,
Sanır kim, cizginir aləm, kimin kim, cizginir başı*.

Sipehri-pürkəvakibdən degil dərdə dəvə mümkün,
Xəyal etmən verə tiryaki-zəhri-qəm, bu xəşxaşi*.

Bəqasi mümkün olmaz, olsa gər divari-ömründə
Məhü xurşiddən xiştü bina, əfləkdən kaşi.

Verər əmvatə chya badə, guya kim, çıxıb hər dün,
Sahr feyzi-Məsiha badəyə xümxanə xəffaşi.

Füzulini rəhi-eşqində əşkü ah edər rüsva,
Bələdir, hər kimin bir yolda qəmmaz olsa yoldaşi.

*

*

Tabi-suzi-sinədən əksilməsəydi göz nəmi,
Göz yumub-açınca seylabə verərdim aləmi.

Hər gözüm pürmövc dəryadır, o dərya üzrə kim,
Hər qaşımdır mövcdən bir sərnigun olmuş gəmi*.

Muyi-julidəmdədir cəm'iyyəti-əsnafi-qəm,
Mülki-sevdanın budur guya səvadi-ə'zəmi.

Hicr var, ey didə, vəsl əyyamı tökmə xuni-dil,
Saxla kim, əlbəttə, onun həm gələr bir gün dəmi.

Adəmidən çox olur zahir pərivəşlər, vəli
Az olur vaqə' pərivəşlərdə sən tək adəmi.

Vəsl yadilə, könül, söndürmə ahim atəşin,
Külbeyi-tarimdən ikrah etməsin hicran qəmi.

Ey Füzuli, qıldı canım rıştəsin pürpiçü tab,
Bir pərivəş dilbərin sevdəyi-zülfi-pürxəmi.

*

*

Məhşər günü görüm derəm ol sərvqaməti,
Gər onda həm görünməsə, gəl gör qiyaməti.

Tərki-mey etdin, ey könül, əyyami-gül gəlir,
Əlbəttə, bu işin çəkilib bir nədaməti.

Məcnun ki, padşahi-sipahi-vühuş idi,
Mən tək müsəxxər etmədi mülki-mələməti*.

Səhranəvərd ikən, mənə təsviri-Kuhkən,
Öyrətdi şəhri-əşqdə rəsmi-iqaməti.

Səngi-mələmət ilə çəkin çevrəmə həsar,
Əşkim fənyə verməsin əhli-sələməti.

Zahid, çox etmə tə'n mey üftadəsinə kim,
Çoxları yıxdı piri-müğanın kərəməti.

Qəm zülmətində bulmağa dərdü bəla mənə
Bəsdir, Füzuli, atəşi-ahim ələməti.

*

*

Mərhəm qoyub önərmə sinəmdə qanlı dağı,
Söndürmə öz əlinlə yandırdığın çirağı*.

Uymuş cünunə könlüm, əbrunə der məhi-növ,
Nə e'tibar ona kim, seçməz qaradan ağı*.

Qəddin qəmində sərvin sormağa zə'fi-halın,
Gülzardən kəsilməz irmaqların ayağı.

Dür tək dişin sözünü hər dəm eşitmək istər,
Bəhrin müdam onunçün sahilədir qulağı.

Zülfü siyəh sənəmlər olmuş sənənin əsirin,
Eşqində hər birinin öz zülfü boynu bağı.

Gər mişk dersə aşiq ol buyi-zülfə, saqi,
Tünd olma, bir qədəh ver, tər eyləsin dimağı.

Dövrən həvadisindən yox bakimiz, Füzuli,
Darül-əmanımızdır meyxanələr bucağı.

*

*

f Məni candan usandırdı, cəfadən yar usanmazmı?
Fələklər yandı ahımdən, muradım şəm'i yanmazmı?

f Qamu bimarınə canan dəvayi-dərd edər ehsan,
Neçün qılmaz mənə dərman, məni bimar sanmazmı?

— Qəmim pünhan tutardım mən, dedilər yarə qıl
rövşən,
Desəm, ol bivəfa bilmən, inanarmı, inanmazmı?

— Şəbi-hicran yanar canım, tökər qan çeşmi-giryanım,
Oyadar xəlqi əfğanım, qəra bəxtim oyanmazmı?

— Güli-rüxsarinə qarşu gözümdən qanlı axar su,
Həbibim, fəslı-güldür bu, axar sular bulanmazmı?

Degildim mən sənə mail, sən etdin əqlimi zail,
Mənə tə'n eyləyən qafil səni görgəc utanmazmı?

f Füzuli rindü şeydadır, həmişə xəlqə rüsvadır,
Sorun kim, bu nə sevdadır, bu sevdadən
usanmazmı?

*

*

Ləbin əksi gözüm yaşını mey tək laləgun etdi,
Zənəxdanın muradım dəstgahın sərnigun etdi.

Sənə əksin müqabil durduğiçün hüsn lafile
Onu cam içrə qeyrət qərqeyi-girdabi-xun etdi.

Özün nisbət qılırdı zülfünə zəncir hər saət,
Bu sövdalər onu sərhəlqeyi-əhli-cünun etdi.

Onun tək kim, pərişanlıq ziyasın artırır şəm'in,
Mənə cövrün ziyad olmaq, sənə meylim füzun etdi.

Müjən xəncərlərin könlüm basır bağına, vəhm
etməz,

Ona cadu gözün guya ki, tə'limi-fusun etdi.

Bəqayi-surəti-Şirin üçün tövfiq me'marı,
Binayi-eşqi-Fərhadın əsasın Bisütun etdi.

Füzulidən səbatü səbrü cövrü qəhr az istə
Kim, ol biçarəyi dərdü qəmin bihəd zəbun etdi.

*

*

Gördüm ol xurşidi-hüsnün, ixtiyarım qalmadı,
Sayə tək bir yerdə durmağə qərarım qalmadı.

Bir gün olmaz təl'ətin görmək müyəssər, ah kim,
Zərrəcə ol gül yanında e'tibarım qalmadı.

Pak qıldı surətimdən zə'f dəhr ayinəsin,
Öylə məhv oldum ki, bir zərrə qübarım qalmadı.

Qəm günü həmdəmlərim qərq oldular göz yaşınə,
Silməyə göz yaşimi bir qəmgüsarım qalmadı.

Ruzigarım xoş keçirdi, ah kim, dövrən dönüb,
Oldu əhvalım xərab, ol ruzigarım qalmadı.

Rahi-eşq içrə mənə ancaq fəna məqsud idi,
Şükr kim, məqsudə yetdim, intizarım qalmadı.

Ey Füzuli, el qamu əğyarım oldu yar üçün,
Suzi-dildən qeyri bir dilsuz yarım qalmadı.

*

*

Gecələr ta halimə gərdun təmaşa etmədi,
Tərk edib bidadını, bir mehr peyda etmədi.

Navəkin gör kim, yarub əşkim, tutar göz pərdəsin,
Ey deyən Musa əsası qət'i-dərya etmədi!

Hər dəmindən min Məsiha zindəyi-cavid olur
Sən edən izhari-e'cazi, Məsiha etmədi.

Aşyan ta rövzeyi-kuyində tutdu mürği-dil,
Keçdi tövfi-Kə'bədən uçmağə, pərva etmədi.

Hiç abid anmadı lə'lin ki, gözdən qan töküb,
Səcdədən durduqca, təğyiri-müsəlla etmədi.

Zə'fi-tale' kəsdi dünyadan nəsibin zahidin,
Yoxsa öz rə'yilə zahid tərki-dünya etmədi.

Etmədi eldən nihan bir gecə tövfi-kuyini
Kim, Füzulini sədayi-nalə rüsva etmədi.

*

*

Getdi əldən sənəmin sünbülü-mişkəfşani,
Yenə dövr etdi pərişan məni-sərgərdani.

Öylə mö'tad olubam atəşi-hicranına kim,
Görməsəm yandırar, əlbəttə, məni hicrani.

Göydə ahim yeli söndürdü çirağın günəşin,
Yerdə əşkim ayağa saldı düri-qəltani.

Göz bəyazınə çəkər lə'llərin surətini,
Dəmbədəm xameyi-müjgan ilə, bağrım qani.

Çıxdı can, kimsəyə izhar edə bilmən dərdim,
Nədəyin, ah, bu dərdin nə olur dərmani?

Ey sitəm daşını bidərdlərə zayə' edən!
Yapa gör bir neçə daş ilə dili-virani.

Versə can, yetməsə cananə, Füzuli, nə əcəb
Hər kişi kim, sevər öz cani üçün canani.

*

*

Könül, yetdi əcəl, zövqi-rüxi-dildar yetməzmi?
Ağardı muylı-sər, sevdayı-zülfi-yar yetməzmi?

Yetirdi başını gərdun ayağə bari-möhnətdən,
Xəyali-həlqeyi-geysuyi-ənbərbar yetməzmi?

Sənə yetdi əcəl peymanəsin nuş etməyə növbət,
Həvayi-çəşmi-məstü qəmzeyi-xunkar yetməzmi?

Yetər oldu qulağə bangi-rehlət dəhr bağından,
Nə durmuşsan, təməşayi-güli-rüxsar yetməzmi?

Yetər, cəm' eylə bari-mə'siyət, təğyiri-ətvar et,
Həya qıl, yoxmudur insafın, ol kim var, yetməzmi?

Hidayət mənzilinə yetdilər sə'yilə əqranın,
Zəlalət içrə sən qaldın, sənə ol ar yetməzmi?

Füzuli, demə yetmək mənzili-məqsudə müşküldür,
Tutan damani-şər'i-Əhmədi-Muxtar yetməzmi?

*

*

Yıxdı saqi bir əyağ ilə məni-əfkari,
Bir təpik eylədi viran bu kühən divari.
Gah mə'mur qılır badə məni, gah xərab,
Görünüz gah yapıb, gah yıxan me'mari.
Gün çıxınca saçaram gövhəri-əşk əncüm tək,
Gecələr yadimə gəldikcə məhi-rüxsari.
Dil yaxar dağ gözün fikri ilə hicr günü,
Bu çirağiləmi saxlar gecə ol bimari?
Yox özündən xəbəri kim ki, gəlir dünyayə,
Bəzmdən dışra qomaz piri-müğan hüşyari*.
Bizə çün qədr bulunmaz, çıxalım dünyadən,
Müştəri yox, necə bir bəklilyəlim bazari?
Qeydi-islam, Füzuli, sənə bir afətdir,
Bir həsar edə gör ondan özünə zünnari.

*

*

Yar qılmazsa mənə cövrü cəfadən qeyri,
Mən ona eyləməzəm mehrü vəfadən qeyri.

Ey deyən "qeyrə könül vermə", qanı məndə könül,
Səri-zülfündə olan bəxti-qəradən qeyri?

Qıldı Məcnun kimi çoxlar həvəsi-eşq, vəli
Doymadı ¹ dərdə, məni-bisəri padən qeyri.

Mişki-Çin zülfün ilə eyləsə də'va nə əcəb,
Nə olur üzü qara qulda xəfadən qeyri?*

Ləbinə çeşmeyi-heyvan deməzəm kim, ləbinin
Var bir canə yarar feyzi, bəqadən qeyri.

Hiç kim bilmədi təhqiqlə ağzın sirrini,
Sirri-qeybi nə bilir kimsə xudadən qeyri?

Ey Füzuli, bizə təqdir qəm etmiş ruzi,
Qılalım səbr, nədir çarə rizadən qeyri?

*

---

¹dözmədi.

*

Ey xoş ol günlər ki, rüxsarın mənə mənzur idi,
Çeşmi-ümmidim çiraği-vəslədən pürnur idi.

Qürb şövqi afiyətboxşi-təni-bimar idi,
Vəsl zövqi rahətəfzayi-dili-məhcur idi.

İzzətim şəm'i münəvvər, taleyim əzmi qəvi,
Dövlətim hökmü rəvan, eyşim evi mə'mur idi.

Daməni-iqbalimə gərdi-təərrüz yetməyib,
Çeşmi-hasid çöhreyi-cəm'iyyətimdən dur idi.

Adəm idim, qürbi-dərgahında bolmuşdum qəbul,
Mənzilim cənnət, meyim kövsər, ənisim hur idi.

Bəxt mətlubim müyəssər qılmağa məhkum olub,
Dəhr əsbabim mühəyya qılmağa mə'mur idi.

Hər dua qılsam, təvəqqüfsüz olurdu müstəcab,
Hər təmənnə eyləsəm, ehmalsız məqdur idi.

Hicr vəhmindən yetirməzdim küdurət könlümə,
Gərçi dövrünün müxalif gəzməgi məşhur idi.

Nola gər salsa Füzulini qəmi-hicranə çərx,
Vəsl əyyamında ol qafil ikən məğrur idi.

*

*

Ey, hər təkəllümüm xəti-səbzın hekayəti!
Virdim həmişə müshəfi-rüxsarın ayəti!

İrmiş səhih nəql ilə ərvahi-qüdsdən,
İsayə mö'cizi-ləbi-lə'lin rəvayəti.

Dil kişvərini qarət edərlərdi xublər,
Mən' etməsəydi şəhneyi-şövqün himayəti.

Bildim təriqi eşq xəternakdir, yəli
Mən dönməzəm bu yoldan, ölüm olsa qayəti.

Qəddin həlakiyəm, düşə bilmən ayağına,
Bir dərdə düşmüşəm ki, bulunmaz nihayəti.

Bəs kim, səni görəndə gedər məndən ixtiyar,
Gəlməz bəyanə möhnəti-eşqin şikayəti.

Şükr et, Füzuli, qılma fəğan, yar qılsa cövr,
Kim, əhli-eşqə cövrüdür onun inayəti.

*

*

Ey təğafül birlə hər saət qılan şeyda məni,
Vaqif ol kim, öldürər bir gün bu istiğna məni.

Zə'fim eldən yaşırıb, əhvalimi saxlar, vəli
Naleyi-biixtiyarımdır qılan rüsva məni.

Gər məni xunabeyi-əşkim nihan eylər, nə sud,
Qanda olsam, möhnəti-əşqin qılar peyda məni.

Valehi-zövqi-ləbi-meygunü çeşmi-məstinəm,
Saqiya, sanma xərab etmiş meyi-səhba məni.

Xali etmişdir məni məndən məhəbbət, dustlər,
Eyb qılın, görsəniz aləmdə bipərva məni.

Guşeyi-mehrab tutmuşdum, rəhi-zöhdü səlah,
Qoymadı öz halimə ol nərgisi-şəhla məni.

Ey Füzuli, bir sənəm zülfünə könlüm bağladım,
Çəkdi zənciri-cünunə aqibət sevda məni.

*

*

Ey saçın fikri qamu sevdalərin sərmayəsi!
Olmasın başımdən əksik sərvəddin sayəsi.

Baş qoyar hər sübhəmə xurşid xaki-payinə,
Bu səadətdən onun gəldikcə artar payəsi.

Sən səlamət kisvətin zivər qıl, ey əhli-sələh
Kim, mənə bəs muyi-julidəm cünun pirayəsi.

Görməmiş məhdi-zəmin bir tifi sən tək, ta fələk
Dəhr zalın qılmış ətfali-rəyahin dayəsi.

Bərqi-ahindən Füzulinin göyərdi bixəbər,
Dünlər əfğanilə bidar olmasa həmsayəsi.

*

*

Ey göz, ol nərgisi-xunxarə nigah etmə dəxi,
Ruzigarım qəmi-eşq ilə siyah etmə dəxi.

Ey gözüm yaşı, bu sərgəştəliyin tərkin qıl,
Sərvqamətlərə qət'i-səri-rah etmə dəxi.

Ey könül, ömrümü verdin yelə aşılıq ilə,
Baxma hər qönçələbü gülrüxə, ah etmə dəxi.

Baxma, ey can, xətü rüxsarına məhbublərin,
Ehtiyat eylə, günah üzrə günah etmə dəxi.

Qılma, ey eşq, mənə ərz pəriçöhrələri,
Surəti-halimi ləhv ilə təbah etmə dəxi!

Götür, ey nəfs, həvavü həvəsin aləmdən,
Hərzə-hərzə tələbi-rif'əti-cah etmə dəxi.

Ey Füzuli, meyü mə'suq məzaqın tərək et,
Özünü asiyi-dərgahi-ilah etmə dəxi.

*

*

Dün könül dildarə şərh-i-qəmi-pünhan etdi,
Cəm'ikən, könlünü bir parə pərişan etdi.

Yer tutam, derdi könül, nalə ilə kuyində,
Yetmədi bir yerə, hər necə ki, əfğan etdi.

Və'də verdi ciyərim qanın içə müjganın,
İntizar ilə bu həsrət ciyərim qan etdi.

Qəmzə tiğilə gözün könlümü yüz parə qılıb,
Hər birin bir hədəfi-navəki-müjgan etdi.

Qıldı mehrabə qaşın fikri fəqihi mail,
Gör necə kafiri, ol və'z müsəlman etdi.

Görəyin çox yaşasın didə ki, mərdümlük edib,
Qəm hücumində məni əşk ilə pünhan etdi*.

Ey əcəl, can təməin qılma Füzulidən kim,
Bir kəmanəbruyə çoxdan onu qurban etdi.

*

*

Qamətin xidmətinə sərvin əyilməz başı,
Nə bilir əhli-təriqin rəvişin ol naşi.

Ögünür didə ki, heyranəm əzəldən üzünə,
Oldu mə'lum bu lafında ki, çoxdur yaşi.

Əşk lə'li rəhi-eşqində tutubdur ətəyim,
Qorxuluqdur, necə salıb gedəlim yoldaşi?

Yetdi ol qayətə zə'fim ki, çəkər təsvirim
Hər zaman daireyi-heyrətə min nəqqəşi.

Möhtəsib, Tanrı üçün, gəl mənə çox vermə əzab,
Meyli-məscidmi edər meykədələr ovbaşi?

Kəsdi mən şiftədən əhli-səlamət yolunu,
Bəs ki, ətrafıma cəm'oldu məlamət daşi.

Ey Füzuli, nə bəla oxları kim, gəlsə mənə,
Səbəb ol qaşları yayın gözüdür, ya qaşi.

*

*

Buraxdı xakə hüsnün afitabi-aləmarayi,
Götürdü yer üzündən mö'cizi-lə'lin Məsihayı*.

İki gözdən rəvan etmiş sirişkim qamətin şövqi,
Əsayi-mö'cizi gör kim, iki bölmüş bu dəryayı*.

Bükülmüş qəddimi qurtarə gör qüllabi-zülfündən,
Xətadır, çəkməsin çox bağı çökmüş bir sınıq yayı.

Rüxün üzrə xəmi-əbruni görmək istərəm, əmma
İkən düşvar olur gün var ikən görmək yeni ayı.

Şərabi-nabə, lütf et, möhtəsib, qəhr ilə çox baxma,
Mükəddər qılma əksi-tirədən cami-müsəffayı.

Yedi gündür ol ayi görmədim, ahim şərarilə
Nola qılsam Bənatün-nə's ilə yeksan Sürəyyayı.

Füzuli, əşk seylilə pərişan olma, səbr eylə,
Ona həm var ola axir, tutub durarmı dünyayı?

*

*

Ayinə sevər candan rüxsareyi-canani,
Bir qayətə yetmiş kim, ayrılsa çıxar cani.

Fəryad ki, əks oldu ol kim görəyim derdim,
Ayineyi-rüxsarın lövhi-dili-heyvani.

Ol çahi-zənəxdanda derdim görərəm könlüm,
Könlümdə görər oldum ol çahi-zənəxdani.

Azadələrin könlün cəm'etmiş ikən qəflət,
Təprətmə səba, billah, ol zülfi-pərişani.

Yarə qəmi-pünhanım izhar edə bilməzdim,
Şadəm ki, rəvan oldu gözdən cigərim qani.

Dərdü qəmi-pünhanım fəhm etdi el ahimdən,
Yüz ah ki, faş oldu dərdü qəmi-pünhani!

Hicran gecəsi görgəc duzəx ələmin, bildim
Kim, ruzi-qiyamətdir yarın şəbi-hicrani.

Candan keçəli buldum rahət qəmi-ələmdən,
Xoş hikmət ilə buldum ol dərdə bu dərmani.

Yarəb, nə səbəbdəndir kim, hiç əsər qılmaz
Dildarə Füzulinin fəryad ilə əfğani.

*

*

Aldı gülzar içrə su əksi-üzari-alini,
Çəkdi güllər surətin, mənzur edib timsalini.

Adın etmiş gün, alıb bir əks mir'ati-fələk,
Sübh göstərdikdə sən rüxsari-fərrüxfalini*.

Şərhə bir gün qıldığın bidadi çəkməz həşrədək,
Ol mələk kim, yazmaq istər nameyi-ə'malini*.

Seyli-xun xalın xəyalilə pəzub göz mərdümün,
Mərdüm etmiş çeşmi-xunbarə xəyali-xalini.

Mürği-dil qalmadı kim, seyd olmadı, ey şuxçeşm,
Sakin et pərvəzdən şəhbazi-mişginbalini.

Qoymadın bir kimsə cövrün çəkməyə, rəhm et
dəmi,
Mən'qıl xunrizlikdən qəmzeyi-qəttalini.

Qəm günü üstümdə səndən qeyri yox, ey dudı-ah!
Lütf qıl, məndən götürmə sayeyi-iqbalini.

Ey Füzuli, bəs ki, qəmnak oldu əhvalın sənin,
Qəmdən ölsən, hiç kim sormaz dəxi əhvalini.

*

*

Göz qarası əşki-gülgunimdə xalın sədqəsi,
Əşki-gülgunim guli-rüxsari-almın sədqəsi.

Dudı-ahimdən qararmış zarü sərgərdan tənim,
Atəşin rüxsar üzə mişkin hilalın sədqəsi.

Şövqi-vəslin yandıran naqis vüçudum, mah tək
Zərrə-zərrə afitabi-bizəvalın sədqəsi.

Aşiyani-təndə mürği-ruhi etmən tərbiyət,
Olmasa pərvanə tək şəm'i-cəmalın sədqəsi.

Hicrinə başım fəda olsun ki, canım almadın,
Etdim axir müjdeyi-zövqi-vüsalın sədqəsi.

Yusifi-gümgəştə kimdir kim, sənə manənd ola?
Yüz ona manənd hüsni-bimisalın sədqəsi.

Əfv edər xidmətdə hər nöqsanımız piri-müğan,
Ey Füzuli, canımız əhli-kəmalın sədqəsi.

*

*

Q Ə S İ D Ə L Ə R

*

*

Bir gün ki, dey əlamətin etmişdi aşıkar,
Tutmuşdu üz füsürdəliyə təb'i-ruzigar.

Badi-xəzan yetib hərəkəti-şəni'ilə,
Hər yan dirəxt rəxtini etmişdi tarimar.

Sərsər hücumu qarəti-bustanə əzm edib,
Əslilə qoymamışdı ağaclarda bərgü bar.

Bərgini şaxi-gül yelə vermişdi sərbəsər,
Yə'ni təcəmmülünə cahanın nə e'tibar?!

Teyy qılmış idi səbzə büsatını busitan,
Yə'ni ki, mö'təbər degil əsbabi-müstəar.

El böylə fəslərdə təmənnayi-künc edər,
Mən eylədim səba kimi gülşən yana güzar.

Bir bağə düşdü rəhgüzərim, gördüm onda cəm'
Tərtibi-eyş qılmağa əsbab hər nə var.

Dolmuş qədəh şərab ilə gəlmiş ərayə kim,
Gər lalə getdi isə, mənəm şəm'i-laləzar.

Minayi-səbz lütlə durmuş əyağə kim,
Gər qönçə fani oldu, mənə ömri-payidar.

Gəlmiş kəbab dövrə və söylər ki, ey qədəh,
Hərgiz tutarmı xidməti-yaran edən qərar?

Hər türfə nəxl bərgi-xəzan ilə bağlamış,
Meyli-imarət eyləyibən taqi-zərnigar.

Yığmış fəzayi-bağə xəzan bərgi xiştlər,
Guya həva hücuminə tutmaq dilər həsar.

Əlqissə, ol büsatdə mən gərmi-şövq olub,
Aldım mətai-zövq, verib nəqdi-ixtiyar.

Oldum t mam q r qeyi-dəryayi- v nq  zövq,
Tutdum təriqi-rabiteyi- ql n kənar.

Hər d m bir iltifat  fəda eylədim xirəd,
Hər ləhzə bir h v sd  nisar eylədim v qar.

Hər kim  yağ sundu mənə, mən  yağın 
Cinsi-h vas  nəqdi-xirəd eylədim nisar.

 rvahi-q ds bəzmi imiř, onu bilmədim,
Mən m st  bixud oldum, olar qaldı huřyar.

Bihuř d řm ř m m t ğ yyir mizac ilə,
Qafil ki, leyldirmi ke on dövr, ya nəhar.

Olmuř h cumi-hadisədən huř m nh zim,
Qılmıř səfayi-əql meyi-tir d n f rar.

Bir l hzeyi ki, seyq li-idraki-müstəqim
Nagəh götürdü ayineyi-t b'd n q bar.

Açdım g z m  görmədim ol b zmd n əsər,
H qqa budur təbiəti-dünyayi-bim dar.

Qılmaz qamu q ziyy d  əmrinə m st dam,
Olmaz c mii- mr d  b nyadi  st var.

Gördüm yerim fəzayi-b sati-s rur ikən,
Olmuř m ziqi-m zb leyi- cz  inkisar.

H ms hb tim c ma ti- hli-qəbul ikən,
Olmuř n dim  h mn f sim neçə mur  mar.

Cismim cəfayi-řidd ti-b rd ilə natəvan,
Bařım bəlayi-hadis  dařıyl  s ngsar.

Əhli-cəfa tənimdə olan kisv tim alıb,
Qoymuř məni b r hn v  l rzan  xar  zar.

Nə bir rəfiq kim, ola ol dəmdə d stgir,
Nə bir  nis kim, ola ol q md  q mg sar.

İz d  z m  bağlamıř  bvabi-r hm tin,
Yə'ni budur n hay ti- syani-bad xar.

Çox badə bəzmi-dövrdə nuş etmişəm, vəli
Mən hiç meydə görməmişəm bu sifət xumar.

Həm zillət ilə dərgəhi-xaliqdə münfəil,
Həm heyrət ilə xəlq arasında şərmsar.

Dövrənə eylədim bu müsibətdə e'tiraz:
— Key çərxi-bimürüvvətü bəd əhdi-nabəkar.

Bir ömrdür ki, məcməi-əhli-kəmalda
Eysü nişat ilə içirəm cami-xoşgüvar.

Hərgiz özümü görməmişəm böylə bişüur,
Hərgiz özümü görməmişəm böylə xaksar.

Meyxanələr mücaləsətindən alıb sürür,
Mey təb'imə olurdu fərəhbəxşü sazkar.

Hala nə vaqə' oldu ki, verdin bu gün mənə,
Nöqsani-irzü malü şikəsti-təni-figar?

Dövrən cavab verdi məni-natəvanə kim:
— Ey xəstə! Bu müsibətə səbr eyləgil şüar!

İzai-cismü can nəsihətdürür sənə,
İdrak əhlisən, bu nəsihətdən etmə ar!

Aldanma mey nişatinövü demə dəmbədəm
Kim, nişə böylə onu həram etdi kirdgar?

Hər əmrü nəhyə ibrət ilə e'tibar qıl,
Hər işdə e'tibarı şüar eylə zinhar!

Dəf'oldu ol müsibətü ondan əyan olan,
Təhqiqi-sirri-hikməti-həq qıldı paydar.

Gər getdi rəxt, nəxl kimi qılma iztirab,
Səbr et ki, ol küdurətə həm yoxdu e'tibar.

Bu rəsmdir, bürəhnə olub qışda hər dirəxt,
Təcdidi-kisvət eyləmək əyyami-növbəhar.

Sən həm nihali-növrəsi-gülzari-eşqşən,
Gər getdi bərg, xatirinə yetməsin qübar.

Kəsmə bəhari-lütfü kərəmdən ümidini,
Təccidi-rəxti-tazəyə olgil ümidvar.
Cüz'i xəsarət ilə məlul olma, şükr qıl,
Bəg xaki-dərgəhinə fəda böylə səd həzar.

*

Bu bəhri-nilgun min mövc hər saət əyan eylər,
Ülül-əbsarə bir-bir kəşfi-əsrari-nəhan eylər.

Nişani-kəsrəti-əşya dəmadəm əhli-təqlidə
Rümuzi-nüqtəyi-tövhid-i-həq xatirnişan eylər.

Bəyani-macərayi-masələf hal əhlinə bir-bir
Zəbani-halilən keyfiyyəti-qüdrət bəyan eylər.

Tənə'ümdə qürurü fəqrədə hirman şüar etmə
Ki, hikmət bu iki halətdə xəlqi imtəhan eylər.

Verir fəqr içrə şükr əhlinə qədri — Musiyi-İmran,
Tənə'üm içrə tərək əhlin Süleymani-zəman eylər.

Xoşa ol kim, bilib fəqri tənə'üm, mülki-dünyanın
Yoxun eylər təsəvvür varü varın yox güman eylər.

Ziyanü sudini dəhrin fəna fəhm eyləyən arif,
Həyatın sud sövdasilə sərf etsə, ziyan eylər.

Yamanlıq, yaxşılıq keyfiyyətin mə'lum edən aqıl,
Yamanlıq edənə yaxşılıq etməzsə, yəman eylər.

Fələk guya degil əhli-fərasət kim, fəna əhli
Cəfasından onun peyvəstə fəryadü fəğan eylər.

Mən ondan istərəm tə'zimü təkrimü təvanalıq,
Məni gün-gündən ol zarü zəifü natəvan eylər.

Tənimdə zə'fədən bir üstüxan qalmışdurur, gərdün
Müdam ol üstüxani qəm xədənginə nişan eylər.

Nəçün kim, xakidani-ələmi-süflidə adətdir,
Kəmandar ox atan saət nişanın üstüxan eylər.

İrişməz kimsədən əhvalimə feyzi-nəzər, bəs kim,
Məni zə'fi-bədən daim nəzərlərdən nəhan eylər.

Könül viranəsin mə'mur qılmaq qəsdinə çeşmim
Üzarim üstünə cədvəl çəkib, sular rəvan eylər.

Biəyni eylə kim, cədvəl çəkib sular qılıb cari,
Əmiri-kamiran viranə yerlər abadan eylər.

Məhi-ovci-səxa Əlvənd bəg, kol mə'dələt pişə
Ki, ədli hər zaman ruhi-Rəsuli şadman eylər.

Zəhi saleh ki, daim iqtidayi-əməri-mə'rufun
İtaət əhlini asibi-duzəxdən zəman eylər.

Ona qılsın itaət, buyruğıylən eyləsin taət
Qiyamət vəqti hər kim meyli-gülzari-cinan eylər.

Verir Qur'an yerinə sihhəti-təat əgər zahid,
Namaz içrə duayı-dövləti virdi-zəban eylər.

Əgər tə'lim versə surəti-divarə əhli-dil,
Qılıb kamil qamu mə'nidən onu nüktədən eylər.

Əya pakizə əxlaqü fələkqədrü mələksirət
Ki, hər nakamə yetmə, iltifatın kamiran eylər.

Bahar əyyaminə gər feyzi-əxlaqın əsər salsə,
Havasini qılır canbəxşü əbrin dürfəşan eylər.

Xəzan fəslini gər təb'i-lətifin tərbiyət qılsa,
Tökər altun vərəqlər, adını bərgi-xəzan eylər.

Kəməli-himmətin çün mülk tə'mirinədir sai,
Qamu səhraləri, əlbəttə, bağü busitan eylər.

Bu gündən sonra qalmaz hiç viran mülk, heyranəm
Ki, cügd abad yerdən qaçsa xanda aşıyan eylər?

Bu gündən sonra səhralər olur mərdümnüşin, yarəb,
Əgər vəhşi gəlib ram olmasa, qanda məkan eylər?

Verir tə'mir mülki-bayirə barani-ehsanın,
Nəçük kim, abi-Xizr əmvatı həyyəi-cavidan eylər.

Sənə təət yetər ancaq bu kim, daim həvadisdən
Xələyiq hifzini məhruseyi-əmnü əman eylər.

Xudavənda, sənə mənsəbdür əhkami-şər'iyyə
Nəçük gərdun mənə dövründə cövri-bikəran eylər.

Nə heyf etdim ona kim, dönə-dönə heyf alır
məndən,
Nəsin öldürmüşəm kim, ləhzə-ləhzə qəsdi-can
eylər?

Günahsız bağrımı qan eylədi, caizmidir böylə
Rizayi-həqq üçün bir sor ki, nahəqq nişə qan eylər?

Füzulidən götürmə sayeyi-əltafü ehsanın,
Kəməli-ədlini zikr ilə məşhuri-cəhan eylər.

Ümidim var kim, ta asimandır dövrlən dair,
Sənin rə'yincə olsun dövrlər kim, asiman eylər.

*

Bu sürahi məsələ, bir sənəmi-rə'nadır
Ki, dəmadəm tərəbəngizü nişatəfzadır.

Sərv tək qaməti-dilcu ilə üşşaqfirib,
Şəm'tək pərtövi-rüxsar ilə bəzmaradır.

Gülbüni-baği-tərəb, qönçeyi-gülzari-fərəh,
Gül kim ondan açılır, cami-meyi-səhbadır.

Rəngi-zərdü meyi-sürxün görən eylər heyrət
Ki, xəzan içrə əcəb bu, nə güli-həmradır!

Gah həmsilsileyi-aşiqi-xunindil olub,
Boynu zənciri-cünun qeydi çəkən şeydadır.

Gah yüz aşiqi-şeydayi qılıb məstü xərəb,
Eyləməz hiç tərəhhüm, işi istiğnadır.

Bəzm üçün hər tərəfin türfə igidlər tutmuş,
Sanasan xəl'əti-zərbəft ilə bir mirzadır.

Batini-safilə bir sufiyə bənzər ki, müdam,
Səcdəsində əsəri-sidqü səfa peyğədir.

Kəhrübayi don ilən bir büti-sərkəşdir kim,
Cilveyi-naz ilə şəh məclisinə zibadır.

Ol şəhənşah ki, feyzindən umar kam müdam,
Bəzmi-vəhdətdə əgər Xizrü əgər İsadır.

Çəkəri-çəkəri fəğfur ilə xaqan oluban,
Bəndeyi-bəndəsi İsgəndər ilə Daradır*.

Cəmi Cəmişid deyil bəzmdə həmtası onun,
Sərvəri-bibədəlü xosrovi-bihəmtadır.

Xani-adil həm onun pərtövi-iqbalından
Bir əsər tapdı ki, sahibnəzərü binadır.

Nəş'eyi-zövq bulan cami-rizasından kam,
Bəzmi-eşqində qamu ömr qədəhpeymadır.

Ey Füzuli, dünü gün eylə dua sidq ilə kim,
Ola bu dövlətü iqbal ilə ta dünyadır.

*

Vəh nədir ol tairi-fərxəndəbalü tizpər
Kim, olur bir türfə ayin ilə hər dəm cilvəgər?

Ağzı açıq, çıxmaz avazı, ayağı yox, yürür,
Can iləndir seyri, amma demək olmaz canəvər.

Bir dəmirdən daşlu divar ilə müstəhkəm həsar,
Bir əsasi-qir ilən qaim, binayi-mö'təbər.

Yengi aydır hey'əti, amma yeni aylar kimi
Bədr olmaz, necə kim, göy üzrə sərgərdan gözər.

Adəti uçmaqdır, amma quşların əksi müdam,
Uça bilməz müsttəsil balü pəri olmasa tər.

Gəh Zəkərya kimi çəkmiş çox cəfalər bıçqıdan,
Gəh büti-Azər kimi olmuş giriftari-təbər*.

Boynu bağı bir qara quldur həvasi qaçmağa,
Bulduğun alıb qaçar, saxlamasan şamü səhər.

Bir mübəssirdir ki, daim dideyi-heyrət açıb,
Asiman təhqiqi-əhvalinə salmışdır nəzər.

Sayılr pəhlulərinin üstüxani zə'fdən,
Böylə zə'f ilən ağır yüklər çəkər, eylər hünər.

Yerdə gəzməz vəhş tək, amma yürür ondan rəvan,
Göydə uçmaz teyr tək, amma uçar ondan bətər.

Gər bükülmüşdür qədi, eyb eyləmən, bir pirdir,
Nuh dövründən verər bir-bir, sual etsən, xəbər.

Baş açıb yağmurlara, suya batırmış kisvətin,
Yaş uşaqdır, lövhi sadə, hiç bilməz xeyrü şər.

Canı yox, lakin rizayi-xəlq hasil qılmağa
Gəh aşağı, gəh yuxarı yüngürüb canlar çəkər.

Divə bənzər, gəzdirər başda Süleyman xəttini,
Yoxsa kandır, saxlanır köksündə qiymətli gühər?

Yoxsa zövrəqdir, onu qılmış mürəttəb seyr üçün
Veys bəy həzrətləri, ol şəhriyari-namvər!

Ey bəqayi-izzü cahin mucibi-təmkini-mülk,
Vey sənayi-lütfü qəhrin mənşəi-nəf'ü zərər.

Xaki-payindən əgər bir zərrə tapsaydı sədəf,
Bəsləməzdi irtifai-qədr üçün mütləq gühər.

Eylə əmniyyətdir əyyamında kim, mün'implərin,
İşrət israfından özgə malına yoxdur xətər.

Tişeyi-bənnayə derdi ərreyi-nəccar dün:
Zülmümüzdən həm həcər asudə oldu, həm şəcər.

Eylə kim, ədlün zərər rəsmi götürdü mülkdən,
Ehtiyat üçün gərəkməz kimsəyə divarü dər.

Düşmənin məğlub olub daim zəfər bilməz nədir,
Sən qaçan kim, əfv qilsən, ol sanır onu zəfər.

Yol aparsaydı sənin ehsanına bir zərrəcə,
Afitabın minpətin çəkməzdi nur üçün qəmər.

Zövq üçün şövqün tapıb sərməst olan ariflərə
Hacət olmaz cami-mey içmək, sənin şövqün yetər.

Şami-bəzmin eylə rövşəndir ki, hər kim şəm'tək
Tapsa onun zövqünü, qılmaz təmənnayi-səhər.

Vəsi-zatin həddən əfzundur, şəha, mə'zur tut
Kim, qılır ibram xəvfindən Füzuli müxtəsər.

Var ümidim, ta bu dərya üzrə kəştiyi-hilal
Gah gəşti-xavər eylər, gah seyri-baxtər.

Baxtərdən xavərə olsun səlayi-sövlətin,
Şöhrətindən olmasın xali fəzayi-bəhrü bər.

*

Qönçə bağı dəhr bidadilə əvvəl qan olur,
Sonra yüz lütf ilə könlü açılır, xəndan olur.

Qətrei-baran ki, bir müddət sədəf həbsin çəkər,
Yox ikən qədri, tapıb qiymət düri-qəltan olur.

Danə torpaq içrə şiddət çəkdiğiçün neçə gün
Baş çəkib xərmənlənir, arayışi-bustan olur.

Qəhrdən ikrah edənlər lütfə olmaz müstəhəq,
Müstəiddi-dərd qıanlar qabili-dərman olur.

Möhnətə səbr eyləyən rahat tapar, çün Yusifə
Səltənət təxtinin əvvəl payəsi zindan olur.

Gər riza olsa qəzayə müşkül olmaz hiç hal,
Arifə, səbr ilə, hər müşkül ki var, asan olur.

Fe'ldir əsli-rizayi-həq nə kim, əslü nəsəb,
Xaki-fərmanbər bəşər, asi mələk şeytan olur.

Sairi-məxluqdən bir kimsə olsa pakdil,
Əhli-beytin firqəsindən sayılır, Səلمان olur.

Xah seyyid, xah ami kam tapmaz biədəb,
Fe'li müstəhsən olan, müstövcibi-ehsan olur.

Yüz məşəqqət çəksə, kami-dil tapar əncami-kar,
Hər kimin aləmdə mövlası Şəhi-mərdan olur.

Tirə olmaz raströv gər çəksə bəndi-ahənin,
Raströv tirü xədəngin zivəri peykan olur.

Tablei-fərman edər hökmünə cümlə aləmi,
Mürtəza hökminə hər kim tablei-fərman olur.

Ol şəhənşəh kim, əgər bir murə qılsa iltifat,
Mur hökm eylər, Süleyman üstünə sultan olur.

Ol imami-dinü dünya kim, onun düşmənlisi
Müşrikin dininə dünyasına nöqsan olur.

Daş olur aslan, əgər qəhr ilə qılsa bir nəzər,
Hökm qılsa, düşmənin qəsdinə daş aslan olur.

Zərreyi mehri-rüxündən tapsa pərtöv asiman,
Asiman üzrə tamam əncüm məhi-taban olur.

Feyzi-lütf ilə əgər insanı etsə tərbiyə,ət,
Qədr ilə insan mələk nisbət əzimüşşan olur.

Vər mələk həm tapsa eyni-iltifatından nəzər,
Əqli-kamil kəsb edib, əlbəttə, bir insan olur.

Lütfü qəhrindən tapar müqbil əta, müdbir cəza,
Qət'ü fəsli-həşr üçün ol ləhzə kim, divan olur.

Kövsəri-cənnət onun hökmündədir ol vəch ilə
Cümlə nəslindən həmin Adəm ona mehman olur.

Nuh onun sənduqinə kəşti tək aparmış pənah,
Ehtiyat eylər ki, nəgəh bir dəxi tufan olur.

Gərçi İsmailə qurban göydən enmiş qədr için,
Həq bilir, qədr için İsmail ona qurban olur.

Mö'cizi bir gülşəni-pakizədir kim istəsə,
Əndəlib ol gülşənə Davudi-xoşəlhan olur.

Hər kim iklas ilə xaki-mərqədindən zərreyi
Alsa, onunla təbəbət eyləsə, Loğman olur.

Dusti gər mə'siyət qılsa olur qüfranpəzir,
Düşməni min taət etsə, mucibi-üşyan olur.

Sayeyi-lütfü kərəm gər salsa xaki-tirəyə,
Cirmi-xaki-tirə rəşki-rövzeyi-rizvan olur.

Əql kim, qəvvəsi-dəryayi-kəmali-elmdir,
Cövhəri-zatın təsəvvür eyləsə, heyran olur.

Fəhm kim, səyyahi-iqlimi-diyari-dərkdir,
Vadiyi-idrakini seyr etsə, sərgərdan olur.

Dövri onun ali əshabindən almaz ruzigar,
Dövr onunundur, devrilən hər necə kim, dövrən olur.

Qəsri-vəsfinin binasının qılsa me'mari-xirəd,
İzzü cahü dövlətü iqbal dörd ərkan olur.

Ol sipehri-dövlətü iqbaldən yüz döndərə
Dövlətü iqbal hər kimdən ki, rugərdan olur.

Var ümidim feyzi-dövlətdən, Füzuli, kim, müdam
Ta dilimdə qüvvəti-nitqü tənimdə can olur.

Dəm uram övsafi-övladi-Əlidən necə kim,
Madihi-ali-Əli müstövcibi-qüfran olur.

*

Mən kiməm? — Bir fəqiri-bisərə pa,
Kəmtərin bəndəvü kəminə gəda.

Sairi-kargahi-səbrü sükun,
Saliki-şahrahi-fəqrü fəna.

Nə mizacimdə irtikabi-qürur,
Nə fəalimdə ehtimali-riya.

Künci-üzlətdə fəqrü faqə ilə,
Olmuşam eylə məhv kim, məsələ:

Mərkəzi-xaki etsə zirü zəbər,
Bulamaz gərdimi nəsimi-səba.

Əzl qılmış məni əməllərdən
Amili-karxaneyi-dünya.

Qılmazam kərü bari-aləmə meyl,
Çəkməzəm əzli nəsb üçün qovğa.

Mənə vermiş cahan qamu fəqrin,
Nola ursam cahanə istiğna.

Aləmi-üzlətin yeganəsiyəm,
Qafdən-qafə yox mənə həmta.

Surətim fəqrü sirətim mün'im,
Heyrətim murü himmətim ənqa.

Rif'əti-qədrim iltifat etməz
Gər Süleyman qılırsa ərz əta.

Faniyi-mütləqəm, qəbul etmə
Minnəti-Xizr ilə zülali-bəqa.

Deməzəm vəhşiyəm, təbiət ilə
Talibi-zövqi-söhbətəm, əmma

Bir diyar içrəyəm ki, xəlqindən
Eyləməz hiç kim mənə pərva.

Kimsə yox dərdim eyləyim izhar,
Eyləyim ondan iltimasi-dəva.

Lə'lvəş daş içindədir vətənim,
Gül kimi, xarı qılmışam mə'va.

Dün bu hal ilə məhvi-heyret ikən,
Gəldi bir qasidü gətirdi mana

Bir əcəb nameyi-fərəhtə'sir,
Məhz hüsni-ibarətü imla.

Zahiri dilpozirü feyZRəsan,
Batini feyzbəxşü ruhəfza.

Nəqşi-xəttində iltəfi-surət,
Tərzi-ləfzində əşrəfi-mə'na.

Cilvəgahi-nəzərdə hər ləfzi,
Bir pəripeykəru mələksima.

İşvəvü şivəvü kirişmə ilə
Dil edər seydü əql edər yəğma.

Fəhm qıldıqda hüsni-məzmunun,
Qıldım onda sürurlər peyda.

Bəndeyi lütf birlə yad etmiş
Həzrəti-seyyidi-xocəstəliqa.

Ol fələkqədr kim, ona vermiş
Hikməti-həq kəməli-sidqü səfa.

Zati-paki cəmi-aləmdən
Şərəfi-rütbə ilə müstəsna.

Feyzi-elmi-ifadəyi-bəşəri
Ona ərvahi-qüdsdən ilqa.

Əslidir nuri-paki-müstəfəvi,
Hökmüdür rövnəqi-sərir-i-qəza.

Elmidir baisi-rəfahəti-xəlq,
Fe'lidir mucibi-rizayi-xuda.

Az olur bir arada cəm olmaq
Hökmü elmü səyədətü təqva.

Mir Seyyid Məhəmmədi -qazi,
Mənbəi-elmü helmü cudü səxa.

Ey qəzahökm kim, müyyəsərdir
Zatinə iqtidari-izzü əla.

Güli-gülzari-itrəti-nəbəvi,
Çəmənərayi-milləti-Zəhra.

Nuri-çəşmi-təmamiyi-sadat,
Müqtədayi-cəmi-əhli-zəka.

Mənə təqsir hökmün etmişsən,
Demək olmaz bu hökmə hökmi-xəta.

Leyk bir bəndeyi-həqirəm mən,
Əməlim əhli-xeyrə xeyr-dua.

Sahibi-üsrətəm, mənə nə düşər
Kim, olam həmnışini-əhli-qına.

Məhzi-cəhləm, mənə nə nisbətdir
Ki, qılam meyl söhbəti-füzəla.

Gərçi əflakə rəğbət eylər xak,
Yetməz ə'layə rütbeyi-ədna.

Lütf səndən mənə münasib ikən,
Məndən olmaq mütaləbət nə rəva?

Ey Füzuli, bu növ də'vadə
Məsləhətdir tutam təriqi-riza.

Hal müşküldür onda kim, bir ola
Sahibi-hökmü sahibi-də'va!

Var ümidim ki, ta müəssirlə
Sabitü sayir ola ərzü səma.

Ola hökmi-qəza ilə baqi
Qaziyi-qaziyi-xocəstəliqa.

*

Saçma, ey göz, əşkdən könlümdəki odlarə su
Kim, bu dəklü tutuşan odlara qılmaz çarə su.

Abgundur günbədi-dəvvar rəngi, bilməzəm,
Ya mühit olmuş gözümdən günbədi-dəvvarə su.

Zövqi-tiğindən əcəb yox olsa könlüm çak-çak
Kim, mürur ilə buraxır rəxnələr divarə su.

Vəhlən söylər dili-məcruh peykanın sözün,
Ehtiyat ilə içər hər kimdə olsa yarə, su.

Suya versin bağiban gülzarı, zəhmət çəkməsin,
Bir gül açılmaz üzün tək, versə min gülzarə su.

Oxşada bilməz qübarini mühərrir xəttinə,
Xamə tək baxmaqdan ensə gözlərinə qarə su*.

Arizin yadilə nəmnək olsa müjganım, nola,
Zaye olmaz gül təmənnasilə vermək xarə su.

Qəm günü etmə dili-bimardən tiğın diriğ,
Xeyrdir vermək qaranqu gecədə bimarə su.

Mən ləbin müştəqiyəm, zöhhad Kövsər talibi,
Netəkim məstə mey içmək xoş gəlir, hüşyarə su.

İstə peykanın, könül, hicrində şövqüm sakin et,
Susuzam bir göz bu səhradə mənimçün arə su.

Rövzeyi-kuyinə hərdəm durmayıb eylər güzar,
Aşiq olmuş, qaliba, ol sərvi-xoşrəftarə su.

Su yolun ol kuydən topraq olub tutsam gərək,
Çün rəqibimdir, dəxi ol kuyə qoyman varə su.

Dəstbusi arizusun dan ölərsəm, dustlər,
Kuzə eylin torpağım, sunun onunla yarə su.

Sərv sərəkəşlik qılır qümri niyazından, məgər
Damənin tuta, əyağınə düşə, yalvarə su.

İçmək istər bülbülün qanın, məgər bir rəng ilə,
Gül butağının mizacına girə, qurtarə su.

Tinəti-pakini rövşən qılmış əhli-aləmə,
İqtida qılmış təriqi-Əhmədi-Muxtarə su*.

Seyyidi-növ'i-bəşər, dəryayi-dürri-istifa
Kim, səpibdir mö'cüzati atəşi-əşrarə su.

Qılmaq üçün tazə gülzari-nübüvvət rövnəqin,
Mö'cüzündən eyləmiş izhar səngi-xarə su*.

Mö'cüzü bir bəhri-bipayan imiş aləmdə kim,
Yetmiş ondan min-min atəşxaneyi-küffarə su.

Heyrət ilən barmağın dişlər, kim etsə istima',
Barmağından verdiyin şiddət günü ənsarə su.

Dusti gər zəhri-mar içsə olar abi-həyat,
Xəsmi su içsə dönər, əlbəttə, zəhri-marə su.

Eyləmiş hər qətrədən min bəhri-rəhmət mövcüz,
Əl sunub vurğac vüzu üçün güli-rüxsarə su.

Xaki-payinə yetəm der, ömrlərdir müttəsil
Başını daşdan-daşa vurub gözər avarə su.

Zərrə-zərrə xaki-dərgahinə istər sala nur,
Dönməz ol dərgahdən, gər olsa parə-parə su.

Zikri-nə'tin virdini dərman bilir əhli-xəta,
Eylə kim, dəf'i-xumar üçün içər meyxarə su.

Ya həbibullah! Ya xeyrül-bəşər! Müştəqinəm,
Eylə kim, ləbtəşnələr yanıb dilər həmvarə su.

Sənsən ol bəhri-kəramət kim, şəbi-me'racdə
Şəbnəmi-feyzin yetirmiş sabitü səyyarə su.

Çəşmeyi-xurşiddən hər dəm zülali-feyz enər,
Hacət olsa mərqədin təcrid edən me'marə su.

Bimi-duxəx, nari-qəm salmış dili-suzanimə,
Var ümidim əbri-ehsanın səpə ol narə su.

Yümni-nə'tindən gühər olmuş Füzuli sözləri,
Əbri-nisandan dönən tək lö'löi-şəhvarə su.

Xabi-qəflətdə olan, bidar olanda ruzi-həşr
Əşki-həsrətdən dolanda dideyi-bidarə su.

Umduğum oldur ki, ruzi-həşr məhrum olmayam,
Çəşmeyi-vəslin verə mən təşneyi-didarə su.

*

Çəkər birəhmlər yanında hər saət zəban xəncər,
Günahım sabit eylər, ölməyim xatirnişan xəncər.

Zülali-vəslinə ləbtəşnəyəm bir türki-bədxuyin
Kim, ondan qətreysi-ab istəsəm, darta rəvan
xəncər.

Verir pərvanə öz canın sənə çün ixtiyar ilə,
Nə hacət şö'lədən, ey şəm', çəkmək hər zaman
xəncər?

Həzər qıl, gəzmə çox pərvasız, ey bülbül ki,
qətlinçün
Tikəndən daməni altında qılmış gül nihan xəncər.

Müjən qanım töküb, qəmzən alır canım, acəb
sanma,
İşidir töksə qan ox, adətidir alsa can xəncər.

Qaşınla gözlərindir hər tərəf, ya bir niza'üzrə
Çəkibdir bir-birinə iki sərxoş türkman xəncər?

Xəyali-qəmzən ilə bəs ki, rahat getdi cismimdən,
Sanasan pəhluyi-çakimdədir hər üstüxan xəncər.
İlətsəm xəncərin şövqini qəbrə, hər bahar olğac
Olur səbzə yerinə xaki-qəbrimdən əyan xəncər.

Qucar zərrin kəmərlə belini, vəh bu nə tale'dir
Ki, altun qüvvətilə böylə olmuş kamiran xəncər!

Xəyali gözdədir, kirpiklərin dəprətmə, ey mərdüm,
Ədəb şərti deyil mehmanə çəkmək miziban xəncər.

Göz açıb busitanə xətti-səbzinsiz nəzər qılsam,
Görünür gözlərimə səbzeyi-hər busitan xəncər.

Dəhanın yox demişlər, söylə bu göftar qandandır,
Belin peyda deyil, de qanda tutmuşdur məkan
xəncər?

Məhali-əqlidir kim, ola müjganın kimi xuni,
Əgər ustad əlindən su yerinə içsə qan xəncər.

Rüxi-zərdim salıbdır xəncərin güzgusinə əksin,
Və ya simin əlində dutduğundur zərnişan xəncər.

Zəbani-tiz ilə ortaya girmiş müttəsil guya
Olam der madihi-peyğəmbəri-axirzəman xəncər.
Şəhənşahi ki, tiği-abidari zahir olduqda
Əlindən saldı Xosrov nizavü Nuşirəvan xəncər.
Yəməndən baş çəkəndə məhçeyi-rayati-iqbali
Buraxdı tirə toprağə şəhi-Hindustan xəncər.
Səfarayi-müsafi-Bədridir izhari-mö'cizdə,
Şikafi-pərnıyani-bədr üçün qılmış nişan xəncər.
Əduyi-cahinin qət'i-həyatiçün çəkər hər ay
Qilafi-lacivərdidən hilali-asıman xəncər.
Səhər feyzi ki, dün tək tirə qılmazdı dili-safın,
Günəş tək qəsdinə çəksəydi min namehriban xəncər.
Səxi təb'i ki, rüxsarə süpər tək çin buraxmazdı,
Əgər qəsdinə çəksəydi qamu əhli-zəman xəncər.
Olurdu didəyi-bədbinə izhari-nübüvvətdə
Onun göndərđiyi hər nameyi-mö'cizbəyan xəncər.
Qəzalərdə duayi-cövşənində çarə qılmazdı,
Özün hər necə qılsa təcürbə tir, imtəhan xəncər.
Əya şahı ki, daim xəncəri-şər'in nizamiçün
Çəkibdir min şəhənşəh tiğü min sahibqıran xəncər.
Əgər namusi-şər'in olmasaydı xəlqə müstövli,
Nə bir pürdil çəkərdi tiğü nə bir pəhlivan xəncər.
Nəqizi-hökmünün qət'i-fəsadiçün əliflərdən,
Kəlamüllah bihəd tiğ çəkmiş, bikəran xəncər.
Münafiq edə bilməz şər'inə mədxəl ki, çevrəndə
Mələik pərrü balın görsə, div eylər güman xəncər.
Bihəmdilləh ki, hala didəyi-bədxahə nə'tində,
Füzuli nəzminin hər sətridir bir cansıtan xəncər.
Zəbani-xaməsi isbati-e'cazında küffarə
Gəhi dilduz navək göstərir, gəh xunfəşan xəncər.

Şəfiül-müznibina, məhşər əyyami ki, duzəxdən
Çəkər hər ləhzə mücrim qəsdinə bir biəman xəncər.
Budur ümmid kim, məhfuz olam hüsn-i-pənahində,
Qılaf içrə nəçük kim, saxlanır, görməz ziyan xəncər.

*

Səvadi-büq'eyi-Bəğdad çeşmi-həft kişvərdir,
Çıraği-mərdümi nuri-ədələtdən münəvvərdir.

Qamu ətrafına abi-həyati-əddir cari,
Cəmi-əhlinə tövfiqi-cəm'iyət müyəssərdir.

Süruri müttəsil, zövqi dəmadəm, ne'məti bihədd,
Fəzasi afiyətəfza, həvasi ruhərvərdir.

Sürur əhlinə zənciri-təəllüq hey'ət əczası,
Səri-afaqə baruyi-həsari hisni-əfsərdir.

Binayi-büq'eyi-məqbuli əhli-xeyrə mənzilgəh,
Bəsiti-xaki-paki övliyaül-lahə bəstərdir.

Rəvadır övliya bürci demək ol büq'eyi-pakə
Ki, hər əllaməyə mənzilgəhü hər elmə məzhərdir.

Əfazil büq'ə-büq'ə xaki-pakin mənzil etmişlər,
Nəzər qıl səfhə-səfhə lövhinə, gör kim, nə
dəftərdir.

Səvadi-afərinış nüsxəsindən bir vərəqdir kim,
Qəvanini-ədələt onda mərqumü mühərrərdir.

Nola Fərhadvəş üşşaqi olsa cümlə xosrovlar,
Mübarək səfhəsində surəti-Şirin müsəvvərdir.

Kitabi-kainatə sərsəri-fitnə güzər qılmış,
Haman bu səfhə qalmış baqi övraqini əbtərdir.

Məkarihdən həzər, iqbələ rəğbət qılmağa daim
Mələkdir hər tərəfdən qasidi, sanman kəbutərdir.

Zülali-mə'dələt sərçəsməsi olsa, əcəb olmaz,
Hərimi-barigahi-rif'əti saqiyyi-Kövsərdir.

Bu mülkün şahidi-tövfiqi-ıqbali budur hala
Ki, Paşayi-səadətmənd əhli-mülkə sərvədir.

Zəhi sərdari-saibrə'y, sahib ədl, dərya dil
Ki, şə'nü şövkəti ə'dayə mənsurü müzəffədir.

Degil həddi-bəşər hüsni-əfafü lütfi-əf'ali,
Mələik firqəsindən bir əcəb zati-mütəhhədir.

Münəzzəhdir qubari-zülmənd mir'ati-idraki,
Təaləllah, nə xoş pakizə təb'ü pak cövhədir.

Zəmiri-bimələli əsvəbi-əfkarə cövləngəh,
Vücudi-bimisali əhsəni-əf'alə məzhədir.

Səbati-mülkünə bürhan yetər keyfiyyəti-ədli,
Ədalət qanda olsa, müstədam olmaq müqərrədir.

Əmiri-ə'dəlü əkrəm Əyasi-paktinət kim,
Zülali-ədl birlə tinəti-paki müxəmmədir.

Şəha, sən məsnədarayi-səri-i-izzü rif'ətsən,
Tərazi-e'tibarin səfheyi-dövrənə zivədir.

Cəməli-ənvərindir asimani-mə'dələt mahi
Və ya ol mah kim, xurşidi-rəxşanə bərabərdir.

Pənəhi-mülkü millətsən, sədadi-hüsni-tədbirin
Ədu Yə'cucinin dəf'inə bir səddi-Sikəndərdir.

Sənə tabe olan çəkməz mələlü möhnəti-ələm,
Nə qəm zülmat vəhmindən ona kim, Xizr rəhbərdir.

Verir can tiği-xunrizin xəyalilə ədu, guya
Xəyali-tiği-xunrizin əcəl mürğinə şəhpərdir.

Pəyami-şövkətin yetdikcə ə'dayi zəbun eylər.
Əzayimxanə div əlbəttə məhkumü müsəxxərdir.

Sənin tiğindən istər bir cila kəsb eyləyə hala
Cahan ayinəsi kim, gərđi-möhnətdən mükəddərdir.

Sənin təhriki-rəxşi-iqtidarından umar təskin
Bu günlər dəhr kim, təşvişdən qayətdə müztərdir.

Müxalif zülməti-heyrətdə qalmış əzm cəzm et kim,
Bu zülmət dəf'i möhtaci-şüai-tiğü xəncərdir.

Cəzayir əhli tüğyan üzrədir, əzm et ki, şəmşirin
Fəsadi-xuni-fasid dəf'inə xunriz neştərdir,

Əzimət qıl ki, dövrən müntəzirdir fəth zövqinə,
Rəvan ol kim, zəmanə tabe'ü düşmən mühəqqərdir.

Cəzayir mülkini qıl Bəsrə iqliminə mülhəq kim,
Peyapey fəthü nüsrət ne'məti-qeyri-mükərrərdir.

Sərəfraz, Füzuli qeyrdən qət'i-nəzər qılmış,
Sənin dərgahinə bir sadıqül-ixlas çəkərdir.

Yətər lütfün ona daim, degil hacət tələb qılmaq,
Tərəddüdsüz olur hasil nə kim, həqdən
müqəddərdir.

Ümidim var kim, rə'yincə ola seyri dövrənin,
Fəzayi-asiman ta cüvəgahi-seyri-əxtərdir.

*

Çıxdı yaşıl pərdədən, ərz eylədi rüxsar gül,
Sildi mir'ati-zəmiri-pakdən jəngar gül.

Cam tut, saqi ki, gülbünlər gül izhar etdilər,
Sən dəxi bir gülbüni-rə'nasən, et izhar gül.

Gəldi ol dəm ki, ola izhari-hikmət qılmağa,
İnşirahi-sədr ilə sədr-i-səfi-əzhar gül*.

Yetdi ol mövsim ki, açmağa könüllər mülkünü
Ola gülşəndə rəyahin xeylinə sərdar gül.

Adəm isən, bağ seyri eylə bu mövsimdə kim,
Bağı rəngü buy ilə qıldı behiştəsar gül.

Çarsuyi-bağ seyranı bu gün mərğubdir
Kim, şükufə onda sərraf olduvü öttar gül.

Çıxmış ikən bəzmi-gülşəndən yenə övd eyləyib,
Cami-mey andırdı əhli-tövbəyə təkrar gül.

Həbsdən Yusif çıxıb sultani-Misr olmuş kimi
Oldu, açıb qönçəsin arayışi-gülzar gül*.

San Züleyxa xəlvətidir qönçəyi-dərbəstə kim,
Çıxdı ondan daməni-çakilə Yusifvar gül*.

Çak olub bulmuş səfa badi-səhərdən sanasan,
Baddır Cibrilü qəlbi-Əhmədi-Muxtar-gül.

Şəbnəmi-gülzari-rüxsari-Rəsullahdır,
Nəşri-ətrilə qılır hərdəm ona iş'ar gül.

Dürri-şəbnəm saçdı rəngin bərglərdən hər tərəf,
Lə'li-xəndan etdi xublar kimi gövhərbar gül.

Surəti-halinə heyran eylədi aqilləri,
Açdı irfan əhlinə gəncineyi-əsrar gül.

Səbzə üzrə gəzdirər badi-səba gül bərgini,
Sanki səbzə asimandır, kövkəbi-səyyar gül!

Qıldı pünhan qönçənin lə'b ilə gözdən höqqəsin,
Bulmaq olmaz hiç rənc ilə, zəhi əyyar gül!

Yüz çevirmiş xardən ayrılmaq istər bişəbəb
Mün'imi-nakəs kimi əslində eylər ar gül.

Xari-qeyrət nola gər sancılsa gülbün bağına,
Ayrılıb ondan olur həmsöhbəti-əğyar gül.

Yeridir odlara yansa həsrət ilə xar kim,
Ondan alır zibü zinət, qeyrə olur yar gül.

Bivəfaliq adətin tutmuş, onunçündür bu kim,
Ömrədən olmaz cahan bağında bərxurdar gül.

Qanğı bülbül qanı tutmuş bilməzəm kim, müttəsil
Gəh əsiri-xar olur, gəh mübtəlayi-nar gül.

Seyri-bağ etdim səhər, gördüm açıb məcmuəsin,
Hifz edib bu mətləi eylərdi istehzar gül:

Aşiq olmuş hüsnünə, ey sərv-i-xoşrəftar gül,
Çak-çak etmiş səninçün sineyi-əfgar gül.

Gül nə nisbətdir sənə, səndən ona yüz fərq var,
Sən büti-pərdənişinsən, şahidi-bazar gül.

Öylə pünhan eyləmiş köksündə sirri-əşqini
Kim, ayağından asarlar, eyləməz iqrar gül.

Tutiyayi-çəşm üçün hər sübhədən yollar tutub,
Xaki-dərgahın səbadən eylər istifsar gül.

Seyri-gülzar etdiyin peyki-səbadən fəhm edib,
Gənci-zər qılmış mühəyya, qılmağa isar gül.

Bərgi-gül sanmın ki, rəngin xiştlər cəm eyləmiş,
Çəkməyə ol gənci-zər hifzinə bir divar gül.

Ta sərir-i-səbzəyi dəprətməyə təhriki-bad,
Sayəsindən urdu hər lövhinə bir mismar gül.

Hər səhər gülzar lövhində çəkər yüz dairə,
Qaliba minqari-bülbüldən alır pərgar gül.

Eyş üçün gülşən şəbistanın münəvvər qılmağa
Hər ağacdan asdı bir qəndili-pürənvar gül.

Bunca qəndili füzuzan eylədi, əmma nə sud,
Dudi-dildən qıldı bülbül ruzigarın tar gül.

Dari-dünyayi fəzayi-cənnətə döndərdi, leyk
Qönçə kimi bülbülə dünyayi qıldı dar gül.

Bir zəbani-haldır hər yaprağı, fəhm etsələr,
Pərdədari-xak olanlardan verir əxbar gül.

Bülbüli-zar etdiyi fəryadlar tə'siridir,
Bisəbəb xabi-ədəmdən olmamış bidar gül.

Bağiban, sultani-adil dövrüdür, tənbiş qıl,
Urmasın gülzarə atəş, zülm edib zinhar gül!

Cövr əlilə qönçənin pırahənin çak etməsin,
Cünbüşi-namö'tədildən qılsın istiğfar gül.

Yoxsa nəgəh surəti-hali olur sultanə arz,
Qəhrə uğrar müqtəzayi-vöz'i-nahəmvar gül.

Oİ güli-baği-xilafət kim, bəhari-dövləti
Aləməfruz olalı görməz cəfayi-xar gül.

Oldu dövründə həva məhbusi-zindani-hübab,
Qaliba görmüş həvadən şəmmeyi-azar gül.

Bərgi-gül gəzdirməz oldu məhmili-badi-səba,
Həddi yox kim, çəkdirə badi-səbayə bar gül.

Sərsəri-qəhri-cəhansuzindən agah olalı,
Açmaz oldu busitani-fitneyi-əşrar gül.

Xəlvəti-lütfünədir nuri-dili-mö'min çirağ,
Gülşəni-qəhrinədir daği-dili-küffar gül.

Şahi-din Sultan Süleymani-səadətmənd kim,
Kəsb edər xülqi-xoşundan nüzhəti-ətvar gül.

Başə salmış mehrini ruzi-əzəldən çərxi-pir,
Öylə kim, gülrüxlər cülər zinəti-dəstar gül.

İnqilabi-dövrədən bulmazdı hərgiz ixtilal,
Alsa ondan hökminə fərmani-istimrar gül.

Zövq bazarında bulmazdı bu rəng ilə rəvac,
Etməsəydi nəqşi-möhrün sikkeyi-dinar gül.

Olmaq üçün mütribi-bəzmi, tutub bir dairə
Ögrənir hər sübh bülbüldən fəni-ədvar gül.

Mətbəxi-cudinə kim, dudinə sünbüldür qulam,
Xarkəşlik sən'ətin tutmuş, degil bikar gül.

Qurtulur fəth etdiyi kişvər bəlayi-fitnədən
Kim, açıldıqda, tikəndən ayrılır naçar gül.

Şərh edib susənlərə övsafi-xülqün, gəzdirir
Qönçədən hər sübh açıb gülşəndə yüz tumar gül.

Qətreyi-şəbnəmmidir, ya əl açıb sail kimi,
Xazini-lütfündən almış lö'löi-şəhvar gül.

Qoymayıb dövrində viran kargahi-gülbüni,
Bir ayağ üzrə durub olmuş ona me'mar gül.

Ədli əyyamında şəbnəm sanmınız kim, bülbülün
Beyzəsin qoynunda hişz etmiş, olub qəmxar gül*.

Daməni-pakiylə ol bəhcətfəzayi-mülkdür,
Gər cahən bağında cənnət güllərindən var gül.

Vəz'i-aləmdən fələk məqsudi oldur kim, olur
Bəsləməkdən xari mənzuri-ülül-əbsar gül.

Qədrinə verməz xələl dünyayə qılmaq iltifat,
Zibü zinət verdigiçün xarə, olmaz xar gül.

Meyvə ol sultani-adildir nihali-dövlətə,
Sabiqən gəlmiş səlatini-fələkmiqdar gül.

Nola gər sabiqlər oldisə fəna, oldur qərəz
Meyvə göstərdikdə, tökmək rəsmidir aşcar gül.

Qıl, Füzuli, mədhin ol şahin ki, bağı-mədhinin
Bülbülü olurdu, bulsa qüdrəti-göftar gül.

Gərçi yoxdur e'tibarın mədhin et izhar kim,
Adəti-dövrü-zəmandır xarə vermək bar gül.

Var ümidim necə kim, rəsmi-mədari-dəhrdir,
İldə bir gəz aləmə ərz eyləmək didar gül.

Fəth bağından ona hər dəm xilafi-bağı-dəhr
Tazə-tazə açə lütfi-izədi-Cəbbar gül.

*

Ey hilali-eyd qalibdir sənə əbruyi-yar
Hüsni-surət səndə bir var isə, onda iki var.

Yar əbrusinə bənzətməm səni, ey mahi-növ
Sən günəş birlə görünməzsən, sənə nə e'tibar.

Qaşlarındandır xəcil guya hilali eyd kim,
Gecə əksik görünür, gündüz çox olmaz aşkar.

Cilvə eylər mahi-növ el qarşısında şami-eyd,
Sən girib ortaya qaşın göstər, ol tutsun kənar.

Natəvan gördüm hilali-eydi dün yarım kimi,
Ol dəxi guya ki, zə'fi ruzədən olmuş nizar.

Yeni ayı qaşların sövdası rüsva eyləmiş
Göstəririlər bir-birinə onu əhli-ruzigar.

Mahi növdür bilməzəm taban şəfəqdən, yoxsa kim,
Qana batmış növki-şəmşiri-əmiri-namidar.

Ol sərafrazi-fələk rif'ət ki, rə'yi rövşəni
Eyləmişdir rəf' mirati-həqayıqdən qubar.

Cövhəri-pakizeyi-zati-şərif-i-kamili,
Aləmə lütfün mürüvvət mə'dənindən yadigar.

Şəfqətü qəhr ilədir bir sayəküstər nəxl kim,
Pakdir əsli, verir həm xürə, həm əngur bar.

Qəhri ol rəngilə kim, dərya mizacın xüsq edər,
Çalsa gər Musa sifət dəryaya tiği-abidar.

Şəfqəti ol rəsmə kim atəş təbiətdən çıxar,
Salsa İbrahimvəş od üzrə lütf ilə gūzar.

Həm təriqi-mə'dələt rə'yindən onun müstəqim,
Həm əsasi-afayət ədlindən onun üstüvar.

Ey səfai məşrəbin mülki-əzəl tək bikəran
Vey bihari-himmətin bəhri-əbəd tək bikəran.

Gər sən olsaydin əmiri-şövkəti-İsgəndəri
Vadiyi-hikmətdə bulmazdı Ərəstu iştihar.

Vər sən etsəydin qəbuli-minnəti-Nuşirəvan,
Eyləməzdi hiç kim Büzərcmehre e'tibar.

Məhzi şər' olmuş əfakəllah vücudi-kamilin
Feyzi-təsvirü hadisü fiqhədən leylü nəhar.

Səfheyi-mehri-rüxündür mövdiyi-muri-Nəbi,
Çar təb'i-kamilin mə'vayi-mehri-Çaryar.

*

T Ē R C I B Ē N D

*

*

***

Gətir, saqi, qədəh kim, novbahari-aləmaradır!
Zəmin səbzü hava canbəxşü gülşən rahətəfzadır!
Pərişan olma kim, gülbərg tək hala bu gülşəndə,
Nəşatü eyş üçün əsbabi-cəm'iyət mühəyyadır.
Açıldı lalə, güldü qönçə, gəldi işrət əyyami,
Zəbani-hali-səbzə işrət iymasına guyadır.
Gör öz halını, həm çəkmə qəmi-mazivü müstəqbel
Ki, hala mövsimi-gülgəştü dövri-cami-səhbadır.
Səhər gülzarə gir, billah, bu mövsimlərdə kim,
hərdəm,
Təmaşa qıl gülün divanına kim, xoş təmaşadır.
Açıldı qönçə tumarı və mə'lum oldu məzmuni,
Budur ki: fəvt qılman mövsimi-gül, cami-gülguni

***

Gətir, saqi, qədəh, bil kim, təəllül fəvti-fürsətdir,
Bu fürsət var ikən fəvt etmə kim, fürsət qənimətdir.
Zəminə: "keyfə yühyl-ərz" yazmış xameyi-səbzə,
Nəzər qıl kim, bu həm asari-rəhmətdən bir ayətdir.
Deyirlər cənnət içrə atəş olmaz, bu əcəbdir kim,
Gülüstan atəşin gülbirlə rəşki-baği-cənnətdir.
Cahani rəşki-gülzari-Xəlil etkən bahar olub,
Bu feyzi-ədli-İbrahim xani-paksiyrətdir.
Onun yanında kim, gülbərg gülzari-məanidir,
Onun bəzmində kim, sərv-i-rəvani-baği-behcətdir.
Açıldı qönçə tumarı və mə'lum oldu məzmuni,
Budur kim: fəvt qılman mövsimi-gül, cami-gülguni.

***

Gətir, saqi, qədər, oldunsa hali-dəhrdən agah
 Ki, dövrən üzrədir peyvəstə sübhü şamü salü mah.
 Xəzandan qurtulub gülzar bəzminde olan bülbül,
 Çırağı-gül yaxıb, xəlvətsərayi-vəslə bulmuş rah.
 Gül açmış xani-vəslin, bülbülə təklif edər hərdəm
 Ki, gər mehman isən xani-Xəlilullahə, bismillah,
 Cahanda dün mükəddərxatir idim fal fəthiçün,
 Bu gün gülzarə girdim gül kitabın açmağa nagah.
 Açıldı qönçə tumarı və mə'lum oldu məzmuni,
 Budur kim: fəvt qılman mövsimi-gül, cami-gülgüni.

***

Gətir, saqi, qədər kim, eyş xoşdur gül zamanında!
 Zaman fəvt etmə dəhrin qüsseyi-sudü ziyanında!
 Qümari "təhtəhəl-ənhar" oxur gülzar vəsfində,
 Ənadil "həzihi cənnat" oxur gülzar şə'nində.
 Səba qönçə dəhanın pürzər etsə, hiç eyb olmaz
 Ki, mədhi-xani-xaqanqədrdir qönçə dəhanında.
 Hava səbzə zəbanin tiz əgər qılsa yeridir kim,
 Sənayi-xani-xeyrəncəmdir səbzə zəbanında.
 Qədər tutmaqdan ikrah etməzəm, ta kim eşitdim
 mən,
 Səhər bülbül dilində, gül qatında səbzə yanında.
 Açıldı qönçə tumarı və mə'lum oldu məzmuni,
 Budur kim: fəvt qılman mövsimi-gül, cami-gülgüni.

***

Gətir, saqi, qədər kim, bağı səhra lələzar oldu!
 Əcəb fəslü-xülcəstə, mövsimi-xoşruzigar oldu!
 Şükufə bərgi topraq üzrə simin xıştlərdir kim,
 Əsasi-eyşi-xəlq ol xıştlərdən üstüvar oldu.

Cigər qanı kimi getmişdi gözdən tazə gül şəkli,
 Yenə daği-dili-əhli-vəfa tək aşikar oldu.
 Çıxardı səbzəvü gül xakdən çox lə'li firuzə,
 Bəli, yüz şükr kim, xan xaki-payinə nisar oldu.
 Füzuli, gər xəzan vaxtı irərdin müttəqi, hala,
 Mey iç kim, mövsimi-gül gəldi, əyyami-bahar oldu.
 Açıldı qönçə tumarı və mə'lum oldu məzmuni,
 Budur kim: fəvt qılman mövsimi-gül, cami-gülguni.

*

***

Mən kiməm? — Bir bikəsü biçarəvü bixaniman,
 Taleyim aşüftə, iqbalım nigun, bəxtim yaman.
 Nəmli əşkimdən zəmin, məmlu ünümdən asiman,
 Ahü naləm navəki peyvəstə, xəmə qəddim kəman,
 Tiri-ahim bixətə, tə'siri-naləm bigüman,
 Müttəsil qəmxaneyi-sinəmdə yüz qəm mihman,
 Qanda bir qəm itsə, məndən istəsinlər, mən
 zəman,
 Yox mənə qeydi-bəlavü dami-möhnətdən aman,
 Çıxmadı könlümdən ənduhü qəmə möhnət həman,
 Ey mənim canım sənü könlüm səninilə şadiman,
 Sənsiz olman ayrı möhnətdən, bələdən bir zaman,
 Əl'əman, hicran bəlavü möhnətindən, əl'əman!

***

Fariğ idim cümlə aləmdən, bilir aləm məni,
 Eyb edərdi bixəbər samb bəniadəm məni.
 Qoymadı dövrani-çərx öz halimə xürrəm məni,
 Şad ikən aləmdə, çərx etdi əsiri-qəm məni,
 Eşq nagəh oldu peyda, tutdu müstəhkəm məni,
 Saldı yüz sevdaya ol keysuyi-xəm dər-xəm məni.

Şimdi Məcnundan rəhi-eşq içrə sanmın kəm məni,
 Yar xud qılmaz hərimi-vəslinə məhrəm məni.
 Sən ki, məhrəmsən, səbə, billah anıb hər dəm
məni,
 Söylə ey gül kim, sənə, bəxt eyləməz həmdəm
məni,
 Sənsiz olman ayrı möhnətdən, bələdən bir zaman,
 Əl'əman, hicran bəlavü möhnətindən, əl'əman!

***

Bülbüli-zarəm, güli-rüxsari-alindən cüda,
 Tutiyi-laləm, şəkərnisbət məqalindən cüda,
 Der idim səbr eyləyim, olsam cəmalindən cüda,
 Bilmədim düşvar imiş olmaq vüsalından cüda,
 Tirə oldu ruzigarım zülfü halindən cüda,
 Oldu səhra mənzilim vəhşi qəzalından cüda,
 Mu tək incəldi tənim nazik nəhalindən cüda,
 Xəm gətirdi qamətim, mişkin hilalindən cüda,
 Çıxdı cani-natəvan, şirin zülalindən cüda,
 Oldum, əlqissə, rüxi-fərxəndəfalından cüda.
 Sənsiz olman ayrı möhnətdən, bələdən bir zaman,
 Əl'əman, hicran bəlavü möhnətindən, əl'əman!

***

Sinə çakü didə nəmna kü bədən əfkardir,
 Can həzin, xatir qəmin, şeyda könül bimaridir.
 Mən bu qəm içrə ki, dəf'in eyləmək naçardir,
 Məsləhət sordum, dedilər məsləhət izhardir.
 Söylədim dərdi-dilimni bildi ol kim yardir,
 Qılmadı bir rəhm bəs kim, zalimü xunxardir.
 Dəxi izhar edəmən, nə hacəti-təkrardir?
 Eyləyim səbrü təhəmmül ta həyatım vardir.
 Canə yetgəc ta ki, məndə qüvvəti-göftardir,
 Söylərəm: ey gül ki, səndən ayrılıq düşvardir,
 Sənsiz olman ayrı möhnətdən, bələdən bir zaman,
 Əl'əman, hicran bəlavü möhnətindən, əl'əman!

***

Yar bilgəc halimi bir rəhm peyda eyləyə,
Anlayıb dərdi-dilimni, bir müdara eyləyə,
Olmaya qafil mənə minbə'd, pərva eyləyə,
Rəhm edib, ancaq məni aləmdə rüsva eyləyə,
Ta özün könlüm onun eşqində şeyda eyləyə,
Tuta damanın onun, vəslin təmənna eyləyə,
Qılmaya ikrah cövründən, müdara eyləyə,
Düşməyə ondan cüda, kuyində mə'va eyləyə,
Gər özündən onu yar ayırsa, qovğa eyləyə,
Dəmbədəm yüz şövq ilə bu beyti inşa eyləyə:
Sənsiz olman ayrı möhnətdən, bələdən bir zaman,
Əl'əman, hicran bələvü möhnətindən, əl'əman!

***

Aqibət ahim mənim ol mahə tə'sir etməsə,
Bunca əfsunum pərivəş yarı təsxir etməsə,
Yar hali-zarimə bir fikrü tədbir etməsə,
Bivəfahıq rəsmi gəldikcə təğyir etməsə,
Ol cəvani-nazənin meyli məni pir etməsə,
Tutaram bir yar mən, gər ömr təqsir etməsə,
Yar, yar olmaz, könül, üşşaq ilə pir etməsə,
Zülfünü aşıqlərin boynuna zəncir etməsə,
Aşıqın qeydində yüz neyrəngü təzvir etməsə,
Görməyə saətdə yüz üzr ilə təqdir etməsə,
Sənsiz olman ayrı möhnətdən, bələdən bir zaman,
Əl'əman, hicran bələvü möhnətindən, əl'əman!

***

Fəqr eşq içrə, Füzuli, izzü cahimdir mənim,
Şiveyi-mehrü məhəbbət rəsmü rahimdir mənim,
Dərdimi sabit qılan üşşaqə ahimdir mənim,
Ah bu də'vadə bir adil güvahimdir mənim,

Gərçi qəm məqsudu qətli-bigünahimdir mənim,
Qəm deyil, çün günci-meyxanə pənahimdir mənim,
Dərgəhi-piri-müğan ümmidgahimdir mənim,
Mən onun bir çakəri, ol padişahimdir mənim,
Ey ki, hər cürm olsa lütfün üzrxahimdir mənim,
Ayıran səndən məni, bəxti-siyahimdir mənim,
Sənsiz olman ayrı möhnətdən, bələdən bir zaman,
Əl'əman, hicran bələvü möhnətindən, əl'əman!

*

*

M Ü S Æ D D Æ S

*

*

***

Mənəm ki, qafiləsalari-karivani-qəməm,
Müsafiri-rəhi-səhrayi-möhnətü ələməm,
Həqir baxma mənə, kimsədən saqınma kəməm,
Fəqiri-padişahasa, gədayi-möhtəşəməm,
Sirişk xətti-rəvandır mənə, bu ah - ələm,
Cəfavü cövr-mülazim, bələvü dərd həşəm.

***

Nə mülkü mal mənə çərx versə, məmnunəm,
Nə mülkü maldən avarə qılsa məhzunəm.
Əgərçi müflisü pəstü mühəqqərü dənəm,
Dəmadəm öylə xəyal eylərəm ki, Qarunəm.
Könüldə nəqdi-vəfa gənci, leyk pünhani,
Gözüm xəzaneyi-lə'lü gühər, vəli fani.

***

Həyat sərf edübən, dərd qılmışam hasil,
Sirişki-ələ rüxi-zərd qılmışam hasil,
Zəmir güzgüsünə gərd qılmışam hasil,
Təbiəti-səgi-şəbgərd qılmışam hasil,
İşim qara, gecə ta sübh naləvü fəryad,
Nə versələr ona şakir, nə desələr ona şad.

***

Sirişkriz güləndamlar həvasilə,
Şikəstəhal siyəhzülflər bələsilə,

Zəmanə içrə qəmi-eşq macərasilə,
Həmişə məsləhətim özgələr rizasilə,
Nə dövri-gərdişi-gərdun mənim muradimlə,
Nə qayəti-əməlim hüsni-e'tiqadimlə.

***

Həsud surəti-əhvalimə nəzər qılmaz.
Cəfa qılır məni-biçarəyə, həzər qılmaz,
Sanır ki, naləvü zarım ona əsər qılmaz,
Onu mürur ilə aləmdə dərbədə qılmaz,
Zəmanə içrə mücərrəbdir intiqami-zaman,
Həmişə yaxşıya yaxşı verər, yamanə — yaman.

***

Xoşam ki, xameyi-təqdiri-izədi-mütəal,
Vücut lövhinə təsvir edəndə surəti-hal,
Rəqəm qılıb, əgər idbardır və gər iqbal,
Olur təğəyyür ona qeyridən bir əmri-məhal,
Səadəti-əzəli qabili-zəval olmaz.
Günəş yer üstünə həm düşsə, payimal olmaz.

***

Əzizi-həq həsədi-düşmənlə ilə olmaz xar,
Həsud hiyləsi iqbalı eyləməz idbar.
Əgərçi gülbünə gahi xəzəndən afət var,
Tədarük eylər ona afiyətlə nəsimi-bəhar.
Qərəz ki, hər kim əzəldən olursa dövlətmənd,
Mühaldır yetə asarı-dövlətinə gəzənd.

***

Əgərçi bir neçə gün iqtizayi-ələmi-dun,
Cahanda eylədi iqbal rə'yətini nigun.
Zəmanə surəti-əhvalim etdi digərgun,
Vəfa xətinə qələm çəkdi çərxi-buqələmun,
Bu gün zəmanə ol əhvaldən peşimandır,
Əgərçi kafər idi, haliyə müsəlmandır.

***

Füzuli, eylədiyin əhdinə vəfa qılğıl,
Yetər şikayət edib şərh-i-macəra qılğıl,
Vücudunu hədəfi-navəki-bəla qılğıl,
Qamu cəfələrə səbr eyləyib dua qılğıl
Kim ola dust rızası həmin sənə hasil,
Rizayi-dustdur əsli-təməttö', ey qafil!

***

Dün sayə saldı başımə bir sərv-i-sərbülənd
Kim, qəddi dilruba idi, rəftarı dilpəsənd.
Göftərə gəldi nəgəh açıb lə'li-nuşxənd,
Bir püstə gördüm onda təkər rizə-rizə qənd,
Sordum — Məgər bu dürci-dəhəndir? — dedim, dedi:
— Yox, yox, dəvayi-dərđi-nihanındürür sənin!

***

Əymiş hilali üstünə tərfi-külahini,
Çox dilşikəstənin göyə yetirmiş ahini,
Zülfün dağıtdı, gizlədi əbr içrə mahini,
Gördüm üzündə həlqeyi-zülfi-siyahini,
— Ol piçü tabı çox nə rəsəndir? — dedim, dedi:
— Dövri-rüxümdə rışteyi-canındürür sənin!

***

Vermiş furuğ şəm'i-rüxi gün çirağına,
Salmış şikəst sərv qədi gül budağına,
Dün sərv tək basanda qədəm göz bulağına,
Bir neçə xardən ələm irmiş ayağına,
— Gül bərginə batan nə dikəndir? — dedim, dedi:
— Müjgani-çəşmi-əşkfəşanındürür sənin!

***

Seyr ilə saldı bağə güzər ol səmənüzər,
Ənvai-zibü ziynət ilə fəşli-növbəhar,
Tökmüş gül üzrə sünbülü giysuyi-mişkbar,
Yaxmış lətif ayağına gülbərg tək nigar,
— Nəsrinə rəngi-lalə nədəndir? — dedim, dedi.
— Qəmzəm xədəngi tökdüyü qanındürür sənin!

***

Düşmüş üzərü üzrə müənbər səlasili,
Aşüftəhal edib neçə bisəbrü bidili,
Əqlimi valeh eylədi şəklü şəmaili,
Göz gördü qamətin, dilü can oldu maili,
— Vəh, bu nə türfə sərvə-çəməndir? — dedim, dedi:
— Mənzuri-dideyi-nigəranındürür sənin!

***

Seyli-sirişkim oldu rəvən xaki-kuyinə,
Can valeh oldu lə'li-ləbü göftguyinə,
Dil düşdü dami-silsileyi-mişkbuyinə,
Ol ləhzə kim, sataşdı gözüm zülfü ruyinə,
— Əqrəb məhi-münirə vətəndir? — dedim, dedi:
— Ey çox xətalı, kəndi qıranındürür sənin!

***

Dün sübhədən ki, lələvü nəsrin salıb niqab,
Gül çöhrəsindən atdı səbə pərdeyi-hicab,
Gülzarə çıxdı seyr ilə ol rəşki-afitab,
Şəbnəm nisarın etdi yüküş lə'löi-xoşab,
— Bunlar nədir, nə dürri-Ədəndir? — dedim, dedi:
— Əbsəm, Füzuli, aşki-rəvanındürür sənin!

*

*

M Ü X Ə M M Ə S

*

*

***

Vay, yüz min vay kim, dildardən ayrılmışam!
Fitnə çeşmi sahirü xunxardən ayrılmışam.
Bülbüli-şuridəyəm, gülzardən ayrılmışam,
Kimsə bilməz kim, nə nisbət yardən ayrılmışam,
Bir qədi şümşadü gülrüxsardən ayrılmışam.

***

Qəddi tuba, lə'li firdövsün şərabi-kövsəri,
Xülqü xuyi bir mələk, surətdə əmsali-pəri,
Bür-ci-əflakin səadətli şərəfli əxtəri,
Hüsn ara məcmu 'i-xubların sərəsər sərvəri,
Bir qədi şümşadü gülrüxsardən ayrılmışam.

***

Dustlar, mən naləvü fəryad qılsam, eyb iməs,
Çərxi-bədmehrın əlindən dad qılsam, eyb iməs,
Qəm diyarın dil ara abad qılsam, eyb iməs,
Bu bina birlə cahanda ad qılsam, eyb iməs,
Bir qədi şümşadü gülrüxsardən ayrılmışam.

***

Düşmüşəm qəmxaneyi-hicranə zarü dərđnak,
Naxuni-həsrət bilən edib giribanımı çak,
Gündə yüz göz hicr tiğilən oluram mən həlak,
Gərđşi-dəvvar cövründən məni-dilxəstənak,
Bir qədi şümşadü gülrüxsardən ayrılmışam.

***

İştiaqü şövqdən canü tənim aludədir,
Şami-qəm fərzaneyi-bəxtim mənim uyqudədir,
Ağlamaqdan çeşmə cismü dərdnakim sudədir,
Sanma, ey həmdəm ki, fəryadım mənim
bihudədir,
Bir qədi şümşadü gülrüxsardən ayrılmışam.

***

Vəsl umub cövrü cəfasini çəkərkən can hənuz,
Məhr umub şövqində yanarkən dili-suzan hənuz,
Cismi-qəmnakimdə var ikən qəmi-hicran hənuz,
Yətmədən payanə ahü naləvü əfğan hənuz,
Bir qədi şümşadü gülrüxsardən ayrılmışam.

***

Mülki-vəslə dilbərin, könlümdə mə'mur olmadan,
Eşq camindən dilü can məstü məxmur olmadan,
Dərdi-bidərmani-hicrindən tənim dur olmadan,
Həm Füzuli eşqü aşiqliyi məşhur olmadan,
Bir qədi şümşadü gülrüxsardən ayrılmışam.

*

***

Ey hərİR içrə tənİN, mütləq bülür içrə gülab,
Köksün abi-rövşən, ol ab üzrə düyməndir hübab.
Öylə zibasən ki, yox nəzzarənə aləmdə tab,
Vay əgər tezcik çıxıb, sərpib ləçək, salsan niqab,
Hiç şək yox kim, səni görcək olur aləm xərab.

***

Dil çəkib zərrin o tağın, verdi lə'lindən soraq,
Tutdu ol göftəriçün lə'li-binaguşin qulaq,

Zülfünə həmdəm daraq, aşuftə mən ondan iraq,
Diş salıb hər piçü tab açdıqca zülfündən daraq,
Riştəyi-canımğa rəşkimdən düşür yüz piçü tab.

***

Ey üzü gül, köynəyi gülgünü donu qırmızı!
Atəşin kisvət geyib, odlara yandırdın bizi.
Adəm oğlundan sənin tək doğmaz, ey zalım qızı!
Ayü gündür hüsn bəhsində cəmalin acizi,
Guiya atan məhi-tabandır, anan afitab.

***

Al saçaq altında, mişkin saç pərişan haliyəm,
Simi-saq üzrə qızıl xəlxallər pəmaliyəm,
Sanma xəlxalın kimi mehrindən, ey məh, xaliyəm,
Arizin dövründə zərrin silsilən timsaliyəm,
Qəmzən oxundan həzin canımda yüz min iztirab.

***

Sürmədən gözlər qara, əllər hənədən lalərəng,
Hiç şahid yox bu rəng ilə ki, sənsən şuxü şəng,
Vəsməli qaşın yaşıl tozlu kəman, qəmzən xədəng,
Qəmzəvü qaşınə meyl eylər Füzuli bidirəng,
Quş əcəbdir qılmamaq tirü kəmandan ictimab.

*

***

Tən pozuldu əşki-çəşmi-xunfəşanimdən mənim,
Göydü can könlümdəki suzi-nihanimdən mənim,
Ta əsər var cismü cani-natəvanimdən mənim,
Qəm kəm etməz gözü könlüm cismü canımdən
mənim,
Bu başımdan savulub, ol getsə yanımdən mənim.

***

Meyli-vəsl əymiş qədimi çəngi-bəzmi-yar tək,
Rəglərim sızlar əl ursam çəng üzrə tar tək,
Çəngü ney mümkün kəm edə zarlıq mən zar tək,

Bəs ki, məmluyəm həvayi-eşqə musiqar tək,
Min fəğan hər dəm çıxar hər üstüxanimdən
mənim.

***

Aləmi tutdu sirişkim qanı, tutmazsan xəbər!
Saldı yaşım rəxnələr yollarə, qılmazsan nəzər!
Qan yaşımdan sarı kim, tutmuş yolun, qıl bir
güzər!
Meyl qıl məndən yana, hər dəm bu istiğna yetər!
Qanlı isəm dəxi gəl keç şimdi qanimdən mənim.

***

Güz evi oldu əşkimdən çox evlər qərqi-ab,
Göz evi tək qıldı çox ev mərdümi-çəşmim xərab,
' Aləmi seylabə verdim, ey camalı afitab!
Görünür mərdüm gözüne seyldən qopmuş hübab,
Suyə hər ev kim gedər əşki-rəvanimdən mənim.

***

Ey xəyalın xəlvəti nəqdi-rəvanım məxzəni,
Göz yaşı olur rəvan hərgəh xəyal etsəm səni,
Lütf umub səndən, səri-kuyində etdim məskəni,
Gəl gözüm nuri, Füzuli tək çox ağlatma məni,
İnciməzmi xatirin ahü fəğanimdən mənim?

*

M Ü R Æ B B E' L Æ R

*

***

Necə bir vəsvəseyi-əql ilə qəmnak olalım,
Gəlin alayışi-qəmdən çıxalım, pak olalım,
Nəş'əyi-mey tapalım, qabili-idrak olalım.
Məstü mədhuşü xərəbatiyü bibak olalım.

***

Rindlər bəzminə sərməst səbu tək giribən,
Zövq bağinə girib, cam gülünü dəribən,
Meyə derlərsə bəha əql mətain, veribən
Məstü mədhuşü xərəbatiyü bibak olmalı.

***

Payibəsti-meyi-safi olalım dürdmisa,
Verəlim saqiyyə can, cüləyəlim kəsbi-hələl,
Nəş'ədən bilməyəlim aləmi-keyfiyyəti-hal,
Məstü mədhuşü xərəbatiyü bibak olalım.

***

Mey hübabı kimi meyxanədə bir ev tutuban,
İqdi-əngur kimi bir araya baş çatuban,
Alsalar, din ilə dünyayı şərabə satuban,
Məstü mədhuşü xərəbatiyü bibak olalım.

***

Bədədən qeyr ki, qəm dəf'inə bir cam yetər,
Nəqdini nisyəyə hər kim verəcək olsa itər,
Ey Füzuli, rəvişi-əhli-riyadən nə bitər?
Məstü mədhuşü xərəbatiyü bibak olalım.

*

***

Pərişan halin oldum, sormadın hali-pərişanım,
Qəmindən dərdə düşdüm, qılmadın tədbiri-dər
manım,
Nə dersən, ruzigarım böyləmi keçsin, gözəl xanım?!
Gözüm, canım, əfəndim, sevdiğim, dövlətli sultanım

***

Əsiri-dami-eşqin olalı, səndən vəfa görmən,
Səni hər qanda görsəm, əhli-dərdə aşına görmən,
Vəfavü aşinalıq tərkinə səndən rəva görmən,
Gözüm, canım, əfəndim, sevdiğim, dövlətli
sultanım!

***

Dəgər hərdəm vəfasız çərxi yayından mənə bir ox,
Kimə şərh eyləyim kim, möhnətü ənduhü dərdim
çox,
Sənə qaldı mürüvvət, səndən özgə hiç kimsəm yox,
Gözüm, canım, əfəndim, sevdiğim, dövlətli
sultanım!

***

Gözümdən dəmbədəm bağrım əzib yaşım kimi
getmə!
Səni tərək etməzəm çün mən, məni sən dəxi tərək
etmə!
İkən həm zalım olma, mən kimi məzlumu incitmə!
Gözüm, canım, əfəndim, sevdiğim, dövlətli sultanım!

***

Qatı könlün nədən bu zülm ilə bidadə rağibdir,
Gözəllər nisbəti olmaz cəfa, səndən nə vacibdir?
Sənin tək nəzəninə, nəzənin işlər münasibdir,
Gözüm, canım, əfəndim, sevdiğim, dövlətli
sultanım!

***

Nəzər qılmazsan əhli-dərd gözdən axıdan seylə,
Yamanlıqdır işin üşşaq ilə, yaxşımıdır böylə?
Gəl, Allahı sevirsən, aşiqə cövr etmə, lütf eylə,
Gözüm, canım, əfəndim, sevdiğim, dövlətli
sultanım!

***

Füzuli şiveyi-ehsanın istər bir gədayindir,
Dirildikcə sənin kuyin, yolunda xaki-payindir,
Gərək öldür, gərək qoy, hökm-hökmün, rə'y-
rə'yindir,
Gözüm, canım, əfəndim, sevdiğim, dövlətli
sultanım!

*

***

Hasilim bərqi-həvadisən mələmət dağıdır,
Məsnədim kuyi-mələmətdə fəna toprağıdır,
Zar könlüm təndə zindani-bəla dustağıdır,
Rəhm qıl, dövlətli sultanım, mürüvvət çağıdır!

***

Dövr cövrindən tənü canımdə rahat qalmadı,
Surəti-halimdə asari-fərağət qalmadı,

Möhnətü qəm çəkməyə minbə'd taqət qalmadı,
Rəhm qıl, dövlətli sultanım, mürüvvət çağıdır!

***

Könlümün mülkün cəfa seylabi viran eylədi,
Bəxtimin halin hücumı-qəm pərişan eylədi,
Bağrımı əndişeyi-dövri-fələk qan eylədi,
Rəhm qıl, dövlətli sultanım, mürüvvət çağıdır!

***

İntəhasız cövlər odlarə yandırdı məni,
Acı sözlər dadlı canımdan usandırdı məni,
Xəlqdən bihudə fəryadım utandırdı məni,
Rəhm qıl, dövlətli sultanım, mürüvvət çağıdır!

***

İstəyib bir çarə, çox yeldim, yüyürdüm hər yana,
Rəhm edib, bir kimsə imdad etmədi mütləq mana,
Çarəsiz qaldım, mürüvvət istəyib gəldim sana,
Rəhm qıl, dövlətli sultanım, mürüvvət çağıdır!

***

Dadə gəldim ədl divaninə, fəryadım eşit!
Sən ki, adilsən, gör əfğanım nədəndir, qurə yet!
Şərhi-halim sor, muradım ver, əlim tut, fikrim et!
Rəhm qıl, dövlətli sultanım, mürüvvət çağıdır!

***

Gör Füzulinin rüxi-zərdində əşki-alini,
Pərdeyi-idbar tutmuş surəti-iqbalini,
Dərdməndindir, inayətlər edib, sor halini,
Rəhm qıl, dövlətli sultanım, mürüvvət çağıdır!

*

*

Q I T' Æ L Æ R

*

Received of the Treasurer of the State of New York
the sum of One Hundred Dollars

for

the purchase of a certain quantity of
of the same quality as that
of the same quality as that
of the same quality as that

for

1870

for the purchase of a certain quantity of
of the same quality as that
of the same quality as that

for

for the purchase of a certain quantity of
of the same quality as that
of the same quality as that
of the same quality as that

for

for the purchase of a certain quantity of
of the same quality as that
of the same quality as that
of the same quality as that

for

for the purchase of a certain quantity of
of the same quality as that
of the same quality as that
of the same quality as that

for

for the purchase of a certain quantity of
of the same quality as that
of the same quality as that
of the same quality as that

for

for the purchase of a certain quantity of
of the same quality as that
of the same quality as that
of the same quality as that

*

Çox təfəxür qılma cəm'i-mal ilə, ey xacə, kim,
Simü zər cəm'iyyəti əhli-qürur eylər səni.
Barigahi-qürbdən, cəm'iyyəti-malü mənəl
Hər nə miqdar olsa, ol miqdar dur eylər səni.
Gərçi ne'mət çox, kifayətdən, təcavüz qılma kim,
İmtıla bari-bədəndir, bihüzur eylər səni.

*

Əhli-kəmalə cahil əgər qədr qılmasa,
Mə'zurdur, məlamətin etmək rəva degil,
Cahil təbiətində məzaqi-kəmal yox,
Hər nəfsə iqtidai-təbiət xəta degil.
Ülfət həmişə fər'i olur aşinalığın,
Cahil fəzilət əhli ilə aşına degil.

*

Ey müəllim, aləti-təzvir dir əşrərə elm,
Qılma əhli-məkrə tə'limi-məarif, zinhar!
Hiylə üçün elm tə'limin qılan müfsidlərə,
Qətli-am üçün verər cəlladə tiği-abidar.
Hər nə təzvir etsə, əhli-cəhl ona olmaz səbat,
Məkr-i-əhli-elmdir, əsli-fəsadi-ruzigar.

*

Bəxil qılmasa cəm' etdiyi dirəm sərfin,
Nihali-məqsədi sərsəbz olub, səmər verməz.

Əlindəki gühəri bəzl qılmasa mümsik,
Şəbi-qəminə əməl müjdəyi-səhər verməz.
Tükənməyincə kəvakib günəş tülü' etməz,
Tökülməyincə şükufə nihal bər verməz.

*

Ey ki, əndişeyi-mal ilə sərəsimə olub,
Dünü gün dəhrdə aşuftə keçər əhvahn!
Cəm'i-mal eylədigin rahat üçündür, əmma
Rahətin əksik olur, hər necə artar malın.
Mal çox etmə, həzər eylə əzabından kim,
Rənci artar, ağır olduqca yükü həmmalın.

*

Elm kəsbilə rütbeyi-rif'ət
Arizuyi-məhal imiş ancaq.
Eşq imiş hər nə var aləmdə,
Elm bir qiylü qal imiş ancaq.

*

Olsa məqsudunca dövrani-fələk bir neçə gün,
Olma məğrur, ey ki, hali-dəhr rövşəndir sənə,
Qatili-abavü əcdadın məaf etməz səni,
Umma ondan dustluq rəsmin ki, düşməndir sənə.

*

Oldur gəzəl ki, feyzi onun am olub müdam,
Arayışı-məcəlisi-əhli-qəbul ola.
Viridi-zəbani-əhli-səfavü sürür olub,
Məzmunu zövqbəxş, səriül-hüsul ola.

Ondan nə sud kim, ola mübhəm ibarəti,
Hər yerdə istimain edənlər məlul ola.

*

Hər kimin var isə zatında şərərət küfrü,
İstilahati-ülum ilə müsəlman olmaz.
Gər qara daşı qızıl qan ilə rəngin edəsən,
Təb'ə təğyir verib, lə'li-Bədəxşan olmaz.
Eyləsən tutiyə tə'lim ədayi-kəlimat,
Nitqi insan olur, əmma özü insan olmaz.
Hər uzun boylu, şücaət edə bilməz də'va,
Hər ağac kim boy ata, sərv-i-xuraman olmaz.

*

Sən nə afətsən mənə, ey əqli-bədfərcəm, kim,
Bulmaq olmaz surəti-qürbündə asari-nəşat.
Tifllər, divanələr səndən mübərri olmağın,
Dünyəvi üqbadə bulmuşlar kəməli-inbisat.
İzzətü zillətdə bilməzlər təriqi-imtiyaz,
Hillətü hirmanda çəkməzlər əzabi-ehtiyat.
Ol ki, daim həmnəşininindir, müəzzəbdir müdam,
Nətə kim təklifə hökmi-şər' ilə sənsən mənət.
Ol zamandan kim, sənə verdim inani-ixtiyar,
Ol zamandan keylədim¹ möhkəm səninlə irtibat,
Olmayıb xali qəmü ənduhdən qəbrim evi,
Xar bəstərdir mənə peyvəstə, xakistər-büsat.
Olmayaydım, kaş ki, hərgiz səninlə həmnəşin,
Qılmayaydım kaş ki, mütləq səninlə ixtilat.

¹Ki eylədim.

*

Ey xacə, gər qulundan oğurluq murad isə,
Şəfqət gözilə bax ona daim oğul kimi.
Vər oğulunu dilərsən ola sahibi-ədəb,
Əlbəttə, eylə zillətə mö'tad qul kimi.

*

Ey vəziri-mülkpərvər kim, nizami-mülk üçün
İntixab etmiş cəmi-xəlqdən sultan səni.

Həllü əqdin aləmin qılmış müfəvvəz rə'yinə,
Naibi-hökmi-xilafət eyləyib dövrən səni.

Qıl nəzər kim, olmaya nəgəh mizacın münqəlib,
Qılmaya sərməst cami-şövkəti-divan səni.

Olasan insaf üçün mənsüb ikən, əhli-fəsad,
Edə din əhlinə afət, qilləti-iman səni.

Etməyə mə'mureyi-islami viran, kəndüyə,
Ə'zəmi-ə'vanü ənsar eyləyə şeytan səni.

Etmiş ikən əfzəli-xəlqi-cəhan iqbal ilə,
Ərzəli-əhli-cəhənnəm eyləyə sübhən səni.

*

Padişahi-mülk, dinarü dirəm rüşvət verib,
Fəthi-kişvər qılmağa eylər mühəyya ləşkəri.

Yüz fəsadü fitnə təhrikilə bir kişvər alır.
Ol dəxi asarı-əmnü istiqamətdən bəri.

Göstərən saətdə dövrani-fələk bir inqilab,
Həm özü fani olur, həm ləşkəri, həm kişvəri.

Gör nə sultanəm məni-dərviş kim, feyzi-süxən
Eyləmiş iqbalimi asari-nüsrət məzhəri.

Hər sözüüm bir pəhləvandır kim, olub tə'yidi-həq,
Əzm qıldıqda tutar tədris ilə bəhrü bəri.

Qanda kim, əzm etsə, mərsümü məvacib istəməz,
Qansı mülkü tutsa dəyməz kimsəyə şürü şəri.

Payimal etməz onu asibi-dövri-ruzigar,
Eyləməz tə'sir ona dövrani-çərxi-çənbəri.

Qılmasın dünyadə sultanlar mənə təklifi-cud,
Bəsdürür başımda tövfiqi-qənaət əfsəri.

Hər cəhətdən fariğəm, aləmdə haşa kim, ola
Rizq üçün əhli-bəqa, əhli-fənanın çəkəri.

*

Doğruluq ilə istə ülüvvi-məqam kim,
Gəldikcə halinə verə dövrü-fələk rəvac*.

Doğruluq ilə hərfələrə sədrdir "əlif",
"Ya" hərfini ayağə buraxmışdır e'vicac*.

Doğrular ilə gəz ki, səni sərbülənd edə,
Əyriyərlər ilə eyləmə, əlbəttə, imtizac.

"Ya" ixtilatı ilə sərir oldu payimal,
Başda məqam tutdu "əlif" nüsrətilə tac*.

*

Müddəi eylər mənə təqlid nəzmü nəsrədə,
Leyk namərbut əlfazü mükəddər zatı var.
Pəhləvanlar, Badpalər səyridəndə hər yana,
Tifl həm cövlan edər, amma ağacdan atı var.

*

Ol səbəbdən farsî ləfz ilə çoxdur nəzm kim,
Nəzmi-nazik türk ləfz ilə ikən düşvar olur.
Ləhceyi-türki qəbuli-nəzmi-tərkib etməyib,
Əksərən əlfazi namərbutü nahəmvar olur.
Məndə tövfiq olsa, bu düşvarı asan eylərəm
Növbahar olğac tikəndən bərgi-gül izhar olur.

*

Ey gözüm, zətin məarif birlə rəngin edə gör,
Xətti-mişkin, pərdeyi-rüxsari gülgün olmadan.
Söhbəti-ərbabi-elmü mə'rifətdən kəsb qıl,
Hüsni-sirət, surəti-halın digərgün olmadan.
Cəhd qıl kim, görməyə xurşidi-rüxsarın zəval,
Nur feyzindən hilali-qədrin əfzun olmadan.

*

Əlindən dadlər, ey əxtəri-bəxti-siyahim kim,
Məni xəlq içrə aliqədr ikən, qayətdə xar etdin.
Qılıb xurşidi—hirman mətləi-ümmid gərdunun,
Vucudimdən misali-sayə səlbə-e'tibar etdin.
Səvadi-didəmi mütləq bəyazi-cynə döndərdin,
Bəyazi-hüsni-halim xali-ruyi-ruzigar etdin.

*

*

R Ü B A I L Æ R

*

*

Xoş ol ki, dəmi-əcəl çəkəm badeyi-nab,
Sərməst yatam qəbrdə ta ruzi-hesab.
Qovğayi-qiyamətdə duram məstü xərab,
Nə fikri-hesab ola, nə idraki-əzab.

*

Saqi, kərəm et, şərabi-gülfam yürüt!
Gülfam şərabə vermə aram, yürüt!
Bəzm içrə hübabi-əşki-gülgunumdan
Mın cam yürütmə, can üçün cam yürüt.

*

Canımdan olan zəxireyi-nitqü həyat,
Cismimdə olan cövhəri-hüsni-hərəqat,
Sərf olmadı xublar rəhi-eşqində,
Əfsus ki, bihudə keçirdim övqat!

*

Tə'miri-bəqavü cəm'i-mal etdin, tut!
Hər arizu etdinsə, ona yetdin, tut!
Çün ömr bəqasına tutulmaz ümmid,
Hər hal ilə gəldiyin kimi getdin, tut!

*

Derlər ki, qılır qönçə ləbi-yar ilə bəhs,
Gülbərgi-tər ol lə'li-gühərbar ilə bəhs.
Ol bir neçə dilsizlərə töhmətdir bu,
Də'vayə gərək ləhceyi-göftar ilə bəhs.

*

Mey şövqü olubdur mənə adət, ey şeyx!
Gəldikcə bu şövq olur ziyadət, ey şeyx!
Xoşdur mənə mey, sənə ibadət, ey şeyx!
Rə'y ilə degil eşqü iradət, ey şeyx!

*

Ey şəhdi-ləbin sözü şəkərvar ləziz!
Lə'lin kimi qanda bir şəkər var ləziz?
Tüngi-şəkər olmasaydı dürci-dəhənjin,
Olmazdı çıxan ləhceyi-göftar ləziz.

*

Hərdəm mənə yar ərzi-rüxsar eylər,
Hüsnilə məni bətər giriftar eylər.
Guya ki, kəməli-eşq dərsin oxudur,
Hərdəm mənə tə'limini təkrar eylər.

*

Hicrin, cigərini hər kimin qan eylər,
Tədric ilə vəslin ona dərman eylər.
Zülfün kimi kim, müddət ilə kafir idi,
Lə'lin onu bir dəmdə müsəlman eylər.

*

Kimdir ki, qəmində naleyi-zar etməz!
Dərdin sənə nalə ilə izhar etməz!
Fəryadına hiç kimsənin yetməzsən,
Fəryad ki, fəryad sənə kar etməz!

*

Canan isə mətlub, təmə' candan kəs!
Mətlub isə can, ümid canandan kəs!
Can sevmək ilə müyəssər olmaz canan,
Ya bundan ümid, ya təmə' ondan kəs!

*

Kuyində sənin nə daşə kim, vurdum baş,
Qıldım onu qərqi-xun, töküb gözdən yaş.
Göz yaşinə rəhm eylə ki, çox müddətdir,
Bidadinə səbr edib basar bağına daş.

*

Zahid, meyi-nabdəndir ikrah qələt!
Sən xah sözüüm səhih tut, xah qələt.
Məscidlərə girdiyim degil rəğbətdən,
Sərməstligimdən eylərəm rah qələt.

*

Dağ urma dili-həzinə, ey mişkinxət!
Gər maili-hüsnü xəttəsən, qılma qələt
Kim, eyləməmiş katibi-divani-qəza,
Dil hərlərin qabili-təzyini-nüqət!*

*

Mey nəfyini eyləyib şüar, ey vaiz!
Tutdun rəhi-tə'ni- eşqi-yar, ey vaiz!
Tərki-meyü məhbub edəriz cənnət üçün,
Şərh eylə ki, cənnətdə nə var, ey vaiz!

*

Pərvanəyə zülmi-bihəsab eylər şəm',
Zülm oduna bağırını kəbab eylər şəm'.
Guya ki, bilir zülm sərəncamı nədir,
Bihudə degil ki, iztirab eylər şəm'.

*

Hər gəh ki, bahar qıldı arayışi-bağ,
Növmidlik urdu lələvəş bağırına dağ,
Zira tikən üzrə tutdu bülbül məskən,
Gül bad güzərgəhində yandırdı çirağ.

*

Yox dəhrdə bir müvafiqi-təb' hərif
Kim, söhbəti dilgüşa ola, təb'i zərif.
Fəryad ki, nəcins müsahiblər ilə
Bifaidə zayə' oldu övqati-şərif.

*

Ey nəvəki-bidadinə hər sinə hədəf!
Vey cövhəri-peykaninə hər didə sədəf!
Fəryadü fəğanım qəmi-hicranından,
Bəzmi-qəmədir naley-i-ney, növheyi-dəf.

*

Sərmənzili-hər muradə rəhbərdir eşq,
Keyfiyyəti-hər kəmalə məzhərdir eşq,
Gəncineyi-kainatə gövhərdir eşq,
Hər sadır olan nəş'əyə məsdərdir eşq.

*

Üşşaqə degil qeydi-ələiq layiq,
Hərgiz qəmi-ruzigar çəkməz aşiq.
Qeydi-qəmi-ruzigar bir illətdir,
Ol illətə eşqdir təbib-i-haziq.

*

Məcnun oda yandı şö'leyi-ah ilə pak,
Vamiq suya batdı, eşqdən oldu həlak.
Fərhad həvəs ilə yelə verdi ömrün,
Xak oldular onlar, mənəm imdi ol xak.

*

Ta həlqeyi-zülfi-yarə düşdün, ey dil!
Dami-qəmi-ruzigarə düşdün, ey dil!
Əfsus ki, qütbi-əhli-cəm'iyyəti ikən
Ol dairədən kənarə düşdün, ey dil!

*

Əfğandır işim, sərv-i-xuramanın üçün,
Qandır cigərim, qönçeyi-xəndanın üçün.
Eşqində qəmi qüssə çəkib, pır oldum,
Mən pırə tərəhhüm et, igid canın üçün!

*

Ey qaib olan dideyi-xunbarimdən!
Vey rahat olan sincyi-əfkarimdən!
Mən varimi yox səninçün etdim, nə rəva
Sən tutmayasan xəbər yoxü varimdən?

*

Dedim ləbinə: lə'li-Bədəxşandır bu!
Güldü, dedi: ey fəqir, böhtandır bu!
Bir daşə nə rəng ilə qılarsan nisbət?
Şirinü şəkərfəşanü xəndandır bu.

*

Yandırdı məni şövqi-cəmalın, ey mah!
Hər ləhzə əcəb degil yetirsəm göyə ah!
Zülfün girchi çıxdı əlimdən nagh,
Gör kim, nə cəfa etdi mənə bəxti-siyah.

*

Müjganımı, ey şəm', gühərbar etmə!
Pünhan qəmimi aləmə izhar etmə!
Eşq əhlinə zülmüdür vəfa eyləməmək,
Zinhar, bu zülmü etmə, zinhar, etmə!

*

Rüxsarına eyb etmə nigah etdigimi,
Göz yaşı töküb, naləvü ah etdigimi.
Ey padişəhi-hüsn, tərəhhüm çağıdır,
Əfv eylə ki, bilmişəm günah etdigimi.

*

Gördüm səni, əldən ixtiyarım getdi,
Baxdım üzünə, səbrü qərarım getdi.
Xak oldumü hər yana qübarım getdi,
Əlqissə, qapından e'tibarım getdi.

*

Hər yerdə ki, ol simbərü simin xəđ,
Ərz eyləyə arız, açə sünbül, çəkə qəd;
Rəngi-gülü buyi-sünbülü cilveyi-sərv,
Hökm eyləməzəm kim, ola məqbuli-xirəd.

*

Ta boynuma saldı ol xəmi-zülf kəmənd,
Tədbir ilə açılmadı boynumdan bənd.
Çox pənd verildi, olmadı fəidəmənd,
Yetməzmi mənə pənd verən xəlqə bu pənd.

*

Gər möhnəti-kəsrdir və gər ne'məti-səbr,
Səbr ilə qənaətdə gərək müslimü gəbr.
Hər ne'mətü möhnət ki, verərsən, yarəb!
Ver ne'mətə bir qənaətü möhnətə səbr.

*

Hər dil ki, əsiri-qəmi-hicran olmaz,
Şayəsteyi-zövqi-vəsli-canan olmaz,
Hər dərd ki, var, var dərmanı vəli
Bidərdlərin dərdinə dərman olmaz

*

Ey kəsb-i-kəmalə e'tiqadın naqis,
Təhsili-kəmalə ictimadın naqis!
Ar etmə tələbdə, qıl həzər ondan kim,
Kamillər içində ola adın naqis.

*

Xurşid ki, qıldı sübhdən ərzi-cəmal,
Dərgahinə üz sürmək ilə buldu kəmal.
Çün yetdi kəmalə, etdi sən mah ilə bəhs,
Ol qəsi odəb verdi kəmalinə zəval

*

FARSCA
QƏZƏLLƏRİNİN
TƏRCÜMƏLƏRİ

*

*

*

Ağlaram, var gözümün yaşına, əlbəttə, səbəb,
Ağlasam qəlbimin əhvalına, gəl sanma əcəb.

Məni dindirməyir ol qaşı kaman cananım,
Qaşqabaqla baxıb eylər mənə peyvəstə qəzəb.

Candan heç kəs, nə qədər ömr edə, minnət çəkməz,
Zövq versə gər onun qəlbinə bir şirin ləb.

Kuyi-canana bizik talibi-cənnət, zahid,
Taleyindən edər öz qədricə hər kimsə tələb.

Yoxdur, ey şəm', soruşma, ürəyimdən xəbərim,
Ondan ayrı mənə gündüz görünür zülməti-şəb.

Kuyinə gəlsə də yüz şövq ilə dürri-əşkim,
Yaşının azlığına baxma, bilir rəsmi-ədəb.

Bu Füzuliyə gəh aşiq, gəhi arif deyilir,
Şöhrəti dəhri tutub, var ona hər yerdə ləqəb.

*

*

Ayinədə əksim özümə bir nəzər etdi,
Əhvalıma gözyaşı töküb didə tər etdi.

Ayinədə yox məndə olan eşqə dəyanət,
Yar ondan uzaqlaşdı, o tərki-nəzər etdi.

Torpaqlara qərq eyləyəcəkdir məni qibtə,
Yarın nə üçün kuyinə könlüm güzər etdi?

Axşam mənim əhvalıma göz yaşları tökdü,
Sanki bu könül atəşi şəm'ə əsər etdi.

Ayinəni də görməyə qoymur məni heyrət,
Müjganına könlüm gözünü bir sipər etdi.

Öz dərdinə bir başqa əlac eylə, Füzuli,
Çox işləri dünyada səbir bisəmər etdi.

*

*

Aləmi gəzməyimizdən bizə yar idi qərək,
Çəmənə seyr eləməkdənsə, şikar idi qərək.

Bəsləməkdən gözü hər dürlü ciyər qanı ilə
Təkə seyri-güli-rüxsari-nigar idi qərək.

Bu gülüstanda nə sərv axtarıram, nə lələ,
Sərvqamət, üzü gül, lələzar idi qərək.

Ey gözüm, kuyinə gəl seyli-sirişk etmə rəvan,
Gər yolunda sənə peyvəstə qubar idi qərək.

Sanma bihudə, əgər toplamışam göz yaşımı,
Sən gələn yollara şövq ilə nisar idi qərək.

Dərddən sanma, əgər sinəmi çək etdim mən,
Fövci-möhnətlərə bir rahgüzar idi qərək.

Nalədir ney kimi hər ləhzə Füzulinin işi,
Məgər ömründən ona naleyi-zar idi qərək?

*

*

Arxanca kölgə olmaq fəxrindir, ey səmənber,
Ta səcdəgahım olsun sən gözdiyin o yerlər.

Nə var mənim tək aşiq, nə yar dilbərim tək,
Mən bir bəlakeş aşiq, o, dilbəri-sitəmkər.

Gördükdə gül camalın, hər cövrə tabe oldum,
Aydındır ol şükufə axır nə cür verər bər.

Sən qönçə tək gülərsən, mən ağlaram bulud tək;
Sən gülməyinlə dilşad, mən ağlamaqla müztər.

Vardır əlində xəncər, lə'lində şəhdi-rahət,
Ya canım al, xilas et, ya arizumu göstər.

Canım səhifəsində qəlbimdən ad yox idi,
Ol gün ki, ruzim oldu xuni-dilim müqərrər.

Keçdi ömür, Füzuli, dünya evində hərgiz
Səhman tapar nə bir iş, nə kam olar müyəssər.

*

*

Atlanıb ol türki-bədxu eylədi əzmi-şikar,
Qalmadı yüz aşıqi-biçarədə səbrü qərar.

Dəhr nəqqaşı üzün gördükdə, ey yar, rəşkdən
Gülşən içrə hər nə nəqş etmişdi qıldı tarümar.

Var yeri lə'li-ləbin yadilə qan içsə könül,
Qırmızı su versələr məstə içər, badə sanar.

Pərdəni açdın üzündən, ayda taqət qalmadı,
Zülfünü açdın, Xəta mişkinə təng oldu bazar.

Bisütunu yarmağa Fərhad neylər tişəni,
Şirin eşqindən onun qəlbində gər bir şö'lə var.

Əhli-mə'nanın yanında yox səbatı aləmin,
Ömr bir çaydır axar, yoxdur ona bir e'tibar.

Ol sənəm eşqində yalnız vermədim mən nəqdi-can,
Hansı din əhli, Füzuli, oldu ol bütdən kənar?

*

*

Afət olsan da, könülsən, cismsən, cansan mənə
Mən sənə dostam, nədir illət ki, düşmansan mənə?

Ey mənim canım, nə xeyri, eyləsəm meyli-həyat
Sən ki, canımsan, belə namehriban olsan mənə.

Yusifin hüsnü zaman keçdikcə mindi qiymətə,
Ey qoşan qiymət dalınca, mahi-Kən'ansan mənə.

Şəm'sən, atəşsən, olmaz kim, gözəm səndən uzaq,
Qəlbimə nur bəxş edən bir mahi-tabansan mənə.

Həsərətində şam kimi yandım, gözəl, bir halda ki,
Sən işıqlı bir səhərsən, afəti-cansan mənə.

Qəm baharında açan bir laləyəm, sən jaləsən,
Göz yaşımsan damənimdə, lə'lü mərcansan mənə.

Ey Füzuli, eşqdə tək sən çəkirsən qibtəmi,
Öylə isə, sən şərki-dərdi-hicransan mənə.

*

*

Ahım edəndə cəlvə, olur dar fəzayi-çərx,
Axır keçər gedər səni ahım, səmayi-çərx.

Min daş yağırsa üstümə göydən, əbəs deyil:
Uçmuş bu qanlı göz yaşım ilə binayi-çərx.

Ahım dumanlananda qaralmazmı bu fələk,
Yandırdı qəlbimi necə gör bu cəfayi-çərx!

Qəlb atəşilə doldu bütün çərx, şübhəsiz,
Mənzil olar mələklər üçün mavərayi-çərx.

Kuyində gördü məskən edən çoxdu yarımın,
Matəmsərayə döndü həsəddən sərayi-çərx.

Sanma ki, təkcə mən çəkirəm çərxdən bəla,
Kimdir ki, dəyməsin ona əsla bəlayi-çərx?!

Çərxin vəfası yoxdu desəm, heyrət etməyin,
Yoxdur, Füzuli, heç kəsə çünki vəfayi-çərx.

*

*

Açanda göz üzünə aşiqin, olur heyran,
Axıb gedər üzümə sel kimi ciyərdən qan.

Sən üz açanda, o hüsne doyunca baxmaq üçün,
İşıqlı bir göz olur gözlərimdə hər müjgan.

Ürəkdə min cürə dərdim düyünlənib, lakin
Birin də söyləməyə yox o dilbərə imkan.

Görüb də xasiyyətin, yummuşam camalına göz
Cəfanı tərək elə, ta mən də göz açım, canan.

Evim qaranlıq olub taleyimlə, faydası yox,
Qapı-baca açə bilsəm də əşkü ahımdan.

Vüsali-şəm'inə yannam misali-pərvanə,
Fəraqı qoysa əgər qol-qanad açam bir an.

Neçün gərək üzümə mən açım bələ qapısı,
Gərək, Füzuli, yumam göz o mahi-tabandan.

*

*

Aşiqəm, bir sənəmi-laləüzarım vardır,
Bir də sevdalı başım, qəlbi-figarım vardır.

Ciyərim, qəlbimi islatma qızıl qanın ilə
Ki, o saf lövhədə bir nəqşi-nigarım vardır.

Arzum oldur ki, qəmində başım əldən getsin,
Çün bəla aşiqiyəm, eşq ilə karım vardır.

Aparıb səbrü qərarım o qədi sərv gözəl,
Bir ömürdür ki, nə səbrim, nə qərarım vardır.

Mən ona aşiq ikən etmiş onu məst qürur,
Yenə şadəm ki, elə sevgili yarım vardır.

Bir gülün aşiqiyəm bülbüli-şeyda kimi mən,
Yox əcəb, şamü səhər naleyi-zarım vardır.

Yar kuyindən uzaq düşdü Füzuli, nə olar,
Bax könül güzgüsünə, gör nə qubarım vardır.

*

*

Aşiqəm, sevməkdən özgə kar əlimdən gəlməyir,
Əhli-təqva eyləyən rəftar əlimdən gəlməyir.

Ey könül, əqlin yükün tapşırıdım axır mən sənə,
Bu yükü çəkmək olur düşvar, əlimdən gəlməyir.

Söyləməm hərgiz cünun qeydində heç bir zövq yox,
Aqiləm, bihudə, boş göftar əlimdən gəlməyir.

Bütlərin uğrunda mən sərf eylərəm can nəqdini,
Etmişəm iqrar ona, inkar əlimdən gəlməyir.

Eşqdə hər bir tələb gər olsa məndən, hazıram,
Səbr işində qalmışam naçar, əlimdən gəlməyir.

Olmaram mane, könül gər tutsa məhrulər yolun,
Qəlbimi incitmərəm, azar əlimdən gəlməyir.

Ölmüşəm onsuz, Füzuli, zənn qılma səbrdir,
Yarə etmək naləmi izhar əlimdən gəlməyir.

*

*

Bağlayıb qəlbimi geysuyi-xəmi-pürşikənin,
Qalacaqdır məni öldürsən, adın qanlı sənin.

Çox lətifdir bədənin, oldu gözümdən pünhan,
Çəkdirir gör nə cəfalər mənə lütfiylə tənin!

Torpaq oldum ki, düşə üstümə kölgən bəlkə,
Kəsdı ümmidimi bundan, elə safdır bədənin.

Nitqə gəl, özgələrin sözlərinə uymaq ilə
Olmayıb kimsəyə aydın hələ sirri-dəhənin.

Sözlərindən belə hiss eyləyirəm, nazlı nigar,
Qanımlı tökməyə maildir o lə'li-Yəmənin.

Səndə fanus kimi vardı, Füzuli, atəş,
Qan deyildir görünən, köynəyin atəşdi sənin.

*

*

Bahar əyyamıdır, gəlməz nədəndir, şurə bülbüllər?
Məgər düşmüş lətafətdən könüllər şad edən güllər?

Çiçəklər ətr saçdı, nazəninlər seyri-bağ etməz,
Açılmış gülləri yeksər pərişan etdi qafillər.

Əgər eşq əhli etməzsə gözəl məhrulərə rəğbət,
Nə lazımdır bu ziynət, bu gözəllik, bu qara tellər.

Könüllər bəs neçin gülzarə bağlanmaz bu mövsimdə,
Məgər zənciri-zülfün açmamış gülşəndə sünbüllər?

Könül qönçə kimi yüzlərcə qəmlərlə düyünlənmiş,
Budur müşkül ki, dövran naz edir açdıqca
müşküllər.

Suyu qoynunda gülşən bəsləyir, var vəchi, izzətlə
Ki, ondan zahir olmuşdur gözəlliklər, təcəmmüllər.

Füzuli, qorxu çoxdur rəhgüzari-eşqə düşməkdə,
Bu yollar çox ağır yoldur, gərək etmək təhəmmüllər.

*

*

Başım möhnət balıncında çəkib azar, uzaq səndən!
Olub qəm bəstərində cismü can بیمار, uzaq səndən!

Dedim səndən uzaqlaşsam, bir az yüngülləşər
dərdim,
Güman etməzdim, ey gül, möhnətim artar uzaq
səndən.

Bəlayi-hicr çoxdur, taqətü səbrim azalmışdır,
Nələr, bilməm, çəkər başım mənim, ey yar, uzaq
səndən.

Deyirdin ki, fəraqimdə ölərsən şübhəsiz, əmma
Məhal işdir, olam asudə mən, zinhar uzaq səndən.

Fəğanü nalədən həmdəmlərim bizar olub məndən,
Hanı səbr et deyən kəslər mənə təkrar, uzaq
səndən?

Sən atəşsən, tikan tək durmuşam mən
rəhgüzarında,
Yaxıb yandır keçərkən, qalmasın asar uzaq səndən.

Füzulinin gözündə tirədir aləm o məhrusuz,
Fələk verməz ona rahətlik, ey dildar, uzaq səndən!

*

*

Bəzək vaxtı baxarsa güzgüyə gülüzlü ol canan,
Görər ki, piklərindən güzgünün köksündə yüz
peykan.

Könül şad oldu görcək sinədə var eşqinin dərdi,
Xəzinə tapsa bir viranədə dərviş, olar xəndan.

Qəmin bir tazə dağ ilə məni yad eyləyir hər dəm,
Odur çıxmaz yadımdan verdiyin söz, etdiyin
peyman.

Qəmindən şad olur könlüm ki, onda tapmamışdır
yer,
Qəmindən başqa bir xəznə o gündən kim, olub
viran.

Görüncə gözlərim kim, cəm' olub məsciddə zahidlər,
Yuxu görməz, görər lakin pərişan bir yuxu hər
an.

Rəqibə bəsləmə kin, ey Füzuli, olma qafil kim,
Ürəkdə kin olarsa, mehrdən məhrum olar insan.

*

*

Bəsindir, ey fələk, etdin zəbunü xar məni,
Büküb də qəddimi qıldın qəmə düçar məni.

Gözümdə cılvenüma etmə gəl hər ədnanı,
Həsəd qəmilə daha etmə əşkbar məni.

Bu qəm kəməndini boynumdan aç, yetər bu qədər,
Cünun kəməndinə çox eyləmə düçar məni.

Ümidsizəm, yanırım, gəl bu atəşə su çilə,
Kül olmadan ürəyim, qıl ümidvar məni.

Yetib o dəm ki, mənim bəxt qönçəm açsın gül,
Bu qanlı bağrım ilə qoyma intizar məni.

Yetib o gün ki, verib bəxt rütbəmə qiymət,
Bu qədr etməyəsen zarü dilfigar məni.

Füzuli, dərdin ağırdır, yüz afərin sənə kim,
Dözürsən, etmədən aləmdə şərmsar məni.

*

*

Biz heç zamanda tərki-rüxi-yar etmərik,
Heç bir kəs etməyən işi zinhar etmərik.

Bənzətmişiksə qamətini sərvə, şərmdən
Baş dikmişik yerə, bunu təkrar etmərik.

Bir gün rəqib ayırsa bizi bənd-bənd, yənə
Biz aşıqik ona, bunu inkar etmərik.

Dildarımız verəndə bizə vəsl və'dəsi,
Vaxtından əvvəl əhdinə vadar etmərik.

Dünyapərəst biz deyilik mülkü mal umaq,
Biz tərki-yarı, can nə qədər var, etmərik.

Biz ərseyi-fəsaddən olduq kənarə, çün
Dünyayə uyub, könlümüzü xar etmərik.

Rindanəliklə badə olubdur şüarımız,
Sanma, Füzuli, biz bunu iqrar etmərik.

*

*

Bizə hədsiz cəfalər gördü məhrulər rəva hər dəm,
Ömür yoldaşı olduq onlara, gördük cəfa hər dəm.

Sataşdı hüsnünə şəm'in gözü, rəşk oduna yandı,
O kəs ki, qibtə bilməz, rəf' olar ondan bəla hər
dəm.

Mənə heç bir gözəl yer vermədi öz asitanında,
Hədəf oldum gözəllər zülmünə mən binəva hər
dəm.

Gözüm qanla dolar, həsrətdən ahım göylərə qalxar,
Xəyalımda dolandıqca mənim ol məhliqa hər dəm.

Sənin eşqinlə mən bağlanmışam, canan, əzəl
gündən,
Bu eşqi tərək qılmam, baş ola təndən cüda hər
dəm.

Ömür ol sərv boylu dilbərin eşqində sərf oldu,
Təəssüf etmərəm, bir ömr ona qılsam fəda hər
dəm.

Füzuli naümid olmaz vüsali-yar zövqündən,
Əgər can vermək ilə göstərə yarə vəfa hər dəm.

*

*

Bizi qəmzənlə, ey zalım, həlak etdin, yaman etdin,
Çəkib xəncər yazıq aşıqlərə, sən qəsd-i-can etdin.

Cəfasından rəqibin olmaram rəncidə, ey canan,
Onu zülm etməyə məcbur özün, ey canalan, etdin.

Könüldə şövqi-dağı tazələndi, hüsn bağında
Yeni gül açdı, ol bağə məni sən bağiban etdin.

Yerə dəyməz ayağı könlümün bir an sevincindən,
Kəməndi-zülfünə saldın, onu sən şadiman etdin.

Mənə hicran dəmində yar olan, ey vəslin ümmidi,
Sənə canım fəda, qəlbim evini aşıyan etdin.

Könül, zahidlərə səndə inam yoxdur əzəl gündən,
Nə yaxşı oldu, öz ikrahını indi əyan etdin.

Füzuli, yoxsa bir zindan göründü könlünə Bağdad
Ki, işrətxaneyi-Təbriz şövqilə fəğan etdin?

*

*

Bir baxışla qıymadın xoşhal ola bu binəva,
Vurmadın, ta rahət olsun, cisminə tiri-bəla.

Qəlbi-üşşaqə təbib olsan da, yoxdur fəidə,
Biz ki, öldük dərd əlindən, etmədin heç bir dəva.

Sən gözəllik mülkünün sultanısan, əfsus kim,
Yanmadın ömründə hərgiz bir fəqirin halına.

Sən vəfalı olmağı yüz dəf'ə əhd etdin, vəli
Nə bizi saldın yada, nə əhdinə qıldın vəfa.

Çəşmi-fəttanın əlindən dinü iman qalmadı,
Sən özün öldürdüyün qurbanlara tutdun əza.

Qəlbimə qəmzə ilə vurdun xəta peykanını,
Etmisən eyni xəta, hərçənd etməzsən xəta.

Sən Füzulidə vəfadan qeyri, şahım, görməsən,
Qalmamış razı, ona çoxdandır etməzsən cəfa.

*

*

Boy atıbsan sərv tək, bir afəti-can olmusan,
Parlayıb bir gün kimi, aşubi-dövrən olmusan.

Qəmzənə öyrətmisən aşıqləri öldürməyi,
Ey gözəl, sən qatili-övladi-insan olmusan.

Yusif ilə sən iki dövrən əzizi oldunuz,
Bir zamanlar o, sən isə indi sultan olmusan.

Hüsn bağına bəzəkdir qönçəvü sərvü gülün,
Gülyanaq, qönçədəhan, sərv-i-xuraman olmusan.

Gəl cəfa daşı məni-divanəyə vurma daha,
Bir uşaq sanma özün, növrəstə canan olmusan.

Ondakı qönçə dəhanın yoxluğu olmuş yə'qin,
Ey könül, bica gümanla əhli-nisyan olmusan.

Ah oxun keçdi fələkdən, ey Füzuli, indi sən,
Qamətin xəm olsa da, bir mərdi-meydan olmusan.

*

*

Bu qədər məndə həvəs kim, qədi-rə'nadən olub,
Feyzi-məxsusdur ol, aləmi-baladən olub.

Rüxi-zibayə nəzər eşqi ki, var qəlbimdə,
Pak bir nurdur ol, xaliqi-yektadən olub.

Eşqdən istəmədim mən özümə rüsvalıq,
Bu bəlalər mənə ol dilbəri-zibadən olub.

Deyil aşiqliyimin nəş'əsi bu aləmdən,
Özgə dünya dəxi var, nəş'ə o dünyadən olub.

Yenə bu fikr, Füzuli, belimi etdi kəman,
Əyri qəddimlə bu düzlük nə müəmmadən olub?

*

*

Bu şikayətlər ki, yarımından məni-zar eylərəm,
Məqsədım yar adıdır kim, dildə təkrar eylərəm.

Nifrətim var ol kəsə kim, talibi-dünya ola,
Çünki sultanəm, gədalərdən belə ar eylərəm.

Söyləmə, nəsə, gözəllər eşqi olmaz paydar,
Bir ömürdür mən belə bir hökmü inkar eylərəm.

Ağlamaqdan çün ciyərdə qan azalmışdır, demək,
Pis əməldir, gözlərimi bunca xunbar eylərəm.

Dərdimə çarə tapa bilsin deyə, bu dəhrdə
Hər kəsə çatdıqda öz dərdimi izhar eylərəm.

Naləmi tərək etmək haqqında düşünmə bir daha,
Tə'ni-əğyari bilib, fəryadı təkrar eylərəm.

Ey Füzuli, kimsə tapmaz eşq dərdindən nicat,
Mən, əbəsdir ki, əlaci-qəlbi-bimar eylərəm.

*

*

Var nə təqsirim yenə mən çeşmi-yardan düşmüşəm,
Mö'təbərdir, heyf, indi e'tibardan düşmüşəm.

Yar kuyindən cüda heyranam öz əhvalıma,
Bu bəlalı qürbətə doğma diyardan düşmüşəm.

Bircə yol gül üzlülər lütf ilə baxmazlar mənə,
Bilsələr də xar olub mən ixtiyardan düşmüşəm.

Görmürəm bir əhli-dil, öldüm cahanda kimsəsiz,
Xəlvə içində mən kənarəm, iqtidardan düşmüşəm.

Piçü tabdan saldı cananım bu canım rıştəsin,
Mən bu halə rıştəyi-zülfi-nigardan düşmüşəm.

Neyləyim ki, öldürür minbir əzabla ruzigar,
Oxlanan ov tək tora mən ruzigardan düşmüşəm.

Bülbüli-ərşəm, Füzuli, mənzilim cənnət bağı,
Bu yerə biixtiyar ol lələzardan düşmüşəm.

*

*

Vəslin mənə novruz gecəsi oldu müyəssər,
Sanki o gecəm gündüz ilə oldu bərabər.

Güldün gecəni sübhə kimi şəm' ilə, ey yar,
Yanmaq mənə, pərvanələrə oldu müqərrər.

Ud yandı həsəddən ki, neçin bəzmimi ətrin
Etmiş sənin, ey qönçədəhan, böylə müəttər?

Açdın saçını, vardı səbəb, nazlı nigarım, -
Müsk ətrin ilə doldu hava, oldu müənbər.

Saçmışdı çıraq mənzilimə nurunu, lakin
Sən gəldin, ayüzlüm, otağım oldu münəvvər.

Şadlıq mənə üz verdi vüsalın qələmilə,
Qəlbimdə hər arzum var idi, oldu müsəvvər.

Dün bəzmgəhim bir çəmən olmuşdu, Füzuli,
Dildarım idi çün mənim ol sərv-i-səmənber.

*

*

Qanlı göz yaşım sübut eylər, ciyər pürxun olub,
Bir deyən yoxdur nədən könlüm belə məhzun olub.

Tüklərim julidə oldu zülfünü görcək sənin,
Çıxdı hər sevda başımdan, qəlb ona məftun olub.

Aşiqəm mən, bilmirəm lakin nədir sevdayi-eşq,
Yox kəmalı mənəcə, Məcnun bilsə gər məcnun olub.

Göz yaşımdan etmə nifrət, çəkmə gəl damanını,
Qan deyil bu, gül üzündən göz yaşım gülgün olub.

Mən neçin sərgəştəyəm atəşli ahimlə, mägər
Bağlıyam əflakə, guya rəhbərim gərdun olub?

Gözlərim nuri mägər sərf oldu gül rüxsarinə
Kim, onun nuri azalmış, hüsni-yar əfzun olub?

Gər əlin çatmış, Füzuli, vəsfinə ol qamətin,
Ol səbəbdəndir ki, təb'in daima mövzun olub.

*

*

Qarət etdi yuxumu, uyquma gəldi gecə yar,
O səbəbdən yuxu gəlməz gözümə leylü nəhar.

Qəm çəkən könlümə, naseh, sözün etməz tə'sir,
Külək əsdikcə dənizdə ləpə hiddətlə vurar.

Səni gördükdə könül qanı gözümdən axdı,
Camımı vurdu daşa çərx, məni qoydu xumar.

Qəlbimi parələdi zülmilə eşqin tiği,
Açmayanlar bu kitabı nə bilir onda nə var?!

İstəmər dil ki, şikayət edə məhrulərdən,
Çünki mən istəmərəm dostlara olsun azar.

Zə'fdən bir sapa döndümsə, fələk çəkməz əlin,
Hey eşər bəlkə daha incələ bu cismi-nizar.

Ey Füzuli, bu fəna dəhrdə yox əhli-vəfa,
Sanma bihudədir ondan əgər olsam da kənar.

*

*

Qəddi-balana baxanda bir bəla gördüm səni,
Valeh oldum, harda mən, ey dilruba, gördüm səni.

Sevgilim, səndən cəfalər tift ikən az görmüşəm,
Növcəvan oldun, bütün cövrü cəfa gördüm səni.

İndidən öyrənmədin sən bivəfalıq rəsmiini,
Gördüyüm gündən elə mən bivəfa gördüm səni.

Keçməyəydim kaş, ey gül, xaki-kuyindən sənin,
Dün neçə biganə ilə aşına gördüm səni.

Oldun, ey zalim könül, pabəndi dami-zülfünün,
Şükrələr kim, bir bəlayə mübtəla gördüm səni.

Görməyindən olmadı hərgiz könül şad, ey rəqib,
Ancaq ol səət ki, canandan cüda gördüm səni.

Gər deyilsənsə, Füzuli, aşıq, ağlar gözlə mən
Kuyi-cananda nədən sübhü məsa¹ gördüm səni?

*

¹ Gecə-gündüz.

*

Qəlbimin dərdini mən istəmirəm yarə yazam,
Bilirəm ki, oxumaz, gər ona səd barə yazam.

Kirpiyim misli-qələm, heyrət üzündən quruyar,
İstəsəm vəsfin, edib ruyinə nəzzarə, yazam.

Ayağın torpağı ilə qurula ol xəti kim,
Qəlbimin qanı ilə səfheyi-rüxsarə yazam.

Qürbət eldə çürüdüm, ol xəti mişkin gözəlim
Demədi namə bir ol bikəsü biyarə yazam.

Həşrədək od çıxacaq daşdan, əgər qəmlərimi,
İki sözlə daşa mən bikəsü biçarə yazam.

Unudar qisseyi-Fərhad ilə Məcnunu cahan,
Möhnətü dərdi-dilim gər məni-avarə yazam.

Qəm bıçağılə, Füzuli, sümüyüm oldu qələm,
Cövri-cananımı ta candakı tumarə yazam.

*

*

Qəm yolunda diləsən kim, ola bir yar sənə,
Ey könül, cam götür kim, ola qəmxar sənə.

Bu biyabanda gəzirsən yol azıb, sərgərdan,
Yol taparsan, ola gər bəxt həvadar sənə.

Göz yaşı boğdu bizi, ey dayanan sahilə,
Bizi qurtar ki, desin xəlq xilaskar sənə.

İstəyirsən yetəsən məqsədə, keç başdan sən,
Yoxsa sevdalı başından yetər azar sənə.

Eşqdən hasilimiz göz yaşı olmuş, aşiq,
Bəhri-qəmdən çatıb ol lö'löyi-şəhvar sənə.

Mənbər üstə özünü vəsf eləmə, ey vaiz,
Kimsə təqlid eləməz, eyləmə israr, sənə.

Yar fərağında Füzuli ürəyi qan oldu,
Bir əqiq daş kimi istər edə isar sənə.

*

*

Qəmi sinəmdə yer tutmuş, ürək pürxun ola, ya
rəb!

Bu qəm qalsa əgər, dərdi-dilim əfzun ola, ya rəb!

Nədən qoymur onun kuyində məskən tutmağa
bir gün,

Mənim tək böylə sərgərdan görüm gördün ola, ya
rəb!

Peşəm qan udmaq olmuşdur o meygun lə'ldən ayrı,
Mənim bu qan udan könlüm görüm pürxun ola,
ya rəb!

Dedin səbr et, səni şad eylərəm, səbrim
tükənmişdir,
Vüsali-yarə çatdır, xatirim məmnun ola, ya rəb!

Fələk qoymur murada yetməyə, canım çıxır təndən,
Görüm qismət mənə lə'li-ləbi-meygun ola, ya rəb!

Könül razı deyil əsla rəqibim inciyə məndən,
Desə bu qəlbə məhzun ol, görüm məhzun ola,
ya rəb!

Füzuli, dərdinin qədrin nə bilsin hər yetən bided?
Könül qəmdən ahır zövqü, qəmim əfzun ola, ya
rəb!

*

*

Qəmi-hicrində mənə vermədi üz bir clə hal
Ki, görünsün, eşidilsin, cləsin dərk xəyal.

Hər saat, hər gün, hər ay, hər il olub eşqindən
Həmdənim qüssəvü qəm, ahü fəğan, dərdü məlal.

Kamımın əksinə dövrən dolanır, vəchi odur,
İstərəm vəsldə hicranı, fəraqında vüsal.

Səndən heç vəqt mənə olmadı kamımca cavab,
Nə cavabın olacaqdır bunu etdikdə sual?

Qəminin zəhri həyatı mənə təlx etdi, nolar
Ləblərindən süzəsən zəhrə dönən kamıma bal?

Həsərətəm vəslinə eşqin, de görüm, dini nədir
Ki, haram etdi mənə vəslini, əğyarə həlal?

Zə'fdən bir tükə döndümsə, Füzuli, ancaq
Qəlbimi bağlamaq ol zülfə mənə oldu məhal.

*

*

Qəmi-cananı bilənlər məni-nalanə yanar,
Aşına cövr eləyir, bax, mənə biganə yanar.

Atəşi-qəlbimi pərvanə gətirsə dilinə,
Yandırar qəlbini şəm'in necə pərvanə yanar.

Atəşin çoxdusa fanusun içində, ey şəm',
Mən tək olmaz ki, şərərimlə mənim xanə yanar.

Qafil olsa bu qədər ahım odundan, ey can,
Uzaq ol sən bu gecə, çünki bu viranə yanar.

Göz yaşım qətrələrin məhv eləyir qəlb odu, heyf,
Danə-danə bu ömür xərməni bax gör nə yanar.

Bir gecə söylədilər şəm'i-rüxün övsafın,
Hər gecə indi könül atəşi-cananə yanar.

Dəli-divanəyə qəm-xar, Füzuli, yoxdur,
Gecələr daği-qəmim bu dili-büryanə yanar.

*

*

Qətlimə xəncərlə qəsd etdi o türki-tündxu,
Odlanırdım mən ətəşdən, mərhəmətlə verdi su.

Zövq alıb canlar ətirləndi nəsimi-vəslədən,
Çün gəlib çatdı səfərdən ol qəzali-mişkbü.

Jalələr tək başıma yağdı mələmət daşları,
Keçdi afət günlərim, oldu müyəssər arizu.

Can ola qurban ki, cövləni-səməndi-nazini
Qaldırar şahə məni gördükdə, məməndi-ədu.

Boş qalib əfsanəsindən Qeysü Fərhadın cahan,
Əhli-dünyaya yetişdi ta ki, məndən göftgu.

Başqa bir divanə mən tək gər fəna sərhəddinə
Yetsə, axtarmış məni, əlbəttə, etmiş cüstcu.

Söylədim: tutmuş Füzulinin yolun göz yaşları,
Söylədi: çox yaxşı oldu, kuyimə düşməz yolu.

*

*

Qəhr edər yarım, ona gər mahi-taban söyləyəm,
Məndən ikrah eyləyəm, sərv-i-xuraman söyləyəm.

Gər ona canım desəm, mütləq tökər qanım mənim,
Tez olar gözdən nihan, hərgah ona can söyləyəm.

Bunca hüsn ilə ki, rəşk eylər mələklər lütfünə,
Varsa insan söyləyin, sanma mən insan söyləyəm.

Ey xoş ol dəm üzbəüz halım deyəm, qorxum budur
Kim, pərişanlıqdan hər halı pərişan söyləyəm.

Səcdə etmək küfrdür, zahid deyir, məhrulərə,
Namüsəlmanəm, ona gər mən müsəlman söyləyəm.

Yoxdu yersiz xal üzündə, böylə bir rüxsar ilə
Doğru olmaz, gər ona şəm'i-şəbistan söyləyəm.

Xəncəri-zülmü, Füzuli, lütfü ehsandır, vəli
Qorxuram qət'i-bəlasından ki, ehsan söyləyəm.

*

*

Qırmızı donda o qamətlə sən, ey huriüzar,
Bir əlifsən kim, qızıl xətlə yazıb pərvərdigar.

Al geyimli dilbərim bir şux fidandır ki, onu
Əkdiyi gündən ciyər qanilə bəslər ruzigar.

Qırmızı paltardır ol, yoxsa Xəlilin atəşi
Kim, içində bir səfalı, güllü cənnət bağı var.

Gül fidanı güllə zinət tapdı, sən paltar ilə,
Bu libas içrə gözəllə çirkin oldu aşikar.

Al donu əndamına hazırlamaqçün canımın
İpliyin qan ilə rəngin qıldı çərxi-kəcmədar.

Hər yerə, ey gül, toxundurduñ o gülgün daməni,
Ol yeri mən qanlı göz yaşimlə etdim lələzar.

Könlünü vermiş Füzuli al geyən dilbərlərə,
Mayəsin qanla yoğurmuşdur onun çün ruzigar.

*

*

Qoy bu gülşəndə mənə gül üzlülər yar olmasın,
Çünki bir gül yoxdur, ətrafında yüz xar olmasın.

Çox gəzib gülşənləri biz öylə bir gül görmədik
Kim, mənim tək aşiqi bir bülbüli-zar olmasın.

Görmədik biz bu cahanda bir gözəllik xəznəsi
Kim, rəqiblər səf çəkib dövründə divar olmasın.

Tapmayır yol xar əlindən bülbüli-şeyda gülə,
Hüsnü yoxdur gülşənin, kaş öylə gülzar olmasın.

Hicri-yar etdi məni əğyar tə'nindən xilas,
Yar vəslin istəməm, qoy tə'ni-əğyar olmasın.

Min qəmim vardır cahanda, bir nəfər qəm-xar yox,
Qəm budur ki, bunca qəmlə bircə qəm-xar olmasın.

Ey Füzuli, görməmişdir kimsə yarından vəfa,
Şad o kəsdir kim, əsiri-mahi-rüxsar olmasın.

*

*

Qoymayır naseh tökəm yaş, həsrətəm rüxsarına,
Ağlar ikən gülməyim gəldi onun göftarına.

O deyil sərməst, mən mədhuş, heyran qalmışam,
Valeh ol öz karına, mən də onun kirdarına.

Bağlanıbsa gər dili-bimar ona, bica deyil,
Könlümün var nisbəti çün nərgisi-bimarına.

Nalə eylər ahü naləmdən bu aləm ruzü şəb,
Tək mənə aid deyil, aləm düşüb azarına.

Qanımlı içməklə məst olmuş belə kəcrov fələk,
Məstliyin görmək dilərsən, bax onun rəftarına.

Dün gecə qanlı gözə bir ayna tutdum, gördüm ah,
Qanə döndərmiş ciyər həsrət çəkər didarına.

Bundan artıq, ey sənəm, zülm etmə, Allah eşqinə,
Rəhm qıl sən gəl Füzulinin bu ahü zarına.

*

*

Qorxuram bu cismi-zarımdan o dəm ki, can çıxa,
Ol zaman, ol ləhzədə canan qəmi candan çıxa.

Vermə, saqi, mey mənə, qorxum budur ki, məst
olam,

Xalq içində sirri-lə'li-dilbər ağzımdan çıxa.

İstədim ta ki, sümükdən mən çəkəm peykanını,
Ehtiyat etdim oxuyla həm ilik büryan çıxa.

Gəl əyilmiş qəddimə rəhm eylə, ahımdan saqın,
Sən rəva görmə kamandan böylə bir peykan çıxa.

Atəşi-canə dəvam etmir bu qəlbim, kaş kim,
Qan olub didəm, yolundan qanına qəltan çıxa.

Dün çıxarkən seyrə rüsvayi-cahan etmiş məni,
Bəs bu gün mən neylərəm naz ilə ol canan çıxa.

Göstərib rüxsarını qovma Füzulini, gülüm,
Gül görən bülbül məhal işdir gülüstandan çıxa.

*

*

Dedim: eşqində könül zarü həzin olmalıdır,
Dedi ki: söz odur, əlbəttə, həmin olmalıdır.

Dedim: etmiş niyə çeşmin xəmi-əbrudə məkan?
Dedi: pakizə nəzər guşənişin olmalıdır.

Dedim: etdin dil ilə dinimi qarət nə üçün?
Dedi: büt sevgilisi bidilü din olmalıdır.

Dedim: öz aşiqini bəs necə istərsən ola?
Dedi: rüsvalığa aləmdə əmin olmalıdır.

Dedim: həq nuri cəmalində təcəlli eləyir,
Dedi: ol nuri görən çeşmi-yəqin olmalıdır.

Dedim: ey gül, mənə bir tel ver o çin zülfündən,
Dedi: bu xəstə üçün nafeyi-çin olmalıdır.

Dedim: aləmdə Füzuli qapının bir quludur,
Dedi: alnında onun dağı yəqin olmalıdır.

*

*

Demə fəqət mənim ol yarı-gül'üzarımdır,
Hamı sevir, nə mənim təkcə nazlı yarımdır.

Gülüzlülər nola çoxdur bu çərxin altında,
Olardan ancaq o məhvəş mənim nigarımdır.

Deyil bu ağlamağım xalü xəttü qəmətdən,
Məni xərab edən ol nərgisi-xumarımdır.

Gör, ey nigar, gözüm qarəsin, xəyal etmə
Ki, tək bu dərdi çəkən qəlbi-dağidarımdır.

Günüz işıqlanır hər gün günəş camalından,
Heyif, qəmində mənim tirə ruzigarımdır.

Üzündən ayrı onun mən tək olmasın, ey şəm'
Səninki gözyaşı, nalə mənim şüarımdır.

Füzuli, həqdi cahandan ümidimi kəsdim,
Şəhi-vilayətə ancaq ümid varımdır.

*

*

Dərdi-dilimə lütf eləyib bircə dəvə qıl,
Lütf et, gözəlīm dərdi-dilə çarə ətə qıl.

Bir ömrdür həsrət çəkirik görməyə ruyin,
Bəşdir, səni Tanrı, bizə gəl ərzi-liqa qıl.

Başdan keçərək, düşmüşəm artıq mən ayaqdan,
Mən bisərü pa aşıqə bax, dərde şəfa qıl.

Daim könül incitmək, inan, xoş ola bilməz,
Bəşdir bu qədər zülm elədin, tərki-cəfa qıl.

Aşıqləri məhrumi-vüsal eyləmək olmaz,
Rəhm eylə, gözəl, eşq nə istərsə, rəva qıl.

Dəm vurma, könül, ol sənəmin silsiləsindən,
Gəl bax sözümə, sən həzəri-dami-bəla qıl.

Aşiq ilə mə'suq, Füzuli, demə birdir,
Gər yar cəfa etsə, sən, əlbəttə, vəfa qıl.

*

*

Dil açıb şəm' elədi arizi-dildar ilə bəhs,
Tez tutuldu dili, qəhrindən edər yar ilə bəhs.

Dedilər qönçə dəhaninlə sənin bəhs qılır,
Hünəri zahir olar, etsə bu rəftar ilə bəhs.

Zərrə dəm vurdu dəhan ilə, dedi: olmaya kaş,
Gözləməzdik o edə bir belə göftar ilə bəhs.

Batdı gül çöhrəsi gülşəndə xəcalət tərinə,
Səbəb öldür ki, edib arizi-gülnar ilə bəhs.

Hüsnünün rəşgi ayın qəlbinə ox vurdu, hilal
Görüb əbrulərini etdi kəmandar ilə bəhs.

Bir sənin eşqin üçündür bu qədər fitnəvü şər,
Daima könlüm edir didəyi-xunbar ilə bəhs.

Ey Füzuli, nə fərağət yeri var mədrəsədə,
Müddəilik törədir ordakı təkrar ilə bəhs.

*

*

Dil əsiri-ol ləbi-gülbərgi-xəndandır yenə,
Adətim bülbül kimi fəryadü əfğandır yenə.

Köynəyin yırtıb o gül, əfğan edir bülbül məgər,
Ol güli-tər maili-seyri-gülüstandır yenə?

Zülfünə vurmuş nigarım yüz düyün, dərd əhlinə
Yüz düyün ol yüz düyübdən həmdəmi-candır yenə.

Qafil etmiş heyvəti-halın hicabından səni,
Hüsnünə dünya gözü baxdıqca heyrandır yenə.

Damə salmaq qəsdin etməzsən əgər könlüm quşun,
Ya nə oldu, bəs niyə zülfün pərişandır yenə?

Hoqqeyi-lə'li-şəkərbarın gözümdən gizlidir,
Bu əməllər hoqqabaz dünyayə şayandır yenə.

Səhvə ömrün keçirmə, ey Füzuli, vaqif ol,
Haqq üçün hər bir günahdan keçmək asandır yenə.

*

*

Dil giriftar olub ol geysuyə,
Gözüm heyran olub ol məhruyə.

Bağlanıb tük kimi olmuş bədənim
Səri-zülfündə olan hər muyə.

O səbəbdən sevirəm mehrabı,
Artırır meylimi ol əbruyə.

Kə'bəyə var o cəhətdən şövqüm
Ki, onun nisbəti var ol kuyə.

Kirpiyindən yaş axır hər tərəfə,
Yol tapa ta o qədi-dilcuyə.

Xızr ölməzdi, deyir xalq, məgər
Can verib qəmzeyi-ol caduyə?

Şikvə eylərdi Füzuli, niyə bəs
İndi şükr eyləyir ol ahuyə?

*

*

Dostlar, əlimə keçdi axtardığım o gövhər,
Könlüm nəyi dilərdi, oldu ona müyəssər.
Pak eşq sayəsində axır nəsibim oldu,
Altında zərli tağın siminbədən o dilbər.
Sevdasına o yarın düşdü könül vətəndə,
Rənci-səfərsiz oldu qismət mənə gəlirlər.
Könlümdə tək xəyalı vardı o nazlı sərvin,
Bəxt oldu yar, qucdum əndamını sərəsər.
Bir vaxt o aycamalım düşmüşdü məndən ayrı,
Vəslinə çatdım indi, xoş bəxtim oldu yavər.
Oldu, Füzuli, könlüm sən tək kədərdən azad,
Dildarına çatanlar olmaz daha mükəddər.

*

*

Dün eşitdim gülşənə naz ilə etmişsən güzər,
Rəşki-ruyindən yetişmişdir gülə yüzlərcə xar.

Sən bahar əyyamı göstərdin camalın bağdə,
Bağ nəqşindən xəcalət çəkdi nəqqaşi-bahar.

Əks edibdir gül üzərin şişeyi-ayinədə,
Ya ki, al lələ bitirmiş hər tərəfdə cuybar?

Əks edən sayə deyildir, bəlkə cami-rəşkdən,
Məst düşmüş cuybarə sərvlər, ey gül'üzar!

Qönçələr dilxun olub lə'li-ləbin rəşkilə kim,
Od tutub yanmaqdadır şəm'i-rüxündən lələzar.

Qamətindən kölgələr düşdükcə yolda sağ-sola,
Sanki dolmuşdur mələklərlə sərəsər rəhgüzar.

Ey gözüm, rahi-vəfa içrə Füzuli neyləmiş
Kim, salıbsan gözdən, etmişsən onu bie'tibar?

*

*

Dünyaya gəlmişik, qəm ilə həmdəm olmuşuq,
Qəm aşınası dəhərdə biz hər dəm olmuşuq.

Qəmdən mən ayrı düşməmişəm, məndən isə qəm,
Hər yerdə olmuşuqsa da, biz həmdəm olmuşuq.

Dünyaya gəlmədən qəmi-lə'li-ləbinlə biz,
Yoxluqla ömrlər uzunluq bahəm olmuşuq.

Ta kim, sənin kaman qaşına bağladığı könül,
Peyvəstə biz nişaneyi-tiri-qəm olmuşuq.

Bizdən qəmin bəlaləri bir dəm az olmamış,
Hər ləhzə biz bəlalərinə məhrəm olmuşuq.

Əzm eylədiksə hər yerə biz bir niyaz üçün,
Üftədəlikdə xaki-qədəm tək kəm olmuşuq.

Bir dəm, Füzuli, yetməmişik arizumuza,
Dərdü ələm yükilə kaman tək xəməmişuq.

*

*

Ey könül, vəsf eylədin dilbərləri bunca, yetər!
Gah günəş adlandı şe'rində gözəl, gahi qəmər.

Dəm vurursan qan tökən, canlar alan bir qəmzədən,
Ləblərinə gah deyirsən lə'ldir, gahi şəkər.

Gah qanlı qəlbinə bir dağ çəkirsən şövqdən,
Gah deyirsən: zülfünün sevdasına başım düşər.

Gah cəfasından şikayət eyləyərsən bütlərin,
Onları hər yerdə rüsvay eyləyərsən, müxtəsər.

İndi təqva damənindən gəl daha möhkəm yapış,
Ömrünü kari-pərişan ilə gəl qılma hədər.

Toxgöz ol, həm könlütöx ol, meyl qılma aləmə,
Bir pəri ardınca da düşsə, sən ondan qıl həzər.

Ey Füzuli, rindlər rəsmində ifrat eylədin,
Bir təzə yol axtar artıq, rindlikdə var xətər.

*

*

Ey könül, yarı istə, candan keç!
Uyma bu varlığa, cahandan keç!
Diləsən gər cahanda rahatlıq,
Ondakı yaxşıdan, yamandan keç!
Əyri qamətli çərxə aldanma,
Sən də bir ox tək ol kamandan keç!
Gözümün yaşları ilə ahım tək,
Sən də gəl yerdən, asimandan keç!
Talib ol yarə, hər nə aləmdə
Səni saxlarsa bundan, ondan keç!
Xələqə birüzlü, birsifətli görün,
Qəlbə neştər vuran zəbandan keç!
Bir öyüddür sənə Füzulidən:
Tut yəqin dəmənin, gümandan keç!

*

*

Ey gözəl, getmə, mənim qəlbimi sən qan eləmə!
Eşqimin dağını gəl hicr ilə suzan eləmə!

Geymə, ey sərv, səfər paltarı, qəm barı ilə
Əymə bu qəddimi, gəl xak ilə yeksan eləmə!

Ol günəş ruyinin hicranı ilə surətini
Öz ciyər qanım ilə lələ tək əlvan eləmə!

Göz yaşım, sel kimi ax, kəs yolunu dilbərimin,
Getsə, düş ardına sən, tərkinə bir an eləmə!

Ey Füzuli, yaşamaq istər isən canansız,
Fikrini atma barı, qəlbi pərişan eləmə!

*

*

Ey pəri, bir ömrdür ol gül'üzarı görmədik,
Sən bizi gördün, biz ol bie'tibarı görmədik.

Mərhəmətsiz çox gözəllər görmüşük aləmdə biz,
Sən kimi bir mərhəmətsiz zülmkarı görmədik.

Çox cəfa görsək də yardan, kuyini tərək etmədik,
Dəhrdə bir başqa əmniyyət diyarı görmədik.

Bir axar su tək dolaşdıq bağların ətrafını,
Qamətintək bir gözəl sərvə, çinarı görmədik.

Hər yerə getdik, bizi öldürməyə lazım olan
Dərdü möhnətdən o yerlər olsun ari, görmədik.

Həmdəm olduq hər kəsə, bir dəm dili-şeydamıza,
Vurmasın yüz min yara birəhm yarı, görmədik.

Həddini aşmış, Füzuli, səndəki divanəlik,
Sən tək olsun bir nəfər eşqin düçarı, görmədik.

*

*

Ey sayə, mən tək gəzmədin səhraları avarə sən,
Yox taqətin tənhalığa, möhtacsən bir yarə sən.

Rüsvay oldum, ey sənəm, qaldır üzündən pərdəni,
Məndən ayır xəlqin gözüün, cəzb et o gülrüxsarə
sən.

Mən görmədən rüxsarını dərdə deyildim mübtəla,
Hüsnünlə saldın, ey pəri, qəlbi yeni azarə sən.

Eşqin yolunda keçmişəm başdan, ayaqdan
düşmüşəm,
Rəhm et, məni-biçarənin dərdinə qıl bir çarə sən.

Var vəchi sərgərdan olub, bir yerdə durmazsa
könül,
Ey gül, onu bülbül kimi təslim edibsən xarə sən.

Yoxdur sənin qəddin kimi bir sərvi sərviştan ara,
Rüxsarın ilə vermişən zinət gülə, gülzarə sən.

Bəsdir, Füzuli, uyduğun fe'linə əhli-riyanın,
Bir aşıqi-şeyda olub, ver könlünü dildarə sən.

*

*

Ey üzün gülşəni gülzari-cahandan rə'na,
Nə qədər var güli-rə'na, üzün ondan rə'na.

Hüsn bağında gözəl sərvlər olmuş, amma
Olmamış sən kimi bir sərv-rəvandan rə'na.

Açmayıb bağı-lətafətdə elə gül ki, ola
Sən kimi sərvqədü qönçədəhandan rə'na.

Bir sənin eşqini seçdim bu cahanda, nə edim,
Sənsən eşq əhlinə xubani-zamandan rə'na.

Sərvqamətlər ola qəddinə, ey şux, fəda,
Çünki qəddin görünür sərv-cinandan rə'na.

Qapının torpağı tək pak deyil bağı-cinan,
Huri-cənnət də deyil sən kimi candan rə'na.

Kirpiyin gözdə, Füzuli, o səbəbdən yeri var
Ki, olubdur dili-zarimdəki qandan rə'na.

*

*

Eşqdə məzmun olub xətti-rüxi-canan mənə,
Böylə yazmış taleyimdə sanei-dövrən mənə.
Kuyinin torpağın öpmək gündə yüz yol, sevgilim,
Şahlığından yaxşıdır dünyaların hər an mənə.
Kuyini tərk etmərəm ölsəm də, məhv olsam
da gər,
Gülşəni-kuyin olub çün rövzeyi-rizvan mənə.
Vəslinə yetmək ümidilə yəqin olmuş bu kim,
Ölməyim eylər müqərrər möhnəti-hicran mənə.
Can bu ümmid ilə verrəm kim, uzaqlaşsın mægər
Möhnəti-hicrin ki, vermiş dərdi-bipayan mənə.
Qəlb dağından, Füzuli, olmuşam sultani-eşq
Kim, cünun mülkün edib ol tabei-fərman mənə.

*

*

Əzilsəm, torpağımdan çıxmasın toz—istəmiş dövrən,
Odur kim, isladar əndamımı gözdən axan qandan.

Edib tə'siri-badə meynəyə bağ içrə, ondandır
Ki, hey qalxar, yatar sərxoş kimi alcaq təkən
hər an.

Bəla daşı yağar başıma, yoxsa çərxin eyvanı
Ciyərdən çəkdiyim atəşli ahımdan olub viran?

Bitərsə qəbrim üstə vəhşi otlar, yad edin, dostlar
Ki, bir gül üzlü canan həsrətilə olmuşam qurban.

Məsiha daməni pak olmadı hər ləkkədən bildin,
Odur vəchi şərabi ləblərindən sildin, ey canan.

Olubdur həsrət ilə parə-parə sinəm, əl çəkməz,
Vurar qəlbimə xəncər, xəncər üstədən ol məhi-taban.

Füzuli, gözlərimə nur verdi hüsnü cananın,
Başından kəsməsin haq sayəni, ey sahibi-ehsan!

*

Əgər ölmüşsə Məcnun, qalmışam mən yadigar
ondan,
Gedibse Kuhkən, qalmış mənə indi bu kar ondan.

Könül razı deyil ağyar onun kuyində can versin,
Gözümdə, qorxum ondandır ki, əyləşsin qubar
ondan.

Sirişkim əks edib müjgan oxun, ey mərdümi-qafil,
Sənə qoy yetməsin vəhm ilə tiği-abdar ondan.

Ləbindən bircə an kam almadı canım, nə gündür
bu,
Bu da bir ömrümü? — Daim mən oldum şərmsar
ondan.

Fələk ahından olmuş pürşərər, bir kami-dil verməz
Ki, qorxur rövnəqi itsin bir an olsa kənar ondan.

Cahan cahindən ötrü tərki-dünya eyləyir zahid
Ki, dünya tərkin etməklə azalmır e'tibar ondan.

Uzaqlaşmış Füzuli indi kuyindən, daha bir də
İtin duymaz qopanda naleyi-biixtiyar ondan.

*

Əgər sən həmnəşin olsan gözəllərlə, könül, bir dəm
Unutma kim, gələcək hicran dəmi, eysin olar bərhəm.

Məni, ey gözyaşım, rüsvay qıldın xalq arasında,
Quru artıq ki, dost-düşmən gözümdə görməsinlər
nəm.

Fələk, qəsdin budur, ayrı düşəm ayüzlü canandan,
İnadından götür əl, qoyma olsun eysimiz matəm.

Sizi, ey mərdümi-çəşmim, ürək qanımda gizlətdim
Ki, qan olsun sizə hayil, mənə şəbxun vurarkən
qəm.

Uzaqlaş qəmli könlümdən, çəkirsə qəm odu şö'lə,
Budur qorxum ki, bu odda yana canımla canan
həm.

Yerin qəlbimdədir, canan, bu canı oxla gəl doldur,
Dəmindən bir hasar olsun, səni hiş eyləsin
məhkəm.

Füzuli, çarəsiz dərddə düşüb rüsvay olmuşsan,
Qəza təqdiridir, yox səbrdən başqa ona mərhəm.

*

*

Ənbərdən ay camalını salmış həsarə xət,
Bənzər o gül üzərin üçün pərdədarə xət.

Yəksər həsəd tozu bürüdü güzgüsün ayın,
Hər dəm o məh salanda kənari-üzərə xət.

Şəm tək mənim qaraldı günüm dudi-ahdən,
Ta düşdü gül üzündən o mahın kənarə xət.

Məzmunca xətti-yarə yaxın xətt tapmadıq,
Dövrən oxutdu gər bizə minlərcə qarə xət.

Yanmış könül üzümdə nişan qoydu göz yaşın,
Çün yadigar öləndən olar ruzigarə xət.

Ölmüşləriksə, sinəmi çək etməyim necə
Bir rəsmdir, yazar hamı lövhi-məzarə xət.

Yar olmasa, Füzuli, həyatın nə hasili?
Əlbəttə, varlığın sözünə çək dübarə xət.

*

*

İki hörük arasında üzün qiyamət edər,
İki gecə arasında günəş iqamət edər.

Könül qoşa ləbinə canımı demiş qurban,
İki əzizə bu bir can necə kifayət edər?

Nə vəsli oldu müyəssər, nə əhdə etdi vəfa,
O gül yenə mənə "bədbin" deyə məlamət edər.

Vüsal zövqü onun olmadı bizə qismət,
Bu zövqü ya rəb, o dilbər kimə kəramət edər?

Əgər desəm sevirəm, qorxuram dönüb deyəsən:
Bu söz nə sözdür, ədəbsiz buna cəsarət edər.

Məni ləbin həvəsi dərdü qəm əsiri qılıb,
Görəndə halımı düşməən gülər, şəmatət edər.

Dedim: Füzuli düşüb eşqinə, gözəl, o dedi:
Ədəbsiz olduğuna öz adı dəlalət edər.

*

*

İsladam, kaş ürək qanı ilə xaki-dərin,
Hali-dildən ola hər rəng ilə olsa xəbərini.

Hərə bir can ola, ey kaş, bu qan qətrələri,
Ola bir-bir sənə qurban, bizə düşsə güzərin.

İstərəm sən ova çıxdıqda şikarın mən olam,
Sənə olduqda fəda ta mənə düşsün nəzərin.

Seyrə çıxsan edərəm xəlqi fəğanla məşğul,
Səndən ey gül, xəbəri olmaya ta bir nəfərin.

Söylərəm dərdimi öz kölgəmə, əfğanımdan
Mən olan mənzilə bir kəs daha salmaz səfərin.

Bu gözəllərdə vəfa yoxdur, ədəm tilsimi var,
Belə batil bir işin görməyəcəksən səmərin.

Eşqdən mən' qılır gərçi, Füzuli, naseh,
Mənə tə'sir eləməz sözləri hər bihünərin.

*

*

İstər ki, yardan bizi etsin cüda fələk,
Düşmənlüyün bizə yenə gördü rəva fələk.

Çərxin cəfavü cövrü yetər daima bizə,
Bunlar nə işdir eyləyir ol bivəfa fələk?

Həsərət qoyur məni o gözəllər camalına,
Bir iş rəva deyil, niyə eylər xəta fələk?

Sandı bərabərim özünə bənzəmək üçün,
Eylər həmişə qəddimi qəmdən düta fələk.

Məhbubumuz deyil ki, o biçərə aşiqi
Bunca bəlalərə eləyir mübtəla fələk.

Məqsudumuz, Füzuli, vəfadır, nə fəidə,
Düz gəlməyir bizimlə, edir hey cəfa fələk.

*

*

İşim qəmində yenə çeşmi-əşkbarə düşüb,
Gözün də indi iki qəlbi-dağidarə düşüb.

Dübarə parələnib lələnin giribanı,
O sərvimin yolu, guya ki, lələzarə düşüb.

Məgər görüb yerişin sərv, rəşk odunda yandır
Və ya ki, surətinin əksi cuybarə düşüb?

Görən o nərgisi-məstinlə surətin, söylər:
Çəməndə türkdür ol, məst olub, kənarə düşüb.

Nə nəqş çəkdisə-qüdrət, gözəldir ol, əmma
Ən incə nəqşi onun arizi-nigarə düşüb.

Mənim bu gözyaşım rəhmdən deyil baxışın,
Gözəllik aşiqidir ki, axar sularə düşüb.

Füzulinin nədən olmuş günahı, təqsiri,
Gözündən öz gülünün binəvə dübarə düşüb?

*

*

Ya rəb, o bidərdin özün sal qəlbinə sevda qəmi,
Olsun bizim aləm kimi qəmli onun da aləmi.

Aydın deyil xurşidimə dərdim əgər, bir vəchi var,
Kölgəm olub qəm şərhinə qəlbin yeganə həmdəmi.

Göstər üzün misli-günəş, ta qoymasın heç bir əsər
Torpaq bu cismimdə, əgər abi-həyatın var nəmi.

Saqi, dayanma, mey gətir, naseh vurur sözlə yara,
Mütləq bu yarə öldürər, çətdırmasan mey mərhəmi.

Vermirsə düz insanlara alçaq evində yer fələk,
Ondan büküldü qəddimiz kim, tərək qıldıq bu qəmi.

Toplandı çün ətrafıma dağ tək məlamət daşları,
Rüsvalığım ondan tapıb böylə binayi-möhkəmi.

Bir qətrə qanlı gözyaşı, bir odlu ahından səvay,
Yoxdur Füzulinin qəmi-əşqində başqa məhrəmi.

*

*

Yandı qəlbim, gözdə qanlı qətrələr vardır hələ,
Od sönbə, şö'ləmizdə yüz şərər vardır hələ.

Bədnəzərdən öz ciyər qanilə olmuş çillə dağ,
Olmayır rahat könül, məndə nəzər vardır hələ.

Tazə dağlar cismi-zarimdən mənim əksilməyir,
Allah-Allah, bu quru şaximdə bər vardır hələ.

Ah çəkdim, qəlbimin dərdisə təskin tapmadı,
Ox çıxıb peykan ilə bahəm, ciyər vardır hələ.

Lövhi-aləmdən deyildir xali Məcnun surəti,
Mən tək olmaz dəhrdə, ondan əsər vardır hələ.

Söylədim: eşqində yox, ey yar, özümdən bir xəbər,
Söylədi: aşiq deyil, ondan xəbər vardır hələ.

Qəddini əymiş, Füzuli, möhnəti-çərxi-fələk,
Xatirində bir kamanqaş, simbər vardır hələ.

*

*

Yandı göydə ulduz, ay, bir ah çəkdim dün səhər,
Qorxuram bu gecə düşsün ərsə ahımdan şərər.

Dün gecə cismim yanırdı, qalxdı sinəmdən bir od,
Bilmirəm döndüm külə, ya şö'ləmi söndürdü tər.

Qərq olmazdım zənəxdanındakı girdabda,
Qalxsə idi ağ buxağından sənin tufan əgər.

Ağzının vəsfini, canan, almadımsa ağzıma,
Olmadım razı dodağım tutsun eşqindən xəbər.

Könlüm istər söyləyim "ya rəb!" necə "ya rəb!"
deyim,
Zə'fdən "ya rəb!" deməkçün taqətim qalmış məgər?

İstəməz qonsun tozum nə'li-səməndinə mənim,
İstəməz çatsın əlim damanına ol simibər.

Ey Füzuli, meylə, məhbub ilə daim gün keçir,
Səndə şirin dil, rəvan təb' ilə var yüksək hünər.

*

*

Yarın hicrində yenə gözlərim ağlar bu gecə,
Sən sən, ey şəm', mənim ağlamağım var bu gecə!

Yad edib şəm'i-rüxün, istərəm atəşdə yanam,
Səpmə su bu oda, ey didəyi-xunbar, bu gecə!

Qətlimin və'dəsini sübhə qoyub, sübhə kimi
İntizar öldürəcəkdir məni, ey yar, bu gecə!

Kuyi-yarə, dayan, ey nalə ki, gizlin gedirəm,
Məni rüsvayi-cahan eyləmə, zinhar, bu gecə.

Ağladım, gözyaşımın nəqdi tamam oldu bu gün,
Nə nisar eyləyəyəm gəlsə o dildar bu gecə?

Gözlərimdən yuxunu qarət ediblər, yoxsa
Qara bəxtimdir, edibdir məni bidar bu gecə.

Səri-kuyində Füzuli gecələrdi, sən onu
Niyə qovdun, hara bəs getsin o naçar bu gecə?

*

*

Yarpağın tutdu bərabər gül o mahtəl'ət ilə,
Başına çırpdı o yarpağı səbə hiddət ilə.

Gül cəmalın aparır rəvnəqi güldən, gər onu
Düri-şəbnəmlə həva bəsləse min zinət ilə.

Oldu pərvanəsi gül atəşi-şəm'i-rüxünün,
Eylə yarpaq hanı odlanmaya ol dəhşət ilə.

Gülü bülbüllə çəmən naz eləyir, aç üzünü,
Onu atəşlərə yandır, yelə ver cür'ət ilə.

Qönçə övladına rahatmi olar gül beşiyi,
Bu tikanlıqda necə bəslənər o, rahat ilə?

Beşcə gün ömrilə gül hüsnün ilə bəhs açdı,
Dağıdar yel bu günah ilə onu sür'ət ilə.

Açılır gül, dəyişir rəngi, Füzuli, onu mən
Necə təşbih edim ol lə'li-şəkərisbət ilə.

*

*

Yaxıbsan qəlbi, bari şö'lə tək gəl çəkmə sər
məndən,
 Nəzər qıl, şəm'tək yannam, sən olma bixəbər
məndən.

O eşqindən nişan bircə mənim bu suzi-qəlbimdir,
 Elə yannam ki, qalmaz heç nişan səndən, əsər
məndən!

Məni yandırdığın dəmdə, saqın, bu qəlbə əl vurma,
 Alışmış atəşəm, qorx ki, olarsan şö'ləvər məndən!

Dedim bu çeşmi-giryənə o hüsnə baxmasın bir də,
 Nə etdim bundan özgə, döndərir üz çeşmi-tər
məndən?

Mənim xar olmağımdan artdı qəm qəlbimdə,
qorxdum ki,
 Görüb xar olmağı yarım, kəsə bir az nəzər məndən.

Dəhanın sirrini bildim, mən oldum yoxluğa agah,
 Güman etməzdi heç kəs kim, gələr böylə hü nə
məndən.

Gəlibdirsə rəhi-eşqə, Füzuli, binəva Məcnun,
 Deyildir məndən artıq o, deyildir mö'təbər məndən.

*

*

Yaşlı göz bir güzgüdür, onda köntüllər əks edər,
Gözdə yaş artdıqca, qəlbin nuri artar ol qədər.

Qətreysi-əşkindən istə naümid olduqda kam,
Kim ki, ulduzla gedə, görməz o zülmətdə xətər.

Qəlb varsa, əql varsa səndə, gözdən yaş axıt,
Ağlayıb ah çəkməyənlər bir ağacdır bisəmər.

İntihəsiz göy dənizdə bir hübabı andırır,
Eşqi-cananla dolu bu könlümə salsan nəzər.

Eşqə düşdün, qoy saralsın surətin, bu yaxşı rəng,
Eşq bazarı rəvacın artırır əlbəttə zər.

Şam od ilə tutdu ülfət, aqibət yandı özü,
Kim tutarsa üns düşmənlə, peşimanlıq çəkər.

Ey Füzuli, kim düşüb bir qəddi-sərvin eşqinə,
Bir köpük tək göz yaşı bəhrində sərgərdan gəzər.

*

*

Yoxdu bu rüsvalığın dərдинə dərman, ey təbib!
Eyləmə rüsva özün, həm qəlbimi qan, ey təbib!

Olmaq istərsə əgər asudə, qoy rahat məni,
Dərdimin yox çarəsinə çünki imkan, ey təbib!

Sən qan almaqla, yəqin, bir fayda verməzsən cana,
Şövqi-lə'lini çıxar mümkünsə candan, ey təbib!

Olsa hər şərbət, bu sevda dərдинə etməz əlac,
Şərbətimdir vəsli-yarü zikri-canan, ey təbib!

Qəmlə öldürsən məni, izhar qılma kimsəyə,
Qoy rəqibim bilməsin var məndə əfğan, ey təbib!

Məqsədim açmaq deyildi dərdimi əsla sənə,
İstədim pünhan edim, səndən nə pünhan, ey təbib!

Öldürüb yüz sən kimi bədərди bu dərdim mənim,
Gəl Füzuli dərдинi şənma çox asan, ey təbib!

☪

*

Yüz dəf'ə göz açdım güli-rüxsarına, ey can,
Hər dəm üzə açdım iki yüz seyl ilə tufan.

Hər sel ki, axıtdım yoluna didələrimdən,
Fəryad edərək sirrimi açdı sənə hər an.

Hər sirr ki, gizlində demişdim sənə, ey gül,
Əğyarə dedin, saxlamadın sən onu pünhan.

Açdım sənə göz, gördüm əziyyət, sitəm, azar,
Açdım öz əlimlə özümə bir dəri-əhzan.

Gör bəxtimi, rahatlıq umurdumsa yolunda,
Dəhşətli bəla seylinin ağzındayam əl'an.

Qıldımsa əgər sinəmi çək, axırı tapdım
Dərdindən onun qəlbimə yol açmağa imkan.

Zülfündən işim çün düyün olmuşdu, Füzuli,
Tutdum səri-zülfündən, açıldı düyün asan.

*

*

Yüksəlir göylərə, ey mah, fəğanım sənsiz,
Nəyə lazımdı keçir ömrü zəmanım sənsiz.
Dəyişir halımı hər anda qəmi-hicranın,
Gəl deyim, gör necədir bu güzəranım sənsiz.
Məndən ayrıldı hamı sən mənə etdikdə vida,
Yox güman ki, qala bu cismdə canım sənsiz.
Ömrümün bəhrəsi bir şam kimi yanmaq oldu,
Təngə gəldim bu həyatdan, yox amanım sənsiz.
Düşməsin ta ki, şərər qəlbinə bir söhbətlə,
Bağladı şiddəti-qəm indi zəbanım sənsiz.
Bu ümid ilə ki, tapsın, gözəlim, səndən əsər,
Yüyürür hər tərəfə əşki-rəvanım sənsiz.
İndi rüsvalığımı təkcə Füzuli bilmir,
Yayılib aləmə bu eşqi-nihanım sənsiz.

*

*

Kimi nisbət qılım ol səvi-sənubərqəddə,
Ucalardan ucadır qədrdə, həm qiymətdə.

Ona düşmən eləyən pisliyi o yaxşı sanır,
Pisə yaxşı deməsi yaxşı olur, əlbəttə.

Deməyə dərdimi məhrulərə həddim yoxdur,
Deyim hədsiz qəmimi bəs kimə bu halətdə?

Məsnədi-əşqdə qiymət yox idi məndən əzəl,
Gözyaşım göylərə qaldırdı onu şöhrətdə.

Mişk xətlə, gümüş əndamlı, ayüzlü seveli,
Qəlbimin tüstüsü qoymuş günümü zülmətdə.

Bizə məqsəd bu çəməndə gül üzün görmək idi,
Leyk yüz xari-mələmət görünür niyyətdə.

Ey Füzuli, bu qədər eşqə giriftar olma,
Tez xilas et özünü, qalmayasan zillətdə.

*

*

Kimsə bizə hicran gecəsində güzər etməz,
Pəjmürdə olan halıma bir kəs nəzər etməz.

Qəm qoymadı məndən bir əsər yar yolunda,
Heç bir kəsə könlümdəki qəmlər əsər etməz.

Öldüm qəmi-hicrində, xəbər tutmadı bir kəs,
Halın necədir, kimsə mənə heç xəbər etməz.

Çoxdur hamıdan dərdü-qəmim, çünki sənin tək,
Heç bir gözəl öz aşiqini dərbədər etməz.

Eşqinlə ciyərlər oda yandı, külə döndü,
Mehrin dəxi heç kimsəni xuninciyər etməz.

Ey şuxi-cəfakar, vəfa eylə ki, heç kəs
İncitməyi, öldürməyi zənni-hünər etməz.

Tərk eylə bu aləmdə nə var, qorxma, Füzuli,
Təklik yolunun saliki xəfvi-xətər etməz.

*

*

Kirpiyimdən qan sızır şamü səhər, bilməm neçin?
Canımı üzməkdədir sonsuz kədər, bilməm neçin?

Halimə heyran ikən aləm, özüm heyrətdəyəm
Kim, mənim halimə heyrandır bəşər, bilməm neçin?

Ol qədər hali pərişanəm, pərişan xatirim
Anmayır hardan pərişanlıq yetər, bilməm neçin?

Yar könül dərdinə yüz dərman bilir, məndən vəli
Bildiyin inkar edir ol simbər, bilməm neçin?

Qalmışam avarə, sərgərdan, yarımndan mən cüda,
Çərx edibdir mən fəqiri dərbədər, bilməm neçin?

Nalədən, fəryaddən könlüm təsəlli tapmayır,
Vəsli də, hicranı da qılmaz əsər, bilməm neçin?

Ey Füzuli, öldürər dərdim məni, axtarmaram
Nə təbibdən, nə dəvadən bir xəbər, bilməm neçin?

*

*

Könlüm eşqin ilə rüsvayi-cahan oldu bu gün,
Qəlbimin gizli olan dərdi əyan oldu bu gün.

Ruzigarım qara gər keçsə, təəccüb eləmə,
Nəzərimdən gün üzün çünki nihan oldu bu gün.

Gözdə bir vaxt ürək qanı məkan etmiş idi,
Getdi sərvim, onun ardınca rəvan oldu bu gün.

Bu gecə uykuda gördüm xəmi-geysulərini,
Bu pərişanlığımın vəchi haman oldu bu gün.

Qəlbimə guşeyi-çəşm ilə nəzər qıldı dünən,
Könlüm ol guşeyi-çəşmə nigaran oldu bu gün.

Badədən, müğbeçədən tapdı, xudaya, nə səfa
Ki, könül mö'təkifi-deyri-muğan oldu bu gün.

Mən' edib dün bu Füzulini qapından itlər,
Səbəb oldur ki, işi ahü fəğan oldu bu gün.

*

*

Könlümə xoşdur mənim sevgili canan, ey şeyx!
Deyiləm körpə ki, mən aldanam asan, ey şeyx!

Saxlama gəl məni ayüzlülərin eşqindən,
Vurma yüz tə'nə mənə hər zaman, hər an, ey
şeyx!

İçirəmsə bu gözəl badəni mən gənclikdə,
Məsləhət görmüş onu gərdişi-dövrən, ey şeyx!

Oldu əhli-nəzərin qibləsi cananın üzü,
Bunu inkar eləməz mənəcə müsəlman, ey şeyx!

Mey içib gəncləşərik, yoxsa qocalmaqla keçər
Günləri ömrümüzün zarü pərişan, ey şeyx!

Umma, gəl, sən bu Füzulidən edə sevgini tərək,
Deyil asan keçəsən qəlbilə candan, ey şeyx!

*

*

Könlümün dərdinə dildar dəva etməyəcək,
Mənə bir mərhəmət ol mahliqa etməyəcək.

Məni gər salsa da ol qaşı kəmanım gözdən,
Könlümün mülkünü biganə fəna etməyəcək.

Bütlərin mehrü vəfası o qədər azdır ki,
Bir kəsə cümləsi toplansa vəfa etməyəcək.

Bilsə aşıqlərinin hali-dili-zarın o büt,
Öz cəfakeşlərinə bir də cəfa etməyəcək.

Yaxamı etsə də sədparə sitəmlər, bu könül
Eşqinin damənini, bil ki, rəha etməyəcək.

Gəl həlak etmə bizi, çün rəhi-eşqində sənin
Biz edən işləri bir əhli-vəfa etməyəcək.

Baği-vəsl içrə, Füzuli, necə gül dərsin o kim,
Səbr edib, canını amaci-bəla etməyəcək.

*

*

Könlümün cövr təmənnası var ol bədxudən,
Yenə könlüm bu təmənnadadır ol ahudən.

Başını həlqeyi-zənciri-cünundan çəkməz,
Kami-dil istəsə hər kəs o xəmi-geysudən.

Dün səba nafənin əhvalını da verdi xəbər,
Qəlbi odluydu o dəm sünbüli-ənbərbudən.

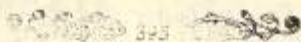
Bisəbəb guşeyi-mehrabə əyilməz zahid,
Bir təmənnayi-nəzər eylər o kəc əbrudən.

Hər gözəl yarı mələklərlə bərabər tutma,
Özü göyçəksə də, yox faidə ol bədxudən.

Sihhətindən necə bəs eyləməsin qət'i-nəzər,
Xəstələnmişsə könül gər o gözü cadudən.

Eşqi mən' etmə Füzuliyə sən, ey şeyx, hamı
Zövq alar dəhrdə bir naz eləyən məhrudən.

*

*

Könül ayinəsində əks olan, ey məhliqa, sənsən,
Unutsan da məni, bil, xatirimdə daima sənsən.

Təməşayi-cəmalindən necə mən göz çəkim, canan,
Üzündür qiblə, mə'budum mənim, ey dilruba,
sənsən.

Sənə oxşatmağimdandır gözüm qalmış sənəmlərdə,
Məni biganəyə mayil qılan, ey bivəfa, sənsən.

Əgər məftunu oldum qönçələb dilbərlərin bunca,
Qılan eşqi mənə, onlara bu hüsnü əta sənsən.

Çəkərlər kuyinə boynumda zəncir nazlı dilbərlər,
Bu zənciri salan boynuma, ey zülfü qara, sənsən.

Kəsildi iltifatın, müşkülə düşdü işim, rəhm et,
Mənə şəfqətlə bax, dərdimə varsa bir dəvə, sənsən.

Füzuli, doğru bir yol tut, vəfadar ol o dildarə,
Səbat ilə dayan, bu yolda Xızri-rəhnüma sənsən.

*

*

Könüldə, canda eylər ol pərinin dərdini pünhan,
O kəs kim, gizlədə bilsin odu xaşak ilə asan.

Necə tərəkəşdən ox, mən sinədən ah üstə ah
çəkdim,
Bu həsrətlə ki, vursun sinəmə ox üstə ox canan.

Üzüm qanla bəzəndi, ey gözəl, bir laləzar oldu
Ki, sən seyrə çıxanda lalə tək öpsün ayağından.

Könül, zöhdü riyadən, zərrəcə bir kimsə xoşlanmaz,
Uzaqlaş bu əməllərdən, bəhəqqi-xaliqi-sübhan!

Gecə rö'yada gördüm könlümü zülfündə sərgəştə,
Pərişandır yuxum, qaldım özüm tə'birinə heyran.

Bu varlıq dərdini, bədir, Füzuli, bunca çəkdi sən,
Əri qəmədən ki, hər altı cəhətdən rahat olsun can.

*

*

Kuyi-yara meyl edib, ey gözyaşım, axdinsa gər,
Çatmadın hərgiz muradə, vermədin heç bir səmər.

Ey gözüm, çox meyl qıldın yar ruyin görməyə,
Görmədin bir fayda qəmdən başqa, çəkdi dərdisər.

Ey könül, rüsvayi-eşq oldun, dedim: gəl eşqi at,
Vermədin hərgiz qulaq, axır eşitdin tə'nələr.

Ceyranım, olmaz rəqiblər qədsiz mayil sənə,
Sən ki, ahusan, neçin peykandan etməzsən həzər?

Bilmirəm vəchi nədir kim, bunca dostluq rıştəsin,
E'tinasızlıq qılıncıyla kəsib, vurdun zərər?

Ey gözəl, vardır mənim tək min bəlakeş aşiqin,
Min şükür, aşıqlərindən tək mənə cövrün yetər.

Ey Füzuli, eşqdə sabitqədəmsən, heç zaman
Dönmədin yoldan, səni bunca məlamət etdilər.

*

*

Kuyinə getdim, baxam bir dəm o gül rüxsarə mən,
Eylə rüsva qıldı, oldum xar mən, biçarə mən.

Yay kimi çatdı qaşın, çəp baxdı, tabım qalmadı,
Göz açıb bir an baxam ol şivəli dildarə mən.

Tünd baxışlardan rəqiblər qorxaraq qaçmış uzaq,
Tək rəqibim ol baxışlardır ki, yetməm yarə mən.

Yer tutub qəlbimdə bir gül, qorxuram ətrin duya,
Ol səbəbdən vermərəm yanımda yer ağyarə mən.

Zə'fi-cismimdən könül tab etmədi sevdasına,
Bağlanıb qaldım əsir ol türreyi-tərrarə mən.

Sən də, ey can, tərək qıl qəmdən bükülmüş cismimi,
Etmişəm təslim onu bir arizi-gülnarə mən.

İncəlib sevdayi-zülfünlə xəyalə dönmüşəm,
Var yeri girsəm, Füzuli, hər dili-xunbarə mən.

*

*

Gəl alma qəlbimi məndən, nəsinin qəm olar, canan!
Zəifdirse vücudum, bil, ağırdır möhnətim dağdan.

Gözəllikdə sənə Yusif bərabərlik edə bilməz,
Başı ərşə dəyər, olsa qulamın gər məhi-Kən'an.

Ağırdır dərdim, ey canan, eşitsən tab qılmazsan,
Əgər şərhi-qəm etsəm, bil, qəpar qəlbində min
tufan.

Yətər qeydi-bələdə saxladın, kəs başımı qurtar,
Nolar ki, mən kimi aşıq edərsə can sənə qurban.

Cəlalin olsa da, Cəmşid tək məsti-qürur olma,
Hübabi-mey kimi bir ləhzədə məhv eyləyər dövrən.

Gəl aşma həddini ta kim, xuraman olduğun yerdə,
Ayağın torpağı gər olsa da, fəxr eyləsin dövrən.

Füzuli, ahü əfğanınla sən xəlqi çox incitdin,
Ədəm mülkündə yer tut, xəlq dincəlsin fəğanından.

*

*

Gəldi gül gülzarə, ömründə ona kam olmadı,
Yüz tikan gördü yanında, canı aram olmadı.

Açdı bülbül dərđini yüz min fəğan ilə gülə,
Keçdi gül dövrü, yenə gül bülbülə ram olmadı.

Bu necə bir mülkdür, gül dövrü keçdi, kimsəyə
Burda bir mey məclisi, bir nəş'ə, bir cam olmadı.

Tikdi dövrən bir lətafət xəl'əti, əfsus ola
Geyməyə bu xəl'əti, qabil güləndam olmadı.

Gec gəlib gül bağçaya, bilməm neçin tez köçdü o,
Görmədi hörmət mənim tək, yoxsa ikram olmadı.

Gərđişindən mən necə çərxin şikayət etməyim,
Halimə dövründə bir gün də sərəncam olmadı.

Söz bilənlər, ey Füzuli, qədrü qiymətdən düşüb,
Ol səbəbdən kimsədə bir şöhrəti nam olmadı.

*

*

Gəlmək imkanım olardı kuyinə, qoymur rəqib,
İt hürüb fəryad edər, hər yerdə görsə bir qərib.

Vəslə mayildir könül, ancaq çətin bir işdi bu,
Süfreyi-vəsli onun dərd əhlinə olmaz nəсіб.

Ataş olsaydı gülün şövqlə qəlbində əgər,
Min qəfəs ahı oduyla yandırardı əndəlib.

Nəbzimi tutmuş müalic, dərdimi təşxis edə,
Dərdimin dərmanını tapmaz mənim əsla təbib.

Səltənət əhlilə, əlbəttə, o kəs kim, fəxr edər,
Mümkün olmaz görməsin hər cür əziyyət ənqərib.

Gizlədir canım könlüdən, gah könül candan onu,
Qalmaz ol gülçöhrə dilbər dəhr içində birəqib.

Vəslədən qeyri bu dərqli könlümün yox məqsədi,
Müstəcab eylə duamı, ey olan zatı nəcib!

Ey Füzuli, çox soruşma olmusan heyran kimə,
Öylə heyran olmuşam, heç bilmirəm kimdir həbib.

*

*

Gər gözümdən almasa könlüm odu hər ləhzə ab,
Bu könül yanğısına etmək necə mümkündürü tab?

Ayrı, ey sayə, cəfayə çünki olmur tabın heç,
Tez qaçarsan, gər qılınc çəksə mənə ol afitab.

Görməsin ol afitabi-hüsnünü sayəm deyə,
Onların mən ortasında rəşkdən ollam hicab.

Yar günəş üzlü, mənim ahimsə atəş xərməni,
Bu iki atəşdə, bilməm ki, nədən yanmaz niqab?

Qətlimə qəsd eylədi yarım, fəqət öldürmədi,
Mən qan içrə çırpınırkən məndən eylər ictimab.

Mən bəla bəzmində şəm'əm, ol pəriçöhrə bir od,
Getsə sönnəm, gər yaxın gəlsə, verər yüz iztirab.

Yaxdı ahım çərxi, o, qan daim uddurdu mənə,
Qisməti qandır odun, hər yanda gər yansa kəbab.

Ey Füzuli, tiği-çərx öldürdü gözdə uyğunu,
Mərdümi-çəşmim çəkir matəm libasında əzab.

*

*

Gər öləndən sonra kuyin etsələr mədfən mənə,
Qəbr əzabi verməz ol gülşəndəki məskən mənə.

Saqi, mey ver, qəmdən öz nəfsimlə çarpışmaq yetər,
Göstərə rahi-nicati bəlkə mey məndən mənə.

İndi ki, dostum mənə rüsvahıq istər, çarə yox,
Qoy olum rüsva, nə eylər tə'neyi-düşmən mənə.

Yanmasın ruhum necə könlüm odundan, etməmiş
Üstüxan fanus tək guya dəmirdən tən mənə.

Məqsədim mə'nada Yusifdən mənim surət deyil,
Mən nə Yə'qubəm ki, versin zövq pırahən mənə.

Qorxmayır, cövrü-xəzandan, gör necə güllər gülür,
Ağladır, matəm verir bu qəfləti-gülşən mənə.

Can bədəndən, ey Füzuli, çıxdı, xak oldu bədən,
Eşqi oldu afəti-can, həm bəlayi-tən mənə.

*

*

Gizli dərdim necə olmaz bu qədər qəmlə əyan,
Bu sükutun özü hali-dilimi etdi bəyan.

Bir zaman çıxmadı candan kədəri cananın,
Yarı candır mənə dərdi, keçə bilməm ondan.

Xaki-rahində gözümlə incisi sərf oldu, xoşam,
Çünki eşqində nisar eyləmişəm gövhəri-can.

Belimi eşq yükü bükdü, nə daşdır ürəyini,
Yanmasan hali-dili-zarimə, ey qaşını kaman!

Dərdi-eşqinlə bütün aləm olub düşmənimiz,
Bu səfayət həsəd etdi fələki-kəcdövrən.

İstəyirdim rəhi-eşqində sədaqətli olam,
Neyləyim, vermədi ömrüm bu təmənnədə aman.

Eşq feyzilə yetib məqsədə, xoşbəxt olduq,
Ey Füzuli, daha bəsdir bu qədər ahü fəğan.

*

*

Gizliyəm zə'fdə mən, lütfdə yarın bədəni,
Mən onu görməmişəm xeyli zamandır, o məni.

Çəkərəm nalələr hicrində, xoşa ol rində,
Nə bədən qorxusu, nə canı üçün var mihəni.

Yanıram sinədə qəm, şəm' mənim tək yanmaz,
Canı yox, cismdə yanmaqdan edə vahiməni.

Sirri-eşqindir olan şəm' dilində yalnız,
Sönsə məclisdən atarlar, onun olmaz sevəni.

Bisütunda görünən əks o Şirinindir,
Rəşki-ruyin buna məcbur cləyib Kuhkəni.

Qüvveyi-eşq kəmalında olan mö'cüzü gör,
Dindirir ol daşürəkli büti-şirinsüxəni.

Tazə dağlarla Füzuli alışır şamü səhər,
Köhnə dağlarla görənlər tanımaz indi səni.

*

*

Göz içrə ol gözələ bir əziz məkan verdim,
Bəzək deyə, evinə ləxtə-ləxtə qan verdim.

Bu canı töhfə gətirdim ədəm diyarından,
Rəva görüb sənə ol canı ərməğan verdim.

Tutanda zülfünü başım tutuldu sevdəyə,
Özüm bu möhnətə, dərdə riza, inan, verdim.

Günəş camalını görcək gözüm yaşı qurudu,
Gözümdən axmadı yaş, hər qədər təkən verdim.

Gözümdə yüz gözəlin nəqşi əksini tapdı,
Onun xəyalına qəlbimdə yer nişan verdim.

Kədər bağında təzə tingəyəm, bu dağlar ilə
Bahari-hicrdə yarpaqlanıb, fidan verdim.

Füzuli, yadə salıb aqlaram o dilbəri kim,
O güldü, mənə cavabında min fəğan verdim.

*

*

Göz könüldən, qəlb gözdən çox, inan, istər səni,
Qəlb gözdən, göz könüldən hər zaman istər səni.

Gözlərim içrə bəbəklər sadədil bir körpə tək
Bilməyirlər fitnəsən, çox mehriban istər səni.

Ağlamaq bihudədir, gözdən silinməz nəqslər,
Nəqş olub qəlbində zülm, ancaq bu can istər səni.

Sinədə mehrin yaşar, nəqşin gözümdə yer tutub,
Sinəmə gözdən axar su, binişan istər səni.

Bağlanıbdır zülfünün zəncirinə qəndil kimi,
Xəstə könlüm odlanır, eylər fəğan, istər səni.

Tərk qıldı kuyini dostlar Füzulidən səvay,
Tək o salmış asitanında məkan, istər səni.

*

*

Gözəllər eşqinə düşdüm, nə çox cövrü cəfa
gördüm,
O zülmü görməsin kafər ki, mən bəxti qara
gördüm.

Baxıb başdan-başa, Leyliylə Məcnun macərəsində,
Sənin hüsnünlə öz dərdimə aid macərə gördüm.

Baxarkən surəti-nəqşinə Şirin ilə Fərhadın,
Özümdən bir nişanə, səndən əksi-dilruba gördüm.

Dedim, bəlkə görə gül cismini çaki-giribandan,
İpək köynək qədər əndamını həm basəfa gördüm.

Dünən zülfün açırdın, mənə sə durmuşdum
təməşayə,
Onun hər həlqəsində yüz könüldür mübtəla
gördüm.

Üzün gördükdə min zahid həsəddən büt-pərəst
oldu,
Neçə min də birəhmən büt qırar, ey məhliqa,
gördüm.

Füzuli, ağlarıkən mən gülərsə şam, deyil bica
Ki, mən də gülməyi şam ağlayan dəmdə rəva
gördüm.

*

*

Gördü məhrəm məni ol sevgili cananə çıraq,
Rəşkdən saldı məni atəşi-suzanə çıraq.

Od içində görünən rıştə işarətdir, edir
Mahi-rüxsar ilə ol zülfi-pərişanə çıraq.

Sinəmi dağladın, ey lalərxüm, vəsl günü
Ki, ola aşiq üçün ta şəbi-hicranə çıraq.

Rəhi-eşqindəki hicran gecəsindən nə qəmim,
Bərgi-ahim edər öz nurunu hər yanə çıraq.

Umma varlıq, gözəlīm, vəslinə yetmək məndən,
Sühşən sən, alışan bu dili-divanə çıraq.

Şö'lədən qeyrinə meyl etmədiyindən, sənsiz
Salır öz əksini bu didəyi-giryənə çıraq.

Yandı pərvanə mənim halıma, vəqif edəcək
Onu qəlbimdəki bu atəşi-pünhanə çıraq.

Mehri-ruyindən uzaq nəm çəkərək çeşmimdən,
Gecələr var səbəbi, gər düşə nöqsanə çıraq.

Daməni-şəm'i tutub xəlvətə çək, ey fanus,
Bu gecə olmuş o məhrü bu şəbistanə çıraq.

Ey Füzuli, edəməz xanəmi rövşən qəmdə,
Gecələr dönsə də gər mehri-dirəxşanə çıraq.

*

*

Gördükdə səni çəkdi xəcalət güli-xəndan,
Guya ki, o öz gəlməyinə oldu peşiman.

Ayrılsa tikandan gül, edər sinədə məskən,
Əğyarə yaxın düşmə, gülüm, qıl həzər ondan.

Gülşəndə gülün köynəyi qanə niyə batsın,
Ey xar, məgər bülbülə neştərmi vurursan?

Qönçə açılar badi-səbanın nəfəsindən,
Nəşh, nəfəsin etdi yanan qəlbimi suzan.

Sədpərə könül zahir olar sinəmi yarsam,
Hali-dilim olsun niyə çün qönçə nüməyan.

Göstərdin o gül çöhrəni, ver busə ləbindən,
Gül dövrü gərək işrətə məşğul ola insan.

Qarət edib ol qəmdə Füzuli dilü dini,
Əfğan, yenə ol kafəri-birəhmdən, əfğan.

*

*

Görəndə ruyini ayə necə baxım heyran
Ki, sən baxanda baxar gözlərim yerə hər an.

Nə vaxtadək gecələr ayrı şəm'i-hüsnündən
Çiraği-xəlvətimi bərqi-ah edim, canan?

Ayağını başıma qoymasın da nazdan əgər,
Bu başı qoy mən edim xaki-rahinə qurban.

Mən əşkü ah ilə öz eşqimi sübut edərəm
Ki, şahid olmasa, mən etməyəm bu eşqi əyan.

Xoş ol zaman ki, qurub şadyanəlik bəzmin,
Üzün xəyalı ola məclisimdə nurəfşan.

Qisas alsan əgər hər günahimə, bil ki,
Həmişə əldə günahı mən eylərəm ünvan.

Füzuli, zülfü xəti-yardən tutulmuş ürək,
Nə vaxtadək buraxım namədə belə nöqsan?

*

*

Göstərirsən üz ki, xurşidi-cahanara budur,
Aləmə sən od vurursan, rəsmimiz guya budur.
Mən yolunda düşmüşəm, bir yol mənə baxmırsan
heç,
Ey ayüzlüm, e'tibarın aşiqə, aya, budur?
Qamətü rəftarın aldı canü dildən rahəti,
Sərvlərdən də gözəl bir qaməti-rə'na budur.
Qamətü zülfün əlindən canü dil olmaz xilas,
Canlara afət odur, dami-dili-şeyda budur.
Bircə gün olmaz ki, qətlim və'dəsi gəlsin başa,
Öldürən həsrət məni, ey yari-bipərva, budur.
Kaş məhşərdə gözəllər mən fəqiri göstərib,
Söyləsinlər qorxa-qorxa: aşiqi-rüsva budur.
Var başında eşq sevdası Füzuli xəstənin,
Söyləməz amma, onun dərdindəki mə'na budur.

*

*

Gül camalından uzaq hər yerdə yatdım, ey nigar,
Göz yaşım axdı, çəkildi dövrəmə gildən divar.
Dün gecə bir şəm' ilə həmdərd idim, gördüm
Hər nə var qəlbimdə, olmuşdur dilində aşikar.
Bir günəş həmsayəm oldu, ondan aldım nuru
Ay kimi yüksəldim, ol nur ilə qıldım iftixar.
Canlı bir Şirin ilə bir dəm oturdum üz-üzə,
Gördü bu əhvalı yüz Fərhad, öldü xarü zar.
Əql qorxuzmazdı öz hökmüylə mən divanəni,
Çünki zəncirim zireh olmuş mənə, eşqim həsar.
Afərin ey badə, çatdın bir qayıq tək dadıma,
Qərq olardım yoxsa qəm bəhrində mən biixtiyar.
Dinü dünyadan əlim çıxmış, Füzuli, neyləyim?
Aşiqəm mən, qoymamışdır eşq məndə e'tibar.

*

*

Güldən almış ziynəti ol türfə dəstərin sənin,
Hər yana saçmış qığılıcımda odlu rüxsarın sənin.

Hüsnü rüxsarın əgər güldən gözəlsə, yox əcəb,
Bir qızılğulsən, bütün güllər olub xarın sənin.

Sevgilim, rəngi-rüxündən güllər oldu sinəçək,
Qönçə bağırın qan edib lə'li-göhərbarın sənin.

Güldəki naz eyləməz heç qəlbə tə'sir, ey gözəl,
Gül nə bilsin qəmzövü işvə olub karın sənin.

Gəldi keçdi gül, fəqət biz e'tina göstərmədik,
Çünki vardır qəlbimizdə zövqi-didarın sənin.

Bağdakı sərvü sənubərlər məlahətsiz deyil,
Leyk onlardan gözəldir incə rəftarın sənin.

Eşq zövqündən, Füzuli, sözlərin xali deyil,
Xəlqi məftun eyləmişdir hüsnü-göftarın sənin.

*

*

Gülzari-kuyin içrə rəqibin səfası var,
Ruyin görən bir aşıqə yüz min cəfası var.

Səndən muradə çatmağım olmuş məhal, çün
Həsərdə qalmağında rəqibin rızası var.

Cövrü cəfaləri o məhin məndən ötrüdür,
Amma rəqibə gör necə mehrü vəfası var.

Hər gün rəqib seyr eləyir xaki-kuyini,
Üz sürtərəm ayağına, çün tutiyası var.

Hər dərdi xəstə canıma asan görünsə də,
Lakin rəqibimin daha müşkül bəlası var.

Aşıqlərin həyatı vüsəlinədədir, fəqət
Gər bu müyəssər olsa, rəqibin fənası var.

Söylə, Füzuli, səbrü qərarın nə oldu bəs,
Nə səndə bir dözüm, nə rəqibin həyası var.

*

*

Gülüm, yolunda qəmi bihesabdır könlün,
İşi müsibət ilə iztirabdır könlün.

Xumar gözlərinin daima o xəstəsidir,
Nə şərh edim sənə, halı xarabdır könlün.

O fəxr edər bütün aşıqlərə ki, sevgilisi
Sənin kimi gözəl, alicənabdır könlün.

Sənəmlərin saçına satdı dini, imamı,
Bu yolda qəsdı böyük bir səvabdır könlün.

Bir anlığa bu ağır qəmləri dağıtmaq üçün
Nicat umduğu dərman şərabdır könlün.

Kənarə düşdüyüm andan behiştı-vəslindən
Mənə cəfadır işi, min əzabdır könlün.

Füzuli, sönməyəcək sinəmizdə atəşi-qəm,
Əlacı yanğıya çeşmi-pürabdır könlün.

*

*

Lalə qəlbin yaxıb eşqin, onu sevdəyə salıb,
Əridib şəm'i məhəbbət odu, qovğayə salıb.

Zülfünün ətrini dərk eylədi ahuyi-xütən,
Şərmdən nafeyi-mişkinini səhrayə salıb.

Uyqu məhrum eləyirdi məni gül çöhrəndən,
Öldürüb göz yaşım axır onu, dəryayə salıb.

Gül yanağın həsədi bağladı bütxanələri,
Ahimin atəşi min lərzə Məsihayə salıb.

Ağzın açdıqda, sədəf tək düzülər incilərin,
Yüz düyün zöhdüm ilə rıştəyi-təqvayə salıb.

Ah oxundan, görünür, çərx xilas olmaq üçün
Cəm edib eşqü qəmin bu dili-rüsvayə salıb.

Ey Füzuli, dəxi gülzardə baxmaz sərvə,
Nəzərin kimsə ki, ol qəmət-i-rə'nayə salıb.

*

*

Lələ tək qəlbim mənim, ey nazənin, yüz parədir,
Dağlayan hər parəni ol atəşin rüxsarədir.

Qəlbə qan etdim, ola sevdayi-bütlərdən xilas,
Hər tərəfdən qəsd edən bu qəlbə bir xunxarədir.

Həç təbibə dərdisər lazım deyil dərman üçün
Kim, mərizi-əşq üçün ölmək özü bir çarədir.

Qafil olsa, xoşdur ol laqeydliklə halimə,
Məqsədim kami-dil ilə ruyinə nəzzarədir.

Eylə tünd etdi rəqibim yarımın xasiyyətin,
Qəlbimi yandırmağa sanki bir atəşparədir.

Halımın heyranlığı mat eylədi ulduzları,
Çün axan göz yaşlarım bir kövkəbi-səyyarədir.

Tək Füzuliyə deyil məskən səri-kuyin sənin,
Orda mənzil eyləyər hər kimsə ki, avarədir.

*

*

Lə'ində həyat suyu rəvandır,
Eşqinlə həyat cavidandır.

"Rəhm et!" — deməyə mənə nə hacət,
Çün həli-dilim sənə əyandır.

Dil açmayaraq bəyan qıldım,
Yüz dəf'ə ki, halətim yamandır.

Halım sənə zahir oldu, bildim,
Qəlbin mənə xeyli mehribandır.

Amma sənə gəncliyin qüruru
"Rəhm etmə ona,—dedi—amandır".

Bir faydası yox, sənə desəm də:
Bu xəstə vücud natəvandır.

Ölsəm də, Füzuli, yar yanında
Ol qəmləri açma kim, nihandır!

*

*

Məgər ki, quş dilin anlar qızılgül
Ki, dinlər ahü zar etdikcə bülbül.

Gülün qəlbi məgər yoxdur ki, bunca
Edər bülbüllər ahinə təhəmmül.

Tapar mə'suq şöhrət aşiq ilə,
Kömək etməz ona cahü təcəmmül.

Nigarım, kəsmə məndən iltifatın,
Bu aşiqdən yetər, etmə təğafül.

Gər istərsən açılın könlümüz, sən
Dağıt zülfün üzərə, qıl səlasil.

Dözən dərdə çatar səbr ilə kamə,
Təvəkkül bağçasından ol dərər gül.

Füzuli, işdə tədbirə əl atma,
İşə iqdam edərkən qıl təvəkkül.

*

*

Mən qəmə öyrənmişəm, biqəm mənə lazım deyil,
Qəmdə zövq olsa əgər, ol həm mənə lazım deyil.

Mən qaçarsam öz-özümdən, var yeri, üzlətdə çün
Vəhşilərdir həmdəmim, adəm mənə lazım deyil.

Mərdümi-çəşmim də olsa, istəməm görsün gözüm,
Sənsiz, ey göz mərdümü, aləm mənə lazım deyil.

Saqiya, mey paylayanda camımı tök torpağa,
İçməyəm mey, xatiri-xürrəm mənə lazım deyil.

Gözyaşım şadlıq büsatın sel kimi eylər xərab,
Gül üzün yox, didəyi-pürnəm mənə lazım deyil.

Qaneyəm kuyi-muğanda bir qədəh dürdi-meyə,
Təxti-Cəmşid ilə cami-Cəm mənə lazım deyil.

Yar cəfasilə, Füzuli, yox vəfayə hacətim,
Qəlbimə xoşdur yara, mərhəm mənə lazım deyil.

*

*

Mənim əhvalıma rəhm eyləməzsən, ey gözəl, bir
an,
Sənə aşiq deyil lazım məgər, bunca tökərsən qan?
Küləkdən od çəkir şö'lə, təcəüblü deyildir bu
Ki, hüsnün günbəgün artar mənim ahü
fəğanımdan.

Əgər məndən gəliрсə könlünə azar bir ləhzə,
Sənin qoy xatirinçün mən olum avarə, sərgərdan.
Fələk bilmiş ki, məndə qalmamışdır tab didarə,
Odur kim, gizlədər məndən camalın, eyləyər
pünhan.

O gül şaxinə sən bir qönçə tək bağlanmışan,
könlüm,
Açılma gül kimi, yoxsa düşərsən ayrı canandan.
Cəfa ilə vəfadə, ey gözəl, bir ixtiyarım yox,
O hüsnün hökmüdür, etmiş səni bir sahibi-
fərman.

Füzuli, xaki-payindən o mahın sən şərəf tapdın,
Yetər əflakə başın bu şərəflə çün məhi-taban.

*

*

Məcnunla mənim dərdimin əfsanəsi birdir,
Söz ayrısı da, aşiqi-divanəsi birdir.

Sinəmdəki oxları dedim çək, yeni bir ox
Vurdun, dedin: al, oxlarımın xanəsi birdir.

Cütdür qaşının tağı, verər çöhrənə ziynət,
Hüsni-xətinin zivəri xal, danəsi birdir.

Kimdir əlifə oxşadan ol qəddi, əliflə
Sərvin məgər ol qaməti-şahanəsi birdir?

Qəlbim səni tək tutdu, əzizdir yerin onda,
Qiyətli sədəfdir ki, o, dürdanəsi birdir.

Bülbül kimi könlüm quşu güldən-gülə qonmaz,
Aşiq odur aləmdə ki, cananəsi birdir.

Ahım başım üstündə çadır qurdu, Füzuli,
Ta söyləyələr çərx ilə kaşanəsi birdir.

*

*

Möhtaci-vüsalın, gözəlim, söylə, kim olmaz?
Müştaqi-camalın, gözəlim, söylə kim olmaz?

Divanə olub kuyinə kim gəlməyə bilməz?
Aşüfteyi-xalın, gözəlim, söylə kim olmaz?

Ey şəm' bu mən bağı yanıq tək gecələrdə
Giryani-xəyalın, gözəlim, söylə kim olmaz?

Çin əhli edər səcdə bütə, eyb deyildir,
Heyrani-misalin, gözəlim, söylə kim olmaz?

Bax, gülşəni-hüsn içrə qədin tazə nihaldır,
Məftuni-nihalın, gözəlim, söylə kim olmaz?

Rüxsarını xunabeyi-dildən eləyib al,
Bəndi-rüxi-alın, gözəlim, söylə kim olmaz?

Tək bircə Füzulimi olan qəmzadəyi-eşq,
Divaneyi-halın, gözəlim, söylə kim olmaz?

*

*

Muradə yetmədən kuyindən, ey siminbədən,
getdim,
Ürəkdə dağ, qıldım lalə tək tərki-çəmən, getdim.

Tikanla gül kimi bir yerdə ömr etdik, fələk birdən
Xilafi-rəsm dövr etdi, o dilbər qaldı, mən getdim.

Nigarım həmnışinimdi, fələk bir nəqş işlətdi,
O Şirin nəqşi tək qaldı, mən oldum Kухkən,
getdim.

Gecə sübhə qədər yandım qəmində şəm'i-məclis
tək,
Günəş tək nur saçınca çöhrəsi, söndüm həmə, n,
getdim.

Bir ox vurdu, yaralandım, uzaqlaşdırdı kuyindən,
Vücudumda yara, qəlbimdə min dərdu mühən
getdim.

O işrətخانəni tərک etmədim öz ixtiyarımla,
Məhəbbət badəsilə məst olunca, bilmədən getdim.

Füzuli, dərdimə dərman düşünmə yar kuyindən
Ki, mən ölməkçün orda boynuma saldım kəfən
getdim.

*

*

Nə etdim, bilmirəm yarə ki, küsdü nazlı yar
məndən,
Gözündən düşmüşəm yarın, kəsibdir e'tibar
məndən.

Xəbərdar etdilər yoxsa onu xak olduğumdan ki,
Tutubdur qəlbinin ayinəsi bunca qubar məndən.

Batırmam xari-müjganı nigarın gül ayağına,
Nədən bəs oldu rəncidə yenə ol gül'üzar məndən?

Çatılmış qaşları yarın, deyildir hiddəti bica,
Güman ki, baş verib bir bəd əməl biixtiyar
məndən.

Su tək qəm-qüssədən daim axıb torpağa baş
vurram
Ki, sərvim döndəribdir üz, qalıb böylə kənar
məndən.

Ölüb getdim, nigarı şərh-i-qəmlə etmədim rüsva,
Diri olsaydı gər Məcnun, olardı şərmsar məndən.

Füzuli, oldum ol məhparəsiz aləmdə sərgərdan,
Nə istər, bilmirəm axır, bu dövri-ruzigar məndən?

*

*

Nə yaxşıdır nəzərimdə o gül üzərin ola,
Verən ziya gözümə arizi-nigarın ola.

Sən, ey gözəl, mənə bir qibləsən, mən istəyirəm
Misali-qiblənüma meylimiz diyarın ola.

Sənə əgər mələyin bir cəhətdən oxşarı var,
Və leyk xasiyyətində çətin ki, yarın ola.

Vüsal istəmərəm, vəhmi-hicrdən könlüm
Dilər ki, nisgil odu onda yadigarın ola.

Olaydı kaş pərişan bu qarə bəxtim kim,
Əsiri-silsileyi-zülfi-mişkbarın ola.

Şikayət etdiyimə min şükürlər eyləyirəm,
Dilimdə kaş həmişə sənin qərarın ola.

Qapında qoydu Füzuli bu şövq ilə ömrün,
Öləndə qəbrinə hər gün sənin güzərin ola.

*

*

Nə xəta çıxmış əlimdən, salmısan gözdən məni,
Mehrinə ağyarə saldın, böylə bilməzdim səni.

Rəsmidir, canan, gözəllərdə vəfa möhkəm olar,
Sən nəçin pozdun bu rəsmi, ey vəfanın düşməni?!

Gəl qurut sən, ey səba, göz yaşımı, kor istəmə
Xaki-rahindən ziya almış bu çeşmi-rövşəni.

Ey səba, əhvalımı aç söylə kuyi-yarə sən,
Hər səhər kim, seyr edərkən ol səfalı gülşəni.

Vur cəfa şəmşirini, qan ilə ta xamuş ola
Öz əlinlə köksüm içrə yaxdığıñ od xirməni.

Cümlə aşıqlər yanında yüksələr ərşə başım,
Şövqi-tiğinnlə əgər başsız qoyarsan bu tənə.

Yüksələr qədrin, Füzuli, ol səbəbdəndir ki, sən
Kuyinə yarın baş əydin, saldın orda məskəni.

*

*

O qəddi sərvin eşqində elə könlüm olub heyran
Ki, razı olmaram sevsin onu aləmdə bir insan.

Göz oynatsa könül ovlar, qaş oynatsa alar canlar,
Nə gözdür bu, nə qaşdır bu? Olum o göz-qaşa
qurban.

Budur arzum, bir ox vursun, zəif cismim
ağırlaşsın
Ki, ölsəm, asitanından cənazəm qalxmasın asan.

Olursa hər tüküm iynə, vücudum sap, deyil
mümkün,
Bu parə bağrımı tikmək ki, hicrindən olub
şan-şan.

Ayağından öpər kirpiklərimin mərdümi-çəşmim
Ki, onlar eşq mülkündə əzəl gündən olub dərban.

Nə taledir bu kim, bir dəm olarsam şəm'ə
həmsayə,
Uzaqlaşmaz kənarımdan rəqibim sayə tək bir an.

Füzuli, yüz bəla görsəm o dilbərdən, mənə xoşdur
Ki, mən rindi-bələcuyəm, o bir başə bəla canan.

*

*

O qıvrım saçlarından min cəfa çəkdim, kədər
gördüm
Ki, ta vəsli nəsib oldu, öz ömrümdən səmər
gördüm.

Gəzər əfsanə tək dillərdə eşqin, hər yerə getdim,
Danışsa hər kəs hər kəslə, sənin adın çəkər
gördüm.

Cəfa gördükcə səndən, tapmadı məndə vəfa
nöqsan,
Vəfa qıldım, cəfa etdin, nə istədim, nələr
gördüm.

Olubdur sərv qəddin vurğunu bağda məgər
bağban
Ki, sərvə bəsləyər, şümşadə heç salmaz nəzər
gördüm.

Ürəkdə hər yeni yarən açıbdır yüz yara, baxdım,
Yeni yarə dalında köhnə dağlar görsənər gördüm.

Mənə sən al yanağında o mişkin xalı göstərdin,
Səmən yarpağına nöqtə salıbdır mişki-tər gördüm.

Füzuli, düşmüşən dilbərlərin sevdasına, yoxsa
Xəbərsizsən ki, mən ol bivəfalərdən nələr
gördüm?

*

*

Od yanaqlı yardan ayrı saldı çün dövrən məni,
Bir qığılcım tək, yəqin bil, məhv edər hicran
məni.

İslanaydı kaş gözüm yaşıyla bu varlıq tozum,
Bəsdir ahımdan qopan yel qıldı sərgərdan məni.

Cövhəri-şövqi-ləbin var canda, bu vadar edər
Etməyə eldən nihan bu canı, ey canan, məni.

Bir pəriçöhrə qəminin qəlbim olmuş mənzili,
Qorxuram rüsvay qılsın bu qəmi-pünhan məni.

Ox kimi yarın kaman qaşından atmışdır uzaq,
Sındırar bilməm haçan bu gərdişi-dövrən məni.

Qəm deyil, canan yanında gər məni pislər rəqib,
İmtahan etmiş vəfa rahində çün xuban məni.

Ey Füzuli, dərdi-eşqim bir zaman pünhan idi,
Qıldı rüsva xalq içində didəyi-giryan məni.

*

*

O qara zülfünü gəl açma sən, ey nazlı nigar—
Cismimi canım ilə bağlayan ol tel qırılar.

Saxlaram gizli sənin sirrini qəlbimdə, fəqət
Qorxuram xəlqə onu gözyaşım etsin izhar.

Göstərib gül üzünü, aləmi gəl etmə xərab
Ki, belə afət olan yerdə böyük fitnə qəpar.

Aşiqik, yoxdu bu sevdədə sənəmlərdə günah,
Dili-şeyda bizi rüsva qılıban eylədi xar.

Eşqdən qanə dönüb gözdən axaydı, ey kaş
Ki, çəkir qönçədəhənlər sitəmin bu dili-zar.

Yetir, ey bəxt, məni yarın ayaq torpağına,
Qoyma torpağa gedə mənə bu həsrət, zinhar!

Yad edib sünbülü-geysuləri, gözyaşları tök,
Ey Füzuli, susuz, əlbəttə, solar ol gülzar.

*

*

O! qəbadən, pirəhəndən yaxşıdır qəbrü kəfən
Kim, onu yarın yolunda etməyirsən parə sən.

Tab edə bilməz cəfa tiğinə şirin ləblərin,
Xəlq edə dövrən məgər daşdan, dəmirdən
Kuhkən.

Bicəhət saysız yara örtmüş bu üryan cismimi,
Mən şəhidəm çün, şəhid öldükdə etməzlər kəfən.

Gəl məni öldür cəfa ilə, cahandan kamın al,
Sən kimi zalım məni-məzluma rəhm etsin nədən?

Açma qıvrım zülfünü, vermə yelə, Allaha bax,
Bu pərişan könlümə qıyma ola tərki-vətən.

Qönçə heç vaxt olmamış qönçə dəhanın tək lətif,
Qönçə də təsdiq edir bu fikri, ey qönçədəhən!

İstəməz çıxsın Füzuli qəlbdən zülfün qəmi,
Öylə bir tər sünbülə layiq görülmüş bu çəmən.

*

*

Ondan soruşun sirri-dəhanı, nə bilim mən?
Allah bilir ol razi-nihanı, nə bilim mən?

Canla baxıram, gözlə nə hacət ona baxmaq,
Ondandı həyatım, daha canı nə bilim mən?

Dəm vurdu rəqibim o bütün mərhəmətindən,
Yox bütdə o xislət, bu yalanı nə bilim mən?

Tənha gecələr şəm' ilə həmrəz ola bilməm,
Gərçi dili vardır, o zəbanı nə bilim mən?

Ərbabi-vəfa rəsmini məndən xəbər alma,
Onlar bilir övzai-cahanı, nə bilim mən?

Saqi, qədəhi tərək eləyib sufilik etsəm,
Eyb eyləmə, yaxşını, yamanı nə bilim mən?

Həmkasəmiz olmaq diləyirsənsə, Füzuli,
Göstər sən özün kuyi-muğanı, nə bilim mən?

*

*

Ölməz idim, tiğ ilə yüz yarə vursaydı əgər,
Kölgəsilə vurmasaydı arxadan ol simbər.

Görcəyin imanımı verdim, necə inkar edim,
Çünki şahiddir mənə məhşər günündə çeşmi-tər.

Gül üzündən pərdə açdın, gördüm ol rüxsarını,
Bir bələdir arizin, etmək gərək ondan həzər.

Sən günəşsən, şəm'tək hicrində yannam
sübhədək,
Ağlasa əhvalıma, olmaz əcəb mürği-səhər.

Ey həkim, artır mənim zövqüm ciyər qaniylə sən,
Öylə dərman ver ki, artsın bir qədər suzi-ciyər.

Aləmi-eşq içrə Məcnundan Füzuli kəm deyil,
Bütlərin sevdası neylər aşıqə bundan betər?

*

*

Ömrüm uzun olubsa, pərişan keçib gedib,
Daim əsiri-türreyi-canan keçib gedib.

Zövqi-vüsal bilməsəm eyb etməyin mənə,
Ömrüm həmişə hicrdə nalan keçib gedib.

Qəlbimdə vardır öylə bir od, səndən özgələr
Yanmış bu odla, cümləsi suzan keçib gedib.

Keçdi ölüm xəyalı könüldən o yerdə ki,
Tə'rifi-tiri-qəmzeyi-xuban keçib gedib.

Gəl, ey təbib, dərdimə axtarma sən əlac,
Bimari-eşqə eyləmə dərman, keçib gedib.

Zahid, biz aşiqik, bizə səhman yazılmayıb,
Olmuşsa bir zaman gər o səhman, keçib gedib.

Bir fayda yox, bu çərxə də yetmə fəğanımız,
Çox da, Füzuli, eyləmə əfğan, keçib gedib.

*

*

Ömürlük ayrılıq camından içmək zəhri-hicranı,
Bərabər görməyimdən yaxşıdır qeyr ilə cananı.
Fəraq istər könül, çün rəsmidir sevdada əvvəldən,
Canından ol çəkər aşiq, dilərsə vəsli-cananı.
Onun ayineyi-rüxsarına baxmam, budur qorxum
Ki, düşsün çeşmimin ol gül cəmalə əksi-müjganı.
Rəqib öldükdə mən zövq etməyəm, qorxum budur
çünki,
Ölüb xaki-rəh olduqda tuta bir də o damanı.
Nəzər qılmaz mənə ta çırpınır son dəf'ə bu
könlüm,
İnanmışdır, olub qəlbim əsiri-çeşmi-fəttanı.
Nə təkə bir mənəm can vermişəm, ey gül,
ayağında,
Belə olmuş bütün aşıqlərin möhnətli payanı.
Müqərrərdir ki, can versin Füzuli dərdi-eşqinlə,
Necə bir dərddir, bilməm ki, yox tədbiri,
dərmanı?

*

*

Parə-parə ürəyim çeşmi-tərimdən düşsün,
Şö'lələr canıma odlu şərərindən düşsün.

E'tina etməyirəm mən şərəfindən günəşə,
Yarı görcək o, gərəkdir nəzərindən düşsün.

Ətəyimdən tutacaq rütbəmi gördükdə günəş,
Sayə gər başıma ol taci-sərimdən düşsün.

Guşeyi-qəm mənə xoşdur, nəçiyəm mən ki, yolum
Hər zaman bəzmi-büti-simbərimdən düşsün.

Bərqi-ahım fələyə kaş yetə bu qəm gecəsi,
Kövkəbi-bəxtimə ol nalələrindən düşsün.

Yoxdur aram, Füzuli, mənə heç yerdə, məgər
Yolu bir dəm o məhin rəhgüzərimdən düşsün.

*

*

Pərilər içrə qəsdı-can edən, evlər yıxan sənsən!
Edən aşıqlərin qəlbin dəmadəm ləxtə qan sənsən!

Rəvadır sənsiz aləmlər gözümdə zülmətə dönsə,
Caharın rəvnəqi, bəzmi-həyata nurfəşan sənsən.

Camalın şövqi qoymuş Leyliyü Şirini heyrətdə,
Gözəllər cümlə naqısdır, fəqət kamil olan sənsən.

Səninlə xoş keçər, ey eşq dərdi, ömrüm aləmdə,
Necə sənsiz qalım? Mən bikəsə arami-can sənsən.

Səba, imdadıma çat, dami-zülfi içrə bənd oldum,
Xilas eylə məni bu bənddən, müşkül açan sənsən.

Könül, rəncidə olma hər qədər görsən cəfa ondan,
Nümayiş etsə hər kəs hüsnünü, qiymət qoyan
sənsən.

Cünun ilə, Füzuli, möhnəti-dünyanı dəf' etdin,
Ağıllı bir nəfər dünyada vardırsa, inan, sənsən.

*

✽

Razıyam, könlümü bir zülfi-sitəmkar apara,
Sına, hər parəsini zülfdə bir tar apara.

Bivəfaliq eləyən təkə bizim yar deyil,
Aşiqin bari-qəmin yox elə bir yar, apara.

Qəlbimin qanını tökdüm səri-kuyində bütün,
Nə qədər qəm yükünü bəs bu dili-zar apara?

Şəm'in ətrafını, ey gül, gecə çox seyr eləmə,
Qoyma kölgənlə yanan qəlbimi divar apara. ♣

İşvövü qəmzənə hər ləhzə icazət vermə
Ki, olardan biri sihhət, biri azar apara.

Könlüm istər yaşayam, leyk çətindir, canı
Elə xunxarın əlindən belə xunxar apara.

Şaddır indi Füzuli ki, tapıb kuyinə yol,
Xoş o bülbül ki, onu gülşənə gülzar apara.

✽

*

Sabah bayramdır, ey ömrüm, aman ver, eyləmə
tə'cil,
Səhər olsun, məni xəncərlə qurban etsin ol qatil.
Yetiş dadə, gözüm yaşı, keçərkən yar kuyindən
Yeri islat, yolu kəssin keçilməz su, çıxılmaz gil.
Hər addımda basar canə dəvə hicran ilə bir dağ,
Çoxaltma dağımı, ahəstə sür, ey sariban, məhmil!
Mənə qürbət yolunda, ey bükülmüş qəddim,
imdad et,
Tikan tək kirpiyim qılsın mənə yol getməyi müşkil.
Alardı göz yaşım çöp tək məni yar asitanından,
Fələk, daş sal yola, bu sel qabağında yarat hail.
Tutubdur çək sinəm damənindən ayrılan dəmdə,
Bu hal ilə mənə hicranə yol verməz, mənəm qafil.
Füzuli, əldə möhkəm tut səadət damənin yarın,
Günəş tək yüz qılinc vursa, ona ol kölgə tək mail.

*

*

Salmasaydı bəndə gər ol türreyi-pürxəm məni,
Saxlaya bilməzdi yüz zəncir ilə aləm məni.

Ol pərinin mən xəyalilə xoşam, nəsəh, çəkil!
Neyləyim, cəlb etməyir əslən bəniadəm məni.

Nə mənəm qəmsiz, nə qəm mənsiz bir an, Allah
Xəlv edibdir ta sevəm daim qəmi mən, qəm
mögər
məni?

Olmasa gülüzlü yarın ləbləri, şad eyləməz
Olsa saqisi əgər Cəmşid, camı-Cəm məni.

Olsa da cismim əgər sevdəyi-zülfündən zəif,
Övci-sevdada hilaləm, sanma hərgiz kəm məni.

Dağ çəkəydi qəlbimə, bir qan içən dilbər hanı?
İncidir, ey həmnışin, bu xatiri-xürrəm məni.

Naləmiz vardır, Füzuli, artırır çox dərdi-sər,
Qoy bu hicran günləri yad etməsin həmdəm məni.

*

*

Sanma tək bircə mənim qəddimi eşq eylədi xəmə,
İkiqat eylədi dövranı da bu dərd ilə qəm.

Bixəbərlər nə bilir qəlbimizin şadlığını?
Gizli can nəş'əmizin örtüyü olmuş bu ələm.

Yarə yetmək diləsən, qorxma bəla rahindən,
Kə'bəyə azim olanlar görər, əlbəttə, sitəm.

Ömr hər ləhzə keçir, zövqdən olma məhrum,
Bil qənimət bu bəla ləzzətini sən hər dəm.

Seyri-səhrayı-cünun eylə ki, qəm görməyəsen,
Belə səhrada çox azdır, onu bil, dərd ilə qəm.

Könlümün qönçəsi xari-sitəm ilə açılır,
Bu məhəbbət bağının zinətidir cövrü sitəm.

Dərdü qəmlə doludur daireyi-mülki-vücad,
Ey Füzuli, sənə rahat yer olar yalnız ədəm.

*

*

Sevmək sənəmləri, sınıdım, bir bəla imiş,
Aşiq olan həmişə qəmə mübtəla imiş.

Bir büt-pərəst kimi sevəli qəm əsiriyəm,
Hər qarə zülfə meyl eləmək bir xəta imiş.

Fərhad çəkdi əksini Şirinlə üz-üzə,
Guya o büt-pərəst idi, Şirin xuda imiş.

Kibrü qürurə müştəri olmuş zəmanəmiz,
Ürfan isə cahanda gərəksiz mətə imiş.

Zahidlərin könülləri mehrabə bağlanıb,
Məscid əcəb ürək sıxıcı bir bina imiş.

Qəlbə, sanardım, eşq fərəh bəxş edər, fəqət
Duydum ki, möhnəti, qəmi biintəha imiş.

Verdin, Füzuli, könlünü bir nazlı dilbərə,
Göstərdi imtahan ki, o da bivəfa imiş.

*

*

Sel kimi gözyaşım etdi qəlbimi viran, aman!
Söndü cismimdə bu seldən atəşi-suzan, aman!

Çəkdi şö'lə eşq odu sinəmdə, yaxdı hər nə var,
Bir mənə gözyaşı qaldı, bir kədər, əfğan, aman!

Sildi zalım gözyaşım gözdən xəyalın əksini,
Son təsəllimi əlimdən aldı bu dövrən, aman!

Odlu ahımdan ciyərdə su dönüb oldu buxar,
Axdı ağlar gözlərimdən su yerinə qan, aman!

Hardan alsın gözlərim qan? Bir ox ilə qəlbimin
Yerə tökdün qanını, peykanına qurban, aman!

Tapmıram məskən cahanda, eyləmişdir gözyaşım
Bir cəfa mülkündən özgə hər yeri viran, aman!

Dərd əlindən tərək edərdim aləmi, canan dedi:
Döz, mənim eşqimlə, aləm olsa da zindan, aman!

Ey Füzuli, şükrələr olsun ki, Allah eşqinə,
Lütfi-həqq yar oldu, qəlbim bilmədi hicran, aman!

*

*

Səba yeli o gülümdən neçin xəbər verməz?
Qılıb təsəlli, yanan könlümə əsər verməz.

O göstərib üzünü, baxmadı mənə, lakin
Çiçəklənən bir ağac bəs nədən bəhər verməz?

Dedim ki, gözyaşı tökməklə şərh edim halım,
Fəqət, nədənsə, icazə bu çeşmi-tər verməz.

Gözüm gecə yuxuya getmək istəyir, ancaq
Ona gözüm yaşının seyli rəhgüzər verməz.

Xoş halına o kəsin, sən baxanda canı verir,
İnildəməklə sənə bir də dərdi-sər verməz.

Ümid edirdi könül vəslinin görə bəhərin,
Ümidimin ağacı, neyləyim, səmər verməz.

Qərar gözləmə məndən, Füzuli, kəc bəxtim,
O yara çatmaq üçün nalənə əsər verməz.

*

*

Sən bir göz açıb, bir də məni-zarə nəzər sal,
Dami-qəmi-eşq içrə giriftarə nəzər sal.

Mən gözlərimi, qəlbimi mən' etdim üzündən,
Bir bunca yanan aşiqi-bimarə nəzər sal.

Yüz cövr çəkib, atmadım ol nazlı nigarı,
Bir mən kimi eşqində vəfadarə nəzər sal.

Heç kəs məni-nalanə nəzər salmayıb əsla,
Bu rahi-məhəbbətdə məni-xarə nəzər sal.

Öz qəlbini eşqin qəminə verdi Füzuli,
Öz düşməninə, yarü həvadarə nəzər sal.

*

*

Sənsiz etsək, gözəlim, söhbəti-can, ləzzəti yox,
Etsə şirin bizə hər kamı cahan, ləzzəti yox.

Dəmbədəm zikri-ləbin virdi-zəban oldu mənə,
Başqa bir şərbətin ağzımda, inan, ləzzəti yox.

Badeyi-təlxin əgər saqisi gülçöhrə deyil,
İmtahan olmuş o yüz dəf'ə, inan, ləzzəti yox.

Və'deyi-vəsl verib, qoyma gözüm yollarda,
Keçsə bir ömr, əzizim, nigaran, ləzzəti yox.

Öldürür yar məni cövr ilə, bilmir ki, mənə
Qaməti olmasa, bu ruhi-rəvan ləzzəti yox.

Sağəri-dəhrdə yox zəhri-cəfadan başqa,
Əhli-eşqə necə dövr etsə zaman, ləzzəti yox.

Şərbəti-dərdi-məhəbbət bizə şirindir, əgər
Başqa hər kimi bizə versə cahan, ləzzəti yox.

Ey Füzuli, qocalıbsan, daha kam axtarma,
Mülki-dünyadə dəxi etmə məkan, ləzzəti yox.

*

*

Sərvi-nazım nəzər etməz məni-zarə, nə edim?
Kimə dərdimi deyim, kim edə çarə, nə edim?

Ağlaram, zülfünə vurduqca düyünlər o nigar,
Uzun ömrümü gödəldən o nigarə nə edim?

Mən xilas olmuş idim qeydi-cünundan, amma
Bağladı zülfilə zəncirə dübarə, nə edim?

Şəm'iyəm mən şəbi-hicrin, gecələr sübhə kimi
Yanmayım, ağlamayım, yaxdı şərərə, nə edim?

Bu cəfəfişələrə bir belə meyl etməz idim,
Naz ilə ovladılar könlümü, çarə nə edim?

O günəş üzlülərin dərdini şərh etmək üçün
Sirdaşım sayədir, ol həm üzü qarə, nə edim?

Ey Füzuli, demə çox eşqə giriftar olma,
Olmayım aşiq elə sevgili yarə, nə edim?

*

*

Sinə içrə qəlbimi divanə etdi eşqi-yar,
Bağlanıbdır payinə can riştəsi zəncirvar.

Baxmasa yarım mənə, bu iltifatsızlıq deyil,
Yarın istiğnası da bir iltifatdır aşikar.

Neyləyim, peykanına yer vermişəm sinəmdə mən,
Ta ki, qopmuş qəlbimin olsun yerində bərqərar.

Bir baxışla tirə qıldı ruzigarım ol pəri,
Dilbərin şəhla gözündə var belə bir iqtidar.

Can çıxır, ağzın açıb bir sormadı əhvalımı,
Ləblərindən kamını bir vermədi ol gül'üzar.

Uyqudan qaldırmaram baş, bil ki, mən ta
həşrədək,
Gəlsə rə'yamə əgər ol qəddi rə'na nazlı yar.

Ey Füzuli, mən necə sərgəştəvü zar olmayım,
Könlümü salmış kəməndə türreyi-ənbərnisar.

*

*

Sübhədək yatmayıram, yoxdu qərarım gecələr,
Qəmə qüssəndir işim, nazlı nigarım, gecələr.

Gündüzüm oldu gecə, gözyaşım ulduzdur ona,
Kaş bu dövrü yaxa ahi-şərarım gecələr.

Lütf qıl, bir gecə gəl külbeyi-əhzanıma sən,
Gör mənim halımı, bil, yoxdu qərarım gecələr.

Bilməsinlər deyə eşqində yanan bircə mənəm,
Xəlqi fəryadə salır naleyı-zarım gecələr.

Hər səhər halımı ta kim, sənə ərz eyləyələr,
Xəlqi bidar edirəm, laləuzarım, gecələr.

Keçir əflaki mənim naleyı-zarım, bəlkə
Eşidə ol üzü ay, çeşmi-xumarım gecələr.

Ey Füzuli, mənə zülmət deyil hicran gecəsi,
Şəm'i-bəzm oldu xəyali-rüxi-yarım gecələr.

*

*

Tel üstündən başa taxmış çələng ol məhliqə güldən,
Qəribə sərvidir, zinət veribdir yarpağa güldən.

Qəmindən can telində qönçənin yüz min düyün
tutmuş,
Əbəsdir umduğum gülşəndə dərdimə dəvə güldən.

Ayağın torpağı, canan, gözümdə tutiya oldu,
Əcəb bir güzgüdür kim, tozlanıb aldı ziya güldən.

Təəccüb etmə, tutmazsa gülün gülşəndə aramı,
Aparmış səbri də ətrilə birlikdə səbə güldən.

Çəkibdir sinəmə eşqin yeni bir dağ dağ üstədən,
Sanarsan, yaz tikan əndamıma biçmiş qəbə güldən.

O gül rüxsarının vəsfi gülün çatsa qulağına,
Yəqin bülbüldən artıq yüksələr ərşə nəvə güldən.

Açılmaz könlümüz gülşəndə, gül rüxsarın olmazsa,
Füzuli qəlbinə sənsiz batar xari-cəfa güldən.

*

*

Təkcə canım deyil eşqində onun yarəsi var,
Qəlbimin də ciyərim tək, nə qədər parəsi var.

Üzü parlaqdı günəşdən o gözəl, heyranəm
Ki, günün yar üzünə taqəti-nəzzarəsi var.

Bağiban, fərqi az bilmə gül ilə sərvin,
Hansı bağın belə bir nərgisi-xunxarəsi var?

Kim deyir ki, səni Leylilə bərabər tuturam,
Səndə yüzdürsə, onun təkə bir avarəsi var.

Bax sinəm dağına, göz yaşına, gər bilmirsən
Ki, bu zalım fələyin sabitü səyyarəsi var.

Hileyi-dəhrdə ürfandır edən mərdi xilas,
Qorxmaz arif, qadının hər necə məkkarəsi var.

Dərdi-canana, Füzuli, bir ölümdür çarə,
Demə ölməkdən əlavə bu qəmin çarəsi var.

*

*

Tərki-dünyalıq nədir, təqva nədir — biz bilmərik,
Eşqdən başqa nə var əfsanədir — biz bilmərik.

Aləmin heç əmrinə bizlərdə yoxdur ehtiyac,
Xalq deyir: var ehtiyac, amma nədir? — biz
bilmərik.

Eşqdən başqa geniş dünyada işlər yox deyil,
Başqa işlər aşıqə biganədir — biz bilmərik.

Sorma bizdən şiveyi-təqlidü rəsmi-e'tibar,
Əhli-dünya sə'yinə mə'na nədir? — biz bilmərik.

Yarın eşqilə onun didarı şövqündən səvay,
Sorma, zahid, ləzzəti-dünya nədir? — biz bilmərik.

Sirri-həqqin məzhəri, aləmnüma ayinəmiz
Saf meydır, sadə üz, başqa nədir? — biz bilmərik.

Söylədim: öldü Füzuli asitanında sənin,
Söylədi: kimdir ölən, harda, nədir? — biz bilmərik.

*

*

Tökülüb zülfi-pərişan üzünə haləmisal,
Arizin bədrə dönüb, var iki yanında hilal.

O qədər ülfəti biganəyə artıqdır onun,
Görə bilməm onu biganəsiz, etsəm də xəyal.

Vəslini mən nə ümid ilə təmənnə eləyim,
Nə cəsarətlə mən ondan diləyim bəzmi-vüsal?

Göstər ol gül üzünü, canımı qurban eləyim,
Hüsnünün şöhrəti artsın, mən edim kəsbi-kəmal.

E'tina eyləməsən hali-pərişanımıza,
Səndən, əlbəttə, deyil gizli bu keyfiyyəti-hal.

Qəlbi yandırmaz üzün tək günəşin istiliyi,
Çünki yox onda sənin tək, gözəlim, xətt ilə xal.

Dövləti-vəslini axtarma Füzuli kimi gəl,
Çünki alimdə əməl tapmaq olur əmri-məhal.

*

*

Tünd olur hərdəm mizaci, bisəbəb
Eyləməz aşıqlərə yarım qəzəb.

Arzuya yox müəyyən bir məqam,
Axıra yetməz, odur rahi-tələb.

Eşq zövqündən xəbərsizdir o kəs
Kim, ona tə'siri-meydəndir tərəb.

Ləblərindən kami-dil mümkün deyil,
Qoymamış bizdə könül ol qönçələb.

Sən həyatın çeşməsi, mən zülmətəm,
Çatmasa vəslə əlim, olmaz əcəb.

Sən qaçırsan, biz sənin şövqündəyik,
Böylə keçdi mahü salü ruzü şəb.

Çox çətin işdir yəqin ülfət bizə,
Sən hicab altında, biz əhli-tələb.

Ey Füzuli, vəsli-yar mümkün deyil,
Çəkmə nahəq sən belə rəncü təəb.

*

*

Utanmaqdan deyil, açmaz söz ol şirinzəban bizdən,
Nə söz tapsın desin, axır tapılmaz bir nişan bizdən!

Fələk bir əyri çəngdir, biz yazıqlar ondakı simlər,
Rizası dostların mizrabdır, qalxır fəğan bizdən.

Ünümlə zahirəm, zə'fimlə pünhan, bu nə sevdadır
Ki, biz aləmdə rüsvay olmuşuq, rüsva cahan bizdən.

Soruşma halımı, çəkmiş içimdə eşq odu şö'lə,
Sümüklərdə ilik yanmış, qalib qarə ilan bizdən.

Ürək dərdi sağaltmaqda, təbibim, mahir olsan da,
Xəta qıldın, çox öldürdün, edərkən imtahan,
bizdən.

Çətindir asitanından sənin üz döndərək, canan!
Əgər ulduz kimi bir gün bəzənsə asiman bizdən.

Sənəmlər nəzri qıldın, ey Füzuli, cism ilə canı,
Sənəmlər qarşısında Tanrı qoymaz xar olan
bizdən.

*

*

Uçub könlüm quşu meyl etdi bir səvi-xuramanə
Ki, şö'lə meyl edər yüksəklərə, bax nari-suzanə.

Necə peykani-həsərət olmasın sinəmdə, mən
məhrum,
Yanında yer veribdir ol pərivəş zərfi-peykanə.

Qəzəblə camıma, ey darğa, baxma, qorxuram ondan
Ki, ol çirkin qiyafətdən bulansın rəngi-peymanə.

Əvəz dünyasıdır, saqi yəqinimdir alar məndən
Bu qanlı qəlbimi, versə əgər bir cami-məstanə.

Bələdir, dərdü möhnətdir, kədərdir, qüssədir,
qəmdir
Ki, olmuş hər sədaqət əhlinə hər yerdə həmxanə.

Demə kim, nuşi-rahətdən şirin şəhdü şəkər yoxdur,
Dadarsan zəhri-möhnət zövqünü düşdükdə
hicranə.

Məşəqqətsiz bir iş oisa, Füzuli, yoxdur aləmdə,
Gərək hər bir şeyə dözmək cahanda, xoşdur ol,
ya nə.

*

*

Fəryad mənim müşkül olan karımı açmaz,
Ah eyləməyim dərdi-dili-zarımı açmaz.

Qəlbimdə düyünlər necə taleylə açılınsın,
Gər şənə onun türreyi-tərrarını açmaz.

Dövlət qapısın qarşıma iqbal aç bilməz,
Ta bad niqabi-rüxi-dildarımı açmaz.

Asudəlik olmaz da bu mənzildə, əgər bəxt
Kuyində mənim möhnəti qəm barımı açmaz.

Var məndə üzün həsrəti, şövqi-səri-kuyin
Yüz seyri-çəmən bu dili-qəmzarımı açmaz.

Dəfn eyləməyin siz məni qəlbimlə bərabər,
Qan mövcü demə qəbri-şəgərbarımı açmaz.

Həsrət tikanı verməyəcək bar, Füzuli,
Gözyaşım əgər qönçəvi gülzarımı açmaz.

*

*

Xaki-dərini sürmeyi-çəşmə bəsər etdik,
Biz başqa gözəldən dəxi qət'i-nəzər etdik.

Qorxan deyilik biz rəhi-əşqində rəqibdən,
Tədbir olara naleyi-ahi-səhər etdik.

Ta xaki-dərin almaya dövrən başımızdan,
Xəm qədd ilə dünyanı dolandıq, səfər etdik.

Bir yarə alandan bəri tiği-sitəmindən,
Başdan çıxarıb, qeyri həvadən həzər etdik.

Gərđi-rəhini almaq üçün səcdə edərkən,
Biz çöhrəmizi xuni-ciyər birlə tər etdik.

Şövq ilə yolunda keçərək biz başımızdan,
Bir başqa xəyal eyləmədən, tərki-sər etdik.

Biz eşq yolun keçmədən əvvəlcə Füzuli,
Öz qəlbimizin arzularından güzər etdik.

*

*

Xalı vardır, söyləyir, kim gördü ruyi-alini,
Çəkmədim mən qaşlarından göz, görüm ta xalini.

Ta göz açdım, öz yerində görmədim könlüm
quşun,
Odlanıb, görcək sənəin şəhbazi-mişkinbalini.

Kirpiyin hər bir oxunda bir könül var, yat, gülüm!
Cəm' qıl aşiqlərin qəlbi-pərişanhalini.

Görməyi bir həftədir kim, olmamış qismət mənə,
Neyləsin aşiq, keçirsə böylə mahü salini?

Söylədim: xalımdan ayrıldım əyilmiş qəddilə,
Söylədi: "dal" ¹ nöqtəsizdir, pozma gəl əhvalini.

Sənə xoşhaləm cünun dəştində, ey ahim, mənim
Eyləmə əksik başımdan sayeyi-iqbalini.

Əşk mövcüdüdən, Füzuli, sanma səyrər gözlərim,
Ol məhin görməkdəyəm rüxsari-fərruxfalini.

*

---

¹Ərəb əlifbasında "dal" hərfi nöqtəsiz yazılır.

*

Xoş ol ki, ney kimi hər bəndimi cüda edələr,
Nəinki mane olub naləyə, cəfa edələr.

Bu mahparələr eşq əhlinə vəfa etməz,
Gərəkdir aşiqi min dərdə mübtəla edələr.

Məhəbbət əhli görür arizi-nigari, əgər
Ayağının tozunu gözdə tutiya edələr.

Əmanətindir o can, saxlamışlar aşıqlər,
Yetişdi vəqt, onu bir-bir sənə öta edələr.

Görüb bu gün ki, səni şəhr içində zahiqlər,
Səhər namazını onlar gərək qəza edələr.

Ağıl yolilə gedənlər, təəccübəm, nə üçün
Ki, özlərin qəfəsi-dəhrə mübtəla edələr.

Deyil, Füzuli, pəriçöhrələr vəfa əhli
Ki, hərgiz etmə təmə' bizlərə vəfa edələr.

*

*

Halım hər an sənin eşqində digərgun olmuş,
Şərh edim halımı, bir gör necə məhzun olmuş.
Könlümün dərdi məni yaxdı, dilim söz deməmiş,
Həddən artıq yanırım, atəşim əfzun olmuş.
Ahımın oxları deşdi fələyin sinəsini,
Bax, o qandır ki, şəfəqlər belə gülgun olmuş.
Necə gül söyləyim ol şəkkərəbənzər ləbinə,
O vərəqdə nə zaman bir belə məzmun olmuş?
Bircə an yoxdu könül lə'lini xatırlamasın;
O səbəbdəndi bu gözyaşları pürxun olmuş.
Nə qəm hicrində kəmalə yetə eşqim, ey yar,
Leylinin gül üzünün aşiqi Məcnun olmuş.
Gözlərimdən kədəri çəkdi, Füzuli, yuxunu,
Qan tökər didələrim, gözyaşı Ceyhun olmuş.

*

*

Hər kəsin dildə qəmi-simbəri olmuş ola,
Xoşdur eşqində onun çeşmi-təri olmuş ola.

Odur aləmdə nəzər sahibi, açdıqda gözün
Bir gözəl mahliqayə nəzəri olmuş ola.

Eşqdən dönməyən aləmdə o aşiqdir kim,
Yatmayıb, kuyi-nigarə səfəri olmuş ola.

Hər xəbərsiz nəyə lazım, mən onun bəndəsiyəm
Ki, mənim hali-dilimdən xəbəri olmuş ola.

Neylərəm hər yetəni, mən sevirəm ol kəsi ki,
Eşq rahində onun bir hünəri olmuş ola.

Səhldir gərçi fərağət, quluyam mən o kəsin,
Qəlbi qəmlə dolu, yanmış ciyəri olmuş ola.

Qəmi-eşqində Füzuli eləyib can nəzri,
Öylə zənn etmə ki, başqa göhəri olmuş ola.

*

*

Hər kimin ki, qəlbi var, bir simbər cananı var,
Simbər cananı varsa, didəyi-giryanı var.

Hər kimin ağlar gözü varsa, başı sevdalıdır,
Bir gözəl eşqilə dildə min qəmi-pünhanı var.

Kim könül vermiş cahanda nazlı bir məhparəyə,
Qan dolu bir cüt gözü, bir sineyi-büryanı var.

Bicəhət axmaz ciyər qanı gözündən kimsənin,
Gözdəki hər qətrə qanın sinədə tufanı var.

Kim ki, göz dikmiş gözəl bir dilbərin rüxsarına,
Üz verən hər bir bəlanı çəkməyə imkanı var.

Hər bəla yetsə məhəbbətdən bizə, verməz zərər,
Hər bəlanın aşiqə bir zövqi-bipayanı var.

Odlu qəlbindən Füzuli ah çəkirsə dəmbədəm,
Qafil olma, sevgilim, tə'sirli min peykani var.

*

*

Hər pəriçöhrə ki, dünyayə bu dövrən gətirir,
Bizi incitmək üçün bir yeni canan gətirir.

Fələyin şö'bədəsi bir gözəli etsə nihan,
Gözlə, bax gör necə ondan da gözəl can gətirir.

Qəlbi kövrəklərə naləm necə tə'sir eləməz,
Ölüyə nalələrım sanki mənim can gətirir.

Dəm vurur al dodağından sənın, ey gül, bu
qədəh,
Onda bir cür'ətə bax gör, araya qan gətirir.

Canlanır göz qabağında, gözəlim, sərvi boyun,
Dilinə harda biri sərvi-xuraman gətirir.

Kim gözəl üzdən əgər söhbət edib çəksə misal,
Bax, o timsali sənın hüsnünə şayan gətirir.

Ey Füzuli, o pərisiz bu qədər fəryadə
Xalqı sən eylədiyın naləvü əfğan gətirir.

*

*

Hicran günündə hali-dili-zar olar çətin,
Gər bilməsə bu halımı dildar, olar çətin.

Asan olardı vəslinə çatmaq nigarımın,
Görmək vüsali-yardə əğyar olar çətin.

Düşmənlər eyləyir bu qədər tə'nələr mənə,
Dostlar gər olmaz isə mədədkar, olar çətin.

Kəmiltifat olanda nigarım qəm artırır,
Artdıqca dərdü qəm, onu izhar olar çətin.

Xaki-rəhindən olmasa yarın mədəd mənə,
Təskini-əşki-dideyi-xunbar olar çətin.

Zahid çəkindirir bizi gül rəngli badədən,
Bilməz yazıq ki, adəti inkar olar çətin.

Köçmək zamanı çatdı, Füzuli, o kuydən
Ayrılsa, bülbülə qəmi-gülzar olar çətin.

*

*

Çəkdim yolunda əksini bu cismi-zarımın,
Bəlkə ayağını öpə bildim nigarımın.

Ol rəhgüzarı seyr edirəm mən bu zövq ilə,
Şayəd, tutam rikabını ol şöhsüvarımın.

Ağlar həyatıma mənim hər kəs ki, sürməsin —
Dövrən çəkərsə gözlərinə gər qubarımın.

Fərhadü Məcnun olmadı rüsva mənim kimi,
Xarü xəsin zəmanə yudu rəhgüzarımın.

Sakit olubdu gözyaşım ol xaki-pəydən,
Ən yaxşı tutiyası budur əşkbarımın.

Ahımla gözyaşımından həzər eylə, ey fələk!
Kəskin qılıncıdır bu dili-dağidarımın.

Cövrün, Füzuli, etmə hekayət o gülrüxün,
Kəsmə ümidini dili-ümmidvarımın.

*

*

Çəkir eşqin məni hərdəm yeni bazarə yenə,
Dikmisən göz niyə bəs başqa xəridarə yenə?
Vardır əğyarə sənin gizlicə yüz mərhəmətin,
Düşürəm dəmbədəm eşqində bir azarə yenə.
Bir sitəmkar vurub sinəmə peykan oxunu,
Qoyma əl vurmağa bir başqa sitəmkarə yenə.
Bari-qəm бүkdü belim, bircə bax Allaha, təbib,
Məlhəm et, yarama vurma yeni yarə yenə.
Eşqi tərک etməyi məndən tələb etmə, naseh,
Eşqdən başqa çağırma məni bir karə yenə.
Mənə tənha gecələr yar xəyalı bəsdir,
Atmışam canı, məni eyləmə avarə yenə.
Çaklar düşdü, Füzuli, yaxama bir gül tək,
O qədər kim, ürəyim oldu hədəf xarə yenə.

*

*

Çıxmayınca ta bədəndən eşq dərdilə bu can,
Tərk qılmaz ruhumu sevdasının dərdi, inan!

Gözyaşım canda ciyər qaniylə tapmış pərvəriş,
Böylə bir lə'li çıxarmaz, bil ki, hər mə'dən və
kan.

Qəddinin sərvəti təravət aldı cənnətdən, yəqin,
Bir belə sərvəti yetirməz hər çəmən, hər bağban.

Əldə xəncər bağə gəlsən, gül xəcalətdən solar,
Susən isə ar edib, öz hüsnünü verməz nişan.

Bir təbəssümlə deyirdin canın allam, sevgilim,
Qəmdən öldüm, indi gəl al canımı, ey cansitan.

Suzi-dil şərh etməyə bir ləhzə ağzım açmadım,
Heyrətəm, heç tüstü çıxmaz, leyk yandı xaniman.

Gər Füzuli eşqi-yarı tərk qılsa, haqqı var,
Neyləsin, düşmənləri bir dəm ona verməz aman.

*

*

Çıxsa can, qaytarar ətrin, gözəlim, can bədənə,
Ölünü zövqi-kəlamın gətirər nitqə yenə.

Dodağın zikrinə hər qönçə uyub həsrət ilə,
Ağzının axdı suyu, şəh kimi düşdü çəmənə.

Aç o çin-çin saçını, ta ki, xəta etdiyini
Anlasın, mişk üçün hər kəs gedəcəkdir Xütənə.

Kuhkən sel kimi gözyaşı töküb şamü səhər,
Bisütundan yetişir süd kimi Şirindəhənə

Var səbəb getmə çəməndən uzağa ətri gülün,
Yol azan bülbülü ta kim, çəkə bilsin çəmənə.

Sərvi gəl tutma bərabər gözəlin qamətinə,
Sərv sahib ola bilməz belə sibü zəğənə.

Kim ölərse ucaboy, gülyanağın eşqilə,
Ey Füzuli, dönəcək torpağı sərvü səmənə.

*

*

Canımı tapşırmişəm çün lə'li-şəkkərbarə mən,
Zövq alınca canım, öldüm qibtədən biçarə mən.

Cismimi eşqin yaratdı, çəkdi qəm bazarına,
Öz xoşumla gəlməz idim yoxsa bu bazarə mən.

Dərgəhindir mənzili aləmdə varlıq mülkünün,
Vadiyi-heyvətdə yol axtarram ol dərbarə mən.

Saymışam ulduzları göydə, gözümdən torpağa
Səpmişəm onlardan artıq sabitü səyyarə mən.

Lövhasindən könlümün hər xətti sildim, qəlbimi
Vəqf qıldım büsbütün bir sən kimi dildarə mən.

Saqiya, mey ver, yetər qəmdən pərişan olduğum,
Bəsdir oldum seyd bunca çərxi-kəcrəftarə mən.

Ey Füzuli, gözlərimdə qalmamış yaşdan əsər,
Bəs ki, səpdim gözyaşım sinəmdəki odlara mən.

*

*

Cəhənnəmdən verir aşıqlərə hər gün xəbər vaiz,
Cahanda görməmişdir başqa yer mütləq məgər
vaiz?

Bu qəmdən çək edir məsciddə mehrab öz
giribanın
Ki, hörmətdən salıbdır mənbəri ol hiyləgər vaiz.

Qələt təfsir edib, daim verir təğyir Qur'anə,
Bunu sanmış hünər, yüksəlmək istər bihünər vaiz.

Deyir zirü zəbər keyfiyyətiqdən bunca Qur'anın,
Dəmadəm din binasın eyləyir zirü zəbər vaiz.

Məni səkkiz qapı bağı-bchiştə kuyi-dilbərdən,
Nə də'vət eyləyir, ya rəb ki, düşsün dərbədər
vaiz!

Cəlali-rütbəsinədən xəlq içində bunca düşməzdi,
Əgər olsaydı tərki-mey sözündə mö'təbər vaiz.

Füzuli, bir də meyl etməm olam vaizlə həmsöhbət
Ki, mən' etmiş gözəllərdən dil əhlin bixəbər vaiz.

*

*

Cismimi bica deyil yandırdı şövqü bir gülün,
Yaxdı hər zərrə külümdən cismini bir bülbülün.

Ey səba, vallah, pərişan qəlbim etmişdir mənim,
Gəz onu, hər yerdə açsan qıvrımın bir kakülün.

Zülfünü yad eyləyib, əzbəs ki, sürtdüm didəmə,
Qanla islatdım çəməndə zülfünü hər sünbülün.

Qaş deyil məndə, onun xəyli-xəyalı keçməyə
Gözyaşından, iki gözlü körpüdür saldım, bilün.

Ey Füzuli, olmadın eşqin qəmində naləsiz,
Gülşəni-şövq içrə bülbülsən, varındır qülqülün.

*

*

Cövründən hər dəqiqə yetər yüz bəla mənə,
Xoşdur bəla, görürsən əgər sən rəva mənə.

Bildim cahanda rəsmü vəfa qalmamış, yenə
Bihudə gözlərəm ki, edərsən vəfa mənə.

Mən cövrə dözmürəm ki, yetim öz muradıma,
Kamıncadır cəfa deyə, gəldi səfa mənə.

Lə'li-ləbini yad qılıb, nuş edim deyə,
Min kasə qan ciyərdən edibdir ətə mənə.

Fərhad çapdı dağ, bu hünərdirmi aşıqə,
Aşiq mənəm ki, dağca çatılmış cəfa mənə.

Hicrində hər gecə çəkirəm ah sübhədək,
Yetdi nələr yolunda, gör, ey məhliqə, mənə.

Aşiq deyə Füzuli düşünmə, yeganədir,
Yüz başqa aşıqın var, olub rəhnüma mənə.

*

*

Şanə, ey gül, o qara zülfünü zinhar, eləmə,
Gəl ürək bəstərinin həmdəmini xar eləmə.

Əyilib tökmə yerə kirpiyimi, ey qəddim,
Yoluma tökmə tikan, gəl mənə azar eləmə.

Çəkmə hörmətsiz onun zülfünü, ey məşşatə,
İlanın ağzına barmağı giriftar eləmə.

Qəm çölün seyr eləmək şivəsidir Məcnunun,
Onu təqlid edərək sən belə rəftar eləmə.

İş pis olduqda, gülüm, qəlbə küdurət vermə,
Yüz fikir dağını sən sinəmə gəl bar eləmə.

Ey qəza, sən gözəlin ruyinə xal qoyduqda,
Bəbəyimdən götürüb vur da, məni zar eləmə.

Çatar iş başə, Füzuli, yenə tədric ilə,
Tərki-mey qılma, bu təqvanı canın var, eləmə.

*

*

Şərh etsəm eşqini, tutar heyrət zəbanımı,
İzhar edim necə sənə sirri-nəhanımı?

Qəlbim yanırdı, vəslin ilə çarə istədim,
Tezliklə, bilmədim, yaxacaq od bu canımı.

Sədpərə etdi könlümü qeyrət, gedəndə sən,
Hər pərə bir yana aparıbdır gümanımı.

Yandırdı rəşk odu, mənə rəhm et, gözəl günəş,
Salma kənarə sayeyi-sərvi-rəvanımı.

Yarım rəqibi öz iti söylər, əcəb deyil,
Mən rəşk oduyla yaxsam əgər üstüxanımı.

Agah edib bu zövq qəmi eşqdən məni,
Canımda bağlayıb bu təni-natəvanımı.

Rüsvalıq aləmində, Füzuli, nə ömr edim,
Bəlkə kəməli-zə'f qutarsın fəğanımı.

*

I Z A H L A R

Səh. 45 Qəd onarol-eşqə-ill üşşaqi minhacol hüda!
Saliki-rahi-həqiqət eşqə eylər iqtida.

Eşq aşiqlər üçün hidayət (rəhbərlik, doğruluq) yolunu işıqlandırır. Həqiqət yolunun yolçuları eşq yolunu izlərlər.

Vadiyi-vəhdət həqiqətdə məqami-eşqdir

Kim, müşəxxəs olmaz ol vadidə sultandan gədə.

Vəhdət vadisi (yə'ni Allaha qovuşmaq məqamı) həqiqətdə eşqin elə məqamıdır ki, orada sultandan gədə ayrılmaz.

Eşq kilki çəkdi xətt hərfi-vücudi-aşiqə

Kim, ola sabit həq isbatında nofyi-maəda.

Eşq qələmi aşiqin vücudunun hərfinə qələm çəkdi ki, qalan başqa şeylərin inkarı haqqın isbatında sabit olsun. (Yə'ni aşiq sevgilidə—Allahda özünü yox etdi ki, Allahdan başqa heç kim olmadığını isbat edə).

Səh. 46 Şorbəti-lə'lin ki, dərər çeşmeyi-heyvan ona.

Ol verir can dombodəm üşşaqövü mən can ona.

Al dodaqlarının şorbəti ki, ona dirilik suyu deyirlər, hər an aşiqlərə can verir, mən isə öz canımı ona (al dodaqlara) qurban verirəm.

Saldı xəttin zövqünü dil camı qanlar uddurub,

Tifl tək, kim oxudalar zəcr ilə Qur'an ona.

Ürək mənə qan udduraraq sənin xəttinin (üzündəki saçın) zövqünü mənim canıma saldı, necə ki uşağa özliyyətlə Qur'an öyrədirlər.

Səh. 48 Cam içrə mey ki, dairə salmış hübab ona,

Ayinədir ki, oks salır afitab ona.

Camın (qədəhin) içərisindəki mey ki, üzərində qabarcıq dairə salmışdır, günoşi oks etdirən bir aynadır.

(Beytdə şair aşiqin könlünü içərisində mey (eşq) olan bir şərəb qədəhinə bənzədir. Onun üzərindəki qabarcıqlar isə aşiqin

aşıb-coşan eşqindən əmələ gəlmişdir. Bu qabarcıqlar günəşdən nur almış kimi parlaq, işıqlıdır).

Gən-yaş töküb yanında gözər atəşin kobab,

Mə'suqə bənzər atəşü aşiq kobab ona.

Kabab, qanlı göz yaşları töküb odun yanında hərəkət edir. Mə'suqə də onun kimidir, atəşə bənzər: aşiq isə odun üzərindəki kababa bənzər.

Səh. 49 Rəştədir cismim ki, dövrü-çərx vermiş tab ona,

Mərdümi-çəşmim düzər hər dəm düri-sirab ona.

Eşq iztirabından vücudum sap kimi incəlmiş, çərxin hərəkəti ona möhkəmlik vermiş ki, göz bəbəyim hər an ona göz yaşlarından dolğun incilər düzər.

Səyeyi-zülfün şəbistanındadır şəm'i-rüxün,

Necə yətsin qədr ilə xurşidi-ələmtab ona?

Çöhrənin şamı saçının kölgəsinin gecələdiyi yerdədir. Dünyanı işıqlandıran günəş qədr-qiyətdə ona necə çata bilər?

Silki-əhli-hələ çəkmiş zahidi əşki-riya,

Mis kimi kim, sim qədrin bildirər simab ona.

Zahidin riyakar göz yaşları onu hal əhlinin (aşıqların) sırasına götürmüşdür; misə də civə çəkdikdə gümüşə bənzəyər.

Səh. 51 Şüayi-cövhəri-tüğündən umma rəhm. ey dil!

Saqınma su verə, ey təşnə, ol sərab sana.

Ey ürək, sevgilinin qılıncının cövhərinin (yə'ni saf, parlaq qılıncının) şüasından rəhm (aman) gözləmə, sanma ki, o sərab (ilgəm) sənin susuzluğunu yatıra bilər (sərab — ilgəm qılıncın parlaqlığına, su kimi saflığına işarədir).

Səh. 52 Eşq ətvarın müsəlləm eylədi gördün mana,

Bunca kim, yıldız-yüğürdü, yetmədi Məcnun mana.

Fələk eşq üsullarını mənə tapşırırdı. Məcnun nə qədər çalışdısa da, mənə çata bilmədi.

Səh. 53 Aşiqə şövqünlə can vermək ikən müşkül degil,

Çün Məsihi-vəqtən, can vermək asandır sana.

Eşqin şövqü ilə aşiqə can vermək çox da çətin deyil, çünki sən zamanın Məsihisen, aşıqlərə həyat vermək sənin üçün asandır. (Beytdə İsa peyğəmbərin öz nəfəsi ilə ölürlərə can vermək rəvayətinə işarə edilir. Sevgili aşıqlərə can, həyat vermək hünəri ilə Məsihə bərabər tutulur).

Səh. 55 Dudü əxgördür mana sərv ilə gül, ey bağban,

Neylərəm mən gülşəni, gülşənə sana, külxənə mana.

Ey bağban, tüstü və od (yə'ni odlu ahımın tüstüsü) mənim sərvin və gülümdür. Mən gülşəni neyləyirəm? Gülşən sənin olsun, külxən mənim. (Sevgili olmayan yerdə gül bağçası aşiqə xarabası xatırladır. O, gülüstəni rədd edib, duman və atəşə bürünmüş külxəni qəbul etməyi təbii sayır).

Çəmzə tiğın çəkdi ol məh, olma qafil, ey könül,
Kim müqərrərdir bu gün ölmək sana, şivən mana.

Ey könül, o ayüzlü nazlı baxışlarının qılıncını çəkdi, qafil olma ki, bu gün sənin ölümün, mənim isə şivən qoparmağım qərarlaşdırılmışdır.

Soh. 57 Rıştəyi-canım yetər et bir gireh,
Salma səri-zülfi səmənsayə tab.

İncəlib sapa dönmüş canıma dəyün vurmağın bəsdir, daha yasəmən ətirli zülfünün uclarına tab (buruq) vurma.

Duzəxə girməz sitemindən yanan,
Qabili-cənnət, degil əhli-əzab.

Sənin zülmündən yanan cəhənnəmə girməz, cənnətə qabil olanlar əzab əhli deyil. (Yə'ni sevgilinin aşiqi zülmə yandırması onun üçün cənnət kimidir, ona görə də cənnət əhli olduğu üçün cəhənnəmə girə bilməz).

Soh. 58 Sən nə nuri-paksan ey məzhəri-sün'i-ilah
Kim, alır şəm'i-ruxündən nur mehrü mahtab.

Ey Allah qüdrətinin təcəssümü, sən necə saf işıqsan ki, şam kimi üzünün şö'ləsindən ay və günəş işıq alır?

Lə'lgun meydır olində sağəri-simin ilə,
Ya nigini-lə'ldir rəşki-ləbindən oldu ab.

Əlində gümüş piyalədəki qırmızı şərəbdirmi, yoxsa qırmızı yaqutdur ki, dodağının həsrətindən ərmişdir? (Sevgilinin dodağının qırmızılığına işarədir).

Kilki-qüdrət lövhə-sinəmdə səni qılmış rəqəm,
Eyləyib məhbubfor məcmuəsindən intixab.

Allahın qələmi gözəllər içərisindən səni seçib, qəlbimin lövhəsinə yazmışdır.

Soh. 59 Payibənd oldum səri-zülfi-pərişanın görüb,
Nitqdən düşdüm ləbi-lə'li düərəşanın görüb.

Pərişan saçını görüb ona bağlandım. İnci saçın qırmızı dodaqlarını görüb lal oldum.

Gəzdirərər hər yan gözüm əşk içrə bağrım parosin,
Xəl'ət-i-gülqun ilə Rəxş üzrə cəvlanın görüb.

Gül rəngli paltarda at üzərində cəvlanını gördükdə, gözüm özünü sənə bənzətmək üçün ürəyimin paralarını göz yaş üzərində

hər tərəfə hərəkət etdirər. Aşiqin ciyərinin parçası qırmızı xələt geymiş mə'suqəyə, göz yaşı damlaları işə ata (Roxş-Rüstəm Zəlin atı) bənzədilir.

Səh. 60 Tut gözün, ey dudi-dil, çərxin ki, dövrün tərək edib,
Qalmasın heyrətdə çəşmi-gövhərəfşanın görüb.

Ey üroyimin tüstüsü, çərxin gözünü tut ki, gövhər saçan (yaş axıdan) gözümü görüb heyrətindən məhvərindən çıxmasın.

Pərəvi-xurşid sanmın yerdə, kim dövrü-fələk

Yerə vurmuş afitabın, mahi-tabanım görüb.

Elə sanmayın ki, yerdə əks olunan günəşin işığıdır. Fələyin dövrünü mənim parlaq ayımı (sevgilimi) görüb günəşini yerə vurmuşdur.

Səh. 62 Kəhkən Şirinə öz nəqşin çəkib vermiş frib,

Gör nə cahildir, yonar daşdan öziçün bir rəqib!

Kəhkən (Fərhad) Şirinin şəklini çəkib ona cazibədarlıq vermişdir. Gör nə cahildir ki, daşdan özünə bir rəqib (düşmən) yonmuşdur.

Səh. 64 Olmadan meyxaneyi-eşqində məsti-cami-zövq,

Düzmədi bəzmi-fələkdə Zöhrə qanuni-tərəb.

Eşqinin meyxanəsində zövq camından məst olmayınca Zöhrə ulduzu göydə musiqi məclisi düzəltmədi.

(Yə'ni eşq ilahəsi Zöhrə (*Venera planeti*) sevgilinin eşqindən məst olmayınca göydə musiqi məclisi düzəltmədi. (Zöhrə Şərq pəzeiyasında həm də Fəza çalğıcısı təmsalidir).

Cənnəti-vəslindir ol məqsəd ki, iman əhlinə

Qılsa həq ruzi cəhənnəm atəşi, oldur səbəb.

Haqqın, Allahın iman əhlini (e'tiqad edən şəxsləri) cəhənnəm atəşində yandırmasından məqsəd sənin vüsəlinin cənnətidir. (Yə'ni iman əhli sevgilinin vüsəlinin cənnətinə çatmaq üçün cəhənnəm əzabı çəkir).

Səh. 67 Yazə bilməz loblərin vəsfən təməmi-ömrədə,

Abi-heyvan vəsə kilki Xizrə zülmətdən dəvat.

Dirilik suyu Xizrə qələm, zülmət mürokkəb olsa belə, bütün ömrü boyu, yenə sənin dodaqlarının vəsfini yazə bilməz. Bəxməyaraq ki, Xizr ölməzdir.

Səh. 68 Əksi-rüxsarın ilə oldu müzəyyən mir'at,

Bədəni-mürdəyə feyzi-nəzərin verdi həyat.

Sifətinin əksi güzgüyə düşən kimi o bəzəndi. Ölmüş bədəni baxışının feyzi həyat verdi.

Bənzədərdim qədi-mövzuninə filcümle əgər

Can içində əlif etsəydi qəbuli-hərəkət.

Can gəlməsi içərisində əlif hərəkə qəbul etsəydi, onu sənin mövzun (biçimli, yaraşığı) boyuna bənzədərdim. (ərəb əlifbası ilə yazılışında *can* (**ج** **ا**) kəlməsində cim hərfindən sonra gələn *əlif* (**ا**) hərəkə qəbul etmir və eyni zamanda sabit qalır. Füzulinin dilinə desək, mə'suqənin düz, zərif boyu daim hərəkətdə olduğu üçün *can* kəlməsi içərisindəki *əlif* onunla ayaqlaşma bilməz).

Səh. 69 Cizginirkən başına, şəm'i-ruxündən canımı
Mən'qılma, anı həm ol şəm'ə bir pərvanə tut.

Yə'ni başına dolanarkən şəm kimi işıq saçan gözəlliyindən aşıqı rədd etmə. Onu da o şəmin ətrafına dolanan pərvanə hesab et.

Səh. 71 Əzri-ruxsar et bu gün, ey məh, gün olsun göydə gün
Öylə kim, öncüm olur gün əzri-ruxsar eyləgəc.

Günəş çıxdığı zaman ulduzlar göydə yox olduğu kimi, ey ayüzlü, sən də bu gün çöhrəni göstər ki, gün göydə lətin.

Hər zəban bir tığdır guya Züleyxa qətlinə,

Yusifə almaqda əhli-eşq bazar eyləgəc.

Eşq əhli *Yusifə* almaq üçün alver edərkən hər bir kəlmə Züleyxa qətlinə sanki bir qılınc olmuşdur.

Səh. 72 Çox eşqə həvəs edənə gördüm ki, həvəsini

Tərk etdi, sənə aşıqı-nalanını görgəc.

Eşqə çox həvəs göstərən gördüm, ancaq onlar (yə'ni eşqə həvəs göstərənlər) sənə nalan (inləyən) aşıqını görəndə kimi həvəsindən düşdülər.

Kafər ki, deyə mə'tərif-i-nari-cəhənnəm,

İmanə gələr atəşi-hicranını görgəc.

Cəhənnəm odunu inkar edən kafir sənə ayrılıq atəşini görse, imana gələr. (Yə'ni cəhənnəm odunun həqiqət olduğuna inanar).

Səh. 74 Tığı-xurşid ilə rəf'olsa yeridir kim, müdam

Yandırır pərvanəyi, şəm'ə verir azar sübh.

Sübh günəşin qılıncı ilə aradan qaldırırsa yeridir, çünki o daima pərvanəni yandırır, şəmə oziyyəət verir. (Yə'ni sübh açılarkən şəm söndüyü üçün pərvanə iztirab çəkir, buna görə günəşin qılıncı bənzər işıqları ilə onu (sübhü) ortadan qaldırmaq lazımdır).

Gör nə aşıqdır ki, bir xurşid vəslin bulmağa

Sərf edər hər ləhzə min-min lə'ləi-şəhvar sübh.

Gör bir necə aşıqdır ki, birçün günəşin vəsalına çatmaq üçün sübh min-min şahlara layiq parlaq inci (ulduzlara işarədir) sərf edir.

Səh. 76 Rəngi-ruyindən dəm urmuş sağəri-səhbəyə bax!
Afitab ilə qılır də'va, tutulmuş ayə bax!

Piyalədəki qırmızı şəraba bax ki, sevgilinin sifətinin rəngindən söhbət açır. Bir gör ki, bu tutulmuş ay günəş ilə bəhsə girişmək iddiasındadır. (Beytdə piyalə və qırmızı şərab tutulmuş ay, günəş isə sevgilinin üzünə işarədir).

Bildi eşqində nəmədpuş olduğum ayinəvəş,

Rəhm edib bir göz mənə baxmaz, bu istəynəy bax!

Onun eşqində güzgü kimi keçə geydiyimi bildiyi üçün, rəhm edib bir dəfə mənə baxmaz, e'tinasızlığına bir bax! (Keçmişdə sınımasın deyə, aynanı keçəyə bürüyərmişlər. Lirik qəhrəman fəqir dərvişlər kimi keçə geydiyi halda, yenə də sevgilisi ona e'tinasız olmuşdur).

Səh. 76 Sifəti-hüsni'n edər xəstə Füzuli, nə əcəb
Hüsni-göftərdə gör eyləsə Həssan ilə bəhs.

Xəstə Füzuli sənin gözəlliyini vəsf edər, əgər gözəl söz deməkdə Həssan ilə bəhsə girişsə təəccüblü deyil. Həssan oroblərin məşhür şairidir. Məhəmməd Peyyğəmbərin müasiri olmuş, sənətkarına şə'riylə tanınmışdır.

Səh. 77 Xəlqi mədhuş eyləmiş xəbi-şəbi-tuli-əməl,
Sübh təhqiqi əlamətinə bir bidar yox.

Xalqı uzun əməl gecəsinin yuxusu bihuş etmişdir. Səhərin işarələrini üzə çıxarmaq üçün bir huşyar (ayıq) tapılmaz. Şair göstərmək istəyir ki, fərqi nə varmadan ömür keçir, saç ağarmağa başlayır. Ancaq bunları təhqiq etməyi (axirətə düşünməyi) heç kəs ağına belə gətirmir.

Səh. 79 Xəki-rahindən mənə qaldıra bilməz sayə tək
Qılsa gördün afitabın hər şüam bir kəmənd.

Fələk günəşin hər şüasını bir kəmənd etsə belə, mənə kölgə kimi (sevgilinin) yolunun torpağından qaldıra bilməz. (Yə'ni günəş işığı kölgəni aradan qaldıra bilər. Lakin kölgədən daha zəif, gücsüz görünən aşiqi sevgilinin yolundan qaldıra bilməz).

Səh. 80 Göz xətinədən, mərdümin məhv etmədən bulmaz murad,
Zəyə eylər hüsni'nü xəttin, səvad üzrə səvad.

Göz sənə xətinədən (üzündəki zərif tükərdən) bəbəyini məhv etmədən murada çatmaz. Çünki iki qaranın bir-birinin üzərinə düşməsi xəttin gözəlliyini pozur. Yə'ni aşiq sevgilisinin xətinə yetmək üçün o qədər ağlamalıdır ki, gözünün qarası getsin. (Burada göz bəbəyinin və üzdəki tükərlərin qaralığına işarə edilir). (İkinci

misramı başqa cürə də anlamaq olar: yazıda mürokkəbin mürokkəb üzərinə düşməsi xəttin gözəlliyini korlar).

Ola bilməz çini-zülfündən cüda göz mərdümi,
Cari olmuşdur bu adət, türresiz olmaz midad.

Göz bebəyi saçının qvrımından ayrılmaz. Bu adət dəbdədir ki, qələm qotazsız olmaz.

Səh. 82 Cilveyi-əksi-rüxün ayinədə, ey rəşki-hur,
Rövşən etmiş onu kim, xurşiddəndir ayə nur.

Ey hurilər qibtesinə layiq gözəl, sənin surətinin aynada əksi, onu ay günəşdən nur alan kimi işıqlı etmişdir. (Yə'ni aynaya parlaqlığı sənin gözəlliyin vermişdir).

Səh. 84 Cənnət üçün mən' edən aşıqləri didardan,
Bilməmiş kim, cənnəti aşıqlərin didar olur.

Cənnət üçün aşıqlərə gözələ baxmağı qadağan edənlər, bilmirlər ki, aşıqlərin cənnəti elə gözəl üzü ziyarət etməkdir.

Səh. 85 Çaklar göysümdə sanmın kim, açıbdır tiği-eşq,
Könlümün şəhrinə mehrin girməyə dərvazələr.

Elə düşünməyin ki, eşq qılıncı sənəmdə yarıqlar açıbdır. Bunlar sənənin məhəbbətinin ürok şəhrinə girməsi üçün alaqağılardır.

Səh. 87 Xəm açıldıqca zülfündən, bəlavü məhəbbətim artar,
Bihəməddillah ki, ömrüm uzanar, cəm'iyyətim artar.

Saçının buruğu açıldıqca bəla və məhəbbətim artar. Allaha şükr olsun ki, ömrüm uzanar, həmsəhəbbətim artar. (Sevgilinin saçının buruqları açıldıqca, aşiqin eşqi daha çox artır, ömrü də saç kimi uzanır, bəla və məhəbbəti artır. Sevgilinin bəla və məhəbbəti aşiq üçün həmsəhəbbətdir).

Səh. 88 Mey içmədən açılmaz imiş bəbi-məğfirət,
Səvgəndlər bu babda piri-muğan içər.

Mey içmədən Allahın bağışlanma qapısı açılmaz. (Burada meyl — ilahi eşq mə'nasındadır). Piri muğan (təriqət başçısı, mürşidi-kamil) bu xüsudə and içə bilər. (Beyt-təsəvvüfi mə'nədədir).

Səh. 91 Bu qəmlər kim, mənim vardır, bərin başına qoysan,
Çıxar kafər cəhənnəmdən, gülər əhli-əzab oynar.

Mənim o qədər qəmim vardır ki, dəvənin başına yüklənsən, kafər cəhənnəmdən çıxar, əzab əhli gülüb-şadlıq edər. Burada şair *Qur'anın* 7-ci 'Əraf' surəsinin 39-cu ayəsinə ("Dəvə lənə dəliyindən keçməyincə, kafir cənnətə girməz") işarə edir. Şair göstərmək istəyir ki, mənim qəm yüküm o qədər ağırdır ki, onu

dövenin başına qoysan, o incəlib sapa dönər, lənədən keçər, onda cəhənnəm əhli də əzabdan azad olub, şadıq edər.

Səh. 93 Saçın əndişəsi təhriki-zənciri-cünunumdur,
Cünunum dəf'inə zikri-lobi-lə'lin fusunumdur.

Saçını düşünmək mənim dəlilik zəncirimi oynadır. Al dodağını xatırlamaq isə dəliliyimin dəf' olunması üçün bir ovsundur.

Səh. 95 Gözüm kim, bağrımın qanını tökər pərkələ-pərkələ,
Dədəmə arizuyi-lə'li-cananı etdigimdəndir.

Dədəmə cananın qırmızı dodaqlarını arzu etdiyim üçündür ki, gözüm parça-parça ürəyimin qanını tökər.

Səh. 96 Çəklər cismimdə üği-əşqdən, eyb etməyin
Kim, cünun gülzarının bunlar güli-xondanıdır.

Eşq qılıncından cismim parça-parça olsa, eyib tutmayın ki, bunlar cünun (eşq dölisi) gülzarının açılmış gülləridir.

Səh. 97 Müjəm sərçəmələr mənzil qılan aşiftə Məcnundur,
Anuğun bəsteyi-zənciri-seyli-əşki-gülgundur.

Kipriyim çəmələr başında mənzil tutan vurğun bir eşq dölisidir. (*Məcnundur*). Onuğun qırmızı rəngli (yə'ni qanlı) göz yaş selinin zəncirinə bağlanmışdır.

Fərəhbəxşi-dili-mə'suq olur şərh-i-qəmi-aşiq,
Sürudi-bəzmi-Şirin, naleyli-Fərhad-i-məhzundur.

Aşiqin qəmini (eşq qəmini) şərh etməsi mə'suqənin qəlbini fərəhləndirir. Şirinin keyf məclisinin nəğməsi, kədərli Fərhadın nələsidir.

Kəməndi-çini-zülfün vəhmi getməz zar könlümdən,
Mənə ol rüşeyi əjdər qılan bilmən nə əfsundur.

Qıvrım saçımın kəməndinin vəhimi ağlar könlümdən getməz. Bilmirəm mənə o ipi (saçı) əjdəha kimi göstərən nə şəhərdir.

Xəmidə qamətım kim, daği-dildən qanə qorq olmuş,
İçində nöqtəsi, guya ki, qan altındakı nundur.

Əyilmiş qamətimin içində qanə qorq olmuş ürək daği sanki qan kəməsi altındakı nundur. (Şair əyilmiş qamətini örək əlifbası ilə vaxılışda (نق) kəlməsinin son hərfi olan nana (ن) bənzədir. Nun hərfinin içərisindəki nöqtə isə aşiqin ürəyindəki dağdır, (yaradır).

Səh. 102 Əzəl katibləri üşşaq bəxtin qara yazmışlar,

Bu məzmun ilə xətd ol səfhey'-ruxsarə yazmışlar.

Əzəl katibləri aşiqlərin bəxtini qara yazmışlar. Bu qara məzmunlu yazını sevgilinin üzünün səhifəsinə (mə'suqənin üzündəki saça işarədir) yazmışlar.

Xəvəsi-xaki-payın şərhini təhqiq edib mərdüm,
Gübar ilə bəyazi-dideyi-xunbarə yazmışlar.

Ayağının tozunun xasiyyətini öyrənən göz bəbəyi (burada mərdüm həm də xalq mə'nasında işləyə bilər) bunu qubar (ayağın tozuna işarədir) ilə qanlı göz yaşları tökən gözlərin bəyazına yazmışlar. ("Qūbari"-həm də incə yazı qaydasıdır).

Yazanda Vamiqü Fərhadü Məcnun vəsfini əhli-dərd,
Füzuli adını, gördüm, səri-tumarə yazmışlar.

Dərd əhli Vamiq, Fərhad və Məcnun sifətlərini yazanda gördüm ki, Füzulinin adını (onlardan çox yüksəkdə) dəftərin lap başında yazmışlar. (Yəni Füzuli eşq aləmində yuxarıda adları çəkilən eşq fədailərindən daha yüksəkdə durur).

Səh. 105 Qūbari-səcdəyi-rahin xoti-lövhi-cobinimdir.

Sücutü-dərgəhin sərmayeyi-dünyavü dinimdir.

Yolunun səcdə etdiyim tozu alınımın lövhəsinin yazısıdır.
Dərgahına (qapına) etdiyim səcdə dünya və dinimin sərmayəsidir.

Çıxardı zövqü-vəslin xatirindən rövzə pərvasın,
Sözün kövsər, münəvvər məclisin xüldi-bərinimdir.

Vəslinin zövqü behişt bağının arzusunı xatirindən çıxardı.
Sözün behişt bulağıdır, işıqlı məclisin cənnətimdir.

Səh. 108 Ey Füzuli şəm' tək mütləq açılmaz yanmadan

Tablar kim, sünbülündən riqəyi-canındadır.

Ey Füzuli, yarı saçımdan sonin can ipliyində olan düyünlər şəm kimi yanmasan, heç bir zaman açılmaz. Şamın fitili bir-birinə burulmuş iplərdən olur; yandıqda bunlar açılır.

Səh. 110 Xəm qədilə ağlaram ol ürreyi-tərrarsız,

Gərçi derlər çəngdən çıxmaz tərənnüm tarsız.

Öyülmüş qamotimlə o, yolkəsən qıvrım saçlarınsız ağlaram. Teli olmayan çəngdən səs, nəğmə çıxmaz desolər də, bu doğru deyil; çünki, mənim bədəm çəngimdə tel yoxsa da fəqət tərənnüm, səda çıxır. (Burada şair öyülmüş qamotini çəngin gövdəsinə, sevgilinin saçını çəngin telinə, ağlayıb inləməsini isə çəngdən çıxan səsə bənzədir).

Saxlamazdım nəvəkin gözde, bəlasın çəkəməsən,

Su verib ol nəxli bəslərdimmi olsa barsız?

Əgər bəlasını çəkəməsəydin oxunu gözde saxlamazdım. O ağac əgər meyvə verməşəydi, su verib bəslərdimmi? Sevgilinin aşiqin gözlərinə batmış oxu (ox burada sevgilinin kipiqləridir) onun üçün xoş olmasaydı, ona zövq verməşəydi, göz yaşları ilə o barsız ağacı (yə'nə də kipiyo işarədir) suvarıb bəsləməzd.

Səh. 111 Qıl Füzuli, tərki-ibrami-təkəllüm kim yetər,
Sürət-i-halın, gər izhari-təmənnadır qərəz.

Füzuli, təkidlə söz söyləməyi tərki et, əgər (sevgiliyə) istəklərini açıqlamaq istəyirsənsə sənin halın bu vəzifəni yerinə yetirməyə kifayətdir (Yə'ni sevgili sənin vəziyyətini görünə, söz deməyə ehtiyac qalmaz).

Səh. 112 Xazini-gəncineyi-əsrardır, hər dəm çəkər,
Riştəyi-izharə min-min gövhəri-əsrar söz.

Söz sirlər xəzinəsinin xəzinədarıdır ki, aşkarlıq sapına min-min sirlə gövhər düzər.

Səh. 115 Xubsurətlərdən, ey naseh, mənə mən'etmə kim,
Pərtəvi-ənvəri-xurşidi-həqiqətdir məcaz.

Ey nəsihətçi! Mənə gözəl üzlələrdən mən'etmə (uzaqlaşdırma), məcaz - həqiqət günəşi nurunun işığıdır. Beyt təsəvvüfi anlamdadır. Yə'ni həyatı eşq, bu məcazi eşqdır, insanı həqiqi eşqə, Allaha doğru olan eşqə aparır. Həyatdakı gözəllər də eyni zamanda Allah nurunun əksidir.

Səh. 117 Qiyas et şəm'dən, vəhm eylə çərxin inqilabından
Kim, ol baş almağa qəsd etməyincə taci-zər verməz.

Şamdan misal götür, fələyin inqilabından çəkin ki, o baş almağa qəsd etməyincə zərli tac verməz. (Şamın yanar hissi zərli taca bənzədilir. Şamı yandırmaq üçün onu üst tərəfdən-fitildən bir qədər kəsmək lazımdır).

Səh. 118 Kulkəndən görünür kuhdə asar hənuz,
Ol nə bənzər mənə, onun əsəri var hənuz.

Dağ çapanın (*Fərhadın*) dağda hələ də əsəri (izi) qalmaqdadır. O mənə necə bənzərə bilər ki, onun indi də izi qalır. (*Fərhadın Bisütun dağında Şirinin* şəklini həkk etməsini, bununla bir iz, qoymasını xatırladan şair, özünün eşq yolunda heç bir iz əlamət qoymayaraq eşqdə büsbütün itməsini, bununla da ondan üstün olduğunu göstərir).

Çəkdi Məcnun ayağın badiyədən, leyk verir

Qanlı güllər ayağından çəkilən xar hənuz.

Məcnun ayağını səhradan çəkdi, onun ayağından çıxardığı tikanların yarasından axan qanlar qırmızı güllər bitirməkdədir (Yə'ni Məcnun da aşıqdən fərqli olaraq özündən sonra iz-əlamət qoymuşdur).

Səh. 119 Dəhanın üzrə lə'lin istəmiş dil, dəf'i müşküldür,
Görünməz hiç cürmü, yox yerə qan eyləmək olmaz.

Ürək ağzının üzərindəki lə'li kimi (qırmızı) dodaqlarını istəmişdir. Rədd etmək çətindir, çünki heç günahı yoxdur, yox yerə qan eyləmək olmaz. (Burada sevgilinin ağzının yox dərəcədə kiçik olmasına işarə edilir. Yə'ni ağız yoxdursa, qırmızı dodaqlar da yoxdur. Ürəyi rədd etmək də çətindir, çünki yox yerdə (ağıza işarədir) edilməmiş cinayətə görə qan edib ürəyi öldürmək də olmaz.

Səh. 120 Ey məzaqi-cana cövrün şohdü şəkərək tək ləziz,
Dəmbədəm zəhri-qəmin, qəndi-mükərrər tək ləziz.

Ey cövrü can damağına bal və şəkərdən ləziz, hər an qəminin zəhəri (acılığı) saf şəkərdən ləzzətli olan sevgili.

Atəşi-bərqi-fəraqın nari-düzəx tək əlim,
Cür'eyi-cami-vüsəlın abi-kövsər tək ləziz.

Ayrılıq ildırımının atəşi, cəhənnəm odundan daha çox əziyyət verici; vüsəl qədəhinin bir udumu Kövsər suyu qədər ləzətli.

Səh. 121 Dürəddür lə'li-rəvanbəxşin, dūri-şəhvar ləfz,
Dürəddən dūrlər təkərsən, eyləsən izhar ləfz.

Ruh bağışlayan dodaqların mücrüdü, sözün isə şahlara layiq incidir. Danışdığı zaman sanki dūrlər təkərməyə başlayırsan.

Nişə lə'lin gec gəlir göftarə, guya kim bilir
Mən kimi ol lə'ldən ayrılmığı dūşvar ləfz?

Nə üçün al dodaqlarını danışmaq üçün gec açırsan, yoxsa söz də mənim kimi al dodaqlardan ayrılmığı çətinlik çəkir?

Səh. 122 Dərhem olmuş sūnbūlün, guya ki, qılmışdır ona,
Mubəmu hali-dilim, dillər uzadıb şənə ərz.

Saçın (*sūnbūl* — saç mə'nasındadır) ona görə pərişan olmuşdur ki, daraq dil açıb tələtə ona ürəyimin halından söhbət açmışdır.

Səh. 123 Eşqdən bir dəm tənı-suzanı dur etməz fələk,
Vəh necə fanusdur, şəm'i həvadən saxlamaz.

Fələk yanan-yaxılan bədəni bir dəm (bir an) eşqdən ayırmaz. Bu gör necə fənərdir ki, şamı havadan saxlamaz. Adı fənər şamı havadan qorumaq üçündür. Lakin aşıqın bədən fənəri əksinə, onun şam kimi yanıb, öriyən qəlbini havadan (həva — burada məhəbbət mə'nasındadır) saxlamır. Demək, məhəbbətdən yanıb-öriyən aşıq qəlbini onun bədəni qoruya bilmir.

Səh. 125 Sifəti-hüsünün edər xəstə Füzulı, nə ecəb
Hüsni-göftardə gər eyləsə Həssan ilə bəhs.

Xəstə Füzulı sənin gözəlliyini vəsf edər, əgər gözəl söz deməkdə Həssan ilə bəhsə girişsə töəcəbli deyil. Həssan rəbblərin məşhur

şairidir. *Məhəmməd Peyğəmbərin* müasiri olmuş, sənətkarane şe'rlərilə tanınmışdır.

Səh. 127 Tövfi-kuyində ayaqdan başa ırmış bir mədəd,
Nola gor qaddim büküb hər dem ayağım olsa baş.

Sənin astananda dolanarkən ayağım başıma yardım edir. Hər an belimi büküb ayağımı baş etsən nə olar? (Yə'ni sənin söcdəyə başsız-ayaqsız, öyilmiş halda gəlsən nə olar?)

Səh. 128 Səninlə də'viyi-hüsni etdiğün mülki-hüsni içrə,
Fələk tə'zir edib Leylini rüsvayi-cahan etmiş.

Gözəllik mülkündə səninlə hüsni davası etdiyi üçündür ki, fələk Leylini məzəmmətəyib, dünyada rüsvay etmişdir.

Səh. 130 Şahsən mülki-mələhətə, sənə qullar çox,
Biri oldur ki, varıb Misirdə sultan olmuş.

Sən gözəllik mülkündə şahsan, qulların isə çox-çoxdur. Onlardan biri də gedib Misirdə sultan olmuşdur ("Yusif və Züleyxa" rəvayətinin qəhrəmanı Yusifə işarə edilir. Şair öz lirik qəhrəmanının gözəlliyini adı dastanlara düşmüş *Yusifin* gözəlliyindən üstün tutur. Onu mələhət ölkəsində şah sayır, Yusifi isə öz lirik qəhrəmanının qulu səviyyəsinə endirir).

Səh. 134 Məhnəti-eşq, ey dil, asandır deyib, çox urma laf,
Eşq bir yükdür ki, xəm olmuş onun altında qaf.

Ey ürək, eşq özəbəmə asandır deyib, çox boş danışma. Eşq elə bir yüküdür ki, *qaf* (قاف) onun altında öyülmüşdür. (Ərəb olibası ilə *eşq* (عشق) sözünün yazılışına işarədir) Yə'ni eşq elə bir ağır yüküdür ki, aşiqin bəli (*qaf* hərfi kimi, yaxud *Qaf dağı* kimi) onun altında öyülmüşdür.

Səh. 138 Mərdümi-çəşmim yığar nəvəklərin, mümkün sanır
Ol ağaclar birlə tutmaq əşk doryasına pül.

Gözümün bəbəyi sənin oxlarını (gözün kipiyyəsinə işarədir) yığar, elə bilir ki, o ağaclar vasitəsilə göz yaş doryasına körpü salmaq mümkündür.

Səh. 139 Çərx hər ay başına salmış qaşından bir xəyal,
Bu cəhətdəndir hər ay başında olmaq bir hilal.

Fələk hər ayın başına sevgilinin qaşından bir xəyal, (kölge) salmışdır. Hər ayın başında bir hilal (yeni çıxmış aya işarədir) olması bu səbəbdəndir.

Səh. 141 Ey Füzuli, eyləmə tət riyayi, tərkin et,
Tövbə qıl minbə'd məşğuli-mənahi olmağil.

Ey Füzuli, riyakarlığa boyun əymə, onu tərkin et, bundan sonra tövbə qıl, qadağan edilmiş işlə məşğul olma.

Səh. 143 Əhli-haləm, demə büt vəsfin mənə, ey büt-pərəst,
Hal bilməz dilbəri-sahibcamalı, neylərəm?

Mən hal əhliyəm. Ey büt-pərəst, mənə bütləri tərif etmə.
Haldan (yə'ni mə'nəvi aləmdən) xəbərsiz gözəl üzlü dilbər (burada
bütün daşdan, cansız olmasına işarə vardır) nəyimə görürdün?

Səh. 144 Muri-mühoqqərəm ki, sorasımə çox gözib
Nagəh barigahi-Süleymanə yetmişəm.

Həqiqət (alçaldılmış) bir qarışqayam ki, heyran-heyran gözib,
nəhayət Süleymanın barigahına (sarayına) yetmişəm. (Burada
Süleyman peyğəmbərin qarışqa ilə danışması əhvalatına işarə
vardır).

Səh. 147 Mövc ilə könlümü, ey aşk, qopar yanımdan,
Nalə ilə başım ağrıtdı bu bimar mənim.

Ey göz yaş, dalğa ilə qəlbimi mənim yanımdan qoparıb apar.
Bu xəstə (könlü işarədir) o qədər nalə edir ki, başımı ağrıdır.

Səh. 148 Fəraqın odunu gördükcə mum tək əridi
Səbatü səbrdə fəlad gördüyün könlüm.

Səbr və mətanətdə polad kimi gördüyün könlüm, sənə fəraqın
(ayrılığının) odundan mum kimi əridi.

Səh. 149 Tənimdə zəxmi-tiğin çeşmi-xunofşanə bənzətdim,
Oxun kim səf-səf ətrafındadır, müjganə bənzətdim.

Bədənimdə qılıncının yarasını qanlı yaş tökən bir gözə
bənzətdim. Onun ətrafında səf-səf düzülən oxlarını işə kipriyə
bənzətdim.

Bəqayi-ruhimi bildim zülali-lə'li-nabindən.

Həyatımdır dedim, bağrıma basdım, qanə bənzətdim.

Ruhun təməlziliyini, əbədiyyini saf lə'lə bənzəyən dodağının
saf suyu ilə mümkün olacağını bildiyim üçün, onu qanə bənzəyəndə,
həyatımdır deyərək bağrıma basdım.

Səh. 151 Təvqi-zənciri-cünun daireyi-dövlətdir,

Nə rəva kim, məni ondan çıxara zə'fi-tənim.

Cünunluq (eşq dəlisi) zəncirinin boyunbağısı mənim dövlət
dairəmdir. Rəva deyil ki, bədənimin zəifliyi məni oradan çıxara.
(Yə'ni eşq dəliliyi — cünunluq aşiqin dövlət, xoşbəxtlik
dairəsidir. Aşiq eşqdən o qədər zəifləyib ki, cünunluq zəncirindən
xilas olmağı rəva bilmir).

Səh. 155 Zülfi kimi ayağın qoymaz öpəm nigarım,
Yoxdur onun yanında bir qılca e'tibarım.

Nigarım saç (hörüyü) kimi ayağımı öpməyə icazə verməz (Saçın topuğa qədər uzun olmasına işarə edilir). Onun yanında bir tükə e'tibarım qalmamışdır.

Səh. 157 Ləhzə-ləhzə surətini görsəydim ol şirinləbin,

Sən kimi, ey Bisütun, mən həm qərar etməzmidim?

Hərdən o Şirin dodaqlının (şair Şirini nəzərdə tutur) üzünü görməsəydim, ey *Bisütun*, mən də sənə kimi bir yerdə qərar tutmazdım?

Səh. 158 Ey Füzuli, dura mənə ala tə'limi-vəfa,

Nagəh ər mərqədi-Məcnuna düşsə güzərim.

Ey Füzuli, əgər yolum Məcnun məzarına düşsə, o qalxıb mənə vəfa tə'limi alar.

Səh. 161 Dürdəvəş sərgəşeyi-camü xərabi-badəyəm,

E'tibarım yox, ayaq torpağı bir üstadəyəm.

Şərab çöküntüsü kimi camın heyran, şərabdan sərxoşam. E'tibarsız ayaq torpağı kimi bir düşkünəm. (Ayaq torpağı kimi düşkün dedikdə şair şərabın cam içərisindəki çöküntüsünə işarə edir. Beytlərdəki şərab təsəvvüfi mə'na daşıyır).

Səh. 164 Tərazuyi-əyari-möhnətəm bazari-eşq içrə,

Gözüm hər dəm dolub, min daşə hər saat dəgər başım.

Eşq bazarında möhnət ölçüsünün tərzisiziyəm. Gözüm hər dəm dolur, başım isə hər saat bir daşə dəyir. (Tərzinin bir gözünə müəyyən bir əşya, başqa gözünə isə daş qoyulur. İkinci misrada şair buna işarə edir).

Sirşkim al, bağrım pərə, bir kuhi-bələyəm kim,

Həmişə lələvü lə'l ilə rəngindir içim, daşım.

Göz yaşlarım qırmızı (qanlı), könüm parçalanmış, elə bir bələ daşıyam ki, içim və çölüm lələ və lə'l rəngindədir (Yə'ni qırmızıdır, qanlıdır).

Səh. 166 Gümanınından mürəttib eylədi bürhani-İsbatın,

Nə sahibkəşfə kim, dürüci dəhanın sirrini sordum.

Hansı kəşf sahibindən ki, sənə ağzının sirrini soruşdum, bu sirri isbat üçün ancaq güman gətirdi (Burada yenə də gözəlin ağzının kiçikliyinə işarə edilir. Yə'ni sənə ağzının varlığı ancaq güman edib bilər).

Nurini mah mehri-ruxindən alır müdam,

İnkər edərsə şəhr güvəhəmdurur tamam.

Ay öz işığını sənə günəş üzündən alır. Əgər yeni ay bunu inkar edərsə, tamam ay (bədirlənmiş ay) mənə şahidimdir.

Səh. 167 Götürdüm girdibadi-ah ilə gərdünə tapşırıdım,
Qubari-rəhgüzərin cövhərin gözdən nihan etdim.

Ah qasırgası ilə keçdiyin yolların tozunu göyə qaldırdım, bu
cövhəri gözdən gizlətdim.

Füzuli, şahibazi-övcü-istiğna ikən, bilmən
Nə səhv etdim ki, bu viranə deyri aşıyan etdim?

Füzuli, mən qənaət mülkünün ən yüksək nöqtəsində uçan bir
şahin ikən, bilmirəm nə səhv etdim ki, bu viranə kilsədə yuva
saldım (Beytdə *kilsə* dünya mə'nasındadır).

Səh. 168 Qönçəvü lələ demə, dağ qarəsın qoparıb,
Alü alayə sarıb, səbzədə pünhan etdim.

Gördüyün qönçə və lələ deyil, dağlanmış qəlbimin yarasıdır
ki, qoparmış, al-qırmızıya boyayıb (*dağ qarəsının*, yaranın gözünü
qopardıqdan sonra axan qırmızı qana işarədir) yaşılıqda
gizləmişəm.

Bərgi-gül sanma ki, xunabə tökən dəmdə gözüm,
Neçə yaprağə cigor qanı silib, qan etdim.

Gülüstanda gördüklerini gül yarpağı sanma, mənim gözlerimdən
axan ciyər qanımdır ki, yarpaqla silib atmışam.

Səh. 169 Can verir lə'lin təmənnasında min abi-həyat,
Feyzinə ləbtəşnə yüz Xızrū Məsihadır sənin.

Qırmızı dodaqlarının təmənnasında min dirilik suyu can verir.
Sənin Feyzinə yüz Xızr və Məsiha susamışdır (Yə'ni dirilik suyu
içib əbədlilik, ölməzlik qazanmış Xızr, ölülərə can verən Məsiha
(İsa) da sənin feyzinin həsrətindədir).

Səh. 170 Yer işi, göy cümbüşü rə'yincə bir dəm olmasa,
Yeddi iqlimü doqquz gərduni-gərdan olmasın.

Yerin işi, göyün fırtanması sənin rə'yindən bir dəm uzaqlaşsa,
yeddi iqlim və doqquz fələk dolanmaqdan qalsın. (Beytdə *yeddi*
iqlim qurşaqlarına, *doqquz* isə fələyin mərtəbələrinə aiddir).

Səh. 171 Çəşməni əşk ilə gənci-düri məskun etdin,
Mərdümi-çəşməni ehşan ilə Qarun etdin.

Gözümə yaşla dürr xəzinəsi yerləşdirdin, göz bəbəyimi ehşanla
Qarun etdin.

Beytə belə mə'na vermək olar: Vüsəlinə çatmaq yolunda mənə
o qədər göz yaşları bəxş etdin ki, göz bəbəyim sənin ehşanıyla
Qarun kimi dövlətli oldu. (*Qarun* rəvayətə görə mal və dövlətinin
coxluğu və xəsisliyi ilə məşhur olan bir şəxs olmuşdur).

Səh. 172 Ucaldın qəbrim, ey bədərdir, səngi-mələmətdən
Ki, mə'lum ola dərđ əhlinə qəbrim ol ələmətdən.

Ey eşq dərindən xəbərsizlər, qəbrimi mələmət (qınaq, danlaq) daşlarından ucaldın. Qoy dərd əhli (eşq əhli) qəbrimi o əlamətdən tanısin.

Məzarım üzrə qoymun mil, əgər kuyində can versəm,
Qoyun bir sayə düşsün qəbrimə ol sərv qamətdən.

Əgər sevgilimin astanasında can versəm, məzarımın üzərinə baş daşı qoymayın. Qoyun onun uca boyundan mənim qəbrimə kölgə düşsün. (Yə'ni mənim başdaşımı sevgilinin uca boyunun kölgəsi əvəz etsin).

Səh. 173 Ta şirəski-dideyi-Fərhadı gördü laləgun,
Çəsmələr suyini gözdən saldı kuhi-Bisütun.

Bisütun elə ki, Fərhadın qanlı gözyaşlarını gördü, çəsmələr suyunu gözdən axıtdı, yaxud gözdən saldı. Yə'ni qiymətsiz bir şey hesab etdi.

Quş yuvası sanma kim, sərgəştə Məcnun başına,
Xarü xəş cəm' eyləmiş girdabi-dəryayi-cünun.

Avara Məcnunun başındakını quş yuvası sanma, cünunluq dənizinin girdabı (burulğanı) çör-çöp toplayıb bir yerə yığmışdır.

Səh. 174 Süleyman məsnədindən divi-gümrah rəğbətün kəsdin,
Dənizdə xətəmi-hökmi-Süleymandan xəbər verdin.

Süleyman taxtından yolun azmış divin rəğbətini kəsdin. Dənizdə Süleymanın üzüyünün hökmündən xəbər verdin.

S ü l e y m a n Yəhədiyələrin peyğəmbəri olmuşdur. Əfsanəvi üzüyü ilə bütün ələmə hökmranlıq etdiyi, heyvanların, balıqların, quşların dilini bildiyi rəvayət olunur. (Beytdə şair, Süleyman peyğəmbərlə əlaqədar bir dini əfsanəyə işarə edir. *Sahir* adlı bir div hiylə ilə Süleyman Peyğəmbərin üzüyünü oğurlayıb, onun taxtını ələ keçirir. Uzun müddətdən sonra Allahın köməyi ilə həmin üzük dənizdə balığın ağzından çıxarılıb Süleyman Peyğəmbərə qaytarılır və o yenidən səltənətində hökmranlıq edir).

Səh. 182 Dadlər qılmağa ol kafir əlindən gecələr,
Çıxar ahim göyə, tut tuta Məsiha otağın.

O kafir əlindən aman istəməkdən ötrü gecələr *Məsihanın* (*İsa Peyğəmbərin*) otağını tutmaq üçün ahim göyə ucalır. (Rəvayətə görə İsa Peyğəmbər göyün dördüncü qatında yerləşir. Şairin sevgilisindən şikayət üçün ahının (çox yüksəklərə) göyün dördüncü qatına qədər ucaldığına işarə olunur).

Şamlər qanlı yaşım məvcinə əlbəttə dəgər,

Hər necə kim götürür çərxi-müəllə otağın.

Uca fələk hər nə qədər otağını qaldırsa, gecələr qanlı göz yaşlarının dalğasına dəyər.

Öylə üryan görək avareyi-səhrayı-cünun
Ki, toəllüq tikonı tutmaya qəf'a otəgin.

Cünun (eşq divanəliyi) səhrasında avara gözən aşiq elə çıpaq olmalıdır ki, dünyaya bağlılıq tikonı onun otəyini tutmasın. (Yə'ni əsl aşiq Məcnun kimi dünyadan otəyini çökməlidir, dünyadan əlaqəsini üzməlidir).

Gün batıb ulduz çıxar sanmın ki, göy dehqanının,
Gecə ahım dağıdar gündüz yığılmış xirmənin.

Sanmayın ki, gün batar, ulduz çıxar. Yox göy kəndlisinin gündüz yığılmış xirməninə gecə ahım dağıdar (Yə'ni, mənim ahım gündüz yığılmış ulduzları gecə dağıdab göy üzünə səpələyər).

Səh. 183 Hübabi-əşkü ahi-pürşörər qılmış məni fariğ,
Cahanın qəsri-siməndudü kaxl-zərnigarından.

Göz yaşlarının qabarcığı, odlı ahım, məni dünyanın gümüşlə örtülmüş, qızlla bəzənmiş sarayından ayırmışdır. (Beytdə şair göz yaşlarının qabarcığını gümüşlə süslənmiş qəsre, odlı ahımı isə qızlla bəzənmiş saraya bənzədir).

Səh. 184 Ey fəraqi-ləbi-canan, cigərim xun etdin,
Çöhreyi-zərdimi xunab ilə gülgün etdin.

Ey canan dodağının ayrılığı, ciyərimi qan etdin. Sarı sifətimi qanlı gözyaşlarımla al qırmızı (gül rəngli) etdin.

Cigərim qanını gözyaşına tökdün, ey dil,
Varə-varə onu Qülzüm, bunu Ceyhun etdin.

Ey ürək, ciyərimin qanını gözyaşına tökdün, get-gedə onu Qülzüm, bunu Ceyhun etdin. (Qülzüm — Qırmızı dəniz, Ceyhun isə Orta Asiyada çaydır).

Səh. 188 Dəhənin dərdinə dərman dedilər cananın,
Bildilər dərdimi, yoxdur dedilər dərmanın.

Sevgilinin dəhənini (ağzını) aşiqin dərdinə dərman dedilər. Elə ki, onun xəstəliyini bildilər, bu xəstəliyin dərmanı olmadığını xəbər verdilər (Şərq şe'rinə gözəlin ağzının kiçikliyini yoxluğa bənzətmişlər. Məsradakı "yoxdur" kolməsi sevgilinin ağzının kiçikliyinə işarədir).

Olsa məhəbblərin eşqi cəhənnəmə səbəbi,
Hurü qılmanı qalır kəndisinə Rizvanın.

Əgər gözəlləri sevmək cəhənnəmə getmək üçün səbəb olarsa, onda cənnətdə Hurü və qılmanlar Rizvanın (cənnət qapıçısı) özünə qalar. (Şair göstərmək istəyir ki, əgər dünyadakı gözəlləri sevmək günah olub cəhənnəmə getmək üçün bir səbəbdirsə, onda hər kəs dünyadakı gözəlləri sevdiklərinə görə cəhənnəmə gedər. Cənnətdə isə yalnız Hurü və qılmanlar qalar).

Səh. 189 Füzuli, bədəxari düzəxi der xəlq, heyranəm

Ki, həq neyçün salıbdır cənnətə meyxanə ovbaşın.

Füzull, xəlq şərab içənləri cəhənnəmlik hesab edir. Bəs nə üçün haqq (*Allah*) meyxana avaralarını cənnətə aparır? (Burada meyxana ovbaşı ilahi eşqdən məst olanlardır və meyxana özü də cənnətə bənzədilir).

Səh. 190 Damigahi-eşqdən tut bir kənar, ey mürği-dil,

Sınmadan səngi-mələmətdən pürü balın sənin.

Ey ürək quşu, tə'nə daşlarından qol-qanadın sınımamış, eşq torundan bir kənara çökil.

Səh. 192 Budur fərqi, könül, məhşər gününün, ruzi-hicrandan

Kim, ol can döndörür cismə, bu cismi ayırır candan.

Ey könül, məhşər gününün, hicran günündən fərqi odur ki, məhşər günü ölmüş cisimler canlanır (dini e'tiqada görə qiyamət günündə ölümlər diriləcək), hicran (ayrılıq) günü isə əksinə, canı (aşıqın canını) bədəndən ayırır.

Tutub rahi-ədəm bulmuş dəhanından könül kamın,

Mənə həm cəzəndir ol əzm, mən həmişə qalmazam andan.

Könül ağzından muradını alaraq yoxluq yolunu tutmuş, Mən də qət'i olaraq o yolu tutmaq istəyirəm, ondan geri qalmaram. (Burada yoxluq sevgilinin ağzının yox dərəcədə kiçik olmasına işarədir, yə'ni mən də sevgilinin ağzında yox olmaq fikrindəyəm—mə'nasını daşıyır).

Səh. 194 Gərdi-rahin əzmi-gərdün etdi kim, bu qədr ilə

Şöhreyi-ələm həmin İsayi-Məryəm olmasın.

Yolunun tozu gəyib çıxdı, onun üçün ki, ucalmaq şöhrəti ilə məşhurlaşmaq təkcə *Məryəmin oğlu İsayə* nəsisib olmasın. (Yə'ni sevgilinin yolunun tozu *İsa peyğəmbər* dərəcəsinə qədər ucalmışdır).

Sən tək afət gəldiyin bilmişdi kim, həqdən mələk

İltimas eylərdi kim, ələmdə Adəm olmasın.

Sən tək afətin dünyaya gələcəyini əvvəlcədən bildiyi üçündür ki, mələk *Allahdan* dünyada insan (*Adəm*) yaratmamasını xahiş edərdi. (Dini rəvayətə görə *Adəmin* yaradılmasına mələklər e'tiraz etmişlər).

Səh. 197 Simberlərdən gələn daşları yığmış çevrəmə,

Eşq mə'mur eyləmək istər pozulmuş könlümü.

Yə'ni gümüş bədənli gözəllərin mənə atdığı daşları eşq çevrəmə yığır ki, viran qalmış könlümü tə'mir etsin.

Səh. 198 Zülməti-hicrində baxmaz şəm'ə çeşmim mərdümü,

Portövi-rüxsari-pürəvərin eylər arizu.

Göz bəbəkərim hicrinin (ayrılığının) qaranlığında şama baxmaz, parlaq sifətinin işığını arzu edir.

Səh. 201 Uyub ahuya düşdü mişk Məcnun tək biyabənə,
Nola çəkən onu zənciri-zülfü-ənberəfşanə.

Mişk (ahunun göbündən alınmış ətir) *Məcnun* kimi ahuya uyub biyabana düşdü. Onu ənber qoxulu saçının zəncirinə çəkən nə olar? (Yə'ni mişk də *Məcnun* kimi dəlilik edib biyabana düşdüüyü üçün onu ənber qoxulu saçınla zəncirləmək lazımdır).

Oxun gəldikcə sinəmdən sədalərdir çıxan, bilmən
Dil eylər nalə, ya peykan dəyər sinəmdə peykənə?

Oxun sinəmə saplandıqca sinəmdən çıxan səslərdir, bilmirəm ürəyim nalə edirmi, yoxsa sinəmdə peykan (oxun başındakı demir) peykanamı dəyir?

Nihali-sərvdir qəddin, qaşın nun ol nihal üzrə,
Misali-nöqtəyi xalın ol mişkin hilal üzrə.

Boyun cavan sərv ağacıdır, qaşın isə nihal üzərindəki *nun* (ن) -dur. Xalın o qara hilal üzərində nunun nöqtəsidir (Şe'rdə söhbət nihal kəlməsinin ilk hərfi *nunun* üzərindəki nöqtədən gedir. Şair gözəlin qaşını *nun* hərfinə, üstündəki nöqtəni isə qara qaşın üzərindəki xala bənzədir).

Olub heyran götürməni xəttü xalından nəzər guya
Gözüm mərdümləridir nöqtələr, ol xəttü xal üzrə.

Heyran olub o xəttü xalından gözümü ayırmaram. O, xətt və xal üzərindəki nöqtələr guya mənim göz bəbəkərimdir. Şair burada da ərəb əlifbası yazılışında *xətt* (خط) və *xal* (خال) kəlmələri üzərindəki nöqtələrə işarə edir. Həmin kəlmələr üzərindəki nöqtələr guya şairin göz bəbəkəridir.

Səh. 204 Sərvərlik istər isən, üftadəlik şüar et

Kim, düşmədən əyağə, çıxmadı başə bədə.

Başçı olmaq istəyirsənə, təvazökarlığa adət et, necə ki, şərab piyaləyə (əyağə) tökülməyincə başə (yuxarıya) qaldırılmaz.

Səh. 205 Rüksarə nöqtə qoymaq rəsmi-xət olmasaydı,

Düşməzdi mənzil etmək rüksarın üzrə xalə.

Rüksar (رُكْسَار) kəlməsinin üzərinə nöqtə qoymaq rəsmi-xət (yazı qaydası) olmasaydı, sənin gözəl surətinin üzərində xal mənzil etməzdi (*Rüksar* sözünün ərəb əlifbası ilə yazılışında *x* (خ) hərfinin üzərinə düşmüş nöqtəyə işarədir

Səh. 207 İstər olsan, heyratü hirmanə hər dəm düşməmək

Kəş, Füzüll, dəhrdən ümmidü dövrəndan təmə.'

Füzuli, istərsən ki, qəm içində heyran qalmayasan, dünyadan ümid, dövrədən isə tamahını kəs.

Səh. 209 Batalı qanə oxun didəyi-giryan içrə,

Bir əlifdir, sanasan kim, yazılır qan içrə.

Sənin kipriyin göz yaşlarının qanına elə batmışdır ki, *qan* (قان) kəlməsində yazılan *əlif* xatırladır (Ərəb əlifbası ilə "A" hərfinin şaquli vəziyyətdə birləşməsinə işarə edilir).

Yeridir sineyi-suzanına külxən desələr,

Bos ki, yanımdır oxun sineyi-suzan içrə.

Yaralı sinəmə soba desələr, yerinə düşər, çünki orada istənilən qədər oxun (kipriyə işarədir) yanımdır.

Səh. 213 Ey xoş ol kim, eşq hərfin bir dəxi təkrar edəm,

* Həşr divanında görgəc nameyi-ə'malımı.

Dini ofsanəyə görə, hər bir insanın çiyinlərində iki mələk oturub onun bu dünyada gördüyü işləri qeyd edir. Bütün bu yazıların məcmusu nameyi-ə'mal (mələlərin yazısı) adlanır və bu o dünyada insana göstəriləcəkdir (Şair göstərmək istəyir ki, bu dünyada onun işi ancaq eşqdən ibarət olduğuna görə nameyi-ə'malı birçə sözdən eşq sözündən ibarət olacaqdır. Məhşərdə bu sözün bir daha təkrar ediləcəyi ümidi isə Füzuli üçün çox xoşdur).

Səh. 217 Kargahi-sün'də bir surət et nəqşi-zəmir,

Min xəyalın tutmağil, sərriştəyi-suzən kimi.

Allahın yaradıcılıq sahəsindən (dünyadan) qəlbinə bir rəsm nəqş et. İynə kimi min xəyalın ucunu tutma (Yə'ni qəlbini bir həqiqi sevgiliyə bağla, hər dəfə bir xəyala düşmə).

Gör dilərsən edəsən nozzareyi-didari-yar,

Kəndözin görmə aradə didəyi-rövşən kimi.

Beyt sufi məzmununa malikdir — yə'ni işıqlı göz ilə özünü görməkdən əl çəkərsən, yarın camalına (*Allaha*) nəzər sala bilərsən.

Səh. 218 Xoş gəldi dün ol ayə sirişkim nəzarəsi,

Böylə olur ki, aşiqin işlər sitarəsi.

Gecə o ayüzlü gözələ göz yaşlarını seyr etmək xoş gəldi. Belə olur ki, aşiqin tale ulduzu hərəkət edər (parlar). (Beydə aşiqin göz yaşları ulduza bənzədir. Yə'ni sevgili aşiqin gözyaşlarından zövq duyar. Bu isə eşqin bəxt ulduzunun hərəkəti gəldiyinə (aşiqin xoşbəxtliyinə) bir nişanədir).

Çıxmaq dilər səfineyi-tən cümbüşlə can,

Dəryayı-eşqdən ki, odəmdir kənarəsi.

Can bədən gəmisinin hərəkəti ilə kənarı yoxluq olan eşq dəryasından çıxmaq istəyir. (Yə'ni can maddi həyatdan əl üzüb,

eşqin özabl yollarından (fırtınalı dənizdən) çıxıb yoxluq aləminə qovuşmaq fikrinə düşüb).

Səh. 220 Tərəşşüh qəbrimin daşından etmiş çeşmimin yaşı,
Xəyal eylər görən kim, lə'ldəndir qəbrimin daşı.

Gözyaşım qəbrimin daşından sızmış, görən qəbrimin daşının lə'ldən olduğunu zənn edir. Yə'ni eşqdən qəbrimdə belə o qədər qanlı gözyaşı tökmüşəm ki, qəbrimin daşına hopub, onu al-qırmızı rəngə boyamış, lə'lə bənzətmişdir.

Nola girdabi-qəm dərsə dili-sorgoştə dūnyayo,
Sanır kim, cizginir aləm, kimin kim, cizginir başı.

Başı fırlanan adama elə gəlir ki, dünya da fırlanır. Buna görə də heyrətdən başı fırlanan ürək dünyaya qəm burulğanı (burulğan da fırlanır) desə təəccüblü deyil. (Yə'ni eşqdən başı fırlanan aşıq, dünyanı qəm girdabında görür).

Sipehri-pürkəvakibdən degil dərdə dəva mümkündür,
Xəyal etmən verə tiryaki-zəhri-qəm bu xaşxaşı.

Ulduzlarla dolu göydən dərdə dəva mümkündür deyil. Bu xaşxaşın (Göydəki ulduzlara işarədir) qəm zəhərinə tiryok verəcəyini güman etmirəm. (Yə'ni aşıqın eşq qəminin zəhərinə ulduzla dolu göy (yə'ni fələk də) dərman edə bilməz).

Səh. 221 Hər gözüm pürmövc dəryadır, o dərya üzrə kim,
Hər qaşımdır mövcdən bir sərnigün olmuş gəmi.

Hər gözüm dalğalı bir dənizdir. Hər qaşım da o dərya üzərində dalğadan başı aşağı, tərsinə dönmüş bir gəmidir.

Səh. 222 Məcnun ki, padşahi-sipahi-vühuş idi,
Mən tok müsəxxər etmədi mülki-molaməli.

Vəhşi heyvanlar padşahi olan *Məcnun* molamət mülkünü (eşqdə məzəmmət edilən aşıqə işarədir) mənim kimi əlinə keçirə bilmədi (Yə'ni eşqdə mənim qədər məzəmmət edilmədi. Şair burada eşqdə Məcnundan da üstün olduğunu göstərmək istəyir).

Səh. 223 Mərhəm qoyub önərmə sinəmdə qanlı dağı,
Səndürmə öz əlinlə yandırdığın çırağı.

Mərhəm (dərman) qoyub sinəmdəki qanlı dağı sağaltma. Öz əlinlə yandırdığın çırağı səndürmə (Aşıqın sinəsindəki qanlı dağ yanar çırağa bənzədilmişdir. Mə'suqə ona dərman qoyub sağaldarsa, öz əlilə yandırdığı çırağı səndürə bilər. Yə'ni mə'suqənin əlilə aşıqın sinəsinə vurulmuş yara onun üçün çox əzizdir).

Uymuş cünuna könlüm, əbrunə dər məhi-növ,
Nə e'tibar ona kim, seçməz qəraddən ağı.

Könlüm dəli olmuş, qaşına yeni çıxmış ay deyir. Ona nə e'tibar etmək olar ki, ağı qaradan seçməyi bacarmır? (Şair burada "Ağı qaradan seçmək" ifadəsini iki mə'nada işlədir. Könlü dəli olmuş, ona görə də ağı qaradan seçmək, hadisələrə düzgün qiymət vermək qabiliyyətini itirmişdir. Elə buna görə də mə'suqenin qaşını yeni ay adlandırır, halbuki qaş qara, formasına görə qaşa bənzəyən yeni ay isə ağdır).

Səh. 230 Yox özündən xəbəri kim ki, gəlir dünyaya,
Bəzmdən dışra qomaz piri-muğan huşyarı.

Yə'ni dünyaya gələn o qədər məst olur ki, özündən xəbəri olmur, özünü tanımır. *Müglər başçısı* (təriqət başçısı) ağı başında olan adamı eys-ışrətdən kənara qoymaz. (burada piri-muğan m ü r ş i d i-kamildir).

Səh. 231 Mişki-Çin zülfün ilə cyləsə də'va nə əcəb,
Nə olur üzü qara qulda xətdən qeyri?

Beytdə mişk ətrinin qara rəngi qulun üzünün qaralığı ilə müqayisə edilir. Eyni zamanda üzükara ifadəsinin başqa mə'na çalarından da istifadə edilmişdir. Yə'ni *Çin mişki* qaralıqda saçınla mübahisə etsə, burada təəccüblü bir şey yoxdur. Üzü qara qul xəta — səhv edər.

Səh. 237 Görəyin çox yaşasın didə ki, mərdümlük edib,
Qəm hücumunda məni aşk ilə pünhan etdi.

Qəm aşiqə hücum edərkən göz insanlıq edib o qədər yaş tökmüş ki, aşiqi gözyaşları içərisində gizlətmiş və beləliklə də qəm hücumundan qorunmuşdur.

Səh. 239 Buraxdı xakə hüsünün afitabi-ələmarayı,
Götürdü yer üzündən mə'cizi-lə'lin Məsihayı.

Gözəlliyin dünyanı işıqlandıran günəşi torpağa saldı. Al dodaqlarının mə'cüzəsi *Məsihanı* (yə'ni *İsa* mə'cüzəsini) yer üzərindən götürdü. *İsanın* öz nəfəsi ilə ölü diriltməsi haqqındaki dini rəvayətə işarə edilir. Yə'ni sevgilinin al dodaqları aşiqlərə həyat verməkdə *İsa* mə'cüzəsini yer üzündən götürmüşdür).

İki gözdən rəvan etmiş sirişkim qamətin şövqi,

Əsayi-mə'cizi gör kim, iki bölmüş bu dəryayı.

Boyunun şövqü iki gözümdən yaş tökülməsinə səbəb olmuşdur. Əl ağacının (sevgilinin boyuna işarədir) mə'cüzəsinə bax ki, bu dəryanı (aşiqin gözlərinə işarədir) iki yerə bölmüşdür. Burada da şair bir başqa dini rəvayəti *Musa peyğəmbərin* əl ağacı ilə *Nil çayını* iki hissəyə bölməsi haqqındaki rəvayəti xatırlatmaqla

mə'şuqənin qəddinin mō'cüzə yaratmaqda *Musa əsasından* daha e'cazkar qüvvəyə malik olduğunu göstərmək istəyir).

Səh. 241 Adın etmiş gün, alıb bir əks mir'atı-fələk
Sübh göstərdikdə sən rüxsari-fərruxfalini.

Sübh vaxtı sən mübarək üzünü göstərdikdə fələk aynası sənin üzündən əks alıb adını Günəş qoymuşdur.

Şərhə bir gün qıldığın bədadi çəkməz həşrədək
Ol mələk kim, yazmaq istər nameyi-ə'malını.

Nameyi-ə'malını (bu dünyada gördüyün işləri) yazmaq istəyən mələk aşıqlərə bir gün etdiyən zülmü qiyamətə qədər yazıb qurtara bilməz.

Səh. 251 Çəkəri-çəkəri fəğfur ilə xaqan oluban,
Bəndeyi-bəndəsi İskəndər ilə Daradır.

Füzulü öz məmduhunun əzəmətini göstərmək üçün *Çin padşahını* və *Türk xaqanını* onun nökrinin nökrü, eramızdan əvvəl IV əsrdə yaşamış Yunan imperatoru *İskəndəri* (e.ə. 356-323) və qədim İran şahı *Daranı* onun bəndəsi adlandırır.

Səh. 251 Gəh Zəkəriya kimi çəkmiş çox cəfalar bıçaqdan,
Gəh büti-Azər kimi olmuş giriftari-təbər.

Zəkəriya — qədim yəhudi padşahı və peyğəmbərdir. Yeni dini tə'lim-təbliğ etdiyinə görə dindar yəhudilər onu işkəncə ilə öldürmüşlər.

Rəvayətə görə, *İbrahim* peyğəmbərin atası *Azər* taxtadan bütler yonub hazırlayar və ona sitayiş edərləmiş. Şair yuxarıdakı beytdə qeyd etdiyimiz rəvayətlərə işarə edir (Yə'ni gəh *Zəkəriya* kimi bıçaqdan çox zülmələr çəkmiş, gəh də *Azərin* bütleri kimi baltaya düşər olmuşdur).

Səh. 259 Oxşada bilməz qubarini mühərrir xəttinə,
Xamə tək baxmaqdan ense gözlərinə qarə su.

Mühərrir (yazıçı) qələm tək gözlərinə qara su ense belə, öz gözəl xəttini (*qubari-incə* yazılan yazı növüdür) sənin üzünün dairəsinə çıxmış qara saçlara oxşada bilməz.

Tinəti-pakini rəvşən qılmış əhli-ələmə,
İqtida qılmış təriqi-Əhmədi-Muxtara su.

Su *Peyğəmbərin* (*Əhmədi-Muxtara*) təriqinə təqlid etməklə, pak təbiətini dünya əhlinə göstərmişdir (aşkar etmişdir).

Qılmaq üçün təzə gülzari-nübüvvət rəvnəqin,
Mō'cüzündən eyləmiş izhar səngi-xarə su.

Peyğəmbərlik baxçasının gözəlliyini təzələmək üçün, mō'cüzəsi ilə daşdan su çıxarmışdır.

Səh. 265 Gəldi ol dəm kim, ola izhari-hikmət qılmağa,
İnşirahi-sədr ilə sədri-səfi-özhar gül.

Allahın hikmətini izhar etmək üçün könül açın çiçəklər səfinin başcısının zamanı gəldi. (yə'ni bahar gəldi, qızıl güllər, çiçəklər açdı).

Səh. 266 Həbsdən Yusif çıxıb sultani-Misir olmuş kimi
Oldu açıb qönçəsin arayışı-gülzar gül.

Yusif həbsdən çıxıb Misir sultanı olduğu kimi, gül qönçədən çıxıb gülzarı bəzədi.

San Züleyxa xəlvətidir qönçeyi-dərbəstə kim
Çıxdı ondan dəməni-çəkilə Yusifvar gül.

Qapısı bağlanmış gül (gülün qönçə vəziyyətində olmasına işarə edilir) sanki *Züleyxanın* otağıdır, Yusif kimi oradan otağı cırılmış vəziyyətdə çıxdı. (Şair gülün qönçədən çıxıb gülzarı bəzəməsinə *Yusifin Züleyxa* xəlvətindən çıxarkən otağının cırılmasına bənzədir. Bu və bundan yuxarıdakı beytlərdə şair "*Yusif və Züleyxa*" əhvalatına işarə ilə təlmiş yaratmışdır).

Səh. 269 Ədli oyyamında şəbnəm sanmanız kim, bülbülün
Beyzəsin qoynunda hifz etmiş, olub qəmzar gül.

Beytdə gülün üzərinə düşmüş şəh damcısı bülbül yumurtasına bənzədir. Şairin mədh etdiyi şəxs o qədər ədalətlidir ki, klassik poeziyada vəfasızlıq rəmzi kimi təsvir edilən gül də ədalət kəsb edərək bülbülə havadarlıq edir, onun yumurtasını qoynunda qoruyur.

Səh. 303 Doğruluq ilə həflərə sədrdir "əlif",

"Ya" hərfini ayağa buraxmışdır e'vicac,

"Ya" ixtilalı ilə "sərir" oldu payıma,

Başda məqam tutdu "əlif" nüsət ilə tac.

Ərəb əlifbasının ilk hərfi *əlif* (ا), son hərfi isə *ya* (ي) -dir. Füzuliyə görə *əlif* məhz düz olduğuna görə birinci, *ya* isə əyri olduğuna görə lap axırını olmuşdur. İkinci beytdə bu fikrə konkret sözlərlə sübut edilir: *sərir* — (سیر) - sözündə *ya* hərfi olduğuna görə ayaq altında qalmış, *tac* (تاج) sözündə isə əlif olduğu üçün o, başda məqam tutmuşdur.

Səh. 309 Dağ vurma dili-həzinə, ey mişkinxət!

Gər maili-hüsni-xəttəsen, qılma qələt

Kim, eyləməmiş katibi-divani-qəza,

Dil hərflərin qabili-təzyini nüqət!

Dil ( ) — ürok sözündəki hərflər nəqə qəbul etmir. Sözü və yazını ilahi mənşəli hesab edən Füzuli gözələ üz tutaraq deyir ki, əgər qəzanın qələmi dil ( ) sözünü təşkil edən hərlərə nəqə qoymayıbsa, sən nə üçün səhv buraxıb üroyə dağ vuraraq qara nəqələri qoymusan?

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Məhəmməd Füzuli	3
Füzuli irsinin taleyi	23
Qəzəllər	43
Qəsidələr	243
Tərcibənd	261
Müsdəss	279
Müxəmməs	285
Mürəbbelər	291
Qit'ələr	297
Rübailər	305

FARSA QƏZƏLLƏRİNİN TƏRCÜMƏLƏRİ

Ağlaram, var gözümün yaşına, olibotə, səbəb (tərc. Ə. Vahid)	317
Ayınodə oksim özümə bir nəzər etdi (tərc. M. Seyidzadə)	318
Aləmi gözümöyimizdən bizə yar idi qəroz (tərc. M. Şöbülstarlı)	319
Arxanca kölgə olmaq fəxrindir, ey səmənbar (tərc. Ə. Vahid)	320
Aflamb ol türki-bədxu eylədi əzmi-şikar (tərc. M. Mübariz)	321
Afət olsan da, könülsən, cismən, cansan monə (tərc. M. Mübariz)	322
Ahum edəndə cüvə, olur dar fəzayı-çərx (tərc. M. Seyidzadə)	323
Açanda göz üzümə aşiqin, olur heyran (tərc. M. Sultanov)	324
Aşiqəm, bir sənəmi-lafəuzarım vardır (tərc. M. Mübariz)	325
Aşiqəm, sevməkdən özgə kar ölimdən gəlməyir (tərc. M. Sultanov)	326
Bağlayıb qəlbimi geysuyi-xəmi-pürşikənin (tərc. M. Seyidzadə)	327
Bahar əyyamıdır, gəlməz nədəndir, şurə bülbüllər (tərc. Ə. Vahid)	328
Başım möhnət balıncında çəkib azar uzaq səndən (tərc. M. Sultanov)	329

Bozək vaxtı baxarsa güzgüyə gül üzlü ol canan (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	330
Bəsindir, ey fələk, etdin zəbunü xar mənî (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	331
Biz heç zamanda türki-rüxi-yar etmərîk (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	332
Bizə hədsiz cəfələr gördü məhrulər rəva hər dəm (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	333
Biz qəmzənölə, ey zalım, həlak etdin, yaman etdin (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	334
Bir baxışla qıymadın xoşhal ola bu binəva (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	335
Boy atıbsan sərv tək, bir afətî-can olmusan (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	336
Bu qədər məndə həvəs kim, qədi-rə'nadən olub (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	337
Bu şikayətlər ki, yarımdan mənî-zar eylərəm (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	338
Var nə təqsirim yənə mən çəmî-yardan düşmüşəm (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	339
Vaslin mənə novruz gecəsi oldu müyəssər (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	340
Qanlı göz yaşım sübut eylər, ciyər pürxun olub (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	341
Qarət etdi yuxumu, uyquma gəldi gecə yar (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	342
Qəddi-balana baxanda bir bəla gördüm səni (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	343
Qəlbimin dərđini mən istəmirəm yarə yazam (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	344
Qəm yolunda diləsən kim, ola bir yar sənə (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	345
Qəmi sinəmdə yer tutmuş, ürək pürxun ola, ya rəb (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	346
Qəmi-hicrində mənə vermədi üz bir elo hal (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	347
Qəmi-cananı bilənlər mənî-naləno yanar (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	348
Qətlimə xəncərlə qəsd etdi o türki-tündxu (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	349
Qəhr edər yarım, ona gər mahi-taban söyləyəm (tərc. <i>M. Şəbüstərlî</i>)	350
Qırmızı donda o qəmşə son, ey huriüzar (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	351
Qoy bu gülşəndə mənə gül üzülər yar olmasın (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	352
Qoymayır nəsəh təkəm yaş, həsrətəm rüxsarına (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	353
Qorxuram bu cismi-zarımdan o dəm ki, can çıxa (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	354
Dedim: eşqində könül zarü həzin olmalıdır (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	355
Demə fəqət mənim ol yarı-gülüzarımdır (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	356
Dərdi-dilimə lütf eləyib bircə dəva qıl (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	357

Dil açıb şəm' elədi arizi-dildar ilə bəhs (tərc. Ə. Vahid) .	358
Dil əsiri-ol ləbi-gülbərgi-xəndandır yənə (tərc. Ə. Vahid) .	359
Dil giriftar olub ol geysuyə (tərc. Ə. Vahid)	360
Dostlar, əlimə keçdi axtardığım o gövhər (tərc. M. Mübariz) .	361
Dün eşitdim gülşənə naz ilə etmişən gūzar (tərc. M. Sultanov)	362
Dünyaya gəlmişik, qəm ilə həmdəm olmuşuq (tərc. Ə. Vahid) .	363
Ey könül, vəsf eylədin dilbərləri bunca, yetər (tərc. M. Mübariz)	364
Ey könül, yarı istə, candan keç! (tərc. Ə. Vahid)	365
Ey gözəl, getmə, mənim qəlbimi sən qan eləmə (tərc. M. Sultanov)	366
Ey pəri, bir ömrüdürl ol gülü'zari görmədik (tərc. M. Mübariz) .	367
Ey sayə, mən tək gəzmədin səhraları avərə sən (tərc. M. Mübariz)	368
Ey üzün gülşəni gülzari-cahandan rə'na (tərc. Ə. Vahid) .	369
Eşqdə məzmun olub xətti-rüxi-canan mənə (tərc. Ə. Vahid) .	370
Əzilsəm, torpağımdan çıxmasın toz istəmiş dövrən (tərc. M. Mübariz)	371
Əgər ölmüşsə Məcnun, qalmışam mən yadigar ondan (tərc. M. Sultanov)	372
Əgər sən həmnəşin olsan gözəlləri, könül, bir dəm (tərc. M. Mübariz)	373
Ənbərdən ay camalını salmış həsarə xəst (tərc. M. Şəbüstərlili) .	374
İki hürük arasında üzün qiyamət edər (tərc. M. Mübariz) .	375
İsladam, kaş, ürək qanı ilə xaki-dərin (tərc. Ə. Vahid) . .	376
İstər ki, yardan bizl etsin cüda folok (tərc. M. Mübariz) .	377
İşim qəmində yənə çeşmi-əşkbarə düşüb (tərc. Ə. Vahid) .	378
Ya rəb, o bədərdin özün sal qəlbinə sevda qəmi (tərc. M. Mübariz)	379
Yandı qəlbim, gözdə qanlı qətrələr vardır hələ (tərc. Ə. Vahid)	380
Yandı göydə ulduz, ay, bir ah çəkdim dün səhər (tərc. M. Mübariz)	381
Yarın hicrində yənə gözlərim ağlar bu gecə (tərc. M. Mübariz)	382
Yarpağın tutdu bərabər gül o mah təl'ət ilə (tərc. M. Şəbüstərlili)	383
Yaxıbsan qəlb, bari şö'lə tək gəl çəkmə sər məndən (tərc. M. Şəbüstərlili)	384
Yaşlı göz bir güzgüdür, onda könuələr əks edər (tərc. M. Mübariz)	385

Yoxdu bu rüsvalığın dərдинə dərman, ey təbib (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	386
Yüz dəfə göz açdım güli-rüxsarına, ey can (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	387
Yüksəlik göylərə, ey mah, fəğannm sənsiz (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	388
Kimi nisbət qılıf ol səvi-sənubərqəddə (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	389
Kimə bizə hicran gecəsində güzər etməz (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	390
Kirpiyimdən qan sızır şamü səhər, bilməm nəçin? (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	391
Könlüm eşqit ilə rüsvayi-cahan oldu bu gün (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	392
Könlümə xoşdur mənim sevgili canan, ey şeyx (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	393
Könlümün dərдинə dildar dəva etməyəcək (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	394
Könlümün cövr təmənnası var ol bədxudən (tərc. <i>M. Şəbüstorli</i>)	395
Könül ayinəsində əks olan, ey məhliqa, sənson! (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	396
Könüldə, canda eylər ol pərinin dərдинi pünhan (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	397
Kuyi-yara meyl edib, ey göz yaşım, axdımsa gör (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	398
Kuyinə getdim, baxam bir dəm o gül rüxsarə mən (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	399
Gəl alma qəlbimi məndən, nəşibin qəm olar, canan (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	400
Gəldi gül gülzarə, ömründə ona kam olmadı (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	401
Gəlmək imkanım olardı kuyinə, qoymur rəqib (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	402
Gər gözümündən almasa könlüm odu hər ləhzə ab (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	403
Gər öləndən sonra kuyin etsələr mədfən mənə (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	404
Gizli dərdim necə olmaz bu qədər qəmlə əyan (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	405
Gizliyəm zə'fdə mən, lütfədə yarın bədəni (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	406
Göz içrə ol gözələ bir öziz məkan verdim (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	407
Göz könlüdə, qəlb gözədən çox, inan, istər səni (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	408
Gözəllər eşqinə düşdüm, nə çox cövrü cəfa gördüm (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	409

Gördü məhrəm məni ol sevgili canana çıraq (tərc. <i>M. Şəbüstərli</i>)	410
Gördükdə səni çəkdi xəcalət güli-xərdan (tərc. <i>M. Şəbüstərli</i>)	411
Görəndə ruyini ayə necə baxım heyran (tərc. <i>M. Sultanov</i>).	412
Göstərirsən üz ki, xurşidi-cahanara budur (tərc. <i>M. Sultanov</i>).	413
Gül camalından uzaq hər yerdə yatdım, ey nigar (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	414
Gülden almış ziynəti ol türfə dəstərin sənin (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	415
Gülzari-kuyin içrə rəqibin səfəsi var (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	416
Güllüm, yolunda qəmi bihesabdır könülün (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	417
Lalə qəlbim yaxşı eşqin, onu sevdəyə sahib (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	418
Lalə tək qəlbim mənim, ey nəzənin, yüz parədir (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	419
Lə'lində həyat suyu rəvandır (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	420
Məgər ki, quş dilin anlar qızıl gül (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	421
Mən qəmə öyrənmişəm, biqəm mənə lazım deyil (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	422
Mənim əhvalıma rəhm eyləməzsən, ey gözəl, bir an (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	423
Məcnunla mənim dərdimin əfsanəsi birdir (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	424
Möhəcc-i-vüsəlün, gözəlim, səylə, kim olmaz? (tərc. <i>F. Seyidov</i>)	425
Muradə yetmədən kuyindən, ey siminbədən, getdim (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	426
Nə etdim bilmirəm yarə ki, küsdü nazlı yar məndən (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	427
Nə yaxşıdır nəzərində o gül üzərin ola (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	428
Nə xəta çıxmış əlimdən, salmışan gözədən məni? (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	429
O qəddi sərvin eşqində elə könülüm olub heyran (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	430
O qıvrım saçlarından min cofa çəkdim, kədər gördüm (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	431
Od yanaqlı yarıdan ayrı saldı çün dövrən məni (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	432
O qara zülfünü gəl açma sən, ey nazlı nigar! (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	433
Ol qəbədən, pirohəndən yaxşıdır qəbrü kəfən (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	434
Ondan soruşun siri-dəhanı, nə bilim mən?! (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	435
Ölməz idim, tiğ ilə yüz yarə vursaydı əgər (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	436
Ömrüm uzun olubsa, pərişan keçib gedib (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	437

Ömürlük ayrılıq camindən içmək zəhri-hicram (tərc. <i>M. Şəbüstərli</i>)	438
Parə-parə ürəyim çeşmi-tərİmdən düşsün (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	439
Pərilər içrə qəsdİ-can edən, evlər yıxan sənənlər! (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	440
Razıyam, könlümü bir zülfi-sitəmkar apara (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	441
Sabah bayramdır, ey ömrüm, aman ver, eyləmə tə'cil (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	442
Salmayıdı bəndə gör ol türreyi-pürxəm mənİ (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	443
Sanma tək birçə mənİm qəddİMİ eşq eylədi xəmə (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	444
Sevmək sənəmlərİ, sənədİm, bir bələ İmİş (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	445
Sel kimi göz yaşım etdi qəlbİMİ vİran, aman (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	446
Səbə yelİ o gülümdən neçİN xəbər verməz (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	447
Sən bir göz açıb bir də mənİ-zarə nəzər sal (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	448
Sənsİz etsək, gözəlİm, səhbətİ-can, ləzzətİ yox (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	449
Sərvdə qəddİN qədər yoxdur gözəllİk, ey pərİ (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	450
Sərvi-nazım nəzər etməz mənİ-zarə, nə edİm (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	451
Sİnə içrə qəlbİMİ divanə etdi eşqİ-yar (tərc. <i>M. Sultanov</i>)	452
Sübhətək yatmayırım, yoxdu qərarım gecələr (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	453
Tel üstündən başa taxmış çəlong ol məhlİqa güldən (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	454
Təkçə canım deyİl, eşqİndə onun yarəsi var (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	455
Tərki-dünyalıq nədir, təqva nədir — biz bİlmərik (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	456
Tökülüb zülfi-pərİşan üzünə halə misal (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	457
Tünd olur hərdəm mizacı bİsəbəb (tərc. <i>M. Seyidzadə</i>)	458
Utanmaqdan deyİl, açmaz söz ol şİrinzəban bİzdən (tərc. <i>M. Mübariz</i>)	459
Uçub könlüm quşu meyl etdi bİr sərvi-xuramənə (tərc. <i>M. Şəbüstərli</i>)	460
Fəryad mənİm müşkil olan karımı açmaz (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	461
Xaki-dərİNİ sürməyi-çəşmə bəşər etdik (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	462
Xalı vardır, söyləyir, kim gördü ruyİ-alını (tərc. <i>Ə. Vahid</i>)	463

Xoş ol ki, ney kimi hər bəndimi cida edələr (tərc. Ə. Vahid) .	464
Halım hər an sənin eşqində digərgün olmuş (tərc. M. Seyidzadə)	465
Həmdəmin heyrətdir ancaq ayrı düşsəm yardan (tərc. M. Şəbüstərlî)	466
Hər kəsin dildə qəmi-simbəri olmuş ola (tərc. Ə. Vahid) . .	467
Hər kimin ki, qəlbi var, bir simbər cananı var (tərc. M. Mübariz)	468
Hər pəriçöhrə ki, dünyaya bu dövrən gətirir (tərc. M. Seyidzadə)	469
Hicran günündə hall-dili-zar olar çətin (tərc. M. Seyidzadə) .	470
Çəkdim yolundâ əksini bu cismi-zarımın (tərc. Ə. Vahid) . .	471
Çəkir eşqin mənə hərəm yeni bazarə yənə (tərc. Ə. Vahid) .	472
Çıxmayınca ta bədəndən eşq dördilə bu can (tərc. M. Sultanov)	473
Çıxsa can, qaytarar ətrİN, gözəlim, can bədənə (tərc. M. Seyidzadə)	474
Canımı tapşırımsam çün lə'li-şökkərbərə mən (tərc. M. Mübariz)	475
Cəhənnəmdən verir aşiqlərə hər gün xəbər vəliz (tərc. M. Şəbüstərlî)	476
Cismimi bica deyil yandırdı şövqü bir gülün (tərc. M. Mübariz)	477
Cövründən hər dəqiqə yetər yüz bəla mənə (tərc. M. Mübariz)	478
Şənə, ey gül, o qara zülfinü zəhər ekmə (tərc. M. Sultanov) .	479
Şərh etsəm eşqini, tutar heyrət zəbanımı (tərc. Ə. Vahid) .	480
<i>I z a h l a r</i>	481

Füzuli Məhəmməd

F 68 Əsərləri. İkcildlik. I cild. «Azərbaycan Ensiklopediyası» NPB, Bakı, 1995. 511 səh.

Oxuculara təqdim olunan bu ikicildlik dəhi Azərbaycan mütəfəkkir-şairi Məhəmməd Füzulinin ana dilindəki irsi ilə yanaşı, onun ərəb və fars dillərində yazdığı və vaxtilə Azərbaycanın görkəmli şair, alim və mütərcimləri tərəfindən tərcümə edilmiş nəzm və nəsr əsərlərini əhatə edir.

Birinci cildə Füzulinin lirik əsərləri:—qəzəl, qəsidə, tərcibənd, müsəddəs, mükəmməs, müəbbə, qit'ə, rübailərindən seçmələr və farsca qəzəllərindən nümunələr daxil edilmişdir.

F 4702060000—100
M—651—95 e'lansız

BBK 38.3Az

J5BN5—89600—100—2

Bədii redaktoru *İlyas ZƏNGƏZURLU*

Texniki redaktoru *Səlim ƏHMƏDOV*

"Azərbaycan Ensiklopediyası" NPB-nin kompüter mərkəzində çapa hazırlanmışdır. Mərkəzin müdiri—*Gülbonuz QOCAYEVA*; kompüter tərtibatı—*Bəxtiyar ƏLİYEV*; səhifələyici—*Esmira CABAROVA*; yığma operatorları—*Rəfiqə İSMAYILOVA, Tərəna NAĞİZADƏ, Mehriban ƏLİYEVA, Nəhidə BABAYEVA*

İB — 100

Yığılmağa verilmiş 10.08.94. Çapa imzalanmış 13.04.95
Kağız formatı 60×90_{V16}. "Tayms qarnituru". Çapı ofset üsulu ilə. Şərti rəngli surəti 64,5. Fiziki çap vərəqi 32. Şərti çap vərəqi 32. Hesab-nəşr vərəqi 16,95. Tiraژی 5000. Sifariş 10.
qiyməti müqavilə ilə

Azərbaycan Respublikası Mətbuat və İnformasiya Nazirliyi.
"Azərbaycan Ensiklopediyası" Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyi
370004, Bakı, Böyük Qala küçəsi 41

"Göytürk" şirkətinin mətbəəsində çap edilmişdir.
370004, Bakı-4, Böyük Qala küçəsi 41